Bendrinės lietuvių kalbos žodynas

27 dalis: **T (timpanas–trilypumas)**

LIETUVIŲ KALBOS INSTITUTAS
VILNIUS, 2026

Redaktorių kolegija:
dr. Danutė Liutkevičienė (vyriausioji redaktorė), dr. Daiva Murmulaitytė, dr. Vilija Sakalauskienė, dr. Aurelija Gritėnienė, dr. Anželika Gaidienė, Daiva Daugirdienė, Laimantas Jonušys

Bendrinės lietuvių kalbos žodynas yra nuolat pildomas, pastebėtos korektūros klaidos taisomos.
Šiame leidinyje pateikiama 27-os dalies (timpanas–trilypumas) 2026 m. versija.

Naujausią žodyno versiją rasite internete https://ekalba.lt/bendrines-lietuviu-kalbos-zodynas

ISBN 978-609-411-413-7 (27 dalis)
ISBN 978-609-411-107-5 (bendras)

© Laimutis Bilkis, Violeta Černiutė, Anželika Gaidienė, Aurelija Gritėnienė, Erika Jasionytė-Mikučionienė, Ona Kažukauskaitė, Danutė Liutkevičienė, Daiva Murmulaitytė, Gertrūda Naktinienė, Milda Norkaitienė, Silvija Papaurėlytė-Klovienė, Ritutė Petrokienė, Lijana Puzinienė, Vilija Sakalauskienė, Bernadeta Skirgailaitė, Dovilė Svetikienė, Žydrūnė Šalaviejūtė, Zita Šimėnaitė, Klementina Vosylytė, Jolanta Zabarskaitė

© 2012–2026 Lietuvių kalbos institutas

timpãnas[1] dkt. (2)

katilo pavidalo mušamasis muzikos instrumentas vario, žalvario ar aliuminio korpusu, viršuje aptrauktas gerai išdirbta oda arba plastiku; sin. litauras: *Timpãnas mùšamas pedalù, medìnėmis arbà sù minkštaĩs galaĩs lazdẽlėmis. Simfòniniuose orkèstruose grójama trimìs ar keturiaĩs skirtìngo dỹdžio timpãnais. Šiañdien timpanùs tùri visì dideli orkèstrai, juõs naudója ir kai kuriõs populiãriąją mùziką grójančios grùpės.*

timpãnas[2] dkt. (2)

1. atbrailomis apribota trikampio frontono plokštuma: *Fasãdo apšvietìmas išrỹškino frontòno timpãno lipdýbinį dekòrą. Timpãnai būdìngi senóvės Graĩkijos ir Ròmos, Renesánso ir baròko epòchų, klasicìzmo architektū̃rai.*

2. pusapskritė, trikampė arba smailiomis arkomis niša virš durų ar lango: *Vir̃š dùrų sąramos ẽsančioje erdvėjè, vadìnamoje timpanù, rẽgime Kristų, àpsuptą keturių evangelìstų. Timpãnai puošiamì reljèfais, tapýba.*

timpãnininkas, timpãninin̂kė dkt. (1)

muzikantas, kuris groja timpanu; sin. timpanistas, litaurininkas: *Orkèstro timpãnininkas. Timpãninkams prìreikė papìldomų repetìcijų.*

timpanìstas, timpanìstė dkt. (2)

TIMPANININKAS: *Timpanìstas nè tìk mùša timpãną, bèt ir móka jį̃ sudẽrinti. Dirigeñtas dãvė žénklą timpanìstams, kadà pradéti mùšti timpanùs.*

tìmpčiojimas dkt. ppr. vns. (1)

1. → timpčioti 1: *Pajutaũ leñgvą vãlo tìmpčiojimą.*

2. → timpčioti 2: *Lū́pų tìmpčiojimas.*

tìmpčioti, *tìmpčioja, tìmpčiojo* vksm.

1. (ką, už ko) dažnai ar protarpiais tampyti; sin. timpsėti, trukčioti: *Jìs nuõlat tìmpčiojo kélnes [apýkaklę]. Mergýtė tìmpčioja manè ùž rankóvės [ùž skveñno].*

2. (ką) tarpais paviepti: *Tìmpčioti lū́pą.*

tìmpės dkt. dgs. (2)

apatinės arba viršutinės įvairaus ilgio megztos arba siūtos kelnės iš plono tampraus audinio, ppr. dėvimos moterų ir vaikų, dengiančios kojas iki pėdų; sin. tamprės: *Spòrtinės [čiuožìmo] tìmpės. Sportúoti nėštùkėms patogiáusia sù tìmpėmis arbà nėštùkių kélnėmis. Apsimáunu tìmpes ir paskuĩ penkiàs minutės stóviu priẽš véidrodį svarstýdama, kã priẽ jų dẽrinti.*

timpinė́ti, *timpinė́ja, timpinė́jo* vksm. (kame, po ką) šnek.

pamažu, tingiai vaikštinėti; sin. cimpinėti: *Põ kiẽmą [aptvarè] timpinė́ja ùž viĩkšunį didèsnis šuõ. Kõ timpinė́ji bè dárbo pašaliaĩs?*

tim̃pinti, *tim̃pina, tim̃pino* vksm. (per ką, kuo) šnek.

lėtai, nerangiai, tingiai eiti; sin. vilktis, cimpinti, sliūkinti: *Peř gìrią [Takeliù] tim̃pina álkanas vil̃kas. Kuř tim̃pini?*

timpsė́jimas dkt. ppr. vns. (1)

→ timpsėti: *Vãlo timpsė́jimas.*

timpsė́ti, *tìmpsi, timpsė́jo* vksm. (ką)

lengvai tampyti; sin. timpčioti: *Výras nervìngai timpsė́jo vadelès.*

timpsójimas dkt. ppr. vns. (1)

→ timpsoti: *Timpsójimas lóvoje.*

timpsóti, *tim̃pso, timpsójo* vksm. (kame, po kuo) šnek.

išsitiesus, išsitempus gulėti; sin. bimbsoti, drybsoti, tįsoti: *Vìsą rýtą timpsójau lóvoje. Šuõ tim̃pso kiemè [põ medžiù] peř vìsą il̃gį išsitiẽsęs.*

tìmpt išt.

vartojamas nestipraus timptelėjimo įspūdžiui pavaizduoti: *Vaĩkas tìmpt ùž virvùtės skambalė̃lį. Jìs taĩp nepiktaĩ tìmpt manè ùž alkū́nės. Geltonplaũkis berniū́kštis tìmpt mergáitę ùž kasõs ir spruñka kikéndamas.*

tìmptelėjimas dkt. ppr. vns. (1)

→ timptelėti: *Jìs víenu tìmptelėjimu pértraukė virvùtę. Didžiáusias upétakis užkìbo võs põ keliū̃ meškerẽs timptelėjimų.*

tìmptelėti, *tìmpteli (tìmptelėja), tìmptelėjo* vksm. (ką, už ko, kam)

1. kiek patempti; sin. peštelėti, tįstelėti, truktelėti: *Berniùkas tìmptelėjo tévą [tévui] ùž rañkos. Tìmptelėk skambalė̃lį. Taĩp kniẽti tìmptelėti kãtinui ùž uodegõs.*

2. (ką) spazmiškai trūktelėti, virptelėti: *Negãvusi saldaĩnių mergáitė tìmptelėjo lū́pą.*

Tìmpu dkt. vyr. nekait.

Butano sostinė: *Noréčiau pamatýti tólimąjį Tìmpu. Tìmpu – vieniñtelė sóstinė pasáulyje, kuriojè nėrà šviesòforų. XXI ámžiuje Tìmpu išsiplėtė, jamè padaugė́jo gyvéntojų.*

tim̃sras, timsrà bdv. (4) vak.

tamsiai rusvas; sin. bėras: *Timsrà kumẽlė tamsèsnė ùž sarãtą.* • plg. sartas, raudas.

tingė́jimas dkt. ppr. vns. (1)

→ tingėti: *Ligùistas vaĩko tingė́jimas ir nenóras mókytis. Nėrà váistų nuõ tingė́jimo.*

tingė́ti, *tìngi, tingė́jo* vksm.

nenorėti daryti, dirbti, veikti, kuo užsiimti: *Eĩk dìrbti, užtèks gulė́ti ir tingė́ti. Jìs tìngi rýtą anksti kéltis. Šiañdien labaĩ tìngiu mókytis. Výras žmóną bãra, kàd tìnginti. Tìngi kaĩp pelų̃ maĩšas [kaĩp šuõ, kaĩp vélnias]* (flk.).

tiñgiai prv.

be skubos, nerodant noro aktyviai veikti; sin. vangiai, nerangiai: *Tiñgiai drybsójome paplūdimyjè. Saváitgalį nèskubu kéltis, tiñgiai lóvoje geriù kãvą.*

tingìmas dkt. ppr. vns. (2)

→ tingti: *Užẽjo tingìmas.*

tinginiáuti, *tinginiáuja, tinginiãvo* vksm. (ant ko, per ką, kame)

kurį laiką nedirbti, tingėti: *Eĩk dìrbti, ganà lóvoje [añt sòfos] tinginiaúti. Saváitgalį tinginiãvome priẽ televìzoriaus. Tinginiáudami vařtėmės pajū́ryje. Saváitę remontãvę virtùvę, šiañdien sù výru tinginiáujame. Anót trènerio, šìs žaidéjas tinginiãvo peř treniruotès ir ródė blõgą pãvyzdį kitíems. Kàs jáunas tinginiáuja, tàs sẽnas badáuja* (flk.).

tinginiãvimas dkt. ppr. vns. (1)

→ tinginiauti: *Tinginiãvimas pajū́ryje [añt sòfos, põ pálmėmis]. Nežinaũ, ař kàs sutìks jùms mokéti atlýginimą ùž tinginiãvimą. Dárbas gėdos nedãro, tinginiãvimas šunų́ lódyti išvãro* (flk.).

tìnginimas dkt. ppr. vns. (1)

→ tinginti: *Manaũ, kàd gyvẽnimas miestè vìsko pértekus – taĩ vaikų́ tìnginimas ir lẽpinimas.*

tinginỹs[1], **tinginė̃** dkt. (3ª)

1. kas tingi, nenori dirbti, veikti, kuo užsiimti; sin. baltarankis, dykaduonis, dykūnas: *Dìdelis [tìkras, baisùs] tinginỹs. Manę̃s niẽkas tìngine nevadìno. Žinaũ daũg patařlių apiẽ tìnginius. Veřkia dúona tìnginio válgoma* (flk.). *Bãdas ir tìnginį dìrbti išmokìna* (flk.). *Tinginė̃s rañkos báltos, õ kójos júodos* (flk.).

2. vyr. medžiuose gyvenantis labai nejudrus Amerikos atogrąžų žinduolis: *Tripirščio tìnginio (Bradypus tridactylus) káilis yrà žalsvo ātspalvio dė̃l káilyje áugančių dumblių. Tinginiaĩ ùž šakų́ kabìnasi didžiùliais lenktaĩs nagaĩs. Tìnginius medžiója plėšrieji paũkščiai. Kaĩ tìnginio patėlė yrà pasireñgusi porúotis, jì ùžlipa añt mẽdžio viršū́nės ir ìma rė̃kti.*

3. vyr. nekeptas pyragas iš trupintų sausainių, kakavos, sviesto ir kondensuoto pieno: *Gẽriame arbãtą užką́sdamos tìnginiu. Tìnginio mãsę sukrẽskite į̃ fòrmą ir palìkite sustìngti. Karamèlinis tinginỹs gamìnamas bè kakãvos.*

♦ **tìnginio [tinginių̃] pántis** žr. pantis. **tinginių̃ maĩšas** žr. maišas.

tinginỹs[2] dkt. (3ª)

tingėjimas, tingulys, sutingimas: *Tinginỹs àpėmė [sùėmė, užẽjo]. Kaĩp įveĩkti [nugaléti, išvarýti] tìnginį? Tìnginio ligà sir̃gti* (flk.).

tinginỹstė dkt. ppr. vns. (2)

linkimas tingėti; sin. tingėjimas: *Véngiu tinginỹstės ir dykinė́jimo. Vakaraĩs prisiverčiù bėgióti, nepasidúodu tinginỹstei. Kuõ patéisinsi sàvo tinginỹstę?*

tìnginti, *tìngina, tìngino* vksm. (ką)

daryti tingų: *Dykaduoniãvimas [leñgvas gyvẽnimas] tìngina vaikùs.*

tiñgis dkt. vns. (2)

tingėjimas, tingumas: *Taĩp ìma tiñgis, turbūt lìs.*

tìngti, *tìngsta, tìngo* vksm.

darytis tingiam, nepaslankiam: *Sénstu iř tìngstu, nebenóriu dìrbti. Pradéjau tìngti, eĩsiu numìgti.*

tingulỹs dkt. ppr. vns. (3[a])

sutingimas, tinginys[1], tingumas: *Àpėmė [užėjo] pošveñtinis tingulỹs. Negaliù įveĩkti tìngulio. Kařtais pasidúodu saldžiám tìnguliui.*

tingùmas dkt. ppr. vns. (2)

sutingimas, tinginys1, tingulys: *Skaĩtant àpėmė tingùmas, nepajutaũ, kaĩp užmigaũ. Graikùs pìktina kaĺbos apiẽ jų̃ tautõs tingùmą. Tù manę̃s tingumù nekáltink!*

tingùs, tingì bdv. (4)

1. tingintis, nenorintis dirbti, daryti, veikti; sin. vangus: *Tingùs vaĩkas nenóri nèt žaĩsti. Tuřguje užkálbinau tiñgią žuviẽs pardavėją. Vestùvėse bùvome tìk tiñgūs válgytojai. Stráipsnyje rãšoma, kàd insùltas dažniáusiai ištiñka pérsivalgiusius, pérsigėrusius, sẽslų gyvẽnimo bũdą pamégusius, tingiùs, nutùkusius žmónes.* | prk.: *Mažì miestẽliai yrà rãmūs iř tiñgūs. Taĩp iř praẽjo tiñgios saváitgalio diẽnos.*

2. sukeliantis tingulį, sunkus: *Tóks tingùs óras, niẽko nenóriu veĩkti.* **tingù** bev.: *Kaĩ óras vėsėsnis, nè taĩp tingù. Ankstývą lãpkričio rýtą taĩp tingù iř šálta kéltis į̃ mokỹklą.*

tinìmas[1] dkt. ppr. vns.

→ tinti1: *Kúno audinių̃ tinìmas. Jaũ atlėido kójos [rìešo] tinìmą.*

tinìmas[2] dkt. ppr. vns. (2)

1. → tinti[2] 1: *Vienu tynimù trìs rýtus pìevą galì pjáuti.*

2. → tinti[2] 2: *Tù dár atsiimsi ùž šuñs tinìmą!*

tỹnis dkt. ppr. vns. (2)

sutinimas, patinimas: *Ař jaũ praẽjo [atsilėido] kójos tỹnis? Nėščiųjų̃ mankštà mãžina kójų tỹnį.*

tiñkamai prv.

→ tinkamas 1: *Tiñkamai eĺgtis pavojìngose situãcijose. Išmókau tiñkamai dẽrinti drabužiùs. Kaĩp tiñkamai pasiruõšti grìpo epidèmijai?*

tiñkamas, tinkamà bdv. (3[b])

1. atitinkantis reikalavimus, kam nors tinkantis; sin. deramas, atitinkamas: *Nerandù tiñkamo pavadìnimo [žõdžio, pasãkymo]. Šiõs basùtės tiñkamos iř dárbui, iř šveñtei. Negáunu nusipiřkti tinkamõs pókyliui suknẽlės. Nóriu išgiřsti tiñkamą atsãkymą. Ùžmiesčio keliaĩ tinkamì lenktỹnėms. Kàs padẽs išsiriñkti tiñkamus ãkinius?* | aukšt.: *Reikétų paieškóti tinkamènsnio žõdžio. Kolègija turétų sudarýti studeñtams tinkamesnės prãktinio dárbo sąlygas.* | aukšt.: *Skaũsmui įvařdyti poètas rãdo tinkamiáusią metãforą. Į̃ sąrašus įtráukėme pačiùs tinkamiáusius kandidatùs šiám pòstui užimti.* **tiñkama** bev.: *Ař tiñkama*

tìkintiesiems penktãdieniais nesilaikýti pãsninko ?

2. kuris patinka, patinkamas: *Kaĩ ràsiu tiñkamą mergìną, taĩ ir vèsiu.*

tinkamùmas dkt. ppr. vns. (2)

buvimas tinkamam (1 r.), atitinkančiam reikalavimus, kam nors tinkančiam: *Profèsinio tinkamùmo tèstas. Medicìninė pažymà apiẽ tinkamùmą dìrbti vairúotoju. Neabejójame mókymo plãno tinkamumù.*

tìnkas dkt. (1)

1. atskiestas kalkių ar cemento ir smėlio mišinys statybinių konstrukcijų apdailai: *Monolìtinis [surenkamàsis] tìnkas. Dekoratyvùsis tìnkas. Tìnkų rūšys. Krẽsti tìnką añt síenų. Síena nutinkúojama plonasluoksniù tìnku.*

2. to mišinio sluoksnis, dengiantis sienas ir lubas: *Tìnkas bỹra nuõ lùbų. Síenų tapýba añt saũso tìnko.*

tinkãvimas dkt. ppr. vns. (1)

→ tinkuoti: *Vidaũs patalpų síenų tinkãvimas. Tinkãvimo pãslaugos [darbaĩ]. Reĩkia tiñkamai paruõšti síenų paviršių tinkãvimui.*

tìnkinimas dkt. ppr. vns. (1)

1. komp. programos pritaikymas savo reikmėms parenkant pageidautinas nuostatas, parinktis, parametrus: *Progrãmos [klaviatūros, parankìnės] tìnkinimas. Tìnkinimo lángo kortẽlė.*

2. tarm. → tinkinti 2: *Pálto tìnkinimas.*

3. tarm. → tinkinti 3: *Tìnkinimas nuotakos tėváms.*

tìnkinti, *tìnkina, tìnkino* vksm.

1. komp. pritaikyti, derinti, keisti įdiegtą programą pagal savo poreikius: *Tìnkinti ẽsamą ródinį [núostatas]. Tìnkinti automãtiškai. Tìnkinta mygtùkų júosta. Gãlite tìnkinti paleidìmo [pradžiõs] meniù, papìldydami ar šãlindami jõ elementùs.*

2. tarm. (ką) daryti tinkamą; sin. taikyti, derinti: *Siuvė́ja tìnkina suknẽlę [kostiùmą].* | sngr. (ką) žiūrėti, mėginti, ar tinka: *Tìnkintis darbužiùs [pãpuošalus, skrýbėlę].*

3. tarm. (kam) stengtis įtikti; sin. taikytis, pataikauti: *Vaikaĩ tìnkina mótinai [tėváms].*

tinklaĩnė dkt. (2)

vidinis akies obuolio sluoksnis, kuriame šviesos energija virsta nerviniais impulsais, regos nervu perduodamais į smegenis: *Tinklaĩnės uždegìmas [atšokà]* (med.). *Užpakalìnėje tinklaĩnės dalyjè yrà kelì slúoksniai neřvinių ir šviẽsai jautrių ląstẽlių. Peř regõs neřvą į̃ tinklaĩnę pateñka kraujãgyslės. Mókslininkai paskélbė põ žmogaũs tinklainė sėkmìngai implantãvę silìcio mikroschèmą. Tinklaĩnėje gãli bũti įgimtų ir įgytų pakitìmų.*

tinklaĩnis dkt. (2)

vienas iš atrajotojų prieskrandžių, kurio vidinės sienelės sudaro tinklo pavidalo raukšles: *Aviẽs tinklaĩnio gleivìnė. Tinklaĩnio raũkšlės.*

tinkláitis dkt. (1)

trijų sluoksnių tinklas: *Paviršinis tinkláitis. Brakoniẽriaus namuosè rastì dù tinkláičiai. Žvejaĩ kúojas gáudo tinkláičiais. Tinkláičiai bū́davo spendžiamì nãkčiai upẽlių ìštakose ir ùpių žiótyse pavãsarį, vãsarą ir rùdenį.*

tinklãlaidė dkt. (1)

skaitmeninio formato muzikinė laida arba pokalbis, parsisiunčiami iš interneto: *Tinklãlaidžių prenumeratà [sklaidà]. Tinklãlaidės dažnaĩ lýginamos sù rãdijo laidomìs, tìk nesùtariama, ar jõs laikýtinos naują mèdija ar rãdijo ãtmaina. Tinklãlaides gãli kùrti kiekvíenas, jų gãlima klausýtis bet kuř ir bet kadà. Tinklãlaidžių vedė́jai neprivãlo bū́ti profesionãlai.*

tinklãlaidininkas, tinklãlaidininkė dkt. (1)

tinklalaidžių kūrėjas, vedėjas: *Svarbùs tinklãlaidininkų pajamų šaltìnis – reklamà. Klausiaũsi Seĩmo nãrio ir tinklãlaidininko pókalbio apiẽ švietìmo reformą. Minìstras į̃ spaudõs konferẽnciją ketìna kviẽsti núomonės formúotojus ir̃ tinklãlaidininkus.*

tinklãlapis dkt. (1) komp.

hipertekstu parašytas visuotinio interneto tinklo (žiniatinklio, saityno) puslapis, nurodomas universaliuoju adresu (URL): *Pradìnis [pradžiõs, įė́jimo] tinklãlapis. Tinklãlapio įrašas [skìltis]. Kùrti [rašýti, blokúoti] tinklãlapius. Pãraiškos pãramai gáuti teĩkiamos elektròniniu būdù fòndo tinklãlapyje.*

tinklaraštijà dkt. ppr. vns. (2)

tinklaraščių visuma: *Lietùviška tinklaraštijà. Tinklaraštijà yrà žiniãtinklio kultū̃ros ir̃ internèto bendrúomenių dalìs, speciĩfinis sociãlinis tiñklas.*

tinklãraštininkas, tinklãraštininkė dkt. (1)

tinklaraštį kuriantis, rašantis žmogus: *Tinklãraštininkų konferẽncija. Madõs tinklãraštininkė pàtaria, kaĩp dė́vėti ryškiàs kélnes. Tinklãraštininkai teĩgia, kàd jiẽ skìriasi nuõ žurnalìstų tuõ, jóg yrà nuõ niẽko nepriklaũsomi, tùri vìsišką žõdžio láisvę ir̃ nesíekia pelno.* • plg. vaizdaraštininkas.

tinklãraštis dkt. (1)

interneto svetainėje skelbiamų straipsnių (įspūdžių, naujienų, įvykių ir pan.) rinkinys: *Lietùviškas tinklãraštis. Asmenìnis [tèminis, ekonòminis] tinklãraštis. Gařso [vaĩzdo, núotraukų] tinklãraštis. Tinklãraščio skaitýtojas. Rašýti [kùrti, skaitýti] tinklãraščius. Tìpinis tinklãraštis sudarýtas ìš tèksto, paveikslė̃lių ir̃ núorodų į̃ kitùs tinklãraščius, pùslapius ař kitókią sù tinklãraščio temãtika susìjusią informãciją. Tinklãraščiai įvairiaĩ apipavìdalinami.* • plg. vaizdaraštis.

tiñklas dkt. (4)

1. iš siūlų nertas žūklės prietaisas: *Gaubiamàsis [dugnìnis, užtvarìnis, žiáuninis] tiñklas. Vìlnos [šiĺko, sintètinis] tiñklas. Mèsti [léisti, spę́sti, tráukti] tiñklą. Tinklų̃ mezgìmo mašinà. Tiñklas laisvaĩ praléidžia vándenį, bèt sulaĩko žuvìs. Tinklaĩs žùvys gáudomos nuõ akmeñs ámžiaus. Jūreĩviai tráukia pìlnus žuviẽs tinklùs.*

2. nerta ar pinta žvėrių ir paukščių gaudyklė: *Veñtės ragè specialiaĩs tinklaĩs gáudomi ir̃ žiedúojami paũkščiai. Senóvėje medžiõklės bū̃dai bùvę įvairū̃s, bèt ganà primitỹvūs: žvéris gáudė tinklaĩs, užmùšdavo*

įvãrę į̃ duõbę ar̃, užpjùdę šunimìs, nudóbdavo ́etimi.

3. sportinių žaidimų nerta pertvara ar užtvara: *Tinklìnio [tèniso] tiñklas. Varčtų tiñklas. Kamuolỹs atsìmušė į̃ tiñklą. Abì komándas skìria tiñklas.*

4. nertas ar pintas įvairios paskirties įtaisas: *Vielõs tiñklas. Peř síeto tiñklą sijójamos sutrìntos mẽdžiagos. Pàžeistą tvorõs dãlį reĩkia iškiřpti iř pakeĩsti naujù tinklù. Nórint apsáugoti vẽją nuõ kùrmių, gãlima põ vejà klóti tinklùs.*

5. šaknų, gyslų, nervų ir kt. raizginys: *Kapiliãrinis [artèrinis] tiñklas* (anat.). *Vaĩsmedžio šaknų̃ tiñklas.*

6. susisiekimo, ryšių ir kt. linijų, įstaigų, organizacijų ir pan. sistema: *Ùpių [kanãlų, kelių̃] tiñklas. Elèktros [rãdijo] tiñklas. Lìnijų [koordinãčių] tiñklas. Transpòrto [prekýbos] tiñklas. Aukštųjų mokỹklų tiñklas. Inžinèriniaĩ tinklaĩ. Elèktros tinklų̃ inžiniẽrius [operãtorius]. Tarptautìnis terorìstų tiñklas.* | komp. duomenų perdavimo ir apdorojimo sistema: *Viẽtinis [teritòrinis, platùsis] tiñklas. Sociãlinis tiñklas „Facebook“. Skaitmenìnis visumìnis paslaugų̃ tiñklas* (ISDN). *Nesklandùmai tinklè. Didžiáusias kompiùterių tiñklas yrà internètas.*

7. pinklės, spąstai: *Nepilnamẽtis patẽko į̃ prekýbos žmonėmìs [aferìstų] tinklùs.*

tinklãžmogis dkt. (1) šnek.

uolus interneto vartotojas: *Įmonės teĩkia informãciją, õ tinklãžmogiai jã skaĩto. Áuga naujà tinklãžmogių kartà – vaikaĩ, sàvo gyvẽnimo neįsivaizdúojantys bè kompiùterio ar̃ mobìliojo telefòno. Ar̃ internèto sklaidà káimo bendrúomenėse kaimiečiùs pàvertė tinklãžmogiais?* • plg. internetininkas.

tinklẽlis dkt. (2)

1. dem. `tinklas 1`: *Tinkleliù ìš siū̃lų ar̃ plonõs vielõs gáudomi vandenyjè ẽsantys mažì organìzmai.*

2. tinklinis galvos plaukų apgaubas: *Plaukaĩ paslẽptì põ tinkleliù. Plaukų̃ tinkleliùs dažnaĩ dẽvi sù maistù dìrbantys žmónės.*

3. įvairaus pavidalo ir paskirties nertas sporto inventorius: *Stãlo tèniso tinklẽlis. Krepšìnyje metìmas į̃ krẽpšį įskaĩtomas, jéigu kamuolỹs iškriñta ìš krẽpšio tinklẽlio.*

4. dem. `tinklas 4`: *Tinklẽliai nuõ vabzdžių̃. Apsaugìnis tinklẽlis sáugo kaĩtinamą dáiktą nuõ kontãkto sù liepsnà. Jéi į̃ jū̃sų namùs dažnaĩ užklýsta šikšnósparniai, rekomendúojame lángus uždeñgti tinkleliù.*

5. dem. `tinklas 5`: *Voratinklìnis smegenų̃ tinklẽlis* (med.).

6. šnek. radijo ar televizijos laidų transliacijų grafikas, nurodantis, kada ir kokia laida ar programa bus transliuojama: *Rãdijas pradéjo dìrbti pagaĩ naũją tinklẽlį. Netrùkus atsinaũjins mū́sų rãdijo stotiẽs svetaĩnė, õ pavãsarį – iř televìzijos progrãmų tinklẽliai.*

7. apsauginis veido dangalas nuo bičių: *Bìtininko tinklẽlis apačiojè, tiẽs apýkakle, sutráukiamas.*

8. regztas maišelis kam nors susidėti; sin. regztukas, rezginėlė: *Bùlvės supakúotos į̃ tinkleliùs. Tinklẽlį sù riešutaĩs pakabìnkite laukè iř láukite àtskrendančių paũkščių.*

tiñklininkas, tiñklininkė dkt. (1)

1. tinklinio žaidėjas ar sportininkas, nuolat dalyvaujantis varžybose: *Tiñklininkus vẽl subū́rė tarptautìnis tinklìnio turnỹras. Šiẽmet tiñklininkų tìkslas – nè tìk dalyváuti olimpiãdoje, bèt iř iškovóti medaliùs. Mū́sų universitèto tiñklininkės – studeñtų lýgos čempiònės.*

2. žmogus, kuris žvejoja tinklu: *Žvejaĩ tiñklininkai. Tiñklininkai gáudo stìntas. Tiñklininkams žvejóti*

léidžiama tìk įstãtymo nustatýtose viẽtose.

3. komp. šnek. interneto vartotojas; sin. internetininkas, internautas: *Tiñklininkus pašiurpino stráipsnio komentãrai.*

tinklìnis[1] dkt. (2)

dviejų komandų po šešis žaidėjus sportinis žaidimas – kamuolio mušimas rankomis per tinklą varžovų aikštelės pusėn: *Pãplūdimio [neįgaliųjų, dvẽjetų] tinklìnis. Tinklìnio sètas. Pasáulio [Euròpos] tinklìnio čempionãtas. Lietuvõs tinklìnio federãcija. Tinklìnis ùgdo vikrùmą, ìštvermę, judesių koordinãciją. Žaĩdžiant tinklìnį pagreitė́ja pùlsas, pagerė́ja vidaũs òrganų veiklà.*

tinklìnis[2], **tinklìnė** bdv. (2), **tiñklinis, tiñklinė** (1)

1. primenantis tinklą, toks kaip tinklas: *Tinklìnis fìltras [maĩšas]. Tinklìnis polimèras* (chem.). *Tinklìnis darinỹs [audinỹs]* (med.). *Tinklìnis skaidulìnis añtkaulis* (med.). *Nùgaros smegenų̃ tinklìnė dalìs* (med.). *Tinklìnis pitònas* (zool.). *Tinklìnė tvorà. Tinklìnės ãvalynės viršùs bũna ìš tinklẽlio fòrmos mẽdžiagos.*
2. susijęs su tinklu, priklausantis tinklui (6 r.): *Tinklìnis grãfikas. Tinklìnė duomenų̃ bãzė. Tinklìnis planãvimas – projèktų planãvimo metòdas, pàgrįstas jų̃ tinklìnių grãfikų sudãrymu.*

tiñkliškai prv. tinklo pavidalu, panašiai į tinklą: *Tiñkliškai megztà stáltiesė. Tiñkliškai gyslóti lãpai. Tiñkliškai susiraĩzgiusios gýslos.*

tiñkliškas, tiñkliška bdv. (1)

tinklo pavidalo: *Tiñkliškas mezgìmas. Tiñkliškas rìešuto ãpvalkalas. Tiñkliški laũmžirgio sparnaĩ.* | įvr.: *Tiñkliškoji dryžligė* (biol.).

tinktūrà dkt. (2)

skystas skaidrus preparatas, pagamintas ištraukiant augalinių, gyvulinių medžiagų ar kokių nors junginių aktyviuosius komponentus, naudojant tirpiklius: *Jòdo [valerijõno] tinktūrà. Tinktūrà geriamà, vartójama išóriškai ar skalãvimams. Tinktū̃rą reĩkia laikýti sandariaĩ uždarýtame indè, kam̃bario temperatū̃roje, tamsiojè viẽtoje. Tinktū̃ros dažniáusiai gamìnamos ìš augalìnės žãliavos.*

tinkúoti, *tinkúoja, tinkãvo* vksm. (ką)

krėsti tinku ir lyginti: *Tinkúoti sìenas [lubàs]. Výrai tinkúoja nãmo ìšorę. Priẽš pràdedant tinkúoti, paviršiùs reĩkia nugruntúoti.*

tinkúotojas, tinkúotoja dkt. (1)

žmogus, kuris tinkuoja, tinkavimo specialistas: *Tinkúotojo profèsija. Tinkúotojai dìrba atvirosè statýbų aikštẽlėse ir uždarosè patalposè, bèt kokiamè aũkštyje, įvairiomìs óro sąlygomis. Tinkúotojų brigadà dìrba (sù) moderniù tinkãvimo agregatù.*

tiñtaluoti, *tiñtaluoja, tiñtalavo* vksm. žem.

kaboti, maskatuoti, tabaluoti: *Tiñtaluoja añt kárties pakabìnta vir̃vė.*

tìntelėjimas dkt. ppr. vns. (1)

→ tintelėti: *Kójos [rañkos] tìntelėjimas.*

tìntelėti, *tìnteli (tìntelėja), tìntelėjo* vksm. (nuo ko)

kiek sutinti, patinti: *Sùmuštas piršTas tìntelėjo. Véidas tìntelėjo nuõ bìtės įgėlìmo.*

tìnti[1]**,** *tìnsta, tìno* vksm. (iš ko, nuo ko, dėl ko)

nenormaliai plėstis (apie kūno audinius); sin. burkti, tvinkti: *Tìnsta blauzdà [piršTas]. Žmónės tìno ìš bãdo. Kárštu óru dažnaĩ tìnsta rañkos. Kójos ýpač tìnsta nuõ várginamo stóvimo dárbo. Dėl užspaustų kraujãgyslių tìnsta kójos, pašiurpsta jų óda, plėčiasi vėnos.*

tìnti[2]**,** *tìna, týnė* vksm.

1. (ką) plakti (dalgį): *Šienpjoviaĩ dalgiùs tìna. Põ pietų dalgiùs tìnsime.*

2. (ką, kuo, į ką, per ką) šnek. mušti, daužti, trenkti, plakti: *Kaĩp týniau jám į aũsį. Ar tù girdėjęs, kàd kàs tìntų mýlimą šùnį lazdà peř šónus?* | beasm.: *Gáusi tìnti.*

tintùvas dkt. (2)

įnagis dalgiui tinti, plakti: *Dalgį tìna añt tintùvo. Aukštaitìjoje ir Žemaitìjoje dalgis tintuvù plãkamas sù dalgiãkočiu. Nuõ dvidešimto ámžiaus pabaigõs naudójami ir fabrikìnės gamýbos tintùvai.*

tìpas dkt. (2)

1. vienarūšių daiktų grupės modelis, pavyzdys: *Lėktùvo [ãvalynės] tìpas. Abstraktùsis duomenų [fáilo] tìpas* (komp.). *Įvairių tìpų aparãtai [įrenginiaĩ]. Mokýklos tìpas – gimnãzija [progimnãzija].*

2. aukščiausias gyvūnų ir augalų sistematikos vienetas, apimantis gimininges klases: *Nariuotakõjų tìpas. Gaubtasė̃klių augalų̃ tìpas. Tìpai skìrstomi į̃ pótipius.*

3. literatūros kūrinio veikėjas, turintis apibendrintus būdingus tam tikros istorinės epochos, socialinio luomo bruožus ir pasaulėžiūrą: *Valstiẽčio [inteligeñto, nihilìsto] tìpas lietùvių romanė. Tìpas gãli atspindė́ti ir tam tikràs charãkterio ypatýbes.*

4. šnek. žmogus su būdingomis (ppr. neigiamomis) ypatybėmis: *Juokìngas [àtstumiantis, bjaurùs] tìpas. Kóks tìpas čià apiẽ lángus trìnasi? Kaimýnas piřko cigarèčių ìš įtařtino tìpo. Mačiaũ skeřsgatvyje kelìs neáiškius tipùs.*

tipãžas dkt. (2)

1. visuma požymių, būdingų kuriai nors žmonių visuomeninei kategorijai, žmonių tipui: *Tobulõs mergìnos [griežtõs mókytojos, cìniško vadõvo] tipãžas. Kóks mòdelio tipãžas paklausiáusias šiañdien?*

2. ryškios išorės aktorius, savo išvaizda tinkamas tam tikram vaidmeniui: *Griežtà tipãžų atrankà. Neketinù bū́ti víeno tipãžo ãktore.*

tipẽlis dkt. (2)

dem. tipas 4: *Įtařtinas tipẽlis. Pasisáugok tõ tipẽlio – jìs jaũ nè víeną apmùlkino. Jì susidė́jo sù neáiškiu tipeliù.*

tipẽnimas dkt. ppr. vns. (1)

→ tipenti: *Tylùs [atsargùs] tipẽnimas. Mažų̃ kojýčių tipẽnimas.*

tipénti, *tipẽna, tipẽno* vksm. (per ką, po ką, į ką, paskui ką, prie ko, kuo) šnek.

eiti smulkiais žingsneliais ar ant pirštų galų; sin. tapenti, tipnoti: *Vaĩkas [kačiùkas] tipẽna peř kam̃barį [põ kiẽmą, takeliu]. Põ mìško paklõtę tipẽno į̃ auksìnį fazãną panašùs paũkštis. Veršiùkas paklusniaĩ tipẽno pãskui sàvo jáunąjį šeimininką. Bũdavo gražù žiūréti, kaĩp jì tỹkiai, mažaĩs žingsnẽliais tipẽna į̃ bažnýčią. Ař jũs ìš tų slapùkų, kuriẽ artéjant pusiáunakčiui tipẽna priẽ šaldytùvo?*

tipinė́jimas dkt. ppr. vns. (1)

→ tipinėti: *Tipinė́jimas ìš vienõs viẽtos į̃ kìtą.*

tipinė́ti, *tipinė́ja, tipinė́jo* vksm. (ant ko, po ką, kame, aplink ką)

vaikštinėti tipenant: *Ùpės vidurỹ añt lẽdo tipinė́jo būrẽlis ánčių. Põ kiẽmą [kiemè] tipinė́ja būrỹs vìštų. Výras skverè lẽsino balandžiùs, vienì tipinė́jo apliñk jį̃ añt tãko, kitì léidosi iř kìlo, paeiliuĩ lesdamì nuõ jõ dešinẽs rañkos délno.*

tipìngas, tipìnga bdv. (1)

su aiškiais tipo požymiais; sin. tipiškas, tipinis: *Tipìngas pavyzdỹs. Tipìnga iliustrãcija. Tipìnga reãkcija į̃ krìtiką. Tipìngas miniõs atstõvas. Tipìngi eilėraščio anãlizės momeñtai.* | įvr.: *Tipìngieji paũkščiai* (zool.).

tìpinis, tìpinė bdv. (1)

turintis tam tikram tipui (1 r.) būdingų požymių; sin. tipingas, tipiškas, pavyzdinis: *Tìpinis bañdymas [gedìmas]. Tìpinis pãstatas. Tìpinė konstrùkcija. Tìpinė technològija. Tìpinės darýbos žõdžiai. Namų̃ renovãcija výkdoma pagaĩ tìpinius planùs.* • plg. standartinis.

tìpiškai prv.

1. taip, kad atitiktų tam tikrą tipą (1 r.): *Tìpiškai pasikartójančios lìnijos.*

2. įprastai, charakteringai: *Tìpiškai eĩgiasi [bendráuja]. Tù tvìrtinti, kàd tìpiškai výrai uždìrba daugiaũ neĩ móterys?*

tìpiškas, tìpiška bdv. (1)

1. turintis tam tikram tipui (1 r.) būdingų požymių; sin. tipingas, tipinis: *Rezervãtų paskirtìs – išsáugoti tìpiškus arbà unikaliùs kraštóvaizdžio kompleksùs. Čià praveřstų kẽletas tìpiškų pavyzdžių. Mégstu apsipirkti tìpiškose specializúotose krautuvėlėse.*

2. dažnai pasitaikantis, sin. įprastas: *Tìpiška vidutinýbė [blondìnė]. Tìpiški simptòmai [tyrìmų rezultãtai]. Susidū́rėme sù tìpiškais sunkùmais. Áutorė vaizdúoja tìpiškus herojùs tìpiškomis aplinkýbėmis.* **tìpiška** bev.: *Výrams [paaugliáms] tìpiška taĩp eĩgtis.*

tipiškùmas dkt. ppr. vns. (2)

1. buvimas tipiškam (1 r.): *Literatū̃rinio charãkterio tipiškùmas. Naujãdarai skìrstomi pagaĩ darýbos tipiškùmą. Kultū̃riniai objèktai tyrė́jus patráukia sàvo tipiškumù.*

2. buvimas tipiškam (2 r.): *Mergìnų ìšvaizda pabrė́žia jų̃ individualùmą arbà tipiškùmą. Vieníems patiñka išskirtinùmas, õ kitíems – paprastùmas, nèt tipiškùmas.*

tipizãcija dkt. ppr. vns. (1)

1. standartizacijos metodas, kuriuo pagal tipą sudaromos konstrukcijos ar parengiami technologiniai procesai; sin. tipizavimas: *Gaminių̃ [pastatų̃] tipizãcija. Tipizãcijos tìkslas – greičiaũ pasireñgti gamýbai, pigiaũ, geriaũ, sparčiaũ gamìnti.*

2. meninio apibendrinimo būdas, kai vaizduojamiems individualiems, pavieniams reiškiniams ar charakteriams suteikiamos būdingiausios, svarbiausios, ryškiausios, labiausiai tikėtinos savybės: *Kū́rinio veikė́jų tipizãcija.*

tipizãvimas dkt. ppr. vns. (1)

1. → tipizuoti 1: *Įmonių tipizãvimas.*

2. → tipizuoti 2: *Personãžų tipizãvimas.*

tipizúoti, *tipizúoja, tipizãvo* vksm.

1. (ką) skirstyti į tipus (1 r.), klasifikuoti pagal bendrus požymius ar standartizuoti pagal tam tikrą tipą: *Tipizúoti mašìnų ar jų detãlių konstrùkcijas. Tyrė́jai tipizãvo šaliẽs regionùs pagal̃ demogrãfinius rodikliùs. Sovietmečiu bùvo tipizúoti bevéik visì visuomenìnių pastatų̃ projèktai. Leidyklà tipizãvo knỹgų maketãvimo taisyklès serijìniams leidiniáms.*

2. (ką) meniškai apibendrinti: *Rašýtojas laĩkėsi núomonės, kàd kiekvíeną heròjų reĩkia nè tìk individualizúoti, bèt ir tipizúoti. Apsãkyme spalvìngai tipizúojama veikė́jų kalbà. Romãno veikė́jai ir įvykiai tipizúoti, sąmonìngai neindividualizúoti.*

tipnóti, *tipnója, tipnójo* vksm. šnek. (kuo, kame, paskui ką)

eiti smulkiais žingsneliais ar ant pirštų galų; sin. tipenti, tapenti: *Senùtė atsargiaĩ tipnójo smėliù nubarstýtu takeliù. Šeimininkė vìsą diẽną tipnójo virtùvėje, ruošdamà váišes. Žygeĩviai tipnójo pãskui gìdą siaurù kalnų̃ takeliù.*

tipogrãfas dkt. (2)

psn. teksto eilučių rinkimo ir liejimo mašina, kurios matricos juda pirmyn ir atgal: *Tipogrãfų gamýba. Tipografù darbúotojas peř vãlandą suriñkdavo kelĩs laĩkraščio pùslapius.*

tipològija dkt. ppr. vns. (1)

mokslinio tyrimo metodas – tyrimo objektų klasifikavimas pagal apibendrintus modelius arba tipus: *Empìrinė [teorìnė] tipològija. Kalbų̃ tipològija – pasáulio kalbų̃ klasifikãvimas pagal̃ struktū̃ros ypatýbes. Tipològija artimà klasifikãcijai. Tipològijos metòdas táikomas tadà, kaĩ tyrìmas àpima daũg pózymių arbà objèktų.*

tipològinis, tipològinė bdv. (1)

susijęs su tipologija: *Tipològinis metòdas. Tipològinė anãlizė [klasifikãcija]. Tipològinė kalbótyra. Tipològiniai tyrìmai. Vìsùs Lietuvõs žurnalùs ir žurnãlo tìpo periòdinius léidinius stráipsnio áutorius siū́lo skìrstyti į̃ grupès pasitel̃kiant apibeñdrintus šiuolaikìnio žurnãlo tipològinius mòdelius.*

tiradà dkt. (2)

ilga frazė, replika, kalba, pasakyta emocionaliai, pakeltu tonu: *Pradéti [baĩgti, tę̃sti, paléisti] tirãdą. Žeřti tiradàs. Visùs suglùmino naują̀ advokãto tiradà. Ar̃ jaũ baigeĩ sàvo kárštą tirãdą?*

týrai[1] dkt. dgs. (1)

dideli negyvenami žemės plotai (stepės, dykumos ir pan.), pasižymintys skurdžia augalija: *Keliãvome peř týrus [týrais]. Týrų antilòpė [gėlẽ̃]. Týrų véjai.* | prk.: *Kláidžioti nežinomýbės týruose.* ♦ **balsas týruose** žr. balsas.

tyraĩ[2] prv.

1. grynai, skaidriai, perregimai: *Kriĩštolas spiñdi skaĩsčiai, tyraĩ.*

2. vaiskiai, skambiai, skardžiai: *Balsas skambéjo tyraĩ, ìt vaĩko. Giesmẽ̃ suskambéjo neapsãkomai tyraĩ.*

3. dorai, nekaltai: *Gyvénti tyraĩ, pamaldžiaĩ, teisìngai. Jì tyraĩ laĩkosi sužadétiniui duotõs príesaikos. Noréčiau ir̃ àš taĩp nuoširdžiaĩ ir̃ tyraĩ tikéti beĩ myléti.*

tiramìsas dkt. ppr. vns. (2)

itališkas desertas iš maskarponės sūrio, espreso kavos, biskvitinių sausainių ir kt.: *Burnojè tir̃pstantis tiramìsas. Gérti kãvą sù tiramisù. Viršutìnį tiramìso slúoksnį peř sietẽlį apibarstýkite kakavà.*

tiramisù dkt. vyr. nekait.

TIRAMISAS: *Tiramisù – víenas žinomiáusių ir̃ populiariáusių itãliškų deseř̃tų. Priẽš patiẽkiant, tiramisù pabař̃stomas kakavà. Jéi atviraĩ, nepažį́stu nẽ̃ víeno žmogaũs, kurìs nemégtų tiramisù.*

Tiranà dkt. vns. (2)

Albanijos sostinė: *Tirãnos universitètas. Nuõ Tirãnos ikì Ãdrijos jū́ros apiẽ trìsdešimt kilomètrų. Tirãnoje kasmẽt vỹksta tarptautìnis kìno festivãlis.*

tìras dkt. (2)

specialiai įrengta patalpa šaudyti į taikinius;: *Atviràsis [pusiáu ùždaras, uždaràsis] tìras. Šovinių išvarpýta tìro lentà. Gál nueĩkim į̃ tìrą? Tirè šáudoma diẽną ir̃ nãktį.* • plg. šaudykla.

týras[1], **tyrà** bdv. (3)

1. plynas, tuščias, plikas: *Sãkalas skríeja peř týrus laukùs. Tyramè laukè tvýrojo baisiáusia kaitrà. Mataũ tyruosè laukuosè kažkã̀ jùdant.*

2. be priemaišų; sin. skaidrus, permatomas, perregimas, grynas: *Týras brángakmenis [kriĩštolas]. Týros ãšaros. Peř mìšką čiurlẽno týras upẽlis.*

3. švarus, grynas, vaiskus: *Šaltamè tyramè orè ùžėmė kvãpą.* **týra** bev.: *Laukè týra, vėsù, negirdéti paũkščių.*

4. vaiskus, skambus, skardus: *Tolumojè išgiř̃dome skambiùs týrus balsùs. Koncertè líejosi jáudinančios melòdijos, gėréjomės puikiaĩs, tyraĩs vaikų̃ balsaĩs. Rẽtkarčiais speñgiančią tỹlą pérsmelkdavo týras Tibèto dubenų̃ gařsas.*

5. doras, nekaltas, švarus: *Tyrà síela [širdìs]. Ar̃ týros ãkys atspiñdi týras mintìs? Taĩ romãnas apiẽ týrą méilę. Vienuõlių veidaĩ baltì, tyrì. Visadà tróškau tyrõs, nesavanaũdiškos draugỹstės. Táu jaučiù tìk týrus jausmùs.* **týra** bev.: *Taĩ bùvo týra, vaĩkiška, nekaĩta.*

týras[2] dkt. (1)

klampi pelkė, apaugusi retais mažais medžiais; sin. tyrulis: *Eĩsiu į̃ týrą spanguoliáuti. Rẽtos pušẽlės týre. Týro pakraštyjè áugo kreivì, žemì beržaĩ ir kelì alksniùkai.*

Tirãspolis dkt. vns. (1)

miestas Moldovos rytuose: *Tirãspolis – añtras pagaĩ gyvéntojų skaičiùmi Moldòvos miẽstas. Lañkėmės Tirãspolio drãmos teatrè. Peř Tirãspolį eĩna Kišiniòvo–Odèsos geležìnkelis.*

tyrašir̃dis[1]**, tyrašir̃dė** dkt. (2)

tyros širdies, doras žmogus: *Tyrašir̃dė sù angelaĩs kalbasi. Paláiminti tyrašir̃džiai: jiẽ regẽs Diẽvą. Psálmėje pabrėžiamas Diẽvo gerùmas tyrašir̃džiams.*

tyrašir̃dis[2]**, tyrašir̃dė** bdv. (2)

tyros, doros širdies: *Diẽvą gárbina daugýbė tyrašir̃džių žmonių. Bažnýčios šventõriuje būriãvosi tyrašir̃džiai maldiniñkai.*

tirãžas dkt. (2)

1. spaudinio vieno leidimo egzempliorių skaičius: *Dìdelio [mãžo] tirãžo žurnãlas. Didžiáusią tirãžą tùrintis laĩkraštis. Milijiõniniai tirãžai. Knygà išleistà tū́kstančio egzempliõrių tiražù.*

2. loterijos laimėjimų lošimas: *Lotèrijos tirãžas – lotèrijos sudėtìnė dalìs, kaĩ atsitiktinaĩ išrenkamì laĩmintys bilietaĩ.*

tiražãvimas dkt. ppr. vns. (1)

1. → tiražuoti 1: *Leidinių̃ [knỹgų] tiražãvimas.*

2. → tiražuoti 2: *Kunigáikščių portrètų [medãlių] tiražãvimas. Taĩ nè mẽnas, õ geraĩ žìnomų kultū̃ros klìšių tiražãvimas.*

tiražúoti, *tiražúoja, tiražãvo* vksm.

1. (ką) dauginti, spausdinti, leisti tam tikru tiražu: *Leidỹklos drąsiai tiražúoja prabangiùs léidinius. Áutorė tiražúoja sàvo tekstùs peř kelìs laĩkraščius.*

2. (ką) dauginti pagal pavyzdį: *Tiražúoti mẽno dìrbinius [scenãrijus, mòdelius].*

tiražúotojas, tiražúotoja dkt. (1)

1. žmogus, kuris tiražuoja (1 r.): *Populiarių̃ romãnų tiražúotojai. Leidė́jų, plãtintojų ir tiražúotojų téisės.*

2. žmogus, kuris tiražuoja (2 r.): *Metãlo dirbinių̃ [suvenỹrų] tiražúotojai.*

tỹrė dkt. (2), **tyrẽ** (4)

skysta vientisa vaisių, daržovių ir kt. košė: *Avižìnė [bulvìnė, vaĩsių, daržóvių, úogų] tỹrė. Tỹrė gaunamà luptų̃ arbà neluptų̃ vaĩsių válgomąją dãlį pértrinant peř sìetą. Pasigaminaũ kriáušių [pomidòrų, špinãtų] tỹrės. Kepù dìdkepsnius sù grỹbų tyrè. Blỹnai pagárdinami įvairių̃ vaĩsių tỹrėmis.*

tyrė́jas, tyrė́ja dkt. (1) (ko)

1. žmogus, kuris ką moksliškai nagrinėja, tiria; sin. tyrinėtojas: *Kalbõs [gamtõs] tyrė́jas. Klinikìnis tyrė́jas. Į̃ projèktą nórime įtráukti ir liáudies mẽno tyrė́jus. Tyrė́jos mãnymu, šiõ žõdžio kilmė̃ áiškintina kitaĩp.*

2. žmogus, kuris ką tiria, nagrinėja, aiškina: *Orų tyrė́jai lietaũs nèžada. Pérskaitęs bylõs dúomenis, tyrė́jas pàteikė esmìnių kláusimų. Tiriamõsios žurnalìstikos srityjè dìrbantys žurnalìstai vadìnami žurnalìstais tyrė́jais.*

tyrẽlė dkt. (2)

dem. tyrė: *Obuolių [slyvų, peršikų] tyrẽlė. Šviežià [konservúota] tyrẽlė. Kũdikis maitìnamas mõrkų tyrelė. Vaĩsių tyrelės trinù peř síetą. Mažýliui dúodu daržõvių tyrẽlių sù mėsà.*

Tirė́nų jū́ra

Vidužemio jūros dalis tarp Apeninų pusiasalio ir Sicilijos, Sardinijos bei Korsikos salų: *Tirė́nų jū́ros krantaĩ vingiúoti, stãtūs. Pietuosè Tirė́nų jū́ra jùngiasi sù Tunìso sąsiauriu. Tirė́nų jū́roje gáudomos sardìnės, tùnai, unguriaĩ.*

tyrė́ti, *tyrė́ja, tyrė́jo* vksm.

darytis tyram[1] (2, 3 r.), tyresniam; sin. grynėti: *Óras [vanduõ] tyrė́ja.*

tyrýbė dkt. (1)

tyrumas, skaistybė: *Vaĩkiška tyrýbė. Ar esì kada nórs tókią širdiẽs tyrýbę regė́jęs?*

tyrìmas dkt. (2)

1. → tirti 1: *Tarmýbių [svetìmžodžių] tyrìmas. Fòndas finansúoja fundameñtinius gamtõs mókslų [véžio, genètinius] tyrimùs. Peř pìrmus dokotantūros metùs disertántė suriñko tyrìmui reikalìngą mėdžiagą. Šìs tyrìmas patvìrtino mókslininkų hipotèzę apiẽ klìmato kaitõs póveikį miškáms.*

2. ppr. dgs. organo ar viso kūno būklės nustatymas medicinos įstaigoje: *Atlìkti profilãktinį [magnètinio rezonánso] tyrìmą. Gýdytojas manè siuñtė atlìkti tyrìmų. Atliẽkame klinikiniùs šlapìmo tyrimùs. Gãvus kraũjo tyrìmų rezultatùs, patìkslinama diagnòzė.*

3. → tirti 3: *Visúomenės núomonės tyrìmas. Nusikaltìmų tyrìmo tarnýba. Ikiteismìnį tyrìmą organizúoja ir jám vadováuja prokuròras. Rìnkos tyrìmas àtskleidė naujàs vartótojų póreikių tendeñcijas. Korùpcijos [nusikaltìmo] tyrìmas trùko dvejùs metùs.*

tyrinė́jimas dkt. (1)

→ tyrinėti 1: *Lýginamieji [tipològiniai] kalbų tyrinė́jimai. Táikomųjų mókslų [kultū̃rinio pãveldo] tyrinė́jimai. Výkdyti [atlìkti] genètinius tyrinė́jimus. Tyrinė́jimo mėdžiaga [srìtis, objèktas, tikslaĩ, uždaviniaĩ, metòdai, prìncipai, krỹptys, rezultãtai]. Stráipsnyje reikė́tų pateĩkti platèsnę ligšiolìnių tyrinė́jimų ãpžvalgą.*

tyrinė́ti, *tyrinė́ja, tyrinė́jo* vksm.

1. (ką, pro ką, kuo) moksliškai nagrinėjant stengtis išsiaiškinti, suprasti, sužinoti, pažinti; sin. analizuoti, nagrinėti: *Mókslininkas tyrinė́ja lietùvių ir vókiečių kultūrų ryšiùs beĩ sąveikas. Archeològai tyrinė́ja ìškasenas. Mū́sų laboratòrijoje baktèrijos tyrinė́jamos prõ mikroskòpą [mikroskopù].*

2. (ką) atlikti paieškas, ieškoti informacijos: *Žurnalìstas tyrinė́jo poli̇̀tiko ryšiùs sù prìešiškos valstýbės veršlininkais. Priẽš pirkdamì nãmą, jiẽ ilgaĩ tyrinė́jo nekilnójamojo tuřto rìnką.*

3. (ką) atidžiai apžiūr(in)ėti, susipažinti: *Rãdęs laĩkrašti, tévas ilgaĩ tyrinė́ja skelbimùs. Įė̃jęs jìs ẽmė tyrinė́ti*

kam̃barį. Kuõ saugiaũ vaĩkas jaũčiasi sù mótina, tuõ mažiaũ jìs liñkęs tyrinė́ti ãplinką. Turìstai tyrinė́jo senãmiestį, užsukdamì į̃ kiekvíeną gatvẽlę.

tyrinė́tojas, tyrinė́toja dkt. (1) (ko)

1. žmogus, kuris moksliškai ką tyrinėja; sin. tyrėjas: *Tautósakos rinkė́jas ir̃ tyrinė́tojas. Mairónio kūrýbos tyrinė́toja. Atòmo tyrinė́tojai. Tarmių̃ [senų̃jų rãštų] tyrinė́tojai. Pjèsė turė́tų sudõminti teãtro istòrijos tyrinė́tojus. Stipeñdijos skìriamos jauníems gabíems ekosistèmų tyrinė́tojams.*

2. asmuo, ieškantis informacijos apie tam tikrą objektą ar reiškinį: *Rìnkos tyrinė́tojai analizúoja vartótojų póreikius. Visúomenės núomonės tyrinė́tojai pàteikė gyvéntojų apklausõs rezultatùs.*

týrinimas dkt. ppr. vns. (1)

→ tyrinti: *Óro týrinimas. Vandeñs týrinimo bũdai. Vandeñs týrinimas fìltrais.* | prk.: *Minčių̃ [sántykių] týrinimas. Síelos týrinimas peř malda̋ [meditãciją].*

týrinti, *týrina, týrino* vksm.

1. (ką) daryti tyrą1 (2 r.), švarų; sin. gryninti, skaidrinti: *Týrinti vỹną [cùkrų, sùltis]. Vulkãninės kilmė̃s minerãliniai ãkmenys týrina akvãriumo vándenį.*

2. (ką) daryti tyrą1 (5 r.), dorą, taurų: *Maldà týrino jõ síelą. Mẽnas ir̃ kultūrà týrina žmonių̃ mintìs ir̃ jausmùs. Kaĩp manaĩ, ar̃ tiesõs sãkymas týrina porõs sántykius?*

Tirkšliaĩ dkt. dgs. (3)

miestelis Mažeikių rajone: *Tirkšlių̃ herbè pavaizdúotos peñkios šìrdys. Tirkšliuosè vỹko sakrãlinės mùzikos festivãlis. Į̃ Sẽdą važiãvome prõ Tírkšlius.*

tirkšlìškis, tirkšlìškė dkt. (2)

Tirkšliuose ar jų apylinkėse gyvenantis ar iš ten kilęs žmogus: *Išleistà knygà „Taĩp šnẽka tirkšlìškiai“. Tirkšlìškė į̃rengė galėriją sàvo sodýboje. Kviẽčiame tirkšliškiùs į̃ bibliotèką, kuriojè eksponúojamos knỹgos apiẽ Tirkšliuosè gìmusius garsiùs kraštiečiùs.*

týrlaukis dkt. (1)

tuščias žemės plotas, kuriame neauga kultūriniai augalai; sin. dykvietė: *Laplándija – milžiniška teritòrija, aplė̃istas týrlaukis, plỹtintis tarp Norvègijos, Švèdijos, Súomijos ir̃ Rùsijos. Týrlaukiuose siaũčia vė́jai. Keliãvome põ Sìbiro ir̃ Urãlo týrlaukius.* | prk.: *Jūsų netektiẽs, nesėkmė̃s ar̃ nusivylìmo týrlaukis gãli vẽl pražýsti, kaĩp põ lietaũs sužaliúoja dykumà.*

tirliãvimas dkt. ppr. vns. (1)

1. → tirliuoti 1: *Tirliãvimas dūdelė.*

2. → tirliuoti 2: *Paũkščių tirliãvimas.*

tiř̃linimas dkt. ppr. vns. (1)

→ tirlinti: *Tiř̃linimas armònika.*

tiř̃linti, *tiř̃lina, tiř̃lino* neigiam. (kuo)

tirliuoti, liurlinti: *Tiř̃linti akordeonù [klarnetù].*

tirliúoti, *tirliúoja, tirliãvo* vksm.

1. (kuo) tirlinti, liurlinti: *Berniùkas tirliúoja žilvìčio dūdelė. Džiaũgias píemenys, raliúoja ir lamzdẽliais tirliúoja* (flk.).

2. (kame) čiulbėti, čirenti: *Dangaũs aukštýbėse linksmaĩ tirliãvo vyturė̃lis.*

Tirõlis dkt. vns. (2)

federacinė žemė Austrijos vakaruose: *Šiáurės [Rytũ] Tirõlis. Tirõlis ribójasi sù Vokietijà, Itãlija ir Šveicãrija. Tirõlyje daũg kurõrtų, póilsio ir žiemõs spòrto centrų̃. Šiáurės Tirõlyje yrà penkì gamtõs párkai.*

tirõnas, tirõnė dkt. (2)

1. žiaurus, savavaliaujantis valdovas: *Tirõno vaĩdoma šalìs. Žmónės bė́go nuõ nekeñčiamo tirõno. Karaliùs sáugo ginklúoti piliẽčiai, õ tironùs – svetimšãlių samdinių̃ kariúomenė.*

2. žiaurus žmogus, kankintojas: *Draugystė sù tironù nėrà kõ gìrtis. Kaĩp tù galì gyvénti sù tókia tironė ?*

tironijà dkt. ppr. vns. (2), **tirõnija** (1)

1. žiaurus, despotiškas valdymas: *Šalìs daũg mẽtų keñtė tironìją. Bañdymas pasipríešinti tironìjai reikaláuja dìdvyriško pasiryžìmo.*

2. žiaurus, savavališkas elgimasis, kito engimas, priespauda: *Kaĩp nutráukti tironìją porõs sántykių pradžioje? Pãsakojama, kàd neapsikeñtęs tė́vo tironìjos, sūnùs pabė́go į̃ ùžsienį. Įmonės dirèktorius liñkęs į̃ tironìją.* | prk.: *Modernaũs gyvẽnimo tironijà veřčia žmónes dìrbti bè atvangõs, ikì išekìmo.*

tirõniškai prv.

taip, kaip būdinga tironui (1, 2 r.); sin. žiauriai, negailestingai, despotiškai: *Tirõniškai valdýti valstýbę. Tirõniškai éngti žmónes. Jìs sù artimaĩsiais liñkęs elgtis tirõniškai.*

tirõniškas, tirõniška bdv. (1)

būdingas tironui (1, 2 r.), žiaurus, negailestingas, despotiškas: *Tirõniškas elgesỹs [áuklėjimas]. Tirõniška valdžià [valstýbė]. Vaĩdančioji daugumà gãli klýsti ir nèt tàpti tirõniška. Manè érzina tirõniškas reikalãvimas atsidė́ti tìk dárbui.* **tirõniška** bev.: *Tirõniška taĩp elgtis.*

tiřpalas dkt. (3^b)

vienalytis medžiagų (tirpinio ir tirpiklio) mišinys: *Sotùsis [pérsotintasis] tiřpalas. Citrìnos rūgštiẽs [cùkraus, drùskos] tiřpalas. Dùjiniai [skystíeji, kietíeji] tirpalaĩ. Pincètą nuvalýkite dezinfèkciniu tiřpalu. Mẽdžiaga, kuriõs kiẽkis tirpalè didžiáusias, vadìnama tiřpalo tirpikliù.*

tìrpčiojimas dkt. ppr. vns. (1)

→ tirpčioti: *Põ masãžo rañkos tìrpčiojimas lióvėsi.*

tìrpčioti, *tìrpčioja, tìrpčiojo* vksm.

tarpais tirpti, stingti; sin. tirpsėti, dilgsėti, smilksėti: *Kójos [rañkos] tìrpčioja. Ẽmė tìrpčioti kairė̃s rañkos pirštai.*

tiřpdymas dkt. ppr. vns. (1)

1. → tirpdyti 1: *Ìnkstų akmenų̃ tiřpdymas* (med.).

2. → tirpdyti 2: *Ledų tiřpdymas sáulėje.*

3. → tirpdyti 3: *Vãško tiřpdymas.*

tirpdìnimas dkt. ppr. vns. (1), **tiřpdinimas** (1)

1. → tirpdinti 1: *Emãlio tirpdìnimas.*

2. → tirpdinti 2: *Sniẽgo tirpdìnimas sáulės atókaitoje.*

3. → tirpdinti 3: *Riebalų [šokolãdo] tirpdìnimas.*

tirpdìnti, *tirpdìna, tirpdìno* vksm., **tiřpdinti**, *tiřpdina, tiřpdino*

1. (ką) TIRPDYTI 1: *Medaũs masãžas tirpdìna ãtaugas. Negrámdykite statýbinių liẽkanų nuõ stìklo paviřšiaus, jàs reĩkia tirpdìnti.*

2. (ką) TIRPDYTI 2: *Sáulė pràdeda tirpdìnti sniẽgą [lẽdą].*

3. (ką, kame) TIRPDYTI 3: *Keptùvėje tirpdìnti kiaũlės táukus.* | (ką) šnek. mažinti kūno riebalus, svorį: *Spòrtas lãšinius [kilogramùs] tirpdìna.*

tirpdýti, *tiřpdo, tiřpdė* vksm.

1. (ką, kam) daryti, kad tirptų (1 r): *Močiùtei tiřpdo ìnkstų ãkmenis. Skýstas amoniãkas tiřpdo šarminiùs metalùs. Kárštas vanduõ mẽdų tiřpdo daũg greičiaũ negù šáltas.*

2. (ką) daryti, kad tirptų (2 r.): *Sáulė tiřpdo ledùs.*

3. (ką) daryti, kad tirptų (3 r.): *Tirpdýti táukus [svíestą, vãšką].*

4. (ką) daryti, kad tirptų (5 r.): *Peř mãžas žíedas tiřpdo piřštą. Suñkūs pratìmai tiřpdo kójas.* | neig. (ko): *Netirpdýk rañkos.*

tirpìklis dkt. (2)

skystis, tirpinantis kietąją, skystąją ar dujinę medžiagą: *Orgãniniai [neorgãniniai, rūgštìniai] tirpìkliai. Riebalų tirpìklis. Benzìno tirpìklis. Výro rañkos treñkė dažaĩs ir tirpikliù. Kai kàs añt apšãlusių automobìlio langų̃ puřškia lẽdo tirpikliùs.*

tirpìmas dkt. ppr. vns. (2)

1. → tirpti 1: *Cùkraus [drùskos] tirpìmas.*

2. → tirpti 2: *Ledýno [sniẽgo] tirpìmas.*

3. → tirpti 3: *Tyrimè bùvo nagrinė́jama riebalų̃ tirpìmo priklausomýbė nuõ temperatū̃ros.*

4. → tirpti 4: *Bánkai šiẽmet žãda palū̃kanų tirpìmą. Baĩgę remòntą pagaliaũ pajùtome, kàd lióvėsi nesulaĩkomas pinigų̃ tirpìmas.*

5. → tirpti 5: *Jaučiù rañkų tirpìmą. Jìs skùndžiasi piřštų tirpimù.*

tiřpymas dkt. ppr. vns. (1)

→ tirpyti 3: *Vãško [taukų̃] tiřpymas.*

tirpìnimas dkt. ppr. vns. (1)

1. → tirpinti 1: *Krẽšulio tirpìnimas* (med.). *Vãrio oksìdo tirpìnimas sierõs rūgštyjè* (chem.).

2. → tirpinti 2: *Lẽdo tirpìnimo temperatūrà.*

3. → tirpinti 3: *Riebalų̃ tirpìnimas.*

tirpinỹs dkt. (3ᵇ)

tirpinama ar ištirpinta medžiaga: *Úkinio muĩlo tirpinỹs. Kokià neorgãninio tir̃pinio koncentrãcija? Dùjiniai tirpiniaĩ kỹlant temperatū̃rai prasčiaũ tir̃psta vandenyjè.*

tirpìnti, *tirpìna, tirpìno* vksm.

1. (ką, kame) daryti, kad tirptų (1 r.); sin. tirpdyti: *Rū́gštys tirpìna metalùs. Dẽlės skýstina kraũją, tirpìna mažùs krẽšulius. Rūgštùs lietùs tirpìna dir̃voje ẽsančias druskàs.*

2. (ką, kame) daryti, kad tirptų (2 r.); sin. tirpdyti: *Lietùs baĩgia tirpìnti sniẽgą. Atódrėkiai grioviuosè tirpìna stórą sniẽgo slúoksnį.*

3. (ką, kame) daryti, kad tirptų (3 r.); sin. tirpdyti: *Tirpìnti keptùvėje rí̃ebalus [svíestą]* (kul.).

tirpintùvas dkt. (2)

indas ar įrenginys, kuriame kas nors tirpinama: *Elektrìnis šokolãdo tirpintùvas. Įrenginį sudãro tirpintùvas ir tir̃palo bakaĩ. Dovanų̃ rinkinyjè ràsite nè tìk sòjų vãško tirpùkų, bèt ir tirpintùvą.*

tirpýti, *tir̃po, tir̃pė* vksm.

1. (ką) TIRPDYTI 1: *Tirpýti švìną [sidãbrą].*

2. (ką, kame) TIRPDYTI 2: *Pavãsario sáulė sparčiai tir̃pė varvekliùs. Šilumà tir̃po sniẽgą.*

3. (ką, kame) TIRPDYTI 3: *Šeiminiñkė keptùvėje tir̃pė lãšinius.*

tirpsė́jimas dkt. ppr. vns. (1)

→ tirpsėti: *Kaĩp išvéngti galū́nių tirpsė́jimo?*

tirpsė́ti, *tìrpsi, tirpsė́jo* vksm.

tarpais tirpti, smilkti; sin. tirpčioti, dilgsėti, smilksėti: *Taĩp prisiváikščiojau, kàd nèt kójos tìrpsi. Põ insùlto tìrpsi rañkos. Kaĩ trū́ksta mãgnio, tìrpsi galū́nės.*

tir̃psmas dkt. ppr. vns. (4)

virtimas vandeniu; sin. tirpimas: *Ledýnų [Árkties regiòno] tir̃psmas. Sniẽgo tir̃psmas– taĩ sniẽgo dangõs nykìmas, kaĩ dė̃l šilumõs sniẽgas vir̃sta vándeniu.*

tirptè prv.

greitai nykstant, mažėjant, dingstant: *Sausaĩniai tirptè tir̃psta nuõ stãlo. Dárbas jái tirptè tir̃po rañkose. Vìsas bendradarbės priešiškùmas tirptè tir̃po.*

tir̃pti, *tir̃psta, tir̃po* vksm.

1. (kame) tapti skystam arba suirti, skilti į smulkesnes dalis (vandenyje, tirpiklyje, kokiame nors skystyje ir pan.): *Cùkrus [druskà] greĩtai tir̃psta karštamè vandenyjè. Naftà geraĩ tir̃psta spìrite. Sidãbras tir̃psta azòto rūgštyjè.*

2. virsti vandeniu: *Lẽdas tir̃psta. Óras šìlta, todė̃l sniẽgas tir̃psta.*

3. kaitinamam lydytis, leistis: *Tir̃psta riebalaĩ [svíestas, taukaĩ]. Šìldomas bìčių vãškas iš lė̃to tir̃psta.*

4. šnek. pamažu nykti, mažėti, dingti: *Minià pamažù tir̃po. Pyragė̃liai burnojè tir̃psta. Pinigaĩ [sántaupos] tirptè tir̃po. Jõ rañkose dárbas tirptè tir̃psta – vìską greĩtai padãro. Egzaminaĩ artė́ja, õ laĩkas negailestìngai*

tiřpsta. Põ pókalbio sù tévu jõs abejõnės dė̃l pasìrinkto dárbo pradė́jo tiřpti.

5. (nuo ko, iš ko) apmirti, stirti: *Raňkos tiřpsta nuõ málkų nešìmo. Ìš báimės tiřpo širdìs.*

6. šnek. (nuo ko, iš ko, kame) leipti, salti (nuo malonių jausmų): *Širdìs tiřpo ìš malonùmo [ìš láimės]. Vaĩkas nèt tiřpsta, pamãtęs saldainiùs. Tirpstù nuõ tàvo prisilietìmų. Vìską pamiršusi, tirpaũ jõ glėbyjė. Mótina tiřpo žiūrė́dama į̃ sàvo pirmãgimį.*

tirptùkas dkt. (2)

plona metalinė elektros saugiklio viela ar juostelė, kuri nuo per stiprios srovės perdega ir lydosi: *Kaĩ elèktros srovė̃ tam̃pa peř dìdelė, tirptùkas įkaĩsta. Tirptùkas daũg ilgèsnis ùž saugìklio kòrpusą, nès yrà išlankstýtas arbà spirãliškai apvyniótas apliňk kòrpuso vidujè ẽsantį kerãminį laikìklį. Išsilýdęs tirptùkas sustãbdo elèktros srovės̃ tekė́jimą ir taĩp apsáugo įrangą nuõ pérdegimo.*

tirpùkas dkt. (2)

patalpoms aromatizuoti skirta vaško ar panašios medžiagos įvairios formos žvakė be dagties, kuri kaitinama tirpsta ir skleidžia malonų kvapą: *Sòjų vãško tirpùkai pàdeda sukùrti namuosè jaũkią ãplinką. Įdė́jus tirpùką į̃ aromãtinę lémpą, namuosè pasklìdo malonùs levándų kvãpas.*

tirpulỹs dkt. ppr. vns. (3^b)

tirpimas, stingimas: *Raňkų [kójų] tirpulỹs. Ligónis skùndžiasi raňkų piřštų tiřpuliu.*

tirpùmas dkt. ppr. vns. (2)

buvimas tirpiam (1 r.): *Ribótas [neribótas] tirpùmas. Mėdžiagos tirpumù vadìnama jõs savýbė tiřpti vienókiame ar kitókiame tirpìklyje. Pagaĩ tirpùmą mėdžiagos skìrstomos į̃ geraĩ tiřpstančias, mãžaĩ tiřpstančias ir prãktiškai netiřpstančias.*

tirpùs, tirpì bdv. (4)

1. lengvai tirpstantis: *Vandenyjè tirpùs minerãlas* (chem.). *Vitamìnas C tirpùs vandenyjè. Vanduõ išpláuna ìš uolíenų tirpiàs mėdžiagas.* | įvr.: *Tirpùsis dažìklis. Tirpùsis stìklas* (chem.). *Tirpióji kavà [vaistãžolių arbatà].*

2. lengvai, greitai besilydantis, sin. lydus: *Tirpùs sū́ris. Tirpì plėvė̃lė nuõ lū́pų pūslė̃linės* (med.).

tirščiai dkt. dgs. (2)

nusėdančios tirštos skysčio priemaišos; sin. tirštimai: *Kavõs tiršč̃iai. Būrìmas ìš kavõs tiršč̃ių. Lėkštė̃s dugnè lìko tiršč̃ių. Vaikaĩ praustùvę užkiňšo tiršč̃iais. Ligónis visùs tiršč̃iùs ìš sriubõs išgraĩbė.* | prk.: *Mergìnai, kliňpstančiai į̃ kasdienýbės tiršč̃iùs, skaĩtymas bùvo išgãnymas.*

tirštaĩ prv.

1. taip, kad būtų nedaug vandens; sin. klampiai: *Tirštaĩ išvirtà žirniėnė.* | aukšt.: *Jéi mégstate tiršč̃iaũ, į̃ sriùbą dė́kite daugiaũ rỹžių.*

2. tankiai, tarpiai, vešliai: *Pìevos tirštaĩ apsipýlė gėlėmìs.* | aukšt.: *Slė̃nyje krū́mai sužė́lę dár tiršč̃iaũ.*

3. gausiai, apsčiai: *Tirštaĩ apgyvéndintas príemiestis. Kárštą diẽną žmónės tirštaĩ nùgula ẽžerą.* | aukšt.: *Taĩ dár tiršč̃iaũ gyvẽnamas krãštas. Žmónės vìs tiršč̃iaũ plū́sta į̃ áikštę. Dùlkės vìs tiršč̃iaũ nuséda añt pavéikslų.* | aukšč.: *Tiršč̃iáusiai apgyvéndintas viẽšbutis. Romãno utòpinis pasáulis tiršč̃iáusiai pérsmelktas šmeižtų, apkalbų ir intrìgų.*

4. taip, kad būtų tiršta, standi konsistencija; sin. gausiai: *Tirštaĩ putójantis muĩlas. Tirštaĩ sniẽgo. Tirštaĩ drėbė šlãpdriba. Báltymus plàkite, kõl tirštaĩ suputõs.* | aukšt.: *Sniẽgas vìs tirščiaũ klójo slẽnį. Ẽmė dár tirščiaũ snyguriúoti.*

5. sodriai, ryškiai: *Tirštaĩ júodas fònas. Ìš gédos vaĩkas tirštaĩ raudonãvo.* | aukšt.: *Melãgės skrúostai išraũdo dár tirščiaũ.*

tiršt̃as, tirštà bdv. (4)

1. turintis savyje nedaug vandens, klampus: *Tiršt̃as jogùrtas. Ìš žaizdõs veržėsi tiršt̃as kraũjas. Katiliukė burbuliãvo tiršt̃as vìralas.* | aukšt.: *Tešlà turétų bũti kíek tirštèsnė. Noréčiau tirštesnẽs sriubõs. Šaltúoju mẽtų laikù reikétų riñktis tirštesniùs, labiaũ rañkų ódą apsáugančius kremùs.* | aukšč.: *Blynùs pértepkite pačià tirščiáusia grietinė.* | įvr.: *Glotnùtis dár gãli bũti vadìnamas tirštúoju kokteiliù.* • ant. skystas, vandeningas.

2. tankus, tarpus, vešlus: *Ãkį džiùgino tiršt̃ javaĩ. Mégstu tiršt̃ùs gėlýnus.* • ant. retas, išskliḕs.

3. gausus, apstus, kurio yra daug, didelis kiekis vienoje vietoje: *Várnos tirštaĩs būriaĩs kỹla į̃ pakelẽs krū́mus. Rẽtas ãtvejis, kàd į̃ parodõs atidãrymą suplaũktų tokià tiršt̃à minià.* | aukšč.: *Kelìs kartùs pasiváikščiojome tirščiáusiomis dìdmiesčio gãtvėmis.* **tiršta** bev.: *Šeštãdienį žmonių tuřguje tiršta.* | aukšt.: *Skverè žmonių dár tirščiaũ neĩ stotyjè.* • ant. mažas, negausus.

4. susitvenkęs, kondensuotas (apie dujas, orą ir kt.): *Tiršt̃à miglà. Tiršt̃ garaĩ. Mergìną staigà užspáudžia tiršt̃as palãtos óras. Manę̃s láukė vonià sù tirštomìs kvapniomìs pùtomis. Výras vìs pũtė tirštùs dū́mų dẽbesis.* | aukšt.: *Príeblanda dãrėsi vìs tirštèsnė. Ciklònas plukdỹs į̃ Lietuvõs padángę tirštesniùs dẽbesis.* | aukšč.: *Viř̃š laukų̃ tvyrójo tirščiáusias rũkas. Mėnùlio pilnatiẽs šviesà prasiskveřbia nèt peř̃ tirščiáusius dẽbesis.* • ant. retas, skystas.

5. sodrus, ryškus (apie spalvą): *Vãgį išpýlė tiršt̃as raudõnis. Lelìjų žiedaĩ bùvo tirštõs raudónmedžio spalvõs.* | aukšč.: *Lietaũs dẽbesis tapýk tiršesnėmìs spalvomìs.* • ant. blankus.

tirštė́jimas dkt. ppr. vns. (1)

1. → tirštėti 1: *Kasõs gleivių̃ tirštė́jimas* (med.). *Kraũjo tirštė́jimas ir̃ skystė́jimas. Pãdažo tirštė́jimas. Dyzelìnis kùras liñkęs į̃ tirštė́jimą.*

2. → tirštėti 2: *Ẽjome žmonių̃ tirštė́jimo kryptimì.*

3. → tirštėti 3: *Sutemų̃ [rũko] tirštė́jimas.*

4. → tirštėti 4: *Spalvų̃ tirštė́jimas.*

tirštė́ti, *tirštė́ja, tirštė́jo* vksm.

1. darytis tirštesniam, tirštam (1 r.): *Žiemìnis kùras tirštė́ja, ẽsant žẽmai temperatū̃rai. Netẽkus daũg skỹsčių, tirštė́ja kraũjas.*

2. (ko, kame) darytis gausiau, daugiau; sin. daugėti: *Tuřguje tirštė́jo žmonių̃. Miškè lãpų vìs tirštė́jo, paũkščių ir̃ žvėrẽlių daugė́jo. Naujamè kvartalè gyvéntojų tìk tirštẽs.*

3. (už ko, virš ko) darytis labiau kondensuotam: *Ùž lángo jaũ tirštė́ja pilkaĩ melsvos sùtemos. Viř̃š jõ galvõs tveñkėsi, tirštė́jo tamsūs dẽbesys. Sáulė jaũ léidosi ùž kalnų̃, tirštė́jo šešẽliai. Dū́mai tirštė́ja, skveřbiasi prõ lángus, veřčiasi kamuoliaĩs.*

4. darytis sodresniam, sodriam (apie spalvas): *Vãkaro melsvùmas tirštė́ja, tamsė́ja. Raudõnis vìs tirštė́jo.*

tirštýbė dkt. vns. (1)

didelis tirštumas: *Õ šešẽlių tirštýbė! Prõ lángą žvelgiù į̃ rũko tirštýbę. Fotogrãfo ãkį tráukė sniẽgo tirštýbėje paleĩ kẽlią išsirikiãvusios ẽglės.*

tirštìklis dkt. (2)

medžiaga, didinanti skysčio klampumą: *Tepalų tirštìkliai. Želatìną gãlima pakeĩsti kitù tirštikliù. Išplàkite grietinẽlę sù tirštikliù ir̃ vanìliniu cùkrumi, gautù mìšiniu ištèpkite tòrtą.*

tirštìmai dkt. dgs. (2)

nusėdančios tirštos skysčio priemaišos; sin. tirščiai: *Sriubõs tirštìmai. Sùltys sù tirštìmais. Graibýti ìš púodo tirštimùs. Nukóšti tirštimùs.*

tirštýmė dkt. ppr. vns. (2)

spūstis, susigrūdimas; sin. tirštynė: *Jį̃ prìslėgė žmonių̃ tirštýmė. Paũkščių tirštýmė ūžia, nerìmsta.*

tirštýnė dkt. ppr. vns. (2)

spūstis, susigrūdimas; sin. tirštymė: *Tokiõs žuvų̃ tirštýnės pamatýti nesitikė́jau. Žmogystà šáutuvu pýškino į̃ užpuolìkų tirštýnę.*

tiršt̃inimas dkt. ppr. vns. (1)

1. → tirštinti 1: *Kraũjo tiršt̃inimas* (med.). *Slývų ìšspaudų tiršt̃inimas. Pãdažo [tróškinio] tiršt̃inimas mìltais* (kul.). *Skýsčių tiršt̃inimas gãrinant. Dum̃blo tiršt̃inimas panaudójant mechãninius tirštintuvùs* (spec.).

• ant. skystinimas.

2. → tirštinti 2: *Problèmų [realýbės vaizdãvimo] tiršt̃inimas.*

♦ **spalvų̃ tiršt̃inimas** perdėjimas, padidinimas vaizduojant, pasakojant: *Spekuliãcijos ir̃ spalvų̃ tiršt̃inimas diskutúojant [aprãšant įvykius]. Spalvų̃ tiršt̃inimas laĩkraščio redãkcijai garbės̃ nedãro.*

tiršt̃inti, *tiršt̃ina, tiršt̃ino* vksm.

1. (ką) daryti tirštą (1 r.), tirštesnį: *Tiršt̃inti uogiẽnę [kisiẽlių, kõšę]. Prí̃etaisas garáms tiršt̃inti. Tiršt̃intasis pí̃enas. Deguõnis tiršt̃ina kraũją, dìdina gleivių̃ kiẽkį.*

2. (ką) daryti ryškų, ryškesnį labiau matomą: *Tiršt̃inti ãtspalvius.*

♦ **spalvàs tiršt̃inti** perdėtai, padidintai vaizduoti, pasakoti: *Áutorius paprasčiáusiai hiperbolizúoja, specialiaĩ tiršt̃ina spalvàs. Mū́sų kaimýnai mégsta tiršt̃inti spalvàs, netikė́kite jaĩs.*

tiršt̃intùvas dkt. (2)

tirštinimo įrenginys ar prietaisas: *Tiršt̃intùvas įvairióms núotekoms valýti. Tiršt̃intùvai naudójami metalùrgijos, chèmijos, kasýbos įmonė́se.*

tiršt̃is dkt. ppr. vns. (2)

1. tankiausia, gausiausia, intensyviausia ko nors dalis; sin. tirštumas: *Jì kri̇̀to aukšt́ielninka į̃ pãtį žolių tiršt̃į. Žirgaĩ visù smarkumù púola į̃ kovõs tiršt̃į. Mótina pranỹko žmonių̃ tiršt̃yje.*

2. tiršta masė: *Tą̃ tiršt̃į reikė́tų atskí̃esti.*

tirštókai prv.

gana tirštai: *Jéi tešlà atródo tirštókai, įpìlkite daugiaũ píeno.*

tirštókas, tirštóka bdv. (1)

1. kuris gana tirštas (1 r.); sin. apytirštis: *Tirštóka sriubà [tỹrė, tešlà]. Tirštókas troškinỹs [pãdažas, kisiẽlius].*

2. kuris gerokai susitvenkęs, kondensuotas: *Tirštóki dẽbesys. Ùpės pakrántėje tvýro tirštókas rũkas.*

tirštumà dkt. ppr. vns. (3^b)

tirštoji, gausioji vieta: *Ýrėmės peř pãčią žmonių tiřštumą. Žolių tiršumojè pàmečiau žíedą.*

tirštùmas dkt. ppr. vns. (2)

1. buvimas tirštam (1 r.): *Nepakañkamas majonèzo tirštùmas. Medaũs tirštùmo tỹrė. Pirmiáusia nustatýkite dažų̃ tirštùmą. Púode kažkóks aštrùs bevéik kõšės tirštùmo vìralas. Sriubà sàvo tirštumù prìmena kõšę.*

2. tankumas, vešlumas: *Dilgėlių̃ tirštùmas patvoryjè vãrė į̃ nėviltį. Klóniuose pàts iėvų tirštùmas.*

3. gausumas, apstumas: *Nériau į̃ pãtį príešų tirštùmą. Taksìstas jaũ sùkasi pačiamè miniõs tirštumè. Vakarè priẽ vartẽlių prõ beržų̃ šakàs skaičiúodavau Grìgo Rãtų žvaigždès ir neatsistebė́davau Paũkščių Tãko tirštumù.*

4. buvimas tirštam (4 r.): *Peř dū́mų tirštùmą niẽko neįžiūriù.*

5. sodrumas, ryškumas: *Spalvų̃ tirštùmas manę̃s netrìkdo.*

tirtė́jimas dkt. ppr. vns. (1)

→ tirtėti: *Kaĩp gražiáusia mùzika jám bùvo vagòno langų̃ tirtė́jimas ir kvaĩlos pakeleĩvių kaĩbos. Drabùžiai pàslėpė kū́no tirtė́jimą.*

tirtẽnimas dkt. ppr. vns. (1)

→ tirtenti: *Lū́pos [kìnkų] tirtẽnimas. Tirtẽnimas nuõ šalČio. Výras niẽkaip negalė́jo nuslė̃pti rañkų tirtẽnimo.*

tirténti, *tirtẽna, tirtẽno* vksm. (kame, nuo ko, iš ko)

lengvai tirtėti, drebėti, virpėti: *Vaĩkas kiemè jaũ tirtẽna nuõ šalČio, õ vìs dár žiõpso, neĩna namõ. Stovė́damas priẽ dirèktoriaus kabinèto dùrų berniùkas tirtẽno ìš báimės. Kõ čià tirtenì vė́jyje?*

tirtesỹs dkt. ppr. vns. (3^b)

drebulys, virpulys, tirtulys: *Kū́no tirtesỹs. Bandžiaũ slopìnti rañkų tiřtesį.*

tirtė́ti, *tìrta, tirtė́jo* vksm. (iš ko, nuo ko, kame)

drebėti, virpėti: *Tirtė́ti nuõ šalČio [ìš báimės, ìš juõko]. Ìš tõ ìšgąsčio širdìs dunksė́jo, kójos tirtė́jo. Langaĩ tirtė́jo nuõ griaũsmo. Nãktį sẽnė lóvoje tirtė́davo nuõ šalČio, õ dieną álpėdavo nuõ kaitrõs.*

tìrti, *tìria, týrė* vksm.

1. (ką, kuo) moksliškai, metodiškai atlikti išsamią analizę; sin. tyrinėti, nagrinėti: *Tìrti įvairiaĩs metòdais prãeitį [ãplinką, kalbą]. Tìrti gamtõs pãslaptis. Mókslininkai tìria naũjojo vìruso ãtmainas.*

2. (ką) stebėti, apžiūrėti kokį nors objektą, įvertinti jo būklę: *Gýdytojas tìria ligónio sveikãtą. Inžiniẽriai tìria naũjo tìlto patvarùmą.*

3. (ką) aiškintis, stengtis gauti daugiau informacijos apie ką: *Tìrti skuñdą. Tiriamàsis procèsas* (teis.). *Nelaimìngo atsitikìmo aplinkýbės tìriamos. Žurnalìstai tìria korùpcijos ãtvejus valstýbės institùcijose.*

4. (ką) stebint stengtis suprasti, suvokti, aiškintis: *Jì pàžvelgė ĩ manè tìriamu žvilgsniù. Bernẽlio bũdą týriau.*

tìrtinti, *tìrtina, tìrtino* vksm. (ką)

daryti, kad tirtėtų; sin. drebinti, virpinti: *Vė́jas tìrtina suskìlusius lángo stiklùs. Jõ vìrpantys kẽliai tìrtina stãlą.* | neig. (ko, su kuo): *Netìrtink (sù kója) súolo [kėdẽs].*

tirtulỹs dkt. ppr. vns. (3ª)

drebulys, virpulys, tirtesys: *Sténgdamasi suvaldýti tìrtulį pabéldžiau ĩ durìs. Nusĩlpęs nuõ tìrtulio ligónis võs laĩkėsi añt kójų.*

Týruliai dkt. dgs. (1)

miestelis Radviliškio rajone: *Týrulių draustìnyje yrà augalų̃, įrašýtų ĩ Lietuvõs raudónąją knỹgą. Prõ Týrulius eĩna Radviliškio–Tauragės geležìnkelis. Tyruliuosè veĩkia dùrpių gavýbos įmonė.*

týrulis dkt. ppr. dgs. (1)

klampi pelkė; sin. tyras: *Týrulyje pẽri gérvės. Týruliuose vìs rañdama naujų̃ augalų̃ rū́šių.*

tyrulìškis, tyrulìškė dkt. (2)

Tyruliuose ar jų apylinkėse gyvenantis ar iš ten kilęs žmogus: *Tyrulìškiai láukia, kadà bùs išasfaltúotas kẽlias ĩ jų̃ miestẽlį. Kviẽčiame tyruliškiùs ĩ miestẽlio bibliotèką.*

tyrumà dkt. (3ª)

tuščia, negyvenama vieta: *Pàliktas víenas kaĩp saũsas mẽdis tyrumojè. Kã romanè simbolizúoja dỹkumos ir týrumos?*

tyrùmas dkt. ppr. vns. (2)

1. tuštumas, plikumas: *Daĩlininkas mėgìno nutapýti laukų̃ tyrùmą – plãtumas, kuriosè pradiñgsta žmogaũs pė́dsakas.*

2. skaidrumas, grynumas: *Vandeñs švarùmą ir tyrùmą lẽmia požemìnio vandeñs sudėtìs. Šìs šaltìnis garsė́ja vandeñs šaltumù ir tyrumù.*

3. švarumas, grynumas, vaiskumas: *Kalnų̃ óro tyrùmas.*

4. vaiskumas, skardumas, skambumas: *Krištolìnio tyrùmo baĩsas. Dainininkės baĩsas išsiskýrė retù tyrumù ir grožiù.*

5. dorumas, nekaltumas: *Lèktorius kalbė́jo apiẽ jáuno žmogaũs dvãsios [širdiẽs] tyrùmą. Baltì drabužiai siejamì sù nekaltýbe, tyrumù. Vanduõ nupláuna kū́ną, õ síelos tyrumù turì rū́pintis pàts.*

tįsà dkt. ppr. vns. (4)

ištįsimas, nusitęsimas: *Šlaĩto tįsõs kryptìs. Tiriamà daubų̃ tįsà ir padėtìs vienà kitõs ãtžvilgiu. Slỹsmas lygiagretùs lũžio paviršiaus tįsai.*

tį̃salas dkt. (3ᵇ)

koks nors ilgas, nutįsęs daiktas (ppr. apie drabužį): *Tàvo megztìniai – tikrì tįsalaĩ. Peř drabùžių išpardavimùs mataũ tìk beřmius tį̃salus.*

tį́sčiojimas dkt. ppr. vns. (1)

1. → tįsčioti 1: *Šešė́lių [ugniẽs liežùvių] tį́sčiojimas.*

2. → tįsčioti 2: *Raňkų tį́sčiojimas į̃ šónus.*

tį́sčioti, *tį́sčioja, tį́sčiojo* vksm.

1. (ant ko, kame) tarpais nutįsti: *Jõs šešė́lis tį́sčiojo añt síenos. Žõlės ežerè tį́sčioja kaĩp laũmių kãsos.*

2. (ką) tarpais ištiesti, ištempti į ilgį: *Žąsiùkai tį́sčiojo kaklùs. Lė̃kdamas laukaĩs vaĩkas tį́sčiojo áitvarą.*

tįsìmas dkt. ppr. vns. (2)

1. → tįsti 1: *Séilių tįsìmas.*

2. → tįsti 2: *Medaũs [kisiẽliaus] tįsìmas.*

3. → tįsti 3: *Šešė́lių tįsìmas.*

4. → tįsti 5: *Ū̃glių [stiebų] tįsìmas į̃ aũkštį. Tùrite kruõpščiai įvértinti pasė́lių tankùmą, áugalo išsivýstymą ìř tįsìmo rìziką.*

tį̃sinti, *tį̃sina, tį̃sino* vksm. šnek.

1. (į ką, per ką, pas ką, paskui ką) tingiai eiti; sin. tįslinti, vilktis, šliaužti: *Kãtinas tį̃sino pãskui šeiminiñkę. Senùkas tį̃sina kója ùž kójos peř káimą [pàs kaimýną]. Pamažù tį̃sinu į̃ tuř̃gų.*

2. (ką, į ką) sunkiai nešti; sin. vilkti: *Kuř tį̃sini tą̃ kùbilą? Výrai tį̃sina baldùs į̃ trẽčią aũkštą. Rąstùs tį̃sinkite į̃ daržìnę.*

tį̃sis dkt. ppr. vns. (2)

tįsimas, stypimas: *Žìrnių stiebų̃ tį̃sis.*

tįsliaĩ prv.

taip, kad lengvai tįstų; sin. tąsiai *Pakabìnus šáukštu, blỹnų tešlà tùri tįsliaĩ bégti žemỹn.*

tį̃slinti, *tį̃slina, tį̃slino* vksm. šnek. (į ką, per ką, pas ką, kuo)

tingiai eiti; sin. tįsinti, vilktis, šliaužti: *Vaĩkas peř sniegùs tį̃slino į̃ mokỹklą mótinos pramìntu takù. Vakarè, kaĩ nebùs taĩp káršta, tį̃slinsiu į̃ daržą [pàs dė̃dę] bùlvių pasikàsti. Viẽškeliu tį̃slino kažkóks benãmis.*

tįslùmas dkt. ppr. vns. (2)

buvimas tįsliam: *Tešlõs [sìrupo] tįslùmas.*

tįslùs, tįslì bdv. (4)

lengvai tįstantis; sin. tąsus: *Tįslùs kinètinis smė̃lis. Tįslì kõšė. Tį̃slūs siúlai.*

tįsójimas dkt. ppr. vns. (1), **tį́sojimas** (1)

→ tįsoti 1: *Tįsójimas lóvoje [añt píevos, priẽš sáulę]. Tiñgų tįsójimą Tailándo paplūdimiuosè ař priẽ viẽšbučio baseĩnų gãlite iškeĩsti į̃ jodinė́jimą añt drambliũ.*

tįsóti, *tį́so, tįsójo* vksm., **tį́soti**, *tį́so, tį́sojo*

1. (kame) gulėti išsitiesus nejudant: *Taĩp ilgaĩ tįsóti lóvoje nesveĩka. Kõ tį́sai kaĩp botãgas?! Išpìltas prãkaito tįsójau daržinėjè. Miestẽlių aikštėsè tįsójo nužudýtų partizãnų kū́nai.*

2. būti nusitęsusiam: *Dìdelis ẽžeras tįsójo nusidriẽkęs ìš rytų̃ į̃ vãkarus. Nuõ mẽdžių ir trobų̃ tįsójo ilgì šešė́liai. Pìevoje pàliktos bãlinti tįsójo dróbės.*

3. (per ką) būti nutįsusiam; sin. karoti: *Tį́so kasẽlės peř liemenẽlį* (flk.).

tį́st išt., **tį̃st**

vartojamas didesniam timptelėjimui, patęsimui pavaizduoti: *Tį́st ùž rankóvės vienám, tį́st kitám. Tį́st mergáitei ùž kasõs.* • plg. timpt.

tį́stelėjimas dkt. ppr. vns. (1)

→ tįstelėti 1: *Tį́stelėjimas ùž kasõs.*

tį́stelėti, *tį́steli (tį́stelėja), tį́stelėjo* vksm.

1. (ką, už ko, kam) patraukti, patempti, patęsti; sin. peštelėti, timptelėti, truktelėti: *Kažkàs tį́stelėjo mán ùž skveřno. Tókias vadelės tį́stelėsi, ir nutrū̃ks.*

2. kiek pasitempti, paūgėti: *Vaĩkas peř šiuõs metùs gerókai tį́stelėjo. Jéi vaĩkas labaĩ tį́steli aukštỹn peř palýginti trumpą laĩką, jìs gãli pradéti kū̃printis, kàd neišsiskìrtų ìš kitų̃.*

tį̃sti, *tį̃sta, tį́so* vksm.

1. temptis, tęstis į ilgį; sin. drykti: *Tešlà [séilės] tį̃sta. Snarglỹs tį̃sta. Priẽ bilietų̃ tį́so ilgiáusios eĩlės.* | prk.: *Pamažù džiū́gavimas rìmo, veidaĩ tį́so ìš núostabos.*

2. būti tąsiam: *Tį̃stantis põpierius.* | būti klampiam: *Sìrupas [dervà] tį̃sta. Karamèlė gražiaĩ ruñda ir tį̃sta.*

3. driektis, tęstis, ilgėti į tolį: *Tamsà tirštė́ja, tį̃sta ilgì šešė́liai. Pušýnas tį̃sta tolỹn.*

4. ilgėti (laiko atžvilgiu): *Diẽnos jaũ tį̃sta.*

5. šnek. *augti, stypti: Tàvo vaikaĩ taĩp greĩt tį̃sta. Paaugliaĩ akysè tį̃sta. Tankiamè pasė́lyje šviesamẽgiai rãpsai tį̃sta.*

♦ **(nèt) séilė [séilės] tį̃sta** žr. seilė.

tįsùmas dkt. ppr. vns. (2)

buvimas tįsiam (1 r.): *Gleivių̃ [skreplių̃] tįsùmas.*

tįsùs, tįsì bdv. (4)

1. lengvai tįstantis; sin. tąsus: *Tį̃sūs klijaĩ. Tį̃sios séilės.*

2. ištįsęs, nutįsęs: *Tį̃sūs žìrnių [aguř̃kų] ū̃gliai.*

tiškalaĩ dkt. dgs. (3ᵇ)

kas nutiškę: *Séilių tiškalaĩ. Nuvalýk grietinẽlės tìškalus nuõ stãlo.*

tiškė́ti, *tìška, tiškė́jo* vksm.

kristi, lašėti į ką atsimušant; sin. teškėti, tekšėti, tikšti: *Nuõ stogų̃ tiškė́jo lašaĩ. Peř ūsùs tìška prãkaitas.*

tiškìmas dkt. ppr. vns. (2)

1. → tikšti 1: *Skỹsčio [riebalų] tiškìmas añt grindų.*

2. → tikšti 2: *Dvìratininko tiškìmas į̃ pãkelę.*

tìšku išt. ppr.

kartojant vartojamas ėjimui taškantis pavaizduoti: *Darželinùkai tìšku tìšku peř balàs. Tìšku tìšku peř purvýnus kiekvíeną rýtą.*

titãnas[1] dkt. (2)

1. senovės graikų mitologijoje – vienas iš senųjų dievų, Žemės ir Dangaus sūnų, kovojusių su Dzeusu, bet pralaimėjusių: *Teĩgiama, kàd iš vìso bùvo dvýlika titãnų. Titãnai kėsìnosi į̃ pasáulio valdžią. Titãnas Prometéjas pàvogė ìš Olìmpo dievų ùgnį. Titãnas Atlántas pečiaĩs parẽmęs laĩko dangaũs skliaũtą.*

2. nepaprastai didelio proto, talento žmogus, dvasios milžinas: *Šiám titãnui tãlentu niẽkas neprilýgsta. Švèdai sàvo gařsųjį klãsiką Augùstą Strìndbergą vadìna titanù.*

titãnas[2] dkt. ppr. vns. (2)

cheminis elementas – šviesiai pilkas kietas, atsparus korozijai metalas (Ti): *Titãno rūdà [lydiniaĩ]. Sidãbro pakabùkas sù titanù. Aukštojè temperatū̃roje titãnas reagúoja sù deguõnimi ir̃ azotù. Titãno yrà Mėnùlyje, Sáulėje, meteorìtuose.*

titãniškai prv.

viršijant paprastas žmogaus jėgas; sin. milžiniškai: *Jiẽ titãniškai grū́mėsi dė̃l láisvės. Krepšìnio rinktìnė titãniškai síekia tìkslo. Ẽmėmės titãniškai sunkaũs dárbo.*

titãniškas, titãniška bdv. (1)

viršijantis paprastas žmogaus jėgas; sin. milžiniškas: *Titãniškas dárbas [uždavinỹs]. Titãniška kovà. Titãniška stiprýbė [kantrýbė]. Projèktui įgyvéndinti reikẽs titãniškų pastangū̃.*

tìtė dkt. (2)

žaislas (vaikų kalboje): *Dúok mažiùkui tìtę, mataĩ, kàd veřkia. Nẽ víenas vaĩkas bè tìčių neužáuga.*

Titikakà dkt. vns. (2)

ežeras Pietų Amerikoje, Peru ir Bolivijoje: *Į̃ Titikãką įteka daugiaũ neĩ dvìdešimt ùpių. Lietùvių triatlònininkas pérplaukė Titikãkos ẽžerą. Iš vìso Titikãkoje plūduriúoja maždaũg kẽturiasdešimt dirbtìnių salų̃, kuriosè virtè vérda gyvẽnimas.*

tìtnagas dkt. (1)

1. kietas, skilus, ppr. pilkas akmuo: *Tìtnagas labaĩ lengvaĩ skỹla. Pasitáiko baltõs [rudõs, juodõs, gelsvõs] spalvõs tìtnago. Tìtnago rañdama Nẽmuno, Jiesiõs, Meřkio ir̃ kitų ùpių slė̃nių atódangose. Ikì geležiẽs ámžiaus ìš tìtnago bùvo gamìnami įrankiai, giñklai, vėliaũ – skìltuvai, gìrnos. Turtuõlio pãdas áuksu pàmuštas, õ širdìs tìtnagu grįstà* (flk.). | šio akmens gabalas: *Dzūkìjos smėlýnuose ieškójome tìtnagų. Tìtnagais skė́lėme ùgnį.*

2. neigiam. pernelyg taupus, šykštus žmogus; sin. šykštuolis: *Nè žmogùs, õ tìtnagas! Ìš tókio tìtnago nẽ ceñto neišpèši.*

titnagė́jimas dkt. ppr. vns. (1)

→ titnagėti: *Kremzlių̃ titnagė́jimas.*

titnagė́ti, *titnagė́ja, titnagė́jo* vksm.

pasidaryti kaip titnagui; sin. sukietėti: *Titnagė́janti ląstẽlės sienẽlė.*

titnagìnis, titnagìnė bdv. (2)

pagamintas iš titnago: *Titnagìniai strėlių̃ añtgaliai [dùrklai]. Titnagìniai įrankiai – peĩliai, káltai, rėžtùkai, kiřviai.*

tìtras dkt. (2)

kino, televizijos kadro įrašas – filmo ar laidos pavadinimas, kūrėjų pareigos ir pavardės ir pan.: *Pagrindìniai [tárpiniai] tìtrai. Nebỹliojo kìno tìtrai pérteikia fìlmo dialògų tùrinį. Tìtrai užrãšomi vinjètėse ìř nufilmúojami arbà ekranè užrãšomi elektròniniu būdù. Mečiaũ ãkį į̃ bégančius laidõs titrùs. Fìlmo tìtruose mačiaũ keliàs lietùviškas pãvardes.*

titrãvimas dkt. ppr. vns. (1)

→ titruoti: *Fìlmų [reklãminių klìpų] titrãvimas. Titrãvimo pãslaugos. Mėgė́jiškas titrãvimas daũgelyje valstýbių laĩkomas áutoriaus tẽisių pažeidimù.*

titrúoti, *titrúoja, titrãvo* vksm. (ką) parengti, įrašyti titrus: *Lietùvių kalbà titrúotas fìlmas. Íeškome savanõrių, gãlinčių veřsti ìř titrúoti ùžsienio šalių̃ kìno fìlmus.*

tìtulas dkt. (1)

asmens paveldėtas ar už didelius nuopelnus gautas garbės vardas (ppr. suteikiantis privilegijų): *Suteĩkti (kám) tìtulą. Šalių̃ valdõvų [didúomenės, dvãsininkų] tìtulai. Kreĩpiantis į̃ kelĩs tìtulus tùrintį ãsmenį dažniáusiai mìnimas tìk aukščiáusias.*

titulãvimas dkt. ppr. vns. (1)

1. → tituluoti 1: *Populiaraũs daininiñko titulãvimas serù.*

2. → tituluoti 2: *Eksceleñcija – aukštų̃ dvãsininkų, valstýbės pareigū̃nų titulãvimas kreĩpiantis.*

titulìnis, titulìnė bdv. (2)

susijęs su antrašte; sin. antraštinis: *Titulìnė skaidrẽ. Abì knỹgos dãlys tùri ãtskirus tituliniùs pùslapius. Tèstų titulìniuose lãpuose egzaminúojamieji užrãšo vařdą, pãvardę ìř kìtą reikalìngą informãciją.*

titulúotas, titulúota bdv. (1)

turintis titulą: *Kaĩp jùms pavỹksta nugaléti tókias titulúotas varžovès? Pianìstas muzikuõs kartù sù titulúotais improvizãcijos meistraĩs.* | aukšt.: *Bòksininkas pripažìno, kàd jõ varžõvas daũg tituluotèsnis. Tituluotesnẽs porõs mū̃sų šõkių klubè nėrà bùvę.* | aukščiausias: *Šiuõ metù taĩ garsiáusias ìř tituluočiáusias Lietuvõs pianìstas. Naujíenų agentūrà pranešė apiẽ vienõs tituluočiáusių pasáulio aristokrãčių miřtį.*

titulúoti, *titulúoja, titulãvo* vksm.

1. (ką, kuo) teikti titulą: *Prezideñtą titulãvo universitèto garbẽs dãktaru.* | prk.: *Lietuvõs gẽlininkai Mókslo ir žiniũ šveñtės gėlè titulãvo kardẽlį.*

2. (ką, kuo) vadinti turimu titulu: *Daininiñką titulúoja Lietuvõs šlãgerių karãliumi. Lietùviai Sìguldą titulúoja Lãtvijos Šveicãrija.*

Týtuvėnai dkt. dgs. (1)

miestas Kelmės rajone: *Týtuvėnų bažnýčia ir bernardìnų vienuolýnas. Týtuvėnų piliãkalnis. Prõ Týtuvėnus eĩna Pakrúojo–Tauragės geležìnkelis. Týtuvėnuose stóvi pamiñklas Mairóniui.*

tytuvėnìškis, tytuvėnìškė dkt. (2)

Tytuvėnuose ar jų apylinkėse gyvenantis ar iš ten kilęs žmogus: *Jubiliẽjinėje miestẽlio šveñtėje tytuvėnìškiai lìnksminosi ikì vidùrnakčio. Tytuvėniškiùs sùkrėtė žinià apiẽ bažnýčios gaĩsrą. Týtuvėnų regiòninio párko dirèkcija ir seniūnijà kviẽtė tytuvėniškiùs į̃ néndrių šienãvimo talk̃ą.*

tiubetéika dkt. (1), **tiubeteikà** (2)

apskrita, pusapvalė, šešiabriaunė ar keturbriaunė siuvinėtais arba austais raštais tik viršutinę galvos dalį dengianti kepuraitė, nešiojama daugelyje Rytų šalių: *Uzbèkas nusitráukė nuõ galvõs spalvótą tiubetéiką ir šlúostėsi prãkaitą. Tiubetéikas nešiója Tatarstanè, Afganistanè, Iranè, Turkijoje, Kìnijoje. Mùs pasitìko výrai sù tiubetéikomis añt galvų̃.*

tiulẽnimas dkt. ppr. vns. (1)

→ tiulenti: *Žąsiùkų tiulẽnimas.*

tiulénti, *tiulẽna, tiulẽno* vksm. (kame, ant ko)

gagenti (apie žąsis ar žąsiukus): *Žąsiùkai sukìšę snapùs tiulẽna. Añt tveñkinio krañto [ežerè] tiulẽna žą̃sys.*

tiùlis dkt. (2)

1. vns. lengvas, permatomas, tinklinis audinys ar mezginys: *Tiùlio pãmušalas [núometas]. Skrybėlẽ sù tiuliù. Merginà matãvosi šiùgždančią vestùvinę suknẽlę sù plačiù tiùlio sijonù. Ìš tiùlio siùvamos užúolaidos, šỹdai, šokė́jų drabùžiai.*

2. šnek. šio audinio gaminys ar rūšis, tipas ir pan.: *Prabañgūs siuvinė́ti tiùliai. Vė́jyje plaĩkstėsi blìzgūs mergìnų tiùliai. Dár taĩp neseniaĩ kedẽnom plaukučiùs ir puõšėmės tiùliais, õ dabar añt rañkų sūpúojam mažyliùs.*

Tiumėnė dkt. vns. (2)

miestas Rusijoje, Vakarų Sibire: *Tiumėnės sritìs. Tiumėnės tarptautìnis óro úostas. Į̃ Tiumėnę bùvo ìštremtos ir lietùvių šeĩmos. Tiumėnėje vỹksta biatlòno čempionãtai.*

Tiurìngija dkt. vns. (1)

federacinė žemė Vokietijos viduryje: *Tiurìngija suskìrstyta į̃ septyniólika apýgardų. Tiurìngijos ceñtras – Èrfurtas. Tiurìngijoje gáunamos gamtìnės dùjos, kasamà kãlio druskà.*

tiùrkai dkt. dgs. (1)

viena altajiečių šakų – turkai, turkmėnai, uzbekai, kirgizai, kazachai, azerbaidžaniečiai, totoriai, baškirai, jakutai ir kt.: *Tiùrkų kalbos. Karingos tiùrkų geñtys. Jaũ šešì šimtaĩ mẽtų Lietuvojè gyvẽna dvì tiùrkų taũtos – totõriai ir karaĩmai. Slãviškose žẽmėse gãlima ràsti báltams arbà tiùrkams būdingų asménvardžių.*

tiùrkas, tiùrkė dkt. (1)

tiurkų tautų žmogus: *Tiùrkų kariaĩ. Susipažinaũ sù Azerbaidžãno tiùrkėmis.*

tiurkològas, tiurkològė dkt. (2)

tiurkologijos specialistas: *Karaĩmų kalbą týrė daũgelio šaliũ tiurkològai. Šìs tyrẽjas yrà paskélbęs daũg biogrãfinių stráipsnių apiẽ Lénkijos tiurkologùs. Mókslininkė tiurkològų konfereñcijoje pãsakojo apiẽ karaĩmų muzikìnį palikìmą.*

tiurkològija dkt. vns. (1)

orientalistikos šaka – mokslas, tiriantis tiurkų kalbomis kalbančių tautų istoriją, kultūrą, kalbas: *Tiurkològijos įvadas. Universitetè leidžiamì tiurkològijos periòdiniai leidiniaĩ. Svarbiáusi tiurkològijos centraĩ įsikū́rę JAV, Japònijoje, Turkijoje, Rùsijoje.*

tyvuliãvimas dkt. ppr. vns. (1), **tỹvuliavimas** (1)

→ tyvuliuoti 3: *Ramùs ẽžero tyvuliãvimas. Žaliúojantys krantaĩ, vandeñs tyvuliãvimas, paukštẽlių čiulbė́jimas – taĩ tikrà idìlija miestiẽčiui. Atsisédau añt vandeñs dvìračio ir pajutaũ malõnų ẽžero tyvuliãvimą.*

tyvuliúoti, *tyvuliúoja, tyvuliãvo* vksm., **tỹvuliuoti**, *tỹvuliuoja, tỹvuliavo*

1. (kame, tarp ko, ant ko) būti išsiliejusiam (apie skystį); sin. telkšoti: *Tarp miškų̃ tyvuliúoja ežeraĩ. Keliáutojai tolumojè išvýdo ramiaĩ, lėtaĩ tyvuliúojančius vándenis. Miestẽlio aikštėjè tyvuliãvo bãlos. Liū́nuose tyvuliúoja júodas vanduõ. Añt grindų̃ tyvuliãvo kraũjas.* | prk.: *Jõs didžiùlėse akysè tyvuliãvo skaũsmas [beprotỹstė]. Manyjè dár tyvuliãvo lašẽlis sąžinės.*

2. būti užlietam vandeniu, vandens apsemtam; sin. telkšoti: *Tyvuliúoja laukaĩ põ tokiõs liū́ties. Vanduõ vìs kìlo, slẽniai tyvuliãvo užlietì vandeñs. Tolimàsis sklỹpo kam̃pas jaũ tyvuliúoja.*

3. judėti vandens paviršiui; sin. banguoti, liūliuoti: *Ẽžeras [jū́ra, mãrios] tyvuliãvo. Tolumojè tyvuliãvo bekrãštis vandenýnas.*

tìžė dkt. ppr. vns. (2)

1. ištižusi masė: *Sniẽgo tìžė. Kélkraščiu brìdome peř tìžę.*

2. vandenyje įmirkusi žemių masė: *Į̃ tìžę pasodìnti augalaĩ supū̃va.*

tižìmas dkt. ppr. vns. (2)

1. → tižti 1: *Žẽmės tižìmas.*

2. → tižti 2: *Vaikų̃ tižìmas kařštyje.*

3. → tižti 3: *Stìklo tižìmas.*

tìžinti, *tìžina, tìžino* vksm.

1. (ką) daryti, kad tižtų (1 r.); sin. minkštinti, skystinti: *Sáulė tìžina sniẽgą. Duõkš tą̃ šokolãdą, kám kišẽnėje*

tìžini? | neig. (ko?): *Netìžink sáujoje saldaĩnio.* | prk.: *Nebetìžink smegenų̃ priẽ televìzoriaus, eimè dvìračiais pasivažinéti.*

2. (ką) daryti, kad tižtų (2 r.); sin. glebinti: *Liūdnì atsiminìmai kẽlia graũdulį, liũdesį ir tìžina žmõgų.*

tìžti, *tỹžta, tìžo* vksm.

1. darytis skystam, minkštam; sin. skysti, leistis, minkštėti, šlapti: *Tỹžta mólis [kẽlias]. Sniẽgas tỹžta, tirpsta. Svíestas šilumojè tỹžta. Pradéjusios tìžti bùlvės pértrinamos peř sietẽlį.*

2. darytis neveikliam; sin. glebti, lepti: *Bè dárbo žmogùs tỹžta. Artéjant atóstogoms pràdedu tìžti.*

3. dužti, trupėti, skilti: *Stìklas lengvaĩ tỹžta. Põ kójomis tìžo lẽdo gabaliùkai.*

tižùmas dkt. ppr. vns. (2)

1. buvimas tižiam (1 r.), minkštam: *Kõšės [pyrãgo, daržóvių] tižùmas.*

2. buvimas tižiam (2 r.), silpnam, suglebusiam: *Darbúotojų tižùmas érzina dařbdavius.*

tižùs, tiž̀i bdv. (4)

1. praskydęs, minkštas, pasileidęs, pratižęs: *Tižùs sū́ris [saldaĩnis]. Brìdome peř tìžų sniẽgą. Konteĩneris pìlnas tižiõs pliùrzos.*

2. silpnas, suglebęs, neveiklus, ištižęs: *Tižiùs vaikinùs peř kelìs mė́nesius paveř̃čiame tikraĩs výrais. Šiañdien àš visái tiž̀i, niẽko nenóriu veĩkti.*

Tobãgas dkt. vns. (2)

sala Atlante, Vest Indijos salyne: *Tobãgas priklaũso Trinidãdo ir Tobãgo valstýbei. Tobãgo pakrántėse driẽkiasi korãlų rìfai. Tobagè gyvẽna daũg juodaõdžių afrikiẽčių.*

tóbis dkt. (1)

panaši į mažą ungurį jūrų priekrančių žuvis ilga smailia galva, mėgstama plėšrių žuvų: *Báltijoje priẽ Lietuvõs krantų̃ dažnì paprastàsis didỹsis tóbis (Hyperoplus lanceolatus) ir mažàsis tóbis (Ammodytes tobianus). Tóbiai dažnaĩ įsiraũsia į̃ smẽlį.*

tobulaĩ prv.

labai gerai, be trūkumų; sin. puikiai, pavyzdingai, idealiai: *Tobulaĩ suorganizúotas renginỹs. Jùms tobulaĩ tiñka vienà patarlẽ. Peř tíek mẽtų tobulaĩ išmókau ispãnų kalb̃ą.*

tóbulas, tobulà dkt. (3ª)

puikus, pavyzdingas, idealus, labai geras, be trūkumų: *Tóbulas sprendìmas [bañdymas, judesỹs]. Tobulà harmònija [pusiáusvyra, pozà]. Véidas skaistùs, tobulų̃ brúožų. Nórime sukùrti tóbulus projektùs. Muziẽjuje žavéjomės tobulaĩs kūriniaĩs.* | įvr.: *Tobulàsis skaĩčius* (mat.). *Tobulàsis kristãlas* (fiz.). | aukšt.: *Gamtõs kūriniaĩ tobulesnì ùž žmogaũs. Síeksime dár tobulesnių̃ rezultãtų. Nórime sukùrti tobulesnès technològijas.* | aukšč.: *Tobuliaúsias tèchnikos stebùklas. Tobuliáusia klausà. Taĩ víenas ìš tobuliáusių màno skaitýtų eilėraščių. Júsų įžvalgos pranóksta tobuliáusius didžiųjų mąstýtojų minčių raĩzginius.*

tobulė́jimas dkt. ppr. vns. (1)

→ tobulėti: *Tèchnikos tobulė́jimas. Kuřgi tiẽ láiptai, kuriẽ vẽda į̃ žmogaũs tobulė́jimą? Prõto lavė́jimas lẽmė pirmýkščių žmonių̃ išlikìmą ir̃ tobulė́jimą.*

tobulė́ti, *tobulė́ja, tobulė́jo* vksm.

darytis tobulesniam, tobulam: *Tèchnika tobulė́jo. Technològijos spařčiai keĩčiasi ir̃ tobulė́ja. Intensyviaĩ trenirúodamiesi vìs labiaũ tobulė́sime.*

tobulýbė dkt. ppr. vns. (1)

buvimas tobulam; sin. tobulumas: *Sunkùs kẽlias į̃ tobulýbę. Vìsiška šeimõs narių̃ lygýbė yrà nepasiekiamà tobulýbė. Taĩ tìk tùščias tobulýbės vaĩkymasis.*

tobulỹn prv.

vis tobuliau: *Pamažù vìskas ẽjo tobulỹn. Kuõ tolỹn, tuõ tobulỹn.*

tóbulinimas dkt. ppr. vns. (1)

→ tobulinti: *Profesinių įgūdžių [meistriškùmo] tóbulinimas. Specialìstų mókymas ir̃ tóbulinimas. Rinkìmų įstãtymo tóbulinimo grùpė.* | sngr.: *Profesinio tóbulinimosi kùrsai. Lietuvõs kultū̃ros darbúotojų tóbulinimosi ceñtras. Mókytojų tóbulinimosi institùtas. Skìrti lė́šų valstýbės tarnáutojų tóbulinimuisi.*

tóbulinti, *tóbulina, tóbulino* vksm. (ką)

daryti labai gerą, tobulą, tobulesnį, neturintį trūkumų; sin. gerinti: *Tóbulinti švietìmo sistèmą [vadovãvimą, stùdijas]. Mán dár reĩkia tóbulinti sàvo kvalifikãciją [ánglų kalbõs žiniàs]. Čià júodraštis, vertìmą dár tóbulinsiu. Supraňtama, tóbulintinų ir̃ taisýtinų dalỹkų įstãtyme dár yrà. Kaĩp sẽkasi, tóbulinant kū́no lìnijas?* | neig. (ko): *Netóbulinkime gamtõs. Neįmãnoma pagẽrinti valstýbės netóbulinant patiẽs piliẽčio. Šiõ įstãtymo [projèkto] daugiaũ netóbulinsime.* | sngr.: *Žãvi jõs pasiryžìmas tóbulintis. Kelìs kartùs tóbulintasi ùžsienyje.*

tóbulintojas, tóbulintoja dkt. (1)

kas gerina, tobulina: *Tàs mókslininkas yrà savitõs technològijos išradė́jas ir̃ tóbulintojas. Pãtaisas pàteikė víenas ìš įstãtymo tóbulintojų. Pasáulio tóbulintojai neretaĩ jį̃ dár labiaũ sugadìna.*

tobulùmas dkt. ppr. vns. (2)

buvimas tobulam; sin. tobulybė: *Priartė́jau priẽ profesinio tobulùmo viršū́nės. Tobulùmui ribų̃ nėrà. Mąstýkite nè tìk apiẽ Diẽvo buvìmą, bèt ir̃ apiẽ jõ tobulùmą. Pavéikslas žãvi begaliniù šiõ pasáulio tobulumù.*

tochãrai dkt. dgs. (2)

ist. indoeuropiečių tauta, gyvenusi Centrinėje Azijoje, kalbėjusi tocharų kalbomis: *Tochãrai gyvẽno šalià Dìdžiojo šilk̃o kẽlio ir̃ veřtėsi prekýba. Tochãrai tiẽkė kìnams nefrìtą. Tochãrų kalbos iki gãlo nėrà ištìrtos.*

tochãras, tochãrė dkt. (2) ist.

tocharų tautos žmogus: *Archeologùs sudõmino tochãrės į̃kapės ir̃ papuošalaĩ.*

todė̃l prv.

dėl to, užtat: *Nesiskùndžiu todė̃l, kàd esù kantrì. Saulė́ta dienà pakė́lė núotaiką, todė̃l nuspréndžiau eĩti pasiváikščioti. Kirčiúoti yrà neleñgva, todė̃l dalìs studeñtų tokių užduočių véngia.*

tõdvi, K. *tõdviejų,* N. *tódviem,* G. *tõdvi,* Įn. *tõdviem,* įv. parod. mot. dvisk.

TIEDVI: *Gýdytojams ir slaũgėms tõdvi lankýtojos jaũ pabódo. Mū́sų centrė̀ nėrà viẽtos tódviem skandalìstėms.*

tofù dkt. vyr. nekait.

iš sojų pieno gaunama masė, panaši į varškę: *Kai kuriõs tofù rū́šys tùri nèt dù kartùs daugiaũ kálcio negù kárvės píenas. Tofù yrà tóbulas príedas tíek priẽ saldžių, tíek ir priẽ aštrių patiekalų. Ìš tofù gãlima pasigamìnti pačių įvairiáusių patiekalų – pjáustyti kubẽliais ir bérti į̃ salotàs, déti į̃ tróškinius, sù príeskoniais kèpti keptùvėje ar válgyti víeną.*

togà, *tògos* dkt. (2)

1. iškilmingas laisvas viršutinis drabužis, dėvimas teisėjų, advokatų, aukštųjų mokyklų rektorių ir pan.: *Apsisiaũsti togà. Senãto nariaĩ pasìpuošė naujomìs puošniomìs tògomis.* • plg. mantija.

2. ist. vyriškas ilgas viršutinis apsisiaučiamas drabužis, kurį senovės Romos piliečiai persimesdavo per kairį petį: *Tradìciškai roménų tògos bùvo baltõs spalvõs. Baltà togà sù purpuriniù kraštù bū́davo skirtà aukštíems pareigū̃nams. Togàs roménai dėvė́jo añt tùnikos.*

Tògas dkt. vns. (2) **Tògo Respùblika** ofic.

valstybė Vakarų Afrikoje, prie Atlanto vandenyno: *Valstýbinė Tògo kalbà – prancū̃zų. Togè áuga akãcijos, pálmės, kòkosai, eukalìptai. Togè gyvẽna apiẽ kẽturiasdešimt ètninių grùpių.*

togiẽtis, togiẽtė dkt. (2)

Toge gyvenantis ar iš ten kilęs žmogus: *Togiẽčio sukùrtos sãvitos skulptū̃ros eksponúojamos nacionãliniame muziẽjuje. Daugumà togiẽčių išpažísta viẽtinius tikė́jimus. Togiẽtės ìš moliū̃gų skõbia indùs.*

togiẽtiškas, togiẽtiška bdv. (1)

1. būdingas ar priklausantis togiečiams, jų kultūrai ar Togui: *Togiẽtiška terakòtinė vazà. Togiẽtiški bánkai.*

2. Toge randamas, auginamas, pagamintas ir pan.: *Togiẽtiški riešutaĩ. Togiẽtiška mẽdvilnė [kavà, kakavà]. Togiẽtiški fosforìtai kasamì karjèruose Tògo pietuosè.*

tóji, K. *tõsios,* N. *tájai,* G. *tãją,* Įn. *tą́ja,* Vt. *tõjoje* įv. įvr. mot. vns.

žr. ta.

tokãjus dkt. ppr. vns. (2)

šiaurės rytų Vengrijoje, Tokajuje, gaminamas aukso spalvos saldus aromatingas vynas: *Tokãjus – víenas seniáusių ir žymiáusių deserčtinių vỹnų pasáulyje. Saldùs tokãjus gamìnamas ìš vėlaĩ rùdenį surinktų vỹnuogių. Budapèšto senãmiestyje gurkšnójome auksaspaĩvį tokãjų.* | panašus vynas, gaminamas kitose šalyse: *Užsisakiaũ taũrę tokãjaus. Ìš baltųjų saldžių vỹnų labiáusiai mégstu tokãjų.*

tokatà dkt. (2)

greito tempo, sudėtingos technikos muzikos kūrinys klavišiniam instrumentui (vargonams, fortepijonui): *Būdìngas tokãtos brúožas – nenutrūkstamas, vienódas, veržlùs judėjimas. Šõkis sukùrtas pagal̃ garsiąją Bãcho tokãtą.*

tokėlė dkt. (2) šnek.

naujiena, žinia: *Kàs gẽra? – Sẽnos tokėlės.*

♦ **tókios tokėlės** šnek. štai kaip yra (sakoma baigiant mintį, pasakojimą): *Taĩ tókios tokėlės, pasakiaũ, kã girdėjau. Ir̃ toliaũ gyvenù àš sù tuõ výru, taĩ tókios tokėlės.*

Tòkijas dkt. vns. (1)

Japonijos sostinė: *Tòkijas – víenas didžiáusių pasáulio miẽstų. Nemažaĩ Tòkijo universitèto mókslininkų yrà gãvę Nòbelio prèmiją. Tòkiją nè kar̃tą krẽtė pragaištìngi žẽmės drebėjimai.*

tóks, tokià įv. parod. (3)

1. kaip tas, panašus į tą (nurodant žinomą ypatybę kitos ypatybės atžvilgiu): *Àš ir̃gi noréčiau tókio telefòno kaĩp tàvo. Táu reĩkia tokiõs dantų̃ pãstos, kurì bãlina dantìs. Tokių̃ voveráičių neráuk, jõs peř mãžos. Tokíems ligóniams pakỹla temperatūrà.*

2. vartojama pabrėžiant žymimą ypatybę: *Tù mán tóks gẽras. Tókiu gražiù óru tìk ir̃ atostogáuti. Tokių̃ rūgščių̃ obuolių̃ àš neválgau. Bùvome nepaténkinti tokiaĩs mainaĩs.* | vartojama, pabrėžiant sakomą dalyką, kai jis vertinamas priešingai, neigiamai ar menkinamas: *Tóks tù ĩr méistras, jéi nèt viniẽs neį̃kali. Visì jũs [jiẽ] tokiẽ! Tókiu lietìngu óru taĩ tìk miegóti.*

3. vartojama nurodant, kad kas nors priklauso kuriai nors grupei, rūšiai: *Peléda yrà tóks naktiẽs paũkštis. Gyvẽno kar̃tą tóks karãlius.*

♦ **neĩ šióks, neĩ tóks** žr. šioks. **niẽko tókio** žr. niekas[1]. **tókios tokėlės** žr. tokelė.

toks pàt, tokia pàt įv. parod.

(visai) toks, kaip kitas; sin. toks pats: *Senẽlė tekéjo būdamà tokio pàt ámžiaus kaĩp àš dabar̃. Tokią pàt gẽlę mačiaũ váistinės langè. Tàvo keptì vãfliai tokie pàt kaĩp močiùtės.*

toks pàts, tokia patì įv. parod.

(visai) toks, kaip kitas; sin. toks pat: *Praturtéjęs jìs išlìko toks pàts santūrùs, visái nepasìkeitė. Saváitgalį išsilaikỹs tokie pãtys saulėti oraĩ. Tìk pasìsiuvu kókią suknùtę – ir̃ sẽsei reĩkia tokios pačiõs. Jì vilkéjo tokiu pačiù kostiumėliù, tìk tamsesnẽs spalvõs. Mán padovanójo tokius pačiùs aũskarus.*

toksikològas, toksikològė dkt. (2)

toksikologijos specialistas: *Gýdytojas toksikològas. Toksikològas gýdo pãgirias. Pókalbyje sù toksikologù išgir̃site vìsą tiẽsą apiẽ elektrònines cigaretès. Universitètas rūošia toksikologùs, gãlinčius savarañkiškai diagnozúoti ir̃ gýdyti apsinuõdijimus.*

toksikològija dkt. vns. (1)

medicinos ir veterinarijos šaka, tirianti nuodus (jų savybes, poveikį gyviems organizmams,

populiacijoms, bendrijoms ir ekosistemoms) ir apsinuodijimus: *Medicìninė [veterinãrinė] toksikològija. Toksikològijos skỹrius. Studijúoju klinikìnę toksikològiją.*

toksikomãnas, toksikomãnė dkt. (2)

žmogus, nuolat vartojantis toksines medžiagas, siekdamas apsvaigti, nuo jų priklausantis: *Gýdyti toksikomanùs. Paauglỹs polìcijai žìnomas kaĩp toksikomãnas. Daugýbė toksikomãnų vartója opiatùs.*

toksikomãnija dkt. vns. (1)

vaistų arba kitų medžiagų (ne narkotikų) vartojimas norint apsvaigti, atsikratyti nemalonios fizinės arba psichologinės būsenos: *Labiáusiai paplìtusi medikameñtinė toksikomãnija. Toksikomãnija priskiriamà priẽ priklausomýbės ligų. Klijų úostymas – vienà ìš toksikomãnijos rūšių.* • plg. narkomanija.

toksìnas dkt. ppr. dgs. (2)

gyvųjų organizmų gaminama nuodinga medžiaga: *Toksìnai susidãro daũgelyje baktèrijų, augaluosè ir gyvū̃nuose. Imùninė sistemà nebepajẽgia kovóti sù įvairiaĩs toksìnais. Vitamìnai pàdeda pašãlinti ìš organìzmo toksinùs.*

tòksinis, tòksinė bdv. (1)

1. kuriame yra ar naudojami toksinai: *Tòksinės ãtliekos. Tòksinis giñklas naudója nuodìngas chèmines mẽdžiagas, kàd sukéltų žãlą žmonéms ar gyvū̃nams.*

2. sukeltas toksinų veikimo: *Chèminės mẽdžiagos tòksinis póveikis.* • plg. toksiškas.

tòksiškai prv.

sukeliant toksinį poveikį; sin. nuodingai, kenksmingai: *Etanòlis tòksiškai veĩkia širdiẽs raumeñs ląstelės. Sutrìkus galaktòzės skilìmui organizmė kaũpiasi mẽdžiagos, tòksiškai veĩkiančios centrìnę nervų sistèmą, kẽpenis, ìnkstus, žarnýną, regõs òrganus.*

tòksiškas, tòksiška bdv. (1)

nuodingas, kenksmingas gyvam organizmui arba aplinkai dėl jame esančių toksinų ar kitų pavojingų medžiagų: *Tòksiškas prodùktas.* | įvr.: *Tòksiškieji išmetalaĩ* (chem.). | prk.: *Tòksiški sántykiai.* • plg. toksinis.

toksiškùmas dkt. ppr. vns. (2)

buvimas toksiškam, nuodingam: *Ekològinis toksiškùmas – strèsą sùkeliančių biològinių, chèminių ar fizikìnių veiksnių gãlimas póveikis ekosistèmoms. Pesticìdų toksiškùmas – taĩ pesticìdų savýbė darýti žalìngą įtaką gyvū̃nams ir žmonéms. Serotonìno sindròmas dár vadìnamas serotonìno toksiškumù.*

tóktis, *tókstasi, tókosi* vksm. sngr.

1. atgyti, peikėtis: *Skenduõlis jaũ pràdeda tóktis. Tìk põ gerõs valandõs sužeistàsis tókosi.*

2. gautis, stiprėti: *Ligónis jaũ tókstasi.*

tõl prv.

1. iki to laiko: *Tõl dìrbsiu, kõl padarýsiu. Tèks ligóninėje tõl guléti, kõl pasveĩksi. Mū̃sų krẽpšininkai*

sutriùškino ikì tõl nepralaimė́jusius prìešininkus.

2. iki tos vietos: *Susiū́k nuõ čià ikì tõl. Ikì tõl paeĩsiu, õ paskuĩ turė́si vèžti.*

tõlei prv.

1. TOL 1: *Kõlei sveĩkas bū́siu, tõlei dìrbsiu. Šiojè srityjè ikì tõlei niẽko rimtèsnio nebùvo nùveikta. Režisiẽrius ikì tõlei keliàs savaítes dìrbo ùžsienyje.*

2. TOL 2: *Ikì tõlei pripìlk vandeñs. Lìg tõlei turė́siu nuravė́ti.*

tolė́jimas dkt. ppr. vns. (1)

→ tolėti: *Tolė́jimo greĩtis. Bėgìkų tolė́jimas nuõ stárto lìnijos. Nustatýti galãktikų artė́jimo ir tolė́jimo greĩtį. Astronòmai tam tikrų objèktų artė́jimą liñk Žẽmės arbà tolė́jimą nuõ jõs matúoja analizúodami šviẽsą, kurią šių objèktų atòmai išspinduliúoja arbà sùgeria.*

tolėliaũ prv.

šiek tiek toliau: *Priẽjome bálto mū́ro bažnýčią, tolėliaũ bùvo matýti miestẽlio tuřgaus aikštẽ. Tolėliaũ nuõ lėkščių pastatýtos šampãno taũrės. Susitìkime ùžmiestyje, tolėliaũ nuõ smalsių akių.*

toleráncija dkt. ppr. vns. (1)

1. pakantumas skirtingoms pažiūroms ir įsitikinimams, priešingos nuomonės ar įsitikinimų gerbimas; sin. pakanta, pakantumas: *Toleráncijos stokà. Toleráncija – taĩ pakantà skirtìngų grùpių nariáms, apskritaĩ tautìnėms, rãsinėms, relìginėms ir kitókioms skirtýbėms. Valstýbėje viešpatãvo tautų ir relìgijų toleráncija. Dialògas ùgdo atvirùmą, toleráncijà įvairóvei.*

2. tech. matuojamo parametro didžiausios ir mažiausios leistinos reikšmės skirtumas: *Tarpẽlio [dãžnio] toleráncija. Fizikìnio dỹdžio atitikìmas nustatýtai toleráncijai* (fiz.).

3. med. galėjimas vartoti vaistą ar narkotiką, pasireiškiantis pastebimai sumažėjusiu jų poveikiu ir būtinybe juos nuolat vartojant didinti kiekį, norint pasiekti tą patį poveikį: *Gliukòzės toleráncijos mėginỹs. Jéi vartójama kasdiẽn, toleráncija narkòtikams išsivýsto peř keliàs savaítes. Toleráncijos výstymasis priklaũso nuõ daũgelio veiksnių, įskaĩtant narkòtikų tìpą, vartójimo dažnùmą ir individualiàs organìzmo savýbes.*

tolerántiškai prv.

→ tolerantiškas: *Žiūrė́ti [eĩgtis, diskutúoti] tolerántiškai. Tolerántiškai išklausýkite kìto núomonę. Pasikalbė́jome ir tolerántiškai išspréndėme problèmą.*

tolerántiškas, tolerántiška bdv. (1)

pasižymintis tolerancija, gerbiantis kitų žmonių nuomones, įsitikinimus, pripažįstantis jiems teisę elgtis savaip; sin. pakantus: *Tolerántiška visúomenė. Būti tolerántiškiems. Turiù tolerántiškus tė̀vùs, kuriẽ palaĩkė màno pasirinkìmą.*

tolerantiškùmas dkt. ppr. vns. (2)

buvimas toleantiškam: *Pasižymė́ti tolerantiškumù. Mókyti mókinius bendrãvimo kultū̃ros, tolerantiškùmo. Vadõvas bùvo geřbiamas ùž tolerantiškùmą, teisingùmą, dúoto žõdžio laĩkymąsi.*

tolerãvimas dkt. ppr. vns. (1)

1. → toleruoti 1: *Pliuralìzmas – daũgelio póžiūrių tolerãvimas. Smerkiù nelegalaũs dárbo tolerãvimą.*

2. → toleruoti 2: *Sutrìkęs gliukòzės tolerãvimas. Maĩsto tolerãvimo tèstas. Añt bùtelio sienẽlių atsirãdusios núosėdos netùri įtakos váisto efektyvùmui ir jõ tolerãvimui.*

tolerúoti, *tolerúoja, tolerãvo* vksm.

1. (ką) būti pakančiam kito žmogaus nuomonei, įsitikinimams, pažiūroms, elgesiui: *Kodẽl jũs iki šiõl tolerúojate tókį výro elgesį? Paprastaĩ kaĩriosios pártijos labiáusiai tolerúoja sociãlinę lygýbę.* | neig. (ko): *Netolerúokime korumpúotų pareigũnų [šešẽlinės ekonòmikos, sukčiãvimo]. Netolerúoju alkohòlio vartójimo darbóvietėje.*

2. (ką) galėti vartoti, pakęsti, pakelti (tam tikrus produktus, vaistus ar gydymą kuo): *Kũdikiai neblogaĩ tolerúoja rũgščius píeno produktùs. Ligóniai labaĩ geraĩ tolerúoja šį preparãtą. Kelì pacieñtai netolerãvo gýdymo šiuõ váistu.*

tolèsnis, tolèsnė bdv. (4)

toliau vykstantis laiko atžvilgiu: *Laĩkas valdžiai iñtis tolesniũ veiksmų. Taĩ susìję sù tolesniaĩs įvykiais. Krẽpšininkai jaũ patẽko į tolèsnį lýgos etãpą. Antrojè romãno dalyjè pãsakojama apiẽ tolèsnį veikėjų likìmą. Gavaũ leidìmą organizúoti tolesniùs susitikimùs. Nesiléidau į tolesnès kalbàs. Iš añksto numatýkime tolesniùs žingsniùs. Svarstome tolesniùs planùs.*

tolė́ti, *tolė́ja, tolė́jo* vksm.

darytis tolimesniam vietos atžvilgiu; sin. tolti: *Tàs debesìs [óro baliònas] tolė́ja. Káimas vìs tolė́jo. Į senãtvę mirtìs artė́ja, nè tolė́ja.*

tolì prv.

1. ne arti, atstu: *Teñ tolì gegùtė kukúoja. Ir kám reikė́jo taĩp tolì treñktis?! Jì gyvẽna tolì nuõ mũsų. Dardė́jo rãtai, tolì girdė́josi susirũpinusių žmoniũ balsaĩ. Jì stovė́jo tolì, laũko pakraštyjè. Laĩvas tolì nukrỹpo nuõ kùrso.* | aukšt.: *Seržántas sù šunimì nuẽjo toliaũ. Trókštu diñgti ìš čià kuõ toliaũ. Toliaũ plaũkti tókia prikrautà váltimi bùvo neįmãnoma. Toliaũ išvarẽdyta kẽletas taisỹklių, kurių turė́site laikýtis.* | aukščž.: *Šùnį nùginiau toliáusiai nuõ būdõs. Fãbrikas bùvo mãtomas ìš toliáusiai. Vė́jas nẽšė lapùs kuõ toliáusiai.* • ant. arti[2].

2. negreitai (laiko atžvilgiu): *Ikì atóstogų dár tolì. Ligì vãkaro dár bùvo tolì.* | aukšt.: *Bijaũ pagalvóti, kàs bùs toliaũ. Galvójau, kaĩp reikẽs sùktis toliaũ.* • ant. arti[2].

♦ **tolì gražù** anaiptol, toli iki to: *Mẽs tolì gražù dár nẽsame saũgūs. Mán tolì gražù nebùvo leñgva prisipažìnti. Dár tolì gražù ikì vìsiškos pilnãtvės. Esù tolì gražù nè spòrtinės fòrmos.* **tolì šaũkia** daug trūksta, kur kas prasčiau: *Mùms ikì tókio lỹgio dár tolì šaũkia. Sakaĩ, kàd išmókai kèpti tòrtus, bèt táu tolì šaũkia ikì tobulùmo. Tikraĩ nesù Lietuvõs rekòrdininkas, tolì šaũkia ikì tõ.* **toliaũ sàvo nósies nematýti** žr. matyti.

toliarẽgis[1]**, toliarẽgė**[1] bdv. (2)

1. tik iš tolo gerai matantis: *Toliarẽgės ãkys. Toliarẽgiai žmónės geraĩ mãto objektùs, ẽsančius tolì, dažnaĩ pàstebi juõs daũg anksčiaũ neĩ kitì gãli įžiūrė́ti.* • ant. trumparegis[1].

2. ateitį numatantis, įžvalgus: *Jìs yrà toliarẽgis polìtikas [filosòfas, veřslininkas]. Šìs tarpùkario Lietuvõs kariniñkas bùvo puikùs toliarẽgis vãdas.* | prk.: *Mãtote, kokià toliarẽgė Viẽšpaties išmintìs.* • ant. trumparegis[1].

toliarẽgis[2], toliarẽgė[2] dkt. (2)

gerai iš tolo matantis žmogus: *Lẽšiai pritáikyti ir̃ toliarẽgiams, ir̃ trumparẽgiams. Bevéik visì naujãgimiai yrà toliarẽgiai, tačiaũ vėliaũ, ãkiai áugant, toliaregỹstė dažniáusiai išnỹksta.* • ant. trumparegis[2].

toliaregỹstė dkt. ppr. vns. (2)

1. geras regėjimas tik iš tolo: *Senãtvinė toliaregỹstė. Vaĩkui áugant toliaregỹstė vìs silpnéja. Akiniaĩ toliaregiáms parenkamì tìk nustãčius toliaregỹstės láipsnį.* • ant. trumparegystė.

2. ateities numatymas, įžvalgumas: *Jũs mãnote, kàd sujùngti kelìs universitetùs – taĩ akadèminė toliaregỹstė? Jì ketìna pasitelkti ypatìngus gebéjimus – intuìciją, mãtymą trečiája akimì, toliaregỹstę ir̃ telepãtiją.* • ant. trumparegystė.

toliarẽgiškai prv.

taip, kaip būdinga toliaregiui (2 r.): *Toliarẽgiškai numatýti. Toliarẽgiškai įvértinta susidãriusi situãcija. Į̃ veřslo perpektyvàs jiẽ pàžvelgė plačiaĩ ir̃ toliarẽgiškai.*

toliarẽgiškas, toliarẽgiška bdv. (1)

būdingas toliaregiui[1] (2 r.): *Toliarẽgiška polìtika. Toliarẽgiškas sprendìmas. Toliarẽgiški įstãtymai [apmąstymai].*

toliaregiškùmas dkt. ppr. vns. (2)

buvimas toliaregiškam (2 r.): *Tóks úkinis toliaregiškùmas mán įtařtinas. Mecenãtai nestokójo išmintìngo toliaregiškùmo. Mũsų vadõvas skãtina toliaregiškùmą, novatoriškùmą ir̃ kūrybiškùmą.*

toliašaũdis, toliašaũdė bdv. (2)

toli šaunantis: *Toliašaũdis pabũklas [šáutuvas]. Toliašaũdė patránka [artilèrija].*

tolýbė dkt. ppr. vns. (1)

nepaprastas tolumas, tolis, tolymė: *Ir̃ atėjaĩ pẽsčias ìš tokiõs tolýbės?! Važiãvome į̃ tókią tolýbę dė̃l víeno saváitgalio. Võs beįžiūrimojè tolýbėje blýksi šviesẽlė.*

tolỹdinis, tolỹdinė bdv. (1)

kuris vyksta ar atliekamas per pertrūkių, nenutrūkstamai; sin. tolydus, nepertraukiamas: *Tolỹdinis režìmas [kintamùmas]. Vỹksta tolỹdinis procèsas. Tolỹdinis dãžymas atliẽkamas įrenginiuosè, sujungtuosè į̃ nenutrū́kstamą grandìnę.*

tolydùmas dkt. ppr. vns. (2)

buvimas tolydžiam: *Tolydùmo lygtìs [aksiomà]* (mat.). *Reĩkia užtìkrinti sociãlinės plėtrõs tolydùmą. Erdvė̃ ir̃ laĩkas yrà pasáulio tolydùmo laĩdas, susíejantis jõ dalìs.*

tolydùs, tolydì bdv. (4)

nuolatinis, nepertraukiamas, tolydinis: *Pàstebimas tolydùs privataũs sèktoriaus plėtìmasis.* | įvr.: *Tolydùsis judė́jimas [matãvimas, kintamàsis]* (fiz.). *Tolydùsis dỹdis* (komp.). *Tolydžióji fùnkcija* (mat.). *Tolydžióji bū́sena [kreĩvė]* (fiz.). | aukšt.: *Apšvietìmas tùri bū́ti kuõ tolydèsnis. Akū́tas skìriasi nuõ tolydèsnio ir ilgèsnio cirkumflèkso* (kalbot.).

tolydžiaĩ, tolỹdžiai prv.

be pertrūkių ar staigių šuolių; sin. nenutrūkstamai, nuosekliai, tolygiai: *Dỹdžiai kiñta tolydžiaĩ. Jùdesius atlìkite tolydžiaĩ. Spausdintùvo rãšalas purškiamas tolydžiaĩ arbà impùlsais. Tolydžiaĩ dãžant, labaĩ sutrumpė́ja bendrà apdailõs trukmė̃ ir padidė́ja įrenginių našùmas.* | aukšt.: *Daigìntos sė́klos sudýgsta greičiaũ ir tolydžiaũ. Procèsas turė́tų vỹkti tolydžiaũ.* | aukšč.: *Šiamè kùrse grùpės pasiskìrstė benè tolydžiáusiai.*

tolỹdžio prv.

nuolat, be perstojo, ištisai: *Tešlà tolỹdžio kìlo. Vaĩkas tolỹdžio sukiójo gálvą į̃ visàs pusès. Výras tolỹdžio dìrsčiojo į̃ kišenìnį laikrodė̃lį. Lietùvių mū́sų kvartalè tolỹdžio mažė́jo.*

tolíese prv.

toli (vietos atžvilgiu): *Gyvenaũ tolíese nuõ Lietuvõs. Tolíese ùž mìško dundė́jo patránkos. Stebė́jau tolíese besigãnančias avìs.*

tolygė́ti, *tolygė́ja, tolygė́jo* vksm.

darytis tolygiam, tolygesniam: *Lietuvojè viẽšbučių rìnka tolygė́ja. Vaĩko kvėpãvimas tolygė́ja. Ódos spalvà kasdiẽn tolygė́jo ir gražė́jo.*

tolýgiai, tolygiaĩ prv.

taip, kad būtų vienodo intensyvumo (stiprumo, tempo, įtempimo ir pan.): *Tiesiaeĩgis tolýgiai kiñtamas kíetojo kū́no judė́jimas. Spinduliaĩ tolýgiai sklìdo į̃ visàs pusès. Mė́šlą drabstýk tolýgiai.* | aukšt.: *Kaĩ sė́jama nevėjúotu óru, pasė́jama tolygiaũ. Vanduõ ẽmė tekė́ti tolygiaũ. Stė́ngiamės kuõ tolygiaũ paskìrstyti pãjamas visíems ū́kiams.* | aukšč.: *Šì lempùtė tolygiáusiai apšviẽs visùs kambario kampùs. Pùdrą tolygiáusiai paskìrstysite pirštų pagalvė̃lėmis.*

tolygýbė dkt. ppr. vns. (1)

1. → tolygus 1: *Regiònų plėtrõs tolygýbė.*

2. → tolygus 2: *Pažiūrų̃ tolygýbė.*

tolýginis, tolýginė bdv. (1)

vienodo intensyvumo (stiprumo, tempo, įtempimo ir pan.); sin. tolygus, nuoseklus: *Tolýginis judė́jimas. Tolýginis treniruõčių metòdas. Tolýginė pabū̃klo ugnìs. Tolýginė pažangà.*

tolýginti, *tolýgina, tolýgino* vksm. (ką)

daryti tolygų, tolygesnį: *Tolýginti ĩdegį [vė̃ido spaĩvą]. Ceñtras tolýgina kultū̃ros sklaĩdą.*

tolygùmas dkt. ppr. vns. (2)

buvimas tolygiam (1 r.): *Intonãcijos tolygùmas* (kalbot.). *Lietuvõs sociãlinės ir ekonòminės plėtrõs tolygùmo vértinimas. Abù regiònai rỹškiai skìriasi kūrýbinių indùstrijų veiklõs tolygumù.*

tolygùs, tolygì bdv. (4), **tolýgus, tolýgi** (3)

1. vienodo intensyvumo (stiprumo, tempo, įtempimo ir pan.); sin. tolyginis, nuoseklus: *Tolygì regiònų plėtrà. Tolygiũ intervãlų autobùsų grãfikai. Paprasčiáusias kíetojo kū̃no judéjimas – tolygùs tiesiaeĩgis slenkamàsis* (fiz.). *Regiòninė plėtrà – būtinà sąlyga tolỹgiai šaliẽs raĩdai.* | įvr.: *Tolygùsis apšvietìmas* (fiz.). *Tolygùsis eneřgijos pasiskìrstymas* (fiz.). *Tolygùsis bėgìmas* (sport.). *Tolygióji koròzija* (chem.).

2. visiškai ar beveik atitinkantis, vienodas, lygus, labai panašus, toks pat; sin. ekvivalentiškas, ekvivalentus: *Kariniñkai pérkeliami į̃ tolygiàs pãreigas. Ìš esmės abù istòrikai laĩkėsi tolygiũ pažiūrų. Nė̃ víenas vaĩkas nėrà tolygùs sàvo tėváms.*

tolimaĩ prv.

1. toli, dideliu atstumu nuo ko nors; sin. atokiai: *Tolimaĩ artimà Islándija. Kõ taĩp tolimaĩ susédote?* | aukšt.: *Bendrãbutį gáuna tolimiaũ nuõ miẽsto gyvẽnantys mokiniaĩ. Reĩkia apšviẽsti ir tolimiaũ ẽsančius objektùs.* | aukšč.: *Tolimiáusiai į̃ rýtus nutólęs miẽstas. Tolimiáusiai sédintys žiūrõvai niẽko nemãtė. Nãmas stóvi tolimiáusiai nuõ pagrindìnio kẽlio.*

2. iš tolimos praeities perspektyvos; sin. neaiškiai: *Kažkã tolimaĩ prisìmenu.*

3. turint mažai ką bendro: *Vìsos šiõs šakõs kaĩbos yrà artimaĩ ar tolimaĩ giminìngos.*

tolìmas[1] dkt. ppr. vns. (2)

1. → tolti 1: *Laĩvo tolìmas nuõ krañto. Lė̃tas mėnúlio tolìmas nuõ Žẽmės.*

2. → tolti 2: *Tolìmas nuõ šeimõs [draugų, artimų̃jų]. Tařp daũgelio galimų̃ deprèsijos pózymių yrà miẽgo ir mitýbos įpročių pókyčiai, tolìmas nuõ draugų̃, šeimõs ir veiklõs, kurì kažkadà bùvo malonì.*

tólimas[2], **tolimà** bdv. (3ª)

1. toli esantis; sin. tolus, atokus: *Mán priẽš akìs plaũkia švíesūs ir tolimì miẽstai. Svajóju apiẽ tólimus ir egzòtiškus kraštùs. Tolimojè šalyjè patýriau daũg išbañdymų.* | įvr.: *Tolimóji asimiliãcija [disimiliãcija]* (kalbot.). *Tolimíeji Rytaĩ* (geogr.). *Tolimíeji žvejýbos rajònai* (spec.). | aukšt.: *Į̃ konkùrsą susiriñko nemažaĩ kolektỹvų nè tìk ìš Šiaulių apskritiẽs, bèt ir ìš tolimesnių Lietuvõs viẽtų.* | aukšč.: *Taĩ tolimiáusia ir atšiauriáusia Norvègijos vietóvė. Plutònas – patì tolimiáusia ir mažiáusia Sáulės sistèmos planetà. Pirmiáusia daĩlininkas tãpo tolimiáusius objektùs – dañgų ir mìšką. Sukaũpęs jėgàs, nùšliaužiau priẽ tolimiáusios síenos.*
tólima bev.: *Vìsa, kàs mū́sų senẽliams bùvo tólima, nepasíekiama, mùms tãpo ařtima – įlipaĩ į̃ lėktùvą ir skrendì kuř nóri.*

2. toli, toliau einantis, besidriekiantis, važiuojantis, siekiantis: *Žygeĩvių láukė tólimas ir pavojìngas kẽlias. Nemažaĩ piligrìmų susiruõšia ir į̃ labaĩ tólimą kẽlią.* | įvr.: *Tolimų̃jų reĩsų vairúotojas. Įsijùnk tolimą̃sias šviesàs. Greitàsis tolimàsis traukinỹs ìš pradìnės į̃ galìnę stõtį važiúoja didžiáusiu gãlimu greičiù.* | aukšt.: *Riñkomės tolimèsnį maršrùtą.*

3. atskirtas tam tikro laiko tarpo, nutolęs į praeitį ar ateitį: *Vìsa taĩ tokià tolimà praeitìs. Močiùtės atmintìs siẽkia labaĩ tólimus laikùs. Móteris paskeñdo jái brangiuosè tolimuosè prisiminìmuose.* | aukšt.: *Žiūrésime, kã paródys tolimèsnės derýbos. Meldžiù, kàd Viẽšpats láimintų tolimèsnį màno kẽlią. Sèkite tolimesniùs*

nuródymus ekranė. Šiẽ fùnkciniai sutrikìmai sùkelia tolimesniùs struktū̃rinius òrganų ar̃ jų̃ sistèmų pakitimùs. | aukšč.: *Priẽš akìs iškìlo tolimų̃ tolimiáusi laikaĩ. Žiūrė́dami fi̇̀lmą mintimìs nusìkeliame į̃ tolimiáusias epochàs. Šį̃ nemalõnų dárbą nustū́miau į̃ tolimiáusius sàvo planùs.* **tólima** bev.: *Jì galvójo apiẽ kažką̃ tólima, kàs jaũ seniaĩ ùžmiršta.*

4. sunkiai pasiekiamas, įgyvendinamas ir pan.: *Vìsa taĩ, kàs anksčiaũ atródė tolimà fantãzija, pamažù įgáuna realiùs kòntūrus. Priẽš põrą dešimtmečių sociãlinė atsakomýbė verslè tebùvo tolimà vìzija. Galimýbė įsigýti bū́stą viř̃to tólima svajonė.*

5. sunkiai suvokiamas mažai ką bendro turintis: *Mán geomètrija visái tolimà – niẽko teñ nesuprantù ir̃ nesupràsiu. Òrganų donorỹstė ir̃ transplantãcija neretaĩ gãli pasiródyti tolimà sritìs, kurì niekadà jū́sų ãsmeniškai nepaliẽs. tólima bev.: Mán taĩ bè gãlo tólima ir̃ svẽtima, niekadà taĩp nepasieĩgčiau. Jõs ledìnis, susvetimė́jęs žvilgsnis skleĩdė kažką̃ šálta ir̃ tólima. Ir̃ šè táu, kàd nóri: kàs tólima, neįmãnoma, nèt sapnè nesapnúojama, tãpo ar̃tima.*

6. nepriklausantis artimiausiam šeimos ar giminės ratui: *Tolimì prótėviai. Atvažiãvo tolimì mótinos gimináičiai.* | aukšč.: *Kelintaĩs mẽtais (beñt apýtiksliai) gìmė tolimiáusias jū́sų prótėvis? Albùmą papìldėme tolimiáusių gimináičių núotraukomis.*

tolìmatis dkt. (1) tech.

1. prietaisas atstumams nuo stebėtojo iki objekto nustatyti: *Òptinis [akùstinis, infraraudonàsis, lazerìnis, elektròninis] tolìmatis. Akùstiniu tolìmačiu matúojamas jū́ros gỹlis. Tolìmačiai reikalìngi šáudant ìš pabū̃klų, mė́tant bòmbas, geodèzijoje, astronòmijoje ir̃ kituř.*

2. fotoaparato, kino ar vaizdo kameros optinis įtaisas ryškiam atvaizdui nustatyti: *Tolìmačio langẽlis. Pažvelk̃ite peř vaĩzdo ieškìklio ir̃ tolìmačio okuliãrą.*

tolỹmė dkt. ppr. vns. (2)

toli esanti vieta; sin. toluma, tolumas, tolis: *Žvelgiaũ į̃ horizònto tolỹmę. Dangaũs tolỹmėje pasiródė šviesõs ruožẽlis.*

Tolimíeji Rytaĩ

1. Azijos dalis, apimanti Rusijos Tolimuosius Rytus nuo Arkties iki Ramiojo vandenyno vandenskyros, Kinijos šiaurės rytus ir rytus, Korėjos pusiasalį ir Japoniją: *Tolimuõsiuose Rytuosè yrà aukščiáusias pasáulyje kalnų̃ masỹvas – Himalãjai. Tolimų̃jų Rytų̃ gilumojè yrà stẽpių ir̃ dykumų̃. Tolimuõsiuose Rytuosè gausù naudìngųjų ìškasenų.*

2. regionas Rusijos rytuose, Ramiojo vandenyno pakrantėje, į rytus nuo Sibiro: *Tolimuõsiuose Rytuosè Rùsija įsitvìrtino tìk põ Añtrojo pasáulinio kãro. Péržvelgus šaltiniùs ir̃ istoriogrãfiją gãlima darýti ìšvadą, kàd vienì lietùviai į̃ Tolimúosius Rýtus atvỹko savà valià, ieškódami gerèsnio ùždarbio arbà prí̇eglobsčio nuõ kãro, õ kitì teñ bùvo atitremtì.*

tolimùmas dkt. ppr. vns. (2)

1. buvimas tolimam² (1 r.): *Regiòno [šaliẽs] tolimùmas.*

2. buvimas tolimam² (3 r.): *Praeitiẽs tolimùmas.*

3. buvimas tolimam² (5 r.): *Anãlizėje reikétų išrỹškinti reikšmių artimùmą ir̃ tolimùmą.*

tolỹn prv.

1. vis toliau nuo esamos vietos ar atskaitos taško, didinant atstumą: *Eĩti [plaũkti, važiúoti, skrìsti] tolỹn. Nežìnoma ùpė vingiãvo tolỹn. Výras, lýg nusikalt̃ęs, kreĩpė žvilgsnį tolỹn. Fròntas nusirìto tolỹn į̃ vãkarus. Apsisukaũ ir móviau tolỹn į̃ miškò gìlumą.*

2. toliau nuo kalbėtojo ar tam tikro atskaitos taško; sin. šalin: *Pasitráuk tolỹn nuõ liepsnų̃! Vìštos kudakúodamos nubégo tolỹn. Jì stũmė nuõ savę̃s tolỹn visàs dóvanas.*

3. vis labiau į praeitį ar ateitį, vis intensyviau: *Vaizduõtė nẽšė manè tolỹn į̃ prãeitį. Jìs prisìmena, kàd saugùmo pareigū̃nai partizãną tárdė diẽną nãktį, kuõ tolỹn, tuõ žiaurỹn.*

tólinimas dkt. ppr. vns. (1)

1. → tolinti 1: *Ekrãno [vaĩzdo] tólinimas. Spáuskite dešiniãjame viršutìniame kampè ẽsančius arẽtinimo ir tólinimo mygtukùs.*

2. → tolinti 2: *Bausmẽs tólinimas. Peñsinio ámžiaus tólinimas.* | sngr.: *Visomìs ląstẽlėmis jutaũ leñgvo ir ramaũs gyvẽnimo tólinimąsi.*

3. → tolinti 3: *Pesimìstinių minčių tólinimas.* | sngr.: *Tólinimasis nuõ visúomenės.*

tólinti, *tólina, tólino* vksm.

1. (ką, nuo ko) daryti tolimesnį erdvės atžvilgiu: *Traukinỹs tólino mùs nuõ namų̃.* | sngr. (nuo ko) tolti erdvės atžvilgiu: *Jaunìkliai vìs labiaũ įsidrąsindami ẽmė tólintis nuõ lìzdo. Kariúomenė tólinosi nuõ prìešininkų.* | (ką) daryti tariamai, vizualiai tolimesnį erdvės atžvilgiu: *Kaĩ žiūrì prõ kìtą žiūrõno gãlą, vaĩzdą tólina. Išgaubtì veidrodẽliai tólina vaĩzdą. Šaltì ãtspalviai dáiktus tólina, õ šiltì – arẽtina.*

2. (ką) daryti tolimesnį laiko atžvilgiu: *Aktyvùs gyvẽnimas tólina senãtvę. Nesisténgiu neĩ greĩtinti, neĩ tólinti įvykių. Pagùndos pamažù tólina manè nuõ tìkslo.* | sngr. tolti laiko atžvilgiu: *Tólinasi, blañksta slõgūs prisimininìmai.*

3. (ką) šalinti, neprileisti: *Tólinti pavõjų [neláimę, nẽsėkmes]. Tólinti prìešų atakàs.* | sngr. (nuo ko) šalintis, vengti: *Vaĩkas tólinasi nuõ draugų̃. Tólintis nuõ vìsko, kàs negẽra. Jéi didžiúosies, kaimýnai tólinsis nuõ tavę̃s.*

4. (ką, nuo ko) daryti tolimų pažiūrų, interesų, silpninti artumą, ryšį, bendrumą: *Laĩkas ir išsiskyrìmas tólino juõs vìeną nuõ kìto. Rū́pinimasis vìen paũkščiais tólino móterį nuõ žmonių̃. Tókios miñtys tólina žmõgų nuõ Diẽvo.* | sngr. (nuo ko) tapti tolimų pažiūrų, interesų, prarasti artumą, ryšį: *Sovietmečiu jaunìmas tólinosi nuõ Diẽvo ir negalvójo apiẽ pasišventìmą jõ tarnýbai. Kíek pàmenu, visadà tólinausi nuõ autoritètų.*

Toliõčiai dkt. dgs. (2)

kaimas Šiaulių rajono savivaldybėje: *Nuõ Toliõčių ikì Šiauliũ tìk keturì kilomètrai. Prõ Toliočiùs eĩna geležìnkelis. Màno senẽlis Toliõčiuose tarnãvo pàs tókį lãtvį.*

tõlis[1] dkt. (2)

toli esanti vieta; sin. tolumas, toluma, tolymė: *Gabẽnimo [vežìmo] tõlis. Poètą tráukė neaprėpiamì [mė́lyni, ūkanóti] tõliai. Výras žvelgė į̃ tõlių toliùs.*

tòlis[2] dkt. vns. (2)

degutu ar bitumu impregnuotas kartonas: *Seniaũ stógus deñgdavo toliù. Tòlio paviršius dažnaĩ bũna pàdengtas smėliù. Nelabaĩ patvarùs tòlis tìko laikinų pastatų stogáms deñgti.*

Toljãtis dkt. vns. (2)

miestas Rusijos europinės dalies rytuose: *Toljãtis įsikū́ręs kariãjame Vòlgos krantė. Toljãtyje veĩkia automobìlių gamyklà. XX ámžiaus viduryjè pastãčius Vòlgos hidroelektrìnę, Stãvropolis bùvo užtvìndytas, jõ viẽtoje bùvo pastatýtas Toljãtis.*

Tolkū́nai dkt. dgs. (1)

kaimas Alytaus rajono savivaldybėje: *Tolkū́nų piliãkalnis. Tolkū́nuose įkùrtas medìnių skulptū̃rų párkas „Dainavõs legendà“. Nuõ Miroslãvo ikì Tolkū́nų tìk víenas kilomètras.*

Tolmìnkiemis dkt. vns. (1) psn.

istorinis Kaliningrado srityje esančio Čistyje Prudų kaimo pavadinimas: *Tolmìnkiemio bažnýčioje paláidotas Kristijõnas Doneláitis. Tolmìnkiemyje ir jõ apýlinkėse bevéik visì gyvéntojai bùvo lietùvininkai. Tolmìnkiemio bažnýčioje lietùviškus pamókslus XVII ámžiuje sãkė Jõnas Rėzà.*

tolókai prv.

→ tolokas 1: *Jì gyvẽna tolókai nuõ mokýklos. Buvaũ nuẽjusi jaũ tolókai, kaĩ išgirdaũ švilpìmą. Kamuolỹs nùlėkė tolókai nuõ aikštẽlės.*

tolókas, tolóka bdv. (1)

1. kuris gana tolimas; sin. apytolis: *Tolókas kẽlias. Tìk nubégęs tolóką gãlą išdrįsaũ atsisùkti atgaĩ.*

2. kuris kiek per tolimas: *Tolókas atstùmas važiúoti dvìračiu.* **tolóka** bev.: *Pėsčiám tolóka. Ikì miẽsto ceñtro tolóka. Tolóka važiúoti dvìračiu į̃ pajū́rį.*

tólti, *tólsta, tólo* vksm., **tõlti**, *tõlsta, tõlo*

1. (nuo ko) eiti, judėti tolyn; sin. tolintis: *Ciklòno nešamì dẽbesys ẽmė tólti nuõ Lietuvõs. Kaĩ artésite priẽ véidrodžio ar nuõ jõ tólsite, tokius pàt jùdesius atlìks ir jū́sų ãtvaizdas. Švelnùs mòters balsas tólo ir tólo.*

2. darytis tolesniam (laiko atžvilgiu): *Skaũdūs prisiminìmai jaũ tólsta. Sumãnymas pirkti sodýbą pamažù tólo. Nuõ ketveriũ mẽtų svajójau bū́ti veterinarù, tačiaũ mẽtai bégo, õ svajõnė vìs tólo.*

3. (nuo ko) darytis abejingam, svetimam, pamažu prarasti ryšį; sin. svetimėti, atitrūkti: *Retaĩ besusitikdamì, pradẽjome tólti vienì nuõ kitų. Sūnùs vìs labiaũ tólo nuõ tẽvo. Tuõ sudėtìngu laikótarpiu mẽs sù výru tìk dár labiaũ tólome víenas nuõ kìto.*

Tolùčiai dkt. dgs. (2)

kaimas Kelmės rajono savivaldybėje: *Nuõ Tolùčių ikì Týtuvėnų tìk keturì kilomètrai. Pirksiu sodýbą Tolùčiuose.*

tolumà dkt. (3^a, 3^b)

toli esanti vieta; sin. tolymė, tolis, tolumas: *Žvelgiù į̃ rūkė skėndinčią tólumą. Pavéiksle vėriasi berìbė*

tolumà. Ìš tolumõs atsklìdo bẽgiais riẽdančio tráukinio gařsas. Sáulė pakìlo viř̃š rasótų žaliũ píevų ir̃ tolumojè mėlynúojančių miškų̃.

tolùmas dkt. ppr. vns. (2)

buvimas tolimam, nutolusiam: *Kalnų̃ tolùmas atródė neįveĩkiamas. Uolõs neaplañkėme dẽl̃ tolùmo ir̃ dìdelio kařščio. Dalìs gyvéntojų negalė́jo įsidárbinti į́monės cèchuose dẽl̃ gyvẽnamosios viẽtos tolùmo.*

tolùs, tolì bdv. (4)

1. tolimas erdvės atžvilgiu; sin. tolimas, atokus: *Tolùs krañtas. Viliója svetimì tõlūs kraštaĩ̃. Šì teritòrija yrà labaĩ̃ ramì ir̃ tolì nuõ eĩ̃smo ir̃ miẽsto triùkšmo.* | aukšt.: *Nóriu aplankýti ir̃ tolesniùs káimus.* | aukšč.: *Varpų̃ skamběsį išgir̃do ir̃ toliáusi gyvéntojai. Rýžausi apeĩ̃ti toliáusias apýlinkes. Téviškės traukà parvès ir̃ ìš toliáusių viẽtų.*

2. atskirtas laiko tarpo, nutolęs į praeitį ar ateitį: *Taĩ̃ tolùs tìkslas. Tõlūs praeitiẽs vaizdaĩ̃.*

tòmas dkt. (2)

veikalo dalis, išleista atskira knyga: *Antramè memuãrų tomè daugiaũ viltiẽs ir̃ tikė́jimo. Mókslininkas susikaũpęs vařtė sunkiùs žodýno tomùs. Kūrinỹs išléistas dviẽm tòmais. Ankstesniuosè rãštų tòmuose pateĩ̃kiama daugiaũ auteñtiškų dokumeñtų.*

tomogrãfas dkt. (2)

įrenginys vidinių objekto sluoksnių vaizdams gauti: *Kompiuterìnis tomogrãfas. Mãtome tomogrãfo užfiksúotus smegenų̃ pakitimùs. Naujúoju tomografù tiriamì kardiològinėmis, neurològinėmis, onkològinėmis ir̃ kitomìs ligomìs seř̃gantys pacieñtai.*

tomogrãfija dkt. vns. (1)

įvairių tiriamo objekto sluoksnių šešėlinių nuotraukų gavimas tomografu: *Reñtgeno [kompiuterìnė, lazerìnė, infraraudonóji] tomogrãfija. Tomogrãfija naudójama medicìnoje, archeològijoje, biològijoje, matemãtikoje ir̃ kitosè mókslo sritysè. Pacieñtui atliktà stùburo kompiuterìnė tomogrãfija.*

tomogramà dkt. (2)

tomografu gautas objekto ar kūno pasirinkto sluoksnio vaizdas: *Kompiuterìnė galvõs tomogramà. Pacieñtui bùvo atliktà krūtìnės ertmẽs òrganų tomogramà. Padãrius tomogrãmą bùvo patvìrtinta diagnòzė.*

tomtòmas dkt. (2)

cilindro pavidalo būgnas: *Tomtòmai paplìtę Lotỹnų Amèrikos šalysè. Tomtomùs mùša džiãzo muzikántai. Tomtòmą gãlima mùšti medìnėmis lazdẽlėmis, lazdẽlėmis sù minkštaĩs galaĩs ar̃ metalinė šluotelė.*

tonà, tònos dkt. (2)

masės matavimo vienetas, lygus tūkstančiui kilogramų: *Vienojè tònoje mė́šlo yrà apiẽ penkì kilogrãmai azòto. Į̃ jū́rą išsilíejo apiẽ trìs tonàs nãftos. Mamùtas svérė apiẽ septýnias tonàs. Sùdegė daržinẽ̃ sù aštuoniomìs tònomis šiẽno.*

tonãcija dkt. (1)

muzikos kūrinio melodinės harmonijos pamatas, kurį sudaro kūrinio garsų sąsaja su kurios nors

mažorinės arba minorinės gamos akordais: *Mažòro tonãcijos pavadìnimai rãšomi didžiąja raidè, minòro – mažąja. Kūrinio viduryjè kompozìtorius pàkeitė tonãciją. Preliùdų cìklas demonstrúoja tonãcijų galimýbes.*

tonãcinis, tonãcinė bdv. (1)

susijęs su tonacija: *Tonãcinis kūrinio plãnas. Tonãcinės fùnkcijos gãli būti pastõviosios ir kiñtamosios, harmòninės ir melòdinės. Baròko mùzikai būdìnga mažòro ir minòro dermėmìs pagrįstà tonãcinė sistemà.*

tonalùmas dkt. ppr. vns. (2)

muzikos garsų ir akordų ryšys su kūriniui būdingos dermės tonika: *Reñtis tonalùmo prìncipais. Tonalùmas ýpač būdìngas XVIII–XX ámžiaus profesionãliajai mùzikai, pagrįstai mažòro ir minòro dermių sistemà. Kompozìtorius drąsiai eksperimentãvo sù tonalumù ir láužė mùzikos standártus.*

tonalùs, tonalì bdv. (4)

turintis toniką, jai būdingą garsų koordinaciją, tonalumą: *Tonalùs kūrinỹs. Neoklasicìstai ilgėjosi tonaliõs mùzikos.*

tònas dkt. (2)

1. fiz. garso virpesių dažnis: *Aukštàsis [grynàsis] tònas. Tonùs skìrstome pagal̃ stiprùmą, aũkštį ir teñbrą.*

2. apibrėžto aukštumo muzikos garsas: *Tòno teñbras. Daininiñkas kařtais nepatáikydavo į̃ tòną.*

3. muzikos intervalas, sudarytas iš dviejų pustonių: *Pasitel̃kus tòną gãlima pradėti výstyti muzikìnę klaũsą. Išlãvinę klaũsą, lengvaĩ atskìrsite pùstonį nuõ tòno.*

4. ritmiški įtemptų balso stygų virpesiai, nuo kurių dažnio ir ertmės formos priklauso balso kokybė: *Tònai sudãro bal̃sių akùstinį pãgrindą. Prìegaidės skìriasi vìenu tonù. Pagrindìnis tònas labiáusiai priklaũso nuõ frãzės intonãcijos.* | kai kurių kalbų (japonų, kinų, vietnamiečių ir kt.) intonacijos elementas – skiemens centrą sudarančio garso pagrindinio dažnio kaita, skirianti žodžius ir jų formas: *Melòdinis tònas. Tòno kaità diferencijúoja skirtìngos reikšmės̃ žodžiùs.*

5. kalbos, balso emocinis atspalvis: *Pastabà bùvo ištartà grìežtu [švelniù, ramiù] tonù. Kalbėti pakéltu tonù.*

6. tapybos spalvos atspalvis: *Šviesùs [tamsùs] tònas. Tònas priklaũso nuõ dažų pigmeñto koncentrãcijos. Ekspresionìstai jausmų prótrūkiams išrėikšti naudójo niūriùs tonùs.*

7. elgsena, laikysena, manieros: *Gẽras [blõgas, mandagùs] tònas. Laikýtis nustatýto tòno. Šiẽpti kitų žmonių klaidàs yrà prãstas tònas.*

♦ **dúoti tòną** daryti įtaką, rodyti pavyzdį, vadovauti: *Kovìngai nusiteĩkęs pártijos lýderis dãvė tòną artėjantiems rinkìmams. Daugiaũ kaĩp kẽturis dešimtmečius gyvúojantis šõkių kolektỹvas dãvė tòną vìsai tolèsnei šveñtei.*

tonãžas dkt. vns. (2)

transporto priemonės keliamoji galia tonomis: *Kóks naftóvežio [laĩvo] tonãžas? Sumokėti tonãžo mókesčius. Nuõ laĩvo tonãžo priklaũso mókestis ùž naudójimąsi krantìnėmis, kanãlais, lòcmanų paslaugomìs. Kai kuriẽ laivaĩ atleidžiamì nuõ tonãžo riñkliavų.*

Tònga dkt. vns. (1) **Tòngos Karalỹstė** ofic.

valstybė Ramiojo vandenyno pietvakariuose, Polinezijoje: *Tònga àpima apiẽ šimtą septýniasdešimt salų.*

Daugiáusia turìstų į̃ Tòngą atvỹksta ìš Naujõsios Zelándijos, Austrãlijos ir̃ Jungtìnių Amèrikos Valstìjų. Tòngoje yrà veĩkiančių ugnìkalnių.

tongiẽčiai̇̃ dkt. dgs. (2)

tauta, gyvenanti Tongoje, kalbanti tongų ir anglų kalbomis: *Tongiẽčiai sudãro dìdžiąją daũgumą Tòngos gyvéntojų. Tongiẽčių kalbà vartójama šeimojè, bendrúomenėje, kultū̃riniame ir̃ relìginiame gyvẽnime.*

tongiẽtis, tongiẽtė dkt. (2)

Tongoje gyvenantis ar iš ten kilęs žmogus: *Káimuose gyvẽnantys tongiẽčiai namų̃ stógus deñgia pálmių lãpais. Daugumà tongiẽčių áukštąjį išsilãvinimą įgýja ùžsienyje.*

tongiẽtiškas, tongiẽtiška bdv. (1)

1. būdingas ar priklausantis tongiečiams, jų kultūrai ar Tongai: *Tongiẽtiška šveñtė. Tradìciniai tongiẽtiški amataĩ.*

2. Tongoje randamas, auginamas, pagamintas ir pan.: *Tongiẽtiška vanìlė. Tongiẽtiškas kòkosų aliẽjus.*

3. tongiečių kalbõs, tongiečių kalba parašytas, sukurtas, skelbiamas, transliuojamas ir pan.: *Tongiẽtiška literatūrà. Tongiẽtiška rãdijo laidà.* | kuriame kalbama, dėstoma tongiečių kalba: *Tongiẽtiškame universitetè pãskaitos daugiáusia vỹksta ánglų kalbà, tačiaũ kasdiẽnėje akadèminėje aplinkojè vartójama ir̃ tongiẽčių kalbà.*

4. susijęs su tongiečiais pagal kilmę, su Tonga (apie kilmę): *Pasiródo, šì règbio žvaigždė̃ tùri tongiẽtiško kraũjo.*

tònika dkt. vns. (1)

pirmasis dermės laipsnis, pagal kurį nustatoma dermės garsų aukščio padėtis: *Tònikos trìgarsis. Tònika žymimà skaĩtmeniu 1.*

tònikas dkt. vns. (1)

1. angliarūgštės prisotintas kartokas gaivusis gėrimas, ppr. vartojamas alkoholiniams kokteiliams daryti: *Džìnas sù tòniku. Degtìnė sù tòniku ir̃ žaliąja citrinà.*

2. kosmetikos priemonė – skystis makiažo likučiams nuo veido odos pašalinti, odai sudrėkinti, atgaivinti, padaryti ją glotnesnę, stangresnę: *Véido tònikas sù levándomis ir̃ medumì. Tòniku atgaivinù ódą. Tòniką gãlite naudóti tíek rytè, tíek vakarè. Tònikas drėkìna, ramìna saũsą, sudìrgusią ódą. Tònikas riẽbiai ir̃ spuogúotai ódai kontroliúoja riebalų̃ išsiskyrìmą, mãžina pòrų užsikimšìmą.*

tòninis, tòninė bdv. (1)

1. kalbot., lit. susijęs su kirčiu: *Tòninė eilėdara* (lit.). *Mètrinis ir̃ tòninis hegzãmetras* (lit.). *Tòninis kir̃tis* (kalbot.). *Tòninės kalbos* (kalbot.). *Eiliãvimas griñdžiamas tòniniais antikìnių pėdų analògais.*

2. susijęs su tonu (1 r.): *Tòninis leidìmo priimti signãlas informúoja apiẽ taĩ, kàd sistemà ỹra pasireñgusi priimti pranešìmą arbà signãlą. Tòninį kviẽčiamąjį signãlą pérduoda kviẽčiančioji stotìs.*

tonizúoti, *tonizúoja, tonizãvo* vksm. (ką)

gerinti, kelti tonusą: *Tonizúoti õdą [neŕvų sistèmą]. Kavà ir̃ stiprì arbatà tonizúoja organìzmą. Šìs šampū̃nas tonizuõs ir̃ pamaitiñs galvõs ódą.*

tònkilometris dkt. (1)

transporto darbų matas – tonažo ir kilometrų sandauga: *Tònkilometrių apskaitõs plãnas. Norė́dami apskaičiúoti tònkilometrius, tùrite žinóti vẽžto króvinio atstùmą kilomètrais ir vẽžto króvinio svõrį tònomis, tadà šiuõs dù skaičiùs sudáuginti.*

tònusas dkt. ppr. vns. (1)

1. normalaus kūno organų ar audinių įtempimo būsena: *Padidė́jęs [sumažė́jęs] kraujãgyslių [raumenų̃] tònusas. Fìziniai pratìmai palaĩko raumenų̃ tònusą. Seřgant epilèpsija padidė́ja neřvinių ceñtrų ir raumenų̃ tònusas. Tònikas efektyviaĩ pašãlina nešvarumùs, drėkìna ódą, àtkuria jõs tònusą.*

2. bendras organizmo arba jo dalių gyvybiškumas ir aktyvumas: *Sugãvus dìdelę žùvį, žvẽjui padidė́ja tònusas. Masãžas mãžina deprèsiją, núovargį, atgaivìna, pàkelia tònusą, skãtina vìso organìzmo gijìmą.*

tonzìlė dkt. (2)

viena iš dviejų nedidelių limfinio audinio sankaupų liežuvio šaknies šonuose; sin. migdolas: *Gómurio tonzìlės. Tonzìlės padidė́ja ẽsant uždegìmui. Vaĩkui gãli tèkti pašãlinti tonzilès. Tonzìlėse mechãniškai sulaĩkomi svetìmkūniai, dáuginasi antigènų sužãdinti limfocìtai ir gamìnami antikū́nai.*

tonzūrà dkt. (2)

kai kurių religijų vienuolių ir dvasininkų viršugalvyje iškirpta arba išskusta vieta: *Tonzūrà žỹmi naũją žmogaũs gyvẽnimo etãpą, pasišventìmą Diẽvui. Katalìkų bažnýčioje tonzū́rą išskùsdavo výskupas, teĩkdams kliẽrikų šventimùs. Šìs šventàsis vaizdúojamas vilkintis dominikõnų drabùžiais, dažnaĩ sù tonzūrà, vienojè raňkoje laĩkantis monstráncija, kitojè – Diẽvo Mótinos sù Kū̃dikiu skulptūrẽlę.*

tòpas dkt. (2)

1. šnek. populiariausių kūrinių sąrašas ar vieta to sąrašo viršuje: *Visosè rãdijo stotyse šì dainà atsidū́rė tòpų viršū́nėse. Naujàsis grùpės albùmas šį̃ ménesį pakìlo ikì tòpų. Visái neseniaĩ į̃ topùs išsìveržė vienõs rãdijo stotiẽs išreklamúota dainà. Muzikánto balãdė regiòninio rãdijo topè į̃veikė visùs populiariõsios mùzikos atlikė́jus.*

2. retorinis šablonas – frazė, nuolat vartojama publicistikoje, viešosiose kalbose ir dėl to praradusi informatyvumą bei emocinį veiksmingumą: *Reklãmos diskùrse tòpai funkcionúoja kaĩp stìmulai, gãlintys darýti įtaką informãcijos suvokìmui ir emòciniam jõs vértinimui. Mū́sų dienomìs tòpas pérėjo į̃ žìnomų tiesų̃, banalýbių lýgmenį.*

3. laivo stiebo, stengos viršūnė: *Sãlingas – rémas laivãvirvėms tvìrtinti, kařtais pritaĩsomas priẽ steñgos tòpo.*

topãzas dkt. (2)

skaidrus ppr. įvairių atspalvių geltonas, rečiau žydras brangakmenis: *Žíedas sù topãzo akimì. Kařtais bū̃na stambių̃, ikì kelių̃ šimtų̃ kilogrãmų svėriančių topãzo kristãlų. Topãzo telkinių̃ yrà Austrãlijoje, Brazìlijoje, Norvègijoje, Ukraìnoje, Vokietìjoje.*

topinámbas dkt. ppr. dgs. (1)

bulvinės saulėgrąžos valgomas šakniagumbis: *Topinámbų salõtos sù pomidòrais. Órkaitėje keptì kiaušìniai*

sù topinámbais. Topinámbai kasamì rùdenį, nuvýtus bùlvinių saulė́grąžų stiebáms. Topinámbus, burokė̀liùs ìr morkàs išvérdame, nùlupame ìr supjáustome šiaudẽliais. • plg. bulvinė saulėgrąža.

topogrãfas, topogrãfė dkt. (2)

topografijos specialistas: *Topogrãfai sudãro topogrãfinius žemė́lapius ìr planùs. Baĩgęs Gedimìno tèchnikos universitètą jìs dìrbo topografù. Ekspedìcijoje dalyvãvo geològai, hidrològai, topogrãfai, inžiniẽriai.*

topogrãfija dkt. vns. (1)

geodezijos šaka, tirianti ir kurianti Žemės, kitų astronominių objektų (planetų, palydovų, asteroidų) paviršiaus vaizdavimą topografiniuose žemėlapiuose ir planuose: *Kãro [aerofotogrãfinė] topogrãfija. Lietuvojè topogrãfijos darbaĩ prasidė́jo šešióliktame ámžiuje peř Valãkų reformą. Šiuolaikìnėje topogrãfijoje naudójami elektròniniai prí̀etaisai, skaitmenìniai mòdeliai.*

topogrãfinis, topogrãfinė bdv. (1)

susijęs su topografija: *Topogrãfinis plãnas [žemė́lapis, mòdelis]. Topogrãfinė núotrauka. Geodèziniai ìr topogrãfiniai matãvimai. Atliẽkame topogrãfinius dárbus.*

tópolis dkt. (1), **tòpolis** (1)

TUOPA: *Pãkelės apsodìntos tópoliais. Tópolių pūkaĩ nesùkelia alèrgijos. Miẽsto centrė nuspré̀sta iškiřsti tópolius. Lė̀ktùvo konstrùkcijoje panaudóta tópolio medí̀ena.*

toponìmas dkt. (2)

tikrinis vietos pavadinimas; sin. vietovardis: *Toponìmai neverčiamì į̃ kitàs kalbàs. Daũg toponìmų sùrinkta ìš senųjų rãštų ìr gyvõsios kalbõs. Toponimùs tìria įvairių mókslų specialìstai: kalbiniñkai, geogrãfai, istòrikai, archeològai. Šìs mergáitės vařdas sí̀ejamas sù toponimù.*

toponìmija dkt. vns. (1)

toponimų visuma, vietovardžiai; sin. toponimika: *Lietuvõs mẽtraščių toponìmija. Istòrinės toponìmijos duomenų bãzė. Sí̀ekiame įtráukti į̃ lituanìstikos ìr baltìstikos tyrìmų kontèkstą dár nepublikúotą auteñtišką, ìš gyvõsios kalbõs sùrinktą toponìmiją.*

toponìmika dkt. vns. (1)

1. mokslas, tiriantis vietovardžius (toponimus): *Toponìmikos teřminų sistemà [literatūrà]. Svařbūs trỹs toponìmikos tyrìmų aspèktai: etimològinis, darýbinis ìr semántinis.*

2. TOPONIMIJA: *Lietùvių helonìmai sudãro víeną ìš daũgelio toponìmikos tyrinė́jimo objèktų. Stráipsnio tìkslas – ištìrti Mažõsios Lietuvõs toponìmiką.*

toponìminis, toponìminė bdv. (1)

susijęs su toponimu, toponimais; sin. vietovardinis: *Toponìminiai vardaĩ. Toponìminės kilmė̃s dariniaĩ. Toponìminės sãkmės. Vìlniaus krãšto toponìminiai dúomenys. Yrà paskelbtì võs kelì išsãmūs regiòninės toponìmikos darbaĩ. Dabartìnio Jõniškio rajòno teritòrijos toponìminė sistemà stùdijoje aprašýta darýbiškai.*

tópt išt.

vartojamas staiga atėjusiai minčiai pavaizduoti; sin. dingt: *Mán staigà tópt į̃ gálvą tóks pasãkymas. Ir̃ priẽ šitõs mintiẽs tópt dár vienà. Važiúoju dvìračiu ir̃ staigà tópt naujà idė́ja.*

tóptelėjimas dkt. ppr. vns. (1)

→ toptelėti: *Netikė́tos mintiẽs tóptelėjimas.*

tóptelėti, *tópteli (tóptelėja), tóptelėjo* vksm. (kam, į ką)

staiga ateiti į galvą; sin. dingtelėti, kniostelėti: *Į̃ gálvą mán tóptelėjo netikė́ta mintìs. Vaĩkui dár tóptelėja kláusimas, kadà sulaũks tõs dovanõs. Nežinaũ, kadà kokià fantãzija tóptelės į̃ gálvą.* | beasm. (kam): *Mán tóptelėjo, kàd palikaũ neužrakìntas durìs. Ir̃ jái staigà tóptelėjo, kàd stóvi visà apsiašarójusi.*

Torà dkt. (2)

1. penkios pìrmosios Senojo Testamento knygos: *Skaitýti [studijúoti] Tòrą. Tòroje surašýta daugýbė príesakų. Pagal̃ krikščiónišką̨jį ir̃ judaìzmo tradìciją Tòros áutoriumi laĩkomas prãnašas Mõzė. Paprotỹs skaitýti Tòrą sinagògoje mìnimas Bìblijoje.* | ritinys su jų tekstu: *Sinagògoje laĩkomas Tòros ritinė̃lis.*

2. religinė ir socialinė judaizmo teisė, kurią sudaro priesakai, surašyti Biblijoje ir Talmude: *Teĩgiama, kàd Torà egzistãvo priẽš pasáulio sukūrìmą. Skìriamos dvì Tòros – rašýtinė ir̃ sakýtinė.*

toreadòras dkt. (2)

svarbiausias koridos dalyvis, smogiantis buliui mirtiną smūgį; sin. matadoras: *Merginà susižavė́jo miniõs šlóvinamu toreadorù. Sužalójęs trìs toreadorùs, buliùs išdidžiaĩ palìko arèną, màt káutis nebelìko sù kuõ. Toreadòrai mosúoja paleĩ bùliaus nósį raudónomis skraĩstėmis, érzina jį̃ ir̃ stẽbi jõ elgseną.*

tòris dkt. ppr. vns. (2)

radioaktyvusis cheminis elementas – šviesiai pilkas, labai lėtai skylantis metalas (Th): *Tòris gáunamas ìš tòrio rūdõs. Tòrio yrà augalų̃ ir̃ gyvū̃nų audiniuosė. Tòrį absorbúoja kẽpenys, blužnìs, káulų čiùlpai.*

tornãdas dkt. (2)

pavasarį ar vasaros pradžioje sausumoje susidarantis galingas viesulas, ppr. siaučiantis Šiaurės Amerikoje: *Tornãdo skersmuõ àpima nuõ kelių̃ šimtų̃ mètrų ikì kelių̃ kilomètrų, taĩgi, jìs daũg mažèsnis ùž uragãną. Netolì Mèksikos į̃lankos uždarýta tornãdo nuniókota automobìlių aikštẽlė. Kelì mažì miestẽliai bùvo sulýginti sù žemè peř tornadùs, siaũtusius JAV. Motociklininkas lãksto kaĩp tornãdas* (labai greitai).

Toròntas dkt. vns. (1)

miestas Kanados pietryčiuose: *Torònto universitètas. Toròntas – didžiáusias pagal̃ gyvéntojų skaičiùs Kanãdos miẽstas. Põ Añtrojo pasáulinio kãro Torònte susibū́rė didžiáusia Kanãdos lietùvių kolònija.*

torpedà, *tarpèdos* dkt. (2)

cigaro pavidalo savaeigis povandeninis sprogstamasis sviedinys su įprastiniu arba branduoliniu užtaisu: *Torpèdos naudójamos povandenìniams ir̃ antvandenìniams laiváms naikìnti, krantìnėms, úostams ir̃ kitíems hidrotèchniniams įrenginiáms griáuti. Torpèdomis ginklúoti laivaĩ, lėktùvai, sraigtãsparniai. Peř Añrąjį pasáulinį kãrą bùvo naudójamos žmogaũs valdomos torpèdos.*

torpedãvimas dkt. ppr. vns. (1)

1. → torpeduoti 1: *Kãro laĩvo torpedãvimas.*

2. → torpeduoti 2: *Vadìnamojo péreinamojo laikótarpio reikalãvimas yrà nè kàs kìta, kaĩp šaliẽs stojìmo Į̃ Euròpos Sąjungą procèsų torpedãvimas.*

torpèdinis, torpèdinė bdv. (1)

susijęs su torpeda, torpedomis: *Torpèdinis pavandenìnis laĩvas [kãteris, bombónešis, aparãtas]. Torpèdinė ginkluõtė. Bùvo numušt̀i keturì príešo torpèdiniai lėktùvai ir trỹs naikintùvai.*

torpedúoti, *torpedúoja, torpedãvo* vksm.

1. (ką) atakuoti, smogti torpeda: *Torpedúoti príešo laĩvą [gárlaivį].* | prk.: *Vakarè ẽmė torpedúoti uodaĩ.*

2. (ką) sužlugdyti, sugriauti: *Torpedúoti tyrìmą [derýbas, nutarìmą, komìsijos dárbą]. Konkureñtai mėgìno torpedúoti bendróvės plėtrõs planùs.*

tòrsas dkt. (1)

1. žmogaus kūno dalis be galvos, kaklo, galūnių; sin. liemuo, stuomuo: *Diržù sujúostas tòrsas. Móters rankà ilséjosi añt mýlimojo tòrso. Jaunuõlis apnúogino raumenìngą tòrsą.*

2. dailės kūrinys (skullptūros forma), vaizduojantis žmogaus kūną be galvos, kaklo ir galūnių: *Fofẽ puõšė výro tòrsas. Daũg tòrsų sukùrta Renesánso epòchoje.*

toršèras dkt. (1)

šviestuvas su aukštu stovu: *Užžiẽbti [įjùngti, užgesìnti] toršèrą. Kamãbario kampè stovéjo toršèras aptriušusiu gaubtù. Seniáusios stalìnės lémpos prìmena toršerùs. Põ toršerù sukrautà krūvà knỹgų.*

tortãdienis dkt. (1) šnek.

GIMTADIENIS: *Šeštãdienį Júodkrantėje švenčiaũ sàvo tortãdienį. Kadà tàvo tortãdienis? Paprastaĩ sàvo gimtãdienio nesuréikšminanti renginių̃ vedéja sãko, kàd pãtys įspūdingiáusi bũna ekspròmtu švenčiamì tortãdieniai.*

tòrtas dkt. (1)

ppr. kelių sluoksnių saldus kepinys ar kitoks gaminys su ppr. papuoštu viršumi: *Šokolãdinis [vãflinis, vaĩsinis] tòrtas. Ledų̃ tòrtas. Tòrto glãjus. Ar ragavaĩ vestùvinio tòrto? Gériau kãvą sù riešutiniù tòrtu.* | šnek. kulinarinis patiekalas, sudarytas iš kelių sluoksnių nesaldžių ingredientų: *Kopũstų ir grỹbų [dúonos, sumuštìnių, kepenẽlių] tòrtas. Nesáldūs tòrtai – taĩ puikùs bũdas paįvaĩrinti mitýbą ir atràsti naujùs skõnių dẽrinius. Daržóvių tòrtas – taĩ puikùs pasirinkìmas vegetãrams ar tíems, kàs íeško lengvèsnio ùžkandžio.* | prk.: *Pajū̃ryje vaikaĩ kẽpė smẽlio tòrtus.*

tortelìnis dkt. ppr. dgs. (2)

žiedelių formos virtinukas su įdaru, gaminamas iš makaronų tešlos: *Tortelìniai sù bazìlikais ir špinãtais. Tortelinių̃ ir daržóves sudékite Į̃ kepìmo iñdą, užpìlkite pašìldytu pãdažu, pabarstýkite tarkúotu sū́riu. Dẽl savitõs fòrmos Itãlijoje tortelìniai dažnaĩ vadìnami „Venèros bámbomis“.* • plg. koldūnas, chinkalis, raviolis.

tortìlija dkt. (1)

apvalus plonas kukurūzų ar kviečių miltų paplotėlis, paplitęs Lotynų Amerikoje, naudojamas kaip pagrindas įvairiems patiekalams: *Tortìlija sù vištíena [lašišà, sū́riu]. Tortìlijų ãpkepas. Añt tortìlijos sudė́kite pomidorùs, agurkùs ir̃ svogūnùs. Kukurū̃zų tortìljos Mèksikoje yrà populiarèsnės ùž kvietinès.*

tòrtinė[1] dkt. (1)

indas tortui kepti ar iškeptam laikyti: *Nusipirkaũ porceliãno tòrtinę. Tòrtinę iškl̀okite kepìmo pópieriumi. Biskvìtą išim̃kite ìš kepìmo fòrmos ir̃ padė́kite añt tòrtinės.*

tòrtinis, tòrtinė[2] bdv. (1)

primenantis tortą: *Tòrtinis pyragáitis. Tòrtiniai sausaĩniai. Tòrtinis plokštaĩnis.* | prk.: *Vestùvinė tòrtinė suknẽlė.*

Torùnė dkt. vns. (2)

miestas Lenkijos šiaurėje: *Torùnės sutartìs [taikà]. Víenas Martýno Mãžvydo „Katekìzmo“ egzempliõrius sáugomas Torùnės universitetė. Torùnėje išlìkę gynýbiniai miẽsto įtvìrtinimai. Torùnėje veĩkia seniáusias Lénkijoje zoològijos ir̃ botãnikos sõdas.*

tõsios[1] K., K. savyb. *tūjų*, N. *tósioms*, G. *tą̃sias*, Įn. *tõsiomis*, Vt. *tõsiose* įv. įvr. mot. dgs.

žr. ta.

tõsios[2] įv. įvr. mot. vns. K., K. parod.

žr. toji.

Toskanà dkt. vns. (2)

istorinė ir administracinė sritis Italijos viduryje: *Toskãnos salýnas. Lankomiáusi Toskãnijos miẽstai – Floreñcija ir̃ Pizà. Toskãnoje kasamà geležìs, gývsidabrio rūdà, anglìs.*

tòstas dkt. (2)

trumpa iškilminga sveikinimo kalba, siūlant išgerti taurę kieno garbei: *Skélbiu tòstą močiùtei. Šìs tòstas – ùž mū́sų visų sė̃kmę. Pavaldiniaĩ rė́žė nesibaĩgiančius tostùs viršininkui.*

tošėlė dkt. (2) etnogr.

iš tošies padarytas pučiamasis lietuvių liaudies muzikos instrumentas: *Pū̃sti tošėlę. Tošėlės gařsas stiprùs, skardùs. Káimo kapèlose tošelė grójamos šõkių ir̃ dainų melòdijos.*

tóšinė[1] dkt. (1)

dėžutė, tabakinė iš tošies: *Tóšinėje laikýdavo tabãką. Cilìndro fòrmos tóšinėje tremtinỹs, eĩdamas į̃ mìško dárbus, nėšdavosi gė́rimą. Tóšinės dangtẽlis ir̃ dùgnas pagamìnti ìš medíenos.*

tóšininkas, tóšininkė dkt. (1)

žmogus, kuris lupa tošis ar iš jų ką daro: *Amatų šveñtėje dalyvãvo ir̃ tóšininkai. Tóšininkas pãsakojo, kàd darbáms tiñka nè vìsos beržų rū́šys. Kernavėjè senóvinius ãmatus demonstrãvo kálviai, ódininkai, tóšininkai, kerãmikai, mẽdžio meistraĩ.*

tóšinis, tóšinė[2] bdv. (1)

pagamintas iš tošies: *Tóšinė dėžùtė [valtẽlė]. Tremtiniaĩ úogas riñko į̃ tóšinius kibirėliùs. Tóšiniuose iñduose sudėtà virtà avíena.*

tošinùkė dkt. (2)

mažas paukštis blyškiai gelsva kūno apačia, lizdą kaišantis beržų tošimi (*Hippolais icterina*): *Tošinùkės žiemója Pietų̃ Ãfrikoje. Tošinùkių gãlima pamatýti sõduose, párkuose, krūmýnuose ir mẽdžiuose šalià ùpių ar ežerų̃. Ornitològai Veñtės ragè žiedúoja tošinukės. Tošinùkės giesmẽ̃ sudėtìnga, prìmena spáudomą gumìnį žaĩslą.*

tóšis, *tóšies* dkt. mot. (1)

viršutinis beržo žievės sluoksnis ar jo nuoplėša: *Lùpti [plė́šti] tóšis. Piešinỹs [láiškas] añt tóšies. Moliniùs indùs apìpina mirkýtomis tóšimis. Degùtą dẽga ìš béržo tóšių. Báltas kaĩp tóšis.*

totaliaĩ prv.

visa apimant; sin. visuotinai: *Totaliaĩ suvaržýta láisvė. Totaliaĩ sugriáutas šaliẽs ū̃kis. Šìs mókslininkas holokáustą totaliaĩ tapãtina sù žỹdų tautà.*

totãlinis, totãlinė bdv. (1)

visa apimantis; sin. visuotinis, totalus: *Totãlinė katastrofà [evakuãcija]. Miẽsto raĩdai įtakos turė́jo totãliniai gaisraĩ.*

totalitãras, totalitãrė dkt. (2) polit.

totalitarizmo šalininkas arba žmogus, palaikantis totalitarinę valdžios sistemą: *Laidojè kalbė́ta, kaĩp įvairaũs pláuko totalitãrai manipuliúoja kalbà siekdamì ideològinių tikslų̃. Mãtome, kàd pãtys žmónės demokrãtiškai balsúodami į̃ vaĩdžią ìšrenka totalitarùs.*

totalitãrinis, totalitãrinė bdv. (1)

pagrįstas totalitarizmu, visiška visuomenės gyvenimo kontrole: *Totalitãrinis režìmas [vaĩdymas, mąstymas]. Totalitãrinė valstýbė [sistemà, ideològija]. Valstýbėje susiformãvo totalitãrinė diktatūrà. Kūrinyjè vaizdúojama represyvì, totalitãrinė visúomenės vaĩdymo sistemà.*

totalitarìzmas dkt. ppr. vns. (2) polit.

autoritarinė valstybės valdymo forma, kai valstybė visiškai kontroliuoja socialinį, politinį, kultūrinį visuomenės gyvenimą: *Totalitarìzmo aũkos. Žmogaũs láisvė nesudẽrinama sù diktatūrà ir̃ totalitarizmù. Pasáulis sunerìmęs dė̃l totalitarìzmo atgimìmo šiojè šalyjè. Šią ideològiją išpažį́stantys žmónės ỹra nusiteĩkę priẽš bèt kókias totalitarìzmo, nacionalìzmo ir̃ rasìzmo ãpraiškas.*

totalizãtorius dkt. (1)

1. azartinis lošimas – lažybos iš pinigų dėl sporto varžybų (pvz., žirgų lenktynių, futbolo ir kt.) rezultatų: *Naũjas krepšìnio totalizãtoriaus pùslapis: spė́kite rezultatùs ir̃ laimė́kite prizùs. Totalizãtoriuje gãli dalyváuti tìk registrúoti dalỹviai. Totalizãtoriuje dalỹvių stãtomos sùmos sùdedamos į̃ beñdrą fondą, õ laimė́jimai paskìrstomi atspė́jusiems rezultatùs.*

2. skaitiklis, rodantis, kiek pastatyta pinigų už kiekvieną komandą, žirgą ir pan.: *Kasmẽt žirgũ lenktỹnių totalizãtoriai pérskirsto įspūdìngas sumàs.*

totalùmas dkt. ppr. vns. (2)

buvimas totaliam: *Relìginių idėjų totalùmas. Pasipríešinimo veiksmų totalùmas. Bèt kurì sociãlinė struktūrà pasižỹmi tám tikrù totalumù.*

totalùs, totalì bdv. (4)

visa apimantis; sin. visuotinis, totalinis: *Totalùs piliẽtinės visúomenės sunaikìnimas. Totalì kapituliãcija. Sąmonės transformãcija dár vadìnama totaliù žmogaũs sąmonės pakeitimù.*

totèmas dkt. (2)

gyvūnas, augalas ar negyvosios gamtos objektas, kurį pirmykščių žmonių grupė (giminė, gentis) laikė savo protėviu ir globėju: *Totèmą simbolizúoja figūrẽlė, piešinỹs ar tám tikrà geogrãfinė vietà. Gentìs sàvo totemù laĩkė mėšką. Mìtuose raňdame užúominų apiẽ gyvuliniùs totemùs. Seniáusiomis pripažį́stamos gyvūnùs (kažkadà totemùs) vaizdãvusios zoomòrfinės káukės.* • plg. amuletas.

totèminis, totèminė bdv. (1)

susijęs su totemu: *Totèminis gyvū̃nas. Totèminiai mìtai [simboliai, tikė́jimai]. Totèminės gíesmės. Mįslėjė kaĩbama apiẽ totèminę ẽglę.*

totemìzmas dkt. vns. (2)

pirmykštė religija, pagrįsta tikėjimu genties ar giminės ryšiais su totemu, iš kurio ji save kildina: *Totemìzmas labiáusiai paplìtęs tarp australų aborigėnų. Totemìzmo elemeñtų yrà kaĩ kurių indėnų, Ãfrikos genčių tikė́jimuose. Totemìzmą tyrinė́ja sociològai, antropològai, etnològai.* • plg. animizmas.

totõriai dkt. dgs. (2)

1. tauta, gyvenanti Totorijoje, Baškirijoje, Uzbekijoje, Kazachijoje, Udmurtijoje, Ukrainoje ir kitur, kalbanti viena tiurkų kalbų: *Totõrių kalbà. Kazãnės totõrių liáudies mùzika. Lietuvojè pirmą̃sias totõrių gyvénvietes priẽ Trãkų įkū́rė kunigáikštis Výtautas. Gausiáusios totõrių bendrúomenės įsikū́rusios Vìlniuje, Kaunè, Klaĩpėdoje, Panevėžyjè ir Vìlniaus, Alytaũs, Trãkų, Varėnõs rajònų savivaldýbėse. Ìš totõrių lietùviai pérėmė nè víeną žõdį: tarp jų̃ – „svogū̃nas“, „kìlimas“, „koldū̃nas“.*

2. ist. įvairios (daugiausia tiurkų) taũtos ir gentys, prisidėjusios prie mongolų užkariavimų ir įėjusios į Aukso ordos valstybę (XIII–XV a.): *XIV ámžiuje Áukso òrdos chãnas, suriňkęs visàs totõrių pãjėgas ir susitãręs sù kunigáikščiu Jogáila, iššygiãvo kariáuti priẽš Mãskvą.*

Totõrija dkt. vns. (1)

respublika Rusijos europinės dalies rytuose, Volgos aukštupyje; sin. Tatarstanas: *Vòlga – didžiáusia Totõrijos ùpė. Nuõ Lietuvõs ikì Totõrijos apiẽ dù tū́kstančiai kilomètrų. Totõrijoje raňdama nãftos ir gamtìnių dùjų.*

totõriškai prv.

1. taip, kaip būdinga totoriams, jų kultūrai ar Totorijai: *Totõriškai paruoštà avíena.*

2. kalbant, rašant ir pan. totorių kalba: *Lietuvojè gyvẽnantys totõriai bevéik nèšneka totõriškai.*

totõriškas, totõriška bdv. (1)

1. būdingas ar priklausantis totoriams (1 r.), jų kultūrai ar Totorijai: *Totõriška pavardẽ. Totõriška kepùrė. Totõriškos tradìcijos. Lietuvõs totõrių folklòro ansámblio pastangomìs totõriškos daĩnos ir šõkiai, totõrių tautìniai kostiùmai pristãtomi nè tìk visojè Lietuvojè, bèt ir pasáulyje.*

2. Totorijoje randamas, auginamas, pagamintas ir pan.: *Totõriška naftà [gamtìnės dùjos]. Totõriškas kárdas. Totõriškas troškinỹs [pãdažas]. Totõriškas kepsnỹs, dár vadìnamas totõrišku bifšteksù, gamìnamas ìš žãlio fáršo sù príeskoniais ir daržóvėmis. Visì žìno totõrišką pyrãgą, vadìnamą šimtalapiù.*

3. totorių kalbõs, totorių kalba parašytas, sukurtas, skelbiamas, transliuojamas ir pan.: *Totõriški žõdžiai. Totõriškas ùžrašas. Totõriškos knỹgos [žurnãlai].*

4. susijęs su totoriais (1 r.) pagal kilmę, su Totorija (apie kilmę): *Laikaũ savè totõrių kilmẽs lietuviù, nórs totõriško kraũjo manyjè daugiaũ neĩ pùsė.*

Totõriškių ẽžeras

ežeras Trakų miesto vakariniame pakraštyje: *Totõriškių ẽžero šiaurìnė dalìs susijùngusi sù Gálvės ẽžeru. Ìrstėmės váltimi Totõriškių ežerė. Bėgìmo trasà driẽkiasi apliñk vaizdìngą Totõriškių ẽžerą.*

totõrius, totõrė dkt. (2)

1. totorių tautos žmogus: *Totõriai dẽvi tiubetéikas, õ totõrės – puošniàs aksòmo kepurėlès. Daugumà totõrių yrà musulmõnai. Subártonyse įsikū́rę Lietuvõs totõrių buitiẽs muziẽjus.*

2. ist. totorių tautų ir genčių žmogus: *Totõriai bùvo žìnomi kaĩp puìkūs kariaĩ.*

Totõrkalnis dkt. vns. (1)

kaimas Biržų rajono savivaldybėje: *Totõrkalnis įsikū́rę Nemunẽlio kairiãjame krantė. Bìržų gìrios šiaurìniame pakraštyjė ẽsantis Totõrkalnio káimas kadáise pavadìnimą gãvo nuõ didìkų Rãdvilų čià įkùrdintų totõrių. Totõrkalnyje septynióliktame ámžiuje gyvẽno víen totõriai.*

tprũ̃ jst.

vartojamas reiškiant garsus, ištariamus stabdant arklį; sin. trrr: *Tprũ̃, béri, nelék! Dẽdė įtempė vadelès ir arkliáms surìko „tprũ̃“.*

tracheìtas dkt. vns. (2)

trachėjos uždegimas: *Ūmìnis [lėtìnis] tracheìtas. Svarbiáusias tracheìto pózymis – saũso, skausmìngo kósulio príepuoliai. Seřgant tracheitù ligóniui skaũda gérklę, rỹklę, jìs užkìmsta.*

trachéja dkt. (1)

kvėpavimo takų dalis – vamzdelis, jungiantis gerklas su bronchais arba tiesiog su plaučiais; sin. gerklė: *Lėtìnis trachéjos uždegìmas. Kãklo apačioję ìš príekio ir šónų trachéją gaũbia skỹdliaukė. Trachéjoje daũg gleivės gamìnančių liáukų.*

trachomà, *trachòmos* dkt. vns. (2)

virusinis lėtinis akių junginės uždegimas: *Sir̃gti trachomà. Trachomà sùkelia aklùmą. Trachòmos giliaĩ pàžeistos àkys operúojamos. Trachomà paplìtusi Ãfrikos, Ãzijos, Centrìnės ir̃ Pietų̃ Amèrikos, Austrãlijos silpnõs ekonòmikos regiònuose.*

tradìcija dkt. (1)

1. papročiai, apeigos, vaizdiniai, idėjos, simboliai, socialinės normos ir vertybės, perduodamos iš kartos į kartą: *Geř̃bti [púoselėti, išlaikýti] tradìcijas. Tradìcija gyvybìnga, jéi ją̃ périma ir̃ naujomìs istòrinėmis są̃lygomis plėtója vėlèsnės kar̃tos. Nórime púoselėti ètninės mùzikos tradìcijas. Laĩkomės senų̃jų Kalẽdų tradìcijų. Edukãcinės progrãmos tìkslas – supažìndinti jaunìmą su liáudies tradìcijomis.*

2. tam tikrõs (ppr. artimõs) žmonių grupės reguliariai kartojamas svarbus įprotis, paprotys, veikla ir pan.: *Sù draũgėmis tùrime tradìciją kasmẽt birželio ménesį nusimáudyti Baĺsio ežerè. Mū́sų klãsė laĩkosi tradìcijos kàs trejùs metùs susitìkti káimo turìzmo sodýboje. Neláužykim tradìcijos, būtinaĩ tùrime ir̃ šiẽmet sù bendradar̃biais plaũkti baidãrėmis. Režisiẽriaus kománda laĩkėsi visų̃ kìnui būdìngų tradìcijų – põ pìrmojo kãdro bùvo sudaužýta lėkštẽ sù visõs komándos parašaĩs, paskuĩ kiekvíenas komándos narỹs pasìėmė põ šùkę ãtminčiai.*

tradìcinis, tradìcinė bdv. (1)

išlaikytas tradicijų (1, 2 r.), paveldėtas iš tradicijos: *Tradìcinė medicinà. Tradìcinės šveñtės. Tradìcinės vertýbės. Vaikaĩ pamégo tradìcinius lietùviškus pãtiekalus.*

tradìciškai prv.

pagal tradiciją (1, 2 r.), laikantis tradicijos: *Pavãsarį tradìciškai reñgiamas džiãzo festivãlis. Lietuváičiai Ánglijoje tradìciškai šveñtė Sekminès. Reñginio pradžiojè tradìciškai bùvo sugiedótas Lietuvõs hìmnas.*

tradìciškas, tradìciška bdv. (1)

būdingas tradicijoms (1, 2 r.): *Tradìciškas Kalẽdų eglùtės puošìmas. Tradìciškas mėsõs garnỹras – bùlvės.* | aukšt.: *Norė́jome sū̃nui išriñkti kuõ paprastèsnį ir̃ tradiciškèsnį vařdą.* | aukšč.: *Kviẽčiame dalyváuti gražiáusio, originaliáusio, tradiciškiáusio margùčio rinkìmuose ir̃ margùčių ridẽnimo rungtyjè.*

trafarètas dkt. (2)

1. dauginimo forma – plokštė su išpjaustytu piešiniu, ženklu arba įrašu: *Trafarètą geraĩ prispáuskite, dažùs tèpkite teptukù arbà kempinėlè. Bandýsime trafaretù dekorúoti interjèrą. Trafaretùs gamìna ìš pópieriaus, kartòno, fanèros, áudinio, skardõs, plãstiko. Kelių̃ spalvų̃ piešinỹs kùriamas keliaĩs trafarètais.*

2. pavyzdys, kuriuo aklai sekama; sin. šablonas: *Trafaretù vir̃tęs svéikinimo tèkstas. Stráipsnyje aptartì tipiškiáusi vertìmų kalbõs trafarètai.*

trafarètinis, trafarètinė bdv. (1)

1. atliktas trafaretu (1 r.): *Trafarètinis spáusdinimas. Trafarètinė plėvẽlė. Trafarètinius paveiksliukùs dãžome víena ar̃ keliomìs spalvomìs.*

2. sin. šabloninis, nuvalkiotas, banalus: *Trafarètinis linkéjimas [pasãkymas]. Trafarètinė dainà.*

trafarètiškai prv.

naudojant trafaretą (2 r.); sin. šabloniškai, stereotipiškai: *Trafarètiškai laimìnga pãsakos pabaigà. Valdiniñkai situãciją įvértino trafarètiškai. Jìs kalbéjo nuobodžiaĩ ir trafarètiškai. Tokiẽ svéikinimai skaũmba trafarètiškai.*

trafarètiškas, trafarètiška bdv. (1)

virtęs trafaretu (2 r.): *Trafarètiškas tèkstas [stráipsnis, vertìmas]. Trafarètiškas méilės romãno turinỹs. Pjèsės personãžai trafarètiški, karikatũriški.*

tragèdija dkt. (1)

1. vns. vienas iš pagrindinių dramos (1 r.) žanrų (greta dramos (2 r.) ir komedijos (1 r.)), kurio kūriniuose vaizduojami rimti ir esminiai gyvenimo konfliktai, tragiškos situacijos, pagrindinio veikėjo žuvimas: *Antikìnė [klasicìstinė] tragèdija. Svarbiáusia tragèdijos dalìs – heròjaus asmenýbė, jo vidìnis konflìktas, trãgiškoji kaltẽ. Tragèdijos žánras susiklóstė senõvės Graĩkijoje V ámžiuje priẽš Krìstų.* • plg. komedija, tragikomedija.

2. tragedijos (1 r.) kūrinys: *Vìljamo Šekspỹro tragèdijos. Istòrinė Juõzo Grùšo tragèdija „Heřkus Mañtas“. Viñco Krėvẽs tragèdijoje „Skirgáila“ vaizdúojama XIV ámžiaus pabaigõs Lietuvõs istòrinė dràma – pagóniškos Lietuvõs susidūrìmas sù krikščionýbe.*

3. skaudus, sukrečiantis išgyvenimas, baisus įvykis, didelė nelaimė: *Tautõs [šeimõs] tragèdija. Valstýbės [šaliẽs] tragèdija. Linksmýbės vir̃to tragèdija. Skaudžiõs tragèdijos bùvo gãlima išvéngti.*

tragèdinis, tragèdinė bdv. (1)

susijęs su tragedija (1 r.): *Tragèdinis vaizdãvimas. Tragèdinis aprãšymas. Tragèdinė pãsakojimo manierà. Tragèdinis heròjus. Režisiẽrius šiamè kūrinyjè įžvelgė gìlų tragèdinį prãdą.*

trãgikas, trãgikė dkt. (1)

1. tragiškų vaidmenų atlikėjas: *Spektãklyje ãktorių rẽgime kaĩp pasáulinio lỹgio trãgiką. Universalùs ãktorius gãli bū́ti ir trãgiku, ir kòmiku. Šĩ ãktorių krìtikai vadìno trãgiku sù kòmiko káuke.*

2. tragedijų rašytojas: *Sofòklis – žymiáusias graĩkų trãgikas. Spektãklis pastatýtas pagaĩ Ántikos trãgikų kū́rinius. Mìtai léidžia trãgikams kélti esminiùs kláusimus.*

tragikomèdija dkt. (1)

1. vns. vienas iš dramos (1 r.) žanrų, turintis tragedijos (1 r.) ir komedijos (1 r.) ypatybių: *Kaĩp savarañkiškas žánras tragikomèdija susiformãvo XVI ámžiuje. Tragikomèdijai būdìngi paradoksãlūs mintiẽs ir fãbulos pósūkiai, grotèskiškas daiktų ir reiškinių traktãvimas. Tragikomèdijoje juokìngi nutikìmai dẽrinami sù trãgiškais įvykiais.* • plg. tragedija, komedija.

2. tragikomedijos (1 r.) kūrinys: *Saũliaus Šaltẽnio tragikomèdija „Riešutų dúona“. Tragikomèdijų sukū́rė Kazỹs Biñkis, Juõzas Grùšas, Mãrius Ivaškẽvičius. Juõzo Grùšo tragikomèdijoje „Méilė, džiãzas ir vélnias“ daũg ironijos, grotèsko, absurdiškų situãcijų, bèt hùmoras jojè slẽpia skaũdžią žmogaũs vidìnę tragèdiją.*

3. šnek. juokas pro ašaras – graudi ir kartu juokinga situacija, įvykis: *Eĩsmo neláimė [remòntas, skyrýbos] vir̃to tragikomèdija. Mãno pirmàsis žỹgis bùvo vìsiška tragikomèdija: priẽš išvỹkdamas suñkiai sirgaũ gripù, võs paėjaũ, gériau antibiòtikus ir põ ligõs iš kar̃to iškeliavaũ į Árktį.*

tragikòmiškai prv.

1. liūdnai ir kartu juokingai: *Sù oránžine suknelè senùtė atródė tragikòmiškai. Istòrija baĩgėsi tragikòmiškai.*

2. taip, kaip būdinga tragikomedijai (1 r.): *Scènoje trãgiškos buitìnės scènos neretaĩ atródo tragikòmiškai.*

tragikòmiškas, tragikòmiška bdv. (1)

1. liūdnas ir kartu juokingas: *Tragikòmiškas vaizdẽlis. Tragikòmiška situãcija [padėtìs]. Áutorė pãsakoja apiẽ tragikòmiškus nutikimùs Èstijoje.*

2. būdingas tragikomedijai (1 r.): *Šiosè tragikòmiškose drãmos eilùtėse telĩpa vìsas soviẽtinės sistèmos absùrdas.*

tragikomiškùmas dkt. ppr. vns. (2)

1. buvimas tragikomiškam (1 r.): *Situãcijos tragikomiškùmas. Ar̃ tù supranti sàvo padėtiẽs tragikomiškùmą?*

2. būdingas tragikomedijai (1 r.): *Ãktorius sàvo personãžui suteĩkia ir̃ tragikomiškùmo, ir̃ dramatiškùmo. Tragikomiškùmo pavyzdžių gãlima ràsti tíek klasikìnėje literatū̃roje, tíek šiuolaikìniame menè.*

trãgiškai prv.

1. taip, kad kelia siaubą; sin. baisiai, nelaimingai: *Trãgiškai žū̃ti. Trãgiškai nutrū̃kusi gyvýbė. Išgertùvės baĩgėsi trãgiškai.* | aukšt.: *Stẽbint miẽsto vaĩzdo kãmerų įrašus matýti, kàd avãrija galė́jo baĩgtis kuř kàs tragiškiaũ.*

2. labai blogai, nevykusiai, apgailėtinai: *Atidãvusi sùkčiams pìnigus jaučiaũsi trãgiškai. Kai kuriõs mùzikos žvaĩgždės festivãlyje atródė trãgiškai. Vaikìnas dainãvo trãgiškai, bèt pùblika vìs víen garsiai plójo.* | aukšt.: *Kójinės ãvint šlepetès – tragiškiaũ nebū̃na. Õ jaũ makiãžas – tragiškiaũ neĩ trãgiška!*

trãgiškas, trãgiška bdv. (1)

1. kuris būdingas tragedijai (1 r.): *Trãgiškas vaidmuõ [personãžas]. Hámletas – trãgiškas heròjus.*

2. keliantis siaubą, baisus, nelaimingas: *Trãgiškas įvykis. Trãgiška avãrija [neláimė, situãcija]. Trãgiško likìmo žmogùs. Poli̇̀tikai prisi̇̀minė trãgiškus istòrijos momentùs.*

3. šnek. labai blogas, nevykęs, apgailėtinas: *Trãgiška drabùžių kokýbė. Trãgiški keliaĩ nè tìk siùtina vairúotojus, bèt ir̃ keñkia visõs šaliẽs ekonòmikai – brangiaũ ir̃ lė̀čiaũ teñka gabénti prekès beĩ žãliavas, bè tõ, taĩp atbaĩdomi investúotojai.*

tragiškùmas dkt. ppr. vns. (2)

1. meno kūrinyje vaizduojami nelaimingai pasibaigiantys esminiai herojaus konfliktai; sin. tragizmas: *Romanè nėrà aiškiõs ribõs tarp tragiškùmo ir̃ komiškùmo. Tragiškùmui išréikšti dramatùrgas reñkasi romantiškèsnį bū̃dą.*

2. padėtis be išeities, didelės nelaimės neišvengiamumas; sin. tragizmas: *Kriminãliniuose laĩkraščių pùslapiuose aprãšomos istòrijos liū̃dina sàvo tragiškumù. Partizãnai suprãto sàvo padėtiẽs tragiškùmą.*

tragi̇̀zmas dkt. vns. (2)

1. meno kūrinyje vaizduojami nelaimingai pasibaigiantys esminiai herojaus konfliktai; sin. tragiškumas: *Hámleto tragi̇̀zmas. Ántikoje tragi̇̀zmo šaltiniù bùvo likìmo ir̃ asmenýbės konfli̇̀ktas. Rašýtojas tragi̇̀zmą siẽjo*

sù egzistãvimo absurdù.

2. padėtis be išeities, didelės nelaimės neišvengiamumas; sin. tragiškumas: *Gyvẽnimo [méilės] tragìzmas. Knygà apiẽ lietùvių tautõs tragìzmą. Fìlme mirtìs nesiejamà sù tragizmù.*

tráiniojimasis dkt. sngr. ppr. vns. (1)

→ trainiotis: *Tráiniojimasis gãtvėmis. Esẽ apiẽ tráiniojimąsi šeñ beĩ teñ. Põ saváitės tráiniojimosi svetimojè šalyjè bùvo smagù grį̃žti namõ.*

tráiniotis, *tráiniojasi, tráiniojosi* vksm. sngr. šnek. (su kuo, kame)

valkiotis, bastytis, šlaistytis: *Jìs niẽko nedìrba, tìk tráiniojasi pakámpėmis. Nenóriu, kàd vaĩkas tráiniotųsi sù neáiškia kompãnija. Geriaũ sūnùs dirbs peř vãsarą barè, õ nè tráiniosis gãtvėmis. Ikì koncẽrto bùvo daũg laĩko, taĩ tráiniojomės miestè.*

Trainìškis dkt. vns. (2)

kaimas Ignalinos rajono savivaldybėje: *Trainìškis įsikū́ręs pietrytìnėje Baluõšo ẽžero pakrántėje. Trainìškio ą́žuolui daugiaũ neĩ aštuonì šimtaĩ mẽtų. Trainìškyje plačiaĩ išvýstytas vandeñs turìzmas.*

tráiškanojimas dkt. ppr. vns. (1), **traiškanójimas** (1)

→ traiškanoti: *Padidė́jęs tráiškanojimas. Vienà ìš akių tráiškanojimo priežasčių – baktèrinės lìgos. Akių tráiškanojimą gãli lydéti karščiãvimas, kosulỹs ir slogà. Ūmùs baktèrinis konjunktyvìtas pasireĩškia akių paraudimù, ašarójimu, tráiškanojimu.*

tráiškanos dkt. dgs. (1)

sudžiūvusios natūralios akių išskyros, susidarančios iš gleivių, ašarų, riebalų, negyvų odos ląstelių ir kitų smulkių dalelių, dažniausiai susikaupiančios akių kampučiuose po miego: *Ãkys sulìpusios nuõ tráiškanų. Išsivalýk ìš akių tráiškanas. Blakstíenos aplìpusios tráiškanomis. Váistininkė tìkina, kàd tráiškanos yrà natūralùs reiškinỹs, todẽl nedìdelis šviesių, sausų ir šíek tiek lipnių tráiškanų kiẽkis rytè neturétų gą̃sdinti.*

traiškanótas, traiškanóta bdv. (1)

kuris su traiškanomis: *Traiškanóti akių vokaĩ. Traiškanótos ãkys. Rytè atsibudaũ traiškanótomis blakstíenomis. Traiškanótas akìs valaũ ramunė̃lių arbatà.*

tráiškanoti, *tráiškanoja, tráiškanojo* vksm., **traiškanóti,** *traiškanója, traiškanójo*

traiškanomis apeiti: *Jéi rytè ãkys dár tráiškanos, kreĩpkitės į́ gýdytoją. Ãkys dažniáusiai tráiškanoja dẽl įvairių uždegìmų. Jéi jū́sų ãkys traiškanója dẽl akių infèkcijos, akių gýdytojas gãli skìrti antibiòtikų arbà antivirusìnių akių lašų, tepalų ar kitų váistų.*

traiškìklis dkt. (2)

įnagis, skirtas kam nors traiškyti, spausti ar smulkinti (ppr. česnakams): *Patvarùs ir pàtikimas nerūdìjančio pliẽno česnãkų traiškìklis. Šį́ traiškìklį leñgva valýti, jį́ gãlima pláuti ir indãplovėje. Imbiero šãknį sutráiškykite česnãkų traiškikliù. Sù šiaĩs nerūdìjančio pliẽno traiškìkliais bè vaĩgo išspáusite česnãkų sùltis, išgliáudysite lazdýno ar graĩkiškus ríešutus.*

tráiškymas dkt. ppr. vns. (1)

1. → traiškyti 1: *Úogų [vaĩsių] tráiškymas.*

2. → traiškyti 2: *Grūdų tráiškymo įtaisas. Salýklo [žolẽs, lėdo] tráiškymas traiškytuvù. Smũgiams ir tráiškymui atspārūs bātų galaĩ. Pašaraĩ smùlkinami tráiškymu. Šienāpjovėse gãli būti įrengtì traiškytùvai ir tráiškymo válcai.*

3. → traiškyti 3: *Vabalų tráiškymas.* | prk.: *Trečiamè ir ketvirtamè kėlinyjè vỹko varžõvų tráiškymas.*

tráiškyti, *tráiško, tráiškė* vksm.

1. (ką, kame) spaudant, maigant daryti, kad trykštų sultys, skystis: *Itālijoje vỹno šveñtėje tráiškomos vỹnuogės. Nedideliamè dubenẽlyje sumaišýkite aliẽjų, príeskonius, drùską ir tráiškytus česnakùs.* | neig. (ko): *Netráiškyk brāškių – geriaũ suválgyk.*

2. (ką, kuo) spaudant gurinti, smulkinti, skaldyti, trupinti: *Žolẽs traiškytùvo cilìndrai sùkasi ir tráiško tarp jų patẽkusią žólę. Hiènų žandìkauliai labaĩ stìprūs, dantimìs jõs gãli tráiškyti káulus. Tráiškyti grūdaĩ tiñka atrajójantiems galvìjams šérti.* | neig. (ko): *Plėvelė dengtų tablèčių negālima kramtýti ir tráiškyti.*

3. (ką, kame) spaudžiant naikinti, žudyti: *Okupántų tánkai tráiškė žmónes. Automobìlių rātai kelyjè tráiškė varlès. Móteris bùlvių laukè tráiškė Kolorādo vābalus.* | neig. (ko): *Atsargiaĩ, netráiškyk skruzdėlių!* | prk.: *Žmonių likìmai tráiškomi bè jókio gaĩlesčio. Režisiẽrius sùkrečiančiai atviraĩ ródė visúomenės sociālinius mechanizmùs, negailestìngai tráiškančius žmogaũs jausmùs.*

traiškytùvas dkt. (1)

traiškymo įtaisas: *Výnuogių [vaĩsių] traiškytùvas. Traiškytùvo võlai. Traiškytùvais gālima tráiškyti visų rūšių grūdus. Ūkyje ỹra grūdų malũnas sù avižų traiškytuvù.*

traiškùmas dkt. ppr. vns. (2)

buvimas traiškiam: *Vaĩsių [úogų] traiškùmas.*

traiškùs, traiškì bdv. (4)

kuris lengvai traiškosi: *Traĩškios úogos. Traiškiùs peršikus ir bananùs dėk į ātskirą krẽpšį.*

trajektòrija dkt. (1)

materialaus taško arba fizinio kūno judėjimo kelias: *Bangõs [garso, lāzerio plúošto, rakėtos] trajektòrija. Kamuolỹs lėkia kỹlančia trajektòrija. Programà skirtà lėktùvo leidìmosi trajektòrijai numatýti. Žemėlapyje sužymėtos visų uragānų trajektòrijos.*

trãkai dkt. dgs. (2)

indoeuropiečių gentys, gyvenusios Balkanų pusiasalio šiaurės rytuose ir Mažosios Azijos šiaurės vakaruose: *Lietùvių kilmės ìš trãkų romántinė teòrija. Trãkai minimì Homèro ir Herodòto kūriniuosė. Trakùs smarkiai veĩkė graĩkų kultūrà. Peř Dìdįjį tautų kráustymąsi trãkai susimaĩšė sù Balkānų pusiãsalį apgyvéndinusiomis kitomìs gentimìs.*

Trãkai dkt. dgs. (2)

miestas Vilniaus apskrityje: *Trãkų aukštumà. Trãkų pilìs. Trãkų apskritìs. Trãkų istòrinis nacionālinis párkas. Važiúosime į Trakùs válgyti kibinų. Trãkuose apžiūrėjome kenėsą.*

trãkas[1] dkt. (2, 4)

1. pakilesnė miško pieva, aikštelė: *Trakè prisirinkaũ žémuogių. Piemenùkas põ trãką gãno kárvę. Bė́kit, žirgẽliai, šilaĩs, trãkais* (flk.).

2. iškirsta ar išdegusi miško vieta, skynimas: *Trakè prižė́lė aviẽčių. Eĩti trakù lengviaũ neĩ brìsti peř brūzgýnus.*

3. po medžių vainikais augantys medeliai, krūmai; sin. pomiškis: *Reĩkia rẽtinti medýną, kiřsti sužẽlusį vẽšlų trãką. Trakè daugiáusia žemaũgių pušų ir beržų.*

4. vns. pakilesnės vietos (ne pelkių) šienas: *Pjáuti [šienáuti] trãką. Išvãlėme daržinę, rytój vėšim trãką.*

trãkas[2] dkt. (2)

ist. trakų genčių žmogus: *Trãko šalmas. Trãkų kerãmikos dirbiniaĩ. Dẽginti ir nedẽginti trãkai bùvo láidojami pilkapiuose.*

Trakė́nai dkt. dgs. (1) psn.

istorinis Kaliningrado srityje esančio Jasnaja Polianos kaimo pavadinimas: *Trakė́nų veĩslės žirgaĩ. Trakė́nus išgársino XVIII ámžiuje įkùrtas žirgýnas. Trakė́nuose gyvéntojų daũgumą sudãrė lietùvininkai.*

trakė́nas, trakė́nė dkt. (1)

Trakėnuose išvestõs veislės arklys: *Lietuvõs trakė́nų augìntojų asociãcija. Trakė́nai – didelì, jùdrūs, harmonìngai sudėtì arkliaĩ. Trakė́nus naudódavo kavalèrijai ir spòrtui. Tū́kstančiai trakė́nų bùvo eksportúota į Eurọ̀pos šalìs ir Amèriką.*

trakiẽtis, trakiẽtė dkt. (2)

Trakuose ar jų apylinkėse gyvenantis ar iš ten kilęs žmogus; sin. trakiškis: *Kviẽčiame trakiečiùs į paežerių vãlymo talk̃ą. Trakiẽtė kasrýt uogáuti lẽkia į Rũdiškes. Trakiẽčiams ir miẽsto svečiáms koncertãvo lietùvių, lénkų, totõrių ir karaìmų folklòro ansámbliai.*

Trãkija dkt. vns. (1)

istorinė sritis Balkanų pusiasalyje: *Trãkija bùvo įsikū́rusi tarp Egė́jo, Juodõsios ir Vidùržemio jū́rų. Trãkijos pakrántes bùvo kolonizãvę graĩkai. Senóvėje Trãkijoje gyvẽno trãkai. Graĩkų mitològijoje pãsakojama, kaĩp Herãklis pàvogė garsiúosius Trãkijos karãliaus Diomèdo žìrgus.*

Trãkijos jū́ra

Vidužemio jūros dalis prie rytinės Graikijos pakrantės: *Trãkijos jū́roje gausù salų̃. Peř Dardanèlų sąsiaurį, Mármuro jū́rą ir Bòsforo sąsiaurį Trãkijos jū́ra susisíekia sù Juodą́ja jū́ra.*

trakìškis, trakìškė dkt. (2)

Trakuose ar jų apylinkėse gyvenantis ar iš ten kilęs žmogus; sin. trakietis: *Ìš viẽtinio trakìškio põrai valandų̃ išsinuomavaũ váltį. Sù trakiškė apẽjome vìsą ẽžerą. Irklãvimo čempionatè trakìškiai bùvo nepralenkiamì. Trakų̃ kultū̃ros ir mẽno ceñtras kviẽčia trakiškiùs į muzikìnį spektãklį.*

trakšė́jimas dkt. ppr. vns. (1)

→ trakšėti 1: *Sąnarių trakšė́jimas. Sùkant vaĩrą, girdisi trakšė́jimas. Norė́damas išvéngti trakšė́jimo, apeinù šakų krū̃vą.*

trakšė́ti, *tràkši, trakšė́jo* vksm.

1. (kame, po kuo, tarp ko) išduoti garsą lūžinėjant, sproginėjant, trūkinėjant, plyšinėjant; sin. traškėti: *Jì ìš lẽto, atsargiaĩ žeñgia peř tràkšinčias põ kójomis sausàs šakutès. Rỹjant séiles ausysè tràkši. Sãlėje trakšė́jo fotoaparãtai. Válgant šiàs úogas séklos nemaloniaĩ tràkši tarp dantų̃, jų̃ prìlenda ir į̃ tarpdančius.*

2. (kame, nuo ko) spragsėti degant ar šąlant; sin. traškėti: *Apliñk tamsù ir tylù, židinyjè tràkši dẽgančios málkos ir švilpia véjas, kaskařt vìs pažérdamas žíežirbų dẽbesį. Žvãkės medìnis dãgtis dègdamas švelnìai tràkši ir sùkuria besikūrėnančio žìdinio ař láužo gařsą. Šáltas sekmãdienio rýtas, lẽdas nèt tràkši nuõ speĩgo.*

tràkšt išt.

vartojamas lūžimo, nutūkimo garsui pamėgdžioti ir įspūdžiui pavaizduoti; sin. brakšt, trekšt: *Griebiù šãką ir tràkšt peř pùsę. Ledókšniai põ kójomis tìk tràkšt, tràkšt. Sūnùs kaĩp niẽkur niẽko tràkšt ir pérlaužia žãbų rỹšulį. Mažà žuvýtė mikliaĩ atsìduria kãtino nasruosè, tràkšt tràkšt sùtraška jõs kauliùkai.*

tràkštelėjimas dkt. ppr. vns. (1)

→ trakštelėti: *Paũkštį ir menkiáusias tràkštelėjimas gãli pabaidýti. Bijaũ menkiáusio tràkštelėjimo tamsojè. Medžiótojas ùž nùgaros išgirdo tràkštelėjimą.*

tràkštelėti, *tràkštelėja (tràkšteli), tràkštelėjo* vksm. (tarp ko, kame)

kiek sutraškėti; sin. brakštelėti, trekštelėti: *Tràkštelėjo lūžtantis lẽdas. Tarp dantų̃ tràkšteli riestaĩnis. Láukiu, kõl tràkštelės rakìnamų dùrų spynà. Kója tràkštelėjo, jã pérvėrė stiprùs skaũsmas. Jì nepajùto skaũsmo, tiktaĩ išgirdo, kàd tràkštelėjo kažkàs krūtìnėje.*

trãktas dkt. (2)

1. vamzdinės sandaros kūno organų sistema: *Vìrškinimo trãktas. Kraujãvimas vìrškinimo traktè. Maĩstas sleñka vìrškinimo traktù.*

2. psn. didelis kelias, vieškelis: *Zarasų̃–Kaũno trãktas. Senàsis pãšto trãktas. Lietuvojè trãktai minimì XIV ámžiaus istòriniuose šaltìniuose. Priẽ trãktų bùvo sodìnami mẽdžiai, stãtomi atstùmą žỹmintys stulpaĩ.*

3. spec. apibrėžtų charakteristikų telekomunikacijų kelias, jungiantis du punktus: *Signãlinių duomenų̃ [skaitmenìnis pérdavimo, rãdijo rỹšio vaĩdymo] trãktas.*

traktãtas dkt. (2)

mokslo veikalas, kuriame išsamiai nagrinėjamas koks nors klausimas: *Áutorius parãšė daugýbę teològinių traktãtų. Jì mieliaũ skaĩtė romanùs, õ nè filosòfijos traktatùs. Apiẽ šĩ áugalą užsìmenama ir senuõsiuose medicìnos traktãtuose.*

traktãvimas dkt. ppr. vns. (1)

→ traktuoti: *Problèmos [kláusimo, tèmos] traktãvimas. Mókslininkų darbuosè gãlime išskìrti dvì kláusimo traktãvimo kryptìs. Prisimiñkime bìčių traktãvimą lietùvių liáudies kultū̃roje.*

tràkti, *trañka, trãko* vksm.

nerimti, siusti, šėlti, dūkti: *Šuõ trañka. Kõ tàs arklỹs taĩp trañka, negãlima nẽ suvaldýti. Vaikaĩ trañka, daũžosi.*

trãktorininkas, trãktorininkė dkt. (1)

žmogus, kuris dirba traktoriumi, traktoriaus vairuotojas; sin. traktoristas: *Trãktorininko kvalifikãcija. Móteris bevéik dù dešimtmečius išdìrbo trãktorininke. Trãktorininkai rengiamì žẽmės ū́kio mokỹklose. Tévui tẽko dìrbti įvairiùs dárbus, kõl tãpo trãktorininku.*

traktorìnis, traktorìnė bdv. (4)

skirtas traktoriams: *Traktorìnis plūgas [purkštùvas, vilkìkas, krãnas, šakų̃ smulkintùvas]. Traktorìnė príekaba [betòno maišỹklė, šienãpjovė].*

traktorìstas, traktorìstė dkt. (2)

TRAKTORININKAS: *Linksmà dainẽlė apiẽ traktoristùs. Dárbui ū́kyje trū́ksta traktorìstų.*

trãktorius dkt. (1)

savaeigė ratinė arba vikšrinė mašina kitoms mašinoms, padargams, sunkumams ir kt. traukti: *Vikšrìnis [rãtinis] trãktorius. Trãktorių gamýba. Tẽisė vairúoti trãktorius ir kitàs savaeigės mašinàs. Pirmíeji rãtiniai trãktoriai sù gãro mašinà bùvo pagamìnti Didžiõjoje Britãnijoje ir Prancūzìjoje. Trãktorius gãli bū́ti specialiaĩ sukonstrúotas viĩkti, stùmti, vèžti ir varýti žẽmės ir miškų̃ ū́kio tèchniką arbà viĩkti príekabas, taip pàt pritáikytas krovíniáms vèžti ir turéti keleĩvių sėdynės.*

traktúoti, *traktúoja, traktãvo* vksm. (ką)

turėti požiūrį į ką nors, tam tikru būdu aiškinti, svarstyti, vertinti kokį nors reiškinį, klausimą, sąvoką, veiksmą ar kitą dalyką: *Traktúoti problèmą [tèmą]. Skirtìngai traktúojamas kláusimas. Mẽs nevienódai traktúojame tą pãčią są́voką. Šį veĩksmą traktúosime kaĩp žãlą įmonei. Šiõs šaliẽs prezideñtas pastarúoju metù laisvaĩ traktúoja tarptautinės sùtartis ir įsipareigójimus.*

Trãkų Vókė

Vilniaus miesto dalis: *Peř Trãkų Vókę eĩna Vìlniaus–Kaũno geležìnkelis. Trãkų Vókės pãkraščiu tẽka Vókė. Trãkų Vókėje išlìkusi XIX ámžiaus dvãro sodýba.*

trãlas dkt. (2)

siaurėjančio maišo formos žvejybos tinklas: *Trãlą pliẽno lýnais veĩka žvejýbos trãleris. Tralùs dãro ìš sintėtinio tiñklo. Dugniniù tralù gáudomi pūgžliaĩ.*

tralãvimas dkt. ppr. vns. (1)

→ traluoti: *Tralãvimas jū́roje [vandenýne].*

trãleris dkt. (2)

1. žvejybos laivas žūklauti tralu: *Trãlerio kòrpusas įrengtas Klaĩpėdoje. Jaũ keleĩ mẽtai pláukioju trãleriu. Sunkùs dárbas žvejýbiniame trãleryje.*

2. kovos laivas jūrų minoms ieškoti ir naikinti, laivams vesti paskui tralus per minų užtvaras, kartais ir jūrų minoms statyti: *Mìnų trãleryje yrà mìnų trãlas, hidroakùstinė ìr kità aparatūrà.*

tralialiã išt.

vartojamas linksmam dainavimui, džiūgavimui išreikšti: *Tralialiã, suláukėm svečių! Tralialiã, tralialiã, pagaliau atóstogos!*

tralialiãvimas dkt. ppr. vns. (1)

1. → tralialiuoti 1: *Nerūpestìngas mergáitės tralialiãvimas. Kadà gì pagaliaũ baĩgsis tàs primityvùs tralialiãvimas dainų konkùrsuose?*

2. → tralialiuoti 2: *Lakštiñgalų tralialiãvimas.*

tralialiúoti, *tralialiúoja, tralialiãvo* vksm. šnek.

1. (ką) linksmai dainuoti (ppr. be žodžių, tik refreną „tralialia“): *Nereĩkia jái draugų, vienà sáu tralialiúoja. Vaĩkas liñksmas strikinėjo põ kiẽmą ir nerūpestìngai kažką tralialiãvo*

2. (ką) TRALIUOTI 1: *Pavãsarį paũkščiai giesmès pulkaĩs tralialiúoja.*

traliãvimas dkt. ppr. vns. (1)

1. → traliuoti 1: *Klausaũsi paũkščių traliãvimo.*

2. → traliuoti 2: *Piemenė̃lių traliãvimas.*

traliúoti, *traliúoja, traliãvo* vksm. šnek.

1. (kame, ką) linksmai giedoti; sin. čiauškėti: *Padángėje traliúoja vyturė̃lis. Paupyjè lakštiñgala giesmès traliúoja.*

2. (ką, po ką) tralialiuoti 1: *Mergýtė vìsą diẽną linksmà põ kiẽmą dainelès traliúoja. Ar̃ nepavargaĩ bè pérstojo traliúoti?*

tralúoti, *tralúoja, tralãvo* vksm. (ką, kame)

traukti tralą, žūklauti tralu: *Žvejaĩ Kuršių mãriose tralúoja stìntas. Šiosè viẽtose žvejaĩ tralúodavo vidutìnio gỹlio vandenyjè. Tralúojant bùvo sugautà stambì jū́rų kiaũlė.*

tramãžolė dkt. (1)

vaistinis augalas šliaužiančiu ar kylančiu stiebu, apskritais lapais ir melsvai violetiniais žiedais (ppr. šliaužiančioji tramažolė, *Glechoma hederacea*): *Péržydėjusi tramãžolė išlėidžia daũg paláipų, kuriõs išlėidžia šaknis ir taĩp išáuga daũg naujų augalų. Tramãžolių preparãtai tiñka kepenų, tulžiẽs pūslė̃s ligóms, anorèksijai gýdyti. Tramãžolėmis apsinuõdiję gyvuliaĩ seilė́jasi, prakaitúoja, tam̃pa baĩkštūs. Tramãžoles rẽnka patvoriuosè, krū́muose, bergždýnuose.*

trámdymas dkt. ppr. vns. (1)

1. → tramdyti 1: *Liū̃tų trámdymas.*

2. → tramdyti 2: *Sukìlėlių [maĩštininkų, sukilìmo] trámdymas. Riáušių trámdymo dalinỹs.*

3. → tramdyti 3: *Veřkiančio vaĩko trámdymas.*

4. → tramdyti 4: *Gaisrų̃ [pótvynių] trámdymas.*

5. → tramdyti 5: *Sàvo emòcijų [pyčkčio] trámdymas.*

trámdyti, *trámdo, trámdė* vksm.

1. (ką, kuo) priversti paklusti (kalbant apie gyvūnus); sin. ramdyti, suvaldyti: *Sunkù bùvo trámdyti dár nekinkýtą árklį. Jìs trámdo žvéris [liūtùs]. Įpýkęs šeimininkas metalinė grandinė trámdė įsismarkãvusį bùlių.* | neig. (ko): *Šìto árklio kõl kàs netrámdysime.*

2. (ką, kuo) jėga gniaužti, malšinti, slopinti, priversti paklusti (kalbant apie žmones): *Polìcija gìrtus chuliganùs [įsisiáutėjusius protestúotojus] trámdė ašarìnėmis dùjomis. Polìcininkai, apsiginklãvę gumìnėmis lazdomìs, skýdais ir šáutuvais, ẽmėsi trámdyti įsiáudrinusius riáušininkus. Mušeikàs pareigū̃nai trámdė šū̃viais.*

3. (ką) maldyti, raminti, tildyti: *Sunerìmusi mótina trámdė veřkiančius vaikùs. Kaĩ kuriẽ tėvaĩ vaikáms draũdžia kamabriuose kárstytis, bėgióti, šokinéti, todẽl taĩp trámdomiems vaikáms kaũpiasi įtampa, kurì sùkelia nẽrimą.* | neig. (ko): *Netrámdyk vaĩko, teguĩ šẽlsta.*

4. pažaboti, suvaldyti stichinę ar kitą griaunamąją jėgą: *Liepsnàs trámdė keturì ugniagesių ekipãžai. Poseidòno valdžiõs žénklas – trìšakis, kuriuõ jìs trámdydavo vandeñs stìchiją. Inžinèrijos bataliònas jaũ ruõšiasi trámdyti ledų̃ sángrūdas ir dẽl jų̃ kỹlančius pótvynius.*

5. (ką) stengtis sulaikyti, suvaldyti (kalbant apie jausmus, emocijas, vidinius impulsus ir pan.); sin. tvardyti: *Nebùvo leñgva trámdyti emòcijas [geĩdulius]. Trèneris suñkiai trámdė pérgalės džiaũgsmą. Jiẽ liñkę trámdyti sàvo jausmùs, vìską vértina protù. Knỹgą skaičiaũ vėlaĩ nãktį, tàd trámdžiau ìš plaũčių besiveržiantį kvatójimą, veřsdamas jį̃ tyliù prunkštimù į̃ kùmštį. Išsìveržė ìlgus príespaudos metùs trámdytas ir slẽptas skaũsmas.* | neig. (ko): *Jì nemóka trámdyti sàvo pỹkčio [apetìto]. Netrámdyk ãšarų, išsiveřk.*

♦ **trámdyti árklius** neskubėti, santūriau elgtis, nesišakoti: *Ramiaũ, trámdyk árklius, išsišókėli! Trámdyk árklius, nès gáusi šaukìmą į̃ teĩsmą.*

trámdytojas, trámdytoja dkt. (1)

1. žmogus, kurio darbas yra tramdyti žvėris; sin. dresuotojas: *Žvėrių [liūtų, tìgrų] trámdytojas. Jìs dìrbo cìrke meškų trámdytoju.*

2. kas priverčia paklusti, pažaboja, suvaldo pavojingai, destruktyviai veikiančius asmenis: *Nuskaĩtėlių [įstãtymų pažeidėjų, chuligãnų] trámdytojai. Jìs bùvo įtakingiáusias pasáulio polìtikas, žymiáusias XXI ámžiaus kãro nusikaĩtėlių gaujõs trámdytojas.*

3. kas tramdo, valdo stichines jėgas ar prisitaikęs prie jų priverčia jas veikti savo naudai: *Svéikiname visùs ugniẽs trámdytojus sù Šveñtojo Florijõno dienà. Kintuosè aitvarãvimo centrè nuõ balañdžio ikì spãlio laukiamì ir būsimì, ir patýrę vė́jo trámdytojai.*

trámdomieji marškiniaĩ

1. specialus stipraus audinio drabužis ilgomis rankovėmis, skirtas sutramdyti stipriai susijaudinusius, agresyvius ar pavojingai besielgiančius psichikos sutrikimų turinčius asmenis, apribojant jų rankų judesius: *Šiuolaikìnėje psichiãtrijoje trámdomieji marškiniaĩ bevéik nenaudójami, daũgelyje šalių̃, įskaĩtant Euròpą, jiẽ laĩkomi pasẽnusia ir peř griežtà fizinio suvaržymo príemone. Ìš trámdomųjų marškinių̃ ligónis negalė́jo išsivadúoti. Fìlmo pabaigojè sanitãrai vẽda į̃ palãtą bejẽgį pamìšėlį, àpvilktą trámdomaisiais*

maršk̃iniaĩs sù ùž nùgaros surištomìs rankóvėmis.

2. tramdomoji priemonė: *Polìcija neblaivíems vairúotojams ruõšia trámdomuosius márškinius. Onkològinėms ligóms rañdama vìs daugiaũ trámdomųjų marškinių̃.*

tramplìnas dkt. (2), **tramplýnas** (1)

1. spyruoklinis tiltelis arba spyruokliuojanti lenta atsispirti atliekant akrobatikos, gimnastikos šuolius, šuolius į vandenį: *Šúoliai į̃ vándenį vỹksta atsispỹrus nuõ tramplìno arbà platfòrmos. Nè kiekvíenas išdrį̃sta šókti nuõ tramplìno į̃ baseĩną. Gimnãstų tramplìnai naudójami atramìniams šúoliams ir̃ kitíems pratìmams atlìkti.*

2. specialus šuolių su slidėmis įrenginys kalno šlaite slidininkui įgauti didesnį greitį, atsispirti ir nušokti: *Šúoliai sù slìdėmis – taĩ spòrto šakà, kuriojè spòrtininkas, įsibėgė́jęs añt miĨžiniško tramplìno, tùri nušókti kuõ ilgèsnį atstùmą. Šúoliai nuõ tramplìno gãli vỹkti nèt vãsarą, bèt tám reĩkia, kàd nusileidìmo tãkas bũtų pàdengtas porcelianù arbà plãstiku.*

3. pradinės sąlygos, padedančios pasiekti didesnę sėkmę, pažangą, aukštesnį tikslą ar tolesnį tobulėjimą: *Daũg dìrbau ir̃ susikū́riau tramplìną sàvo karjèros aukštumóms. Kūrybìngai mėnininkei šìs konkùrsas bùvo tìk tramplìnas, išláisvinęs jõs vaizduõtę. Tikiúosi, šì krìzė tàps savótišku tramplinù, paskãtinsiančiu mū́sų tobulė́jimą.*

tramvãjus dkt. (2)

elektrinė bėginė transporto priemonė, kuriai energija tiekiama laidu, pakabintu virš bėgių kelio: *Pirmàsis tramvãjus bùvo įrengtas netolì Berlýno XIX ámžiuje. Tramvãjaus vagonè telĨpa ikì šimto keleĩvių. Klaĩpėdoje pačiojè XX ámžiaus pradžiojè bùvo įrengtos dvì tramvãjaus lìnijos. Rygojè ikì autobusų stotiẽs važiavaũ tramvãjumi.*

trãnas dkt. (4)

1. bičių patinas: *Pagrindìnė trãno fùnkcija – apvaisìnti bìčių motinė̃lę. Tranaĩ íeško motinė̃lių nèt ùž daugýbės kilomètrų. Rùdenį bìtės nustója tranùs maitìnti ir̃ nusiĨpusius išvãro ìš ãvilio. Bìčių šeimojè ỹra vienà mótina, nuõ keliū̃ šimtū̃ ikì tū́kstančio tranū̃ ir̃ nuõ penkiū̃ ikì šimto tū́kstančių bìčių darbiniñkių.*

2. neigiam. kas nieko nedirba, gyvena kitų darbu; sin. išnaudotojas, dykaduonis, dykūnas: *Výras bùvo išvadìntas tranù ir̃ tìnginiu. Kai kuriẽ emigrántai tam̃pa valstýbės tranaĩs. Šiẽ pártijos tranaĩ peř kelĩs dešimtmečius išmóko naikìnti, võgti ir̃ melúoti.*

trandìjimas dkt. ppr. vns. (1)

→ trandyti: *Mėdžių [sėno kélmo] trandìjimas.*

trandìs, *trandiẽs* dkt. mot. (4)

1. KINIVARPA: *Trañdys ẽmė gráužti sėną sviřną. Sìjose pìlna trandžių̃. Nè puvẽsis įsìmetė į̃ mėdį ir̃ nè trañdys jį̃ suvařpė, õ kulĨkos. Trandìs gãlima įveĩkti, tìk reĩkia tiñkamai impregnúoti mėdį.* | prk.: *Tóji trandìs màno gyvėnimo pãmatus pagráužė!*

2. KANDIS[3]: *Výras užsitem̃pęs sėną, trandžių̃ suvarpýtą megztìnį. Sãko, kàd trandìms nepatiñka levándų kvãpas.*

trañdys, *trandžių* dkt. dgs. (4)

1. kinivarpų išėsto medžio liekanos: *Ìš rąstų bỹra trañdys. Pajùdinau ratẽlį, taĩ tìk trañdys pasipýlė.*

2. sutrūnijusio medžio liekanos: *Čià nè málkos, õ trañdys! Ìš trobẽlės lìko trandžių krūvà.*

trandýti, *trandìja, trandìjo* vksm.

būti trandžių ėdamam: *Lietaũs meřkiamos leñtos ẽmė trandýti. Labiáusiai trandìja beržaĩ.*

tranìnis, tranìnė bdv. (4)

susijęs su tranais: *Tranìniai peraĩ. Tranìnės šeimõs avilỹs. Tranìniai koriaĩ sumãžina érkių skaĩčių. Ìš tranìnių kiaušinẽlių išsivýsto tranaĩ.*

trañkiai prv.

garsiai, triukšmingai, smarkiai: *Jì trañkiai váikščioja, trañkiai durìs vársto. Kažkàs trañkiai pabéldė į̃ lángą. Kareĩviai žeñgia trañkiai. Kaimýnai trañkiai šveñtė vestuvès. Gausùs pérsirengėlių būrỹs trañkiai atsivéikino sù žiemà.* | aukšt.: *Výrai kaskařt trankiaũ šnekéjosi.* | aukšč.: *Jaunìmas šiẽmet trankiáusiai àtšventė Naujuõsius metùs.*

trañkymas dkt. ppr. vns. (1)

1. → trankyti 1: *Tàs dùrų trañkymas manè vẽda ìš kantrýbės. Trañkymą kùmščiu į̃ stãlą patéisinu tìk ekstremaliosè situãcijose. Nórs víenas rýtas tebũna bè paniùrusių veidų ir dùrų trañkymo.* | sngr.: *Subárk vaikùs ùž trañkymąsi. Nebùvo girdéti neĩ rėkìmo, neĩ trañkymosi.*

2. sngr. → trankyti 2: *Paũkščių trañkymasis į̃ automobìlio lángus.*

3. → trankyti 3: *Kaĩ ìš añksto susitařsim, bùs mažiaũ snùkių trañkymo. Ką̃ jìs čià fantazúoja apiẽ šónkaulių trañkymus?*

4. → trankyti 4: *Šį̃met nebùvo neĩ smarkių trañkymų, neĩ gaisrų̃.* | sngr.: *Vìsas nãmas drebéjo nuõ perkū́no trañkymosi.*

5. sngr. → trankyti 5: *Kaĩp táu nepabósta tàs trañkymasis põ pasáulį. Atviraĩ sãkant, àš jaũ pavargaũ nuõ tõ mū́sų trañkymosi põ Euròpą.*

6. → trankyti 6: *Àš bijaũ tõ trañkymo, nevažiúosiu.*

trankýti, *trañko, trañkė* vksm.

1. (ką, kuo, kame) su triukšmu ne kartą smarkiai daužti, trenkti mesti; sin. daužyti: *Tévas kùmščiu trañkė stãlą. Gìrtas výras trañkė añt grindų̃ dáiktus. Vaikaĩ trañko dùrimis, nèt síenos drẽba. Kažkàs virtùvėje púodus trañko. Véjas trañko lángus.* | neig. (ko): *Vaikaĩ, netrankýkit dùrų!* | sngr. (ant ko, kame): *Kaĩ jìs užpỹksta, ìma trankýtis. Eĩk, pažiūrė́k, kàs añt aũkšto trañkosi. Sodýboje nuõlat trankýdavosi dùrys, atsidarinė́davo langaĩ.*

2. sngr. (į ką) stipriai kelis kartus atsitrenkti, daužytis į ką nors ar vienam į kitą: *Šernų̃ patinaĩ grùmdamiesi trañkėsi víenas į̃ kìtą. Mẽdžio šakà negailestìngai trañkosi į̃ plóną palépės síeną. Astronáutai trañkėsi į̃ vidinės kòsminės stotiẽs síenas tařsi stãlo tèniso kamuoliùkai. Automobìlis kẽletą kařtų apsisùko trankýdamasis į̃ kẽlio atìtvarus.*

3. (ką, per ką, kuo) mušti, daužyti, pliekti: *Užpuolìkai aũką trañkė kùmščiais peř šónus. Vaĩkas skùndėsi, kàd kelì klasiõkai ìš jõ týčiojasi ir jį̃ trañko. Įsiùtusi móteris trañkė výrą rañkomis ir rañkine. Tù jám nórs kū́ju peř*

gálvą trankýk, jìs sàvo núomonės nepakeĩs. Kalinỹs trañkė gálvą į̃ síeną. | neig. (ko): *Tù mán vaĩko netrankýsi!*

4. smarkiai dundėti; sin. griausti, griaudėti, grumėti: *Griaustìnis nustójo trañkęs.* | sngr.: *Nãktį perkū̃nas trañkėsi. Šiañdien viẽtomis numãtomi krituliaĩ, trankýsis griaustìnis. Nãktį trañkęsi žaibaĩ labiáusiai pàkenkė aukštõs įtampos lìnijoms.*

5. sngr. (po ką, ant ko, kame, iš ko, į ką) šnek. daug keliauti; sin. bastytis, valkiotis: *Mégstu trankýtis põ pasáulį. Jìs naktimìs trañkosi, õ diẽną miẽga. Gãtvės muzikántas trejùs metùs trañkėsi ùžsienyje. Įsimylė́jėliai peř naktìs trankýdavosi añt motociklų põ apýlinkes. Šių artìstų gyvẽnimas prìmena kabarètą: trañkosi ìš víeno gãlo į̃ kìtą, kàs sù šeimõm, kàs bè šeimų̃.*

6. beasm. purtyti, kratyti vežant nelygia vieta: *Griñdiniu važiúojant labaĩ trañko.*

trankùmas dkt. ppr. vns. (2)

1. nelygumas, kietumas, grublėtumas: *Kẽlio [žvỹrkelio] trankùmas.*

2. garsumas, skardumas, smarkumas, triukšmingumas: *Várgina kuřtinantis kaimýnų mùzikos trankùmas. Tradìciniam graĩkų folklòrui būdìngas linksmùmas ir̃ trankùmas. Tiẽ, kuriẽ festivãlyje tìkisi trankùmo ir̃ labaĩ daũg gařso, turẽs nusivìlti.*

trankùs, trankì bdv. (4)

1. garsus, triukšmingas, smarkus: *Trankùs variklio dárbas. Trankì mùzika [dainà, melòdija]. Dainà sù trankiù príedainiu. Trañkios vèstuvės. Pavargstù šokdamà trankiùs šokiùs.* | aukšt.: *Šeštãdienį šiojè sãlėje skambẽs dár trankėsnė mùzika. Kuõ garsiaũ skambė́jo daĩnos, tuõ trankesnì dãrėsi šõkiai.* | aukšč.: *Taĩ pàts trankiáusias vakarẽlis. Gražiáusias dainàs, trankiáusius šokiùs, įdomiáusius pãsakojimus žiūrõvams dovanójo folklòro ansámbliai. Jaũ šį̃ penktãdienį mū́sų arènoje įvỹks benè trankiáusias šiõs žiemõs koncẽrtas Lietuvojè.*

2. kratus, nelygus, kietas: *Labaĩ trankùs, duobėtas kẽlias. Nuõ trankaũs kẽlio dvìratininkams įskaũdo ùžpakalius.* | aukšt.: *Šìs viẽškelis dár trankėsnis.*

3. žr. trankusis priebalsis.

trankùsis príebalsis

priebalsis, kurį tariant svarbiausias vaidmuo tenka šlamesiui – b, d, g, k, p, s, š, t, z, ž ir kt.: *Lyginamàsis lietùvių ir̃ lãtvių kalbų̃ trankiųjų príebalsių tyrìmas. Stráipsnyje aprašýti trankiųjų príebalsių akùstiniai póžymiai. Tyrìmo tìkslas – ištìrti lietùvių bendrìnės kalbõs trankiuõsius príebalsius.* • plg. balsingasis priebalsis.

trans-

1. tarptautinė žodžio dalis, reiškianti judėjimą per kokią erdvę, jos kirtimą (pvz., *transatlántinis*).

2. tarptautinė žodžio dalis, reiškianti buvimą už ko ribų (pvz., *transurãninis, transcendeñcija*).

3. tarptautinė žodžio dalis, reiškianti ko pakeitimą, pakitimą (pvz., *transformúoti, transliterúoti*).

tránsas dkt. (1)

1. į miegą panaši psichikos būsena, ppr. pasitaikanti sergant isterija, hipnozės metu: *Patèkti [nugriñzti] į̃ tránsą. Atsibùsti ìš tránso. Sukélti tránsą gãlima hipnozè. Apẽmus tránsui sumažė́ja jautrùmas išorìniams dirgìkliams. Põ keliũ minùčių pacieñtas skéndėjo giliamè tránse.*

2. ekstazės būsena: *Nériau į muzikìnį [religìnį] tránsą. Mán sunkù pačiám vértini kūrinį, nès rašýdamas būnù tránse. Kai kuriẽ rìtmai ir daĩnos žmogaũs psìchiką panardìna į tránsą.*

transatlántinis, transatlántinė bdv. (1)

susijęs su Atlanto vandenynu, vykstantis per Atlanto vandenyną arba siejantis abipus Atlanto esančias šalis ar regionus: *Transatlántinis skrỹdis. Transatlántinė sutartìs [prekýbos ir investìcijų partnerýstė]. Transatlántiniai ryšiaĩ. Klieñtams siūlome transatlántinius kruizùs.*

transcendeñcija dkt. vns. (1)

fil. buvimas, egzistavimas už proto, pažinimo, materialios tikrovės ribų: *Religijos filosòfijoje transcendeñcija dažnaĩ tapãtinama sù Dievù, ẽsančiu anàpus pasáulio. Kaĩ kalbame apiẽ transcendeñciją, dažnaĩ tùrime omenyjè bañdymą suvókti begalýbę, kurì péržengia mūsų patyrìmo, suvokìmo ribàs.*

transcendeñcinis, transcendeñcinė bdv. (1) fil.

TRANSCENDENTINIS: *Transcendeñciniai pótyriai. Transcendeñcinė begalýbė. Transcendeñcinės núojautos. Stebėjome transcendeñcine ramýbe dvelkiantį saulėlydį. Pùsė tiriamųjų kasdiẽn transcendeñcinei meditãcijai skìrdavo põ kẽturiasdešimt minùčių.*

transcendeñtinis, transcendeñtinė bdv. (1) fil.

esantis už proto, pažinimo, materialios tikrovės ribų, neprieinamas patyrimui; sin. transcendencinis: *Transcendeñtinė būtìs. Transcendeñtinės meditãcijos mókytojas. Transcendeñtiniai reiškiniaĩ. Fìlme sàvo transcendeñtine patirtimì dalìnasi žmónės, sugrįžę ìš kòmos būklės. Diẽvas ámžinas, nès ỹra transcendeñtinis – ẽsantis anàpus mūsų pasáulio.*

transeuròpinis, transeuròpinė bdv. (1)

kertantis Europos valstybių teritorijas, apimantis visą Europą ar jungiantis įvairias Europos valstybes: *Transeuròpinis geležìnkelis [transpòrto, energètikos tiñklas]. Transeuròpinio kelių tiñklo modernizãvimas. Vìlniaus logìstikos párkas įsikūręs stratègiškoje viẽtoje – priẽ transeuròpinių transpòrto korìdorių. Projèktą finansúoja Euròpos Sąjungos transeuròpinio transpòrto tiñklo fòndas.*

transformãcija dkt. (1)

1. kintamosios elektros srovės įtampos sumažinimas ar padidinimas transformatoriumi: *Transformãcija lėidžia ìš tiñklo įtampos padarýti bèt kókią įtampą, kurì reikalìnga normaliám dárbui užtìkrinti. Transformãcijos koeficieñtas paródo sántykius tarp įeĩnančios įtampos ir išeĩnančios įtampos absoliučių verčių.*

2. reiškinio formos, pavidalo ir kt. pakeitimas, kaita: *Erdvės [laĩko] transformãcija. Geomètrinės transformãcijos. Diskùsija apiẽ kūrýbines transformãcijas kerãmikoje. Skaitmenìnė sveikãtos sistèmos transformãcija daŕniai výksta visojè Euròpoje. Trijų dienų mókymuose kalbėta apiẽ apleistų teritòrijų urbanìstinę transformãciją miẽstuose. Lietuvõs káimas skirtìngais istòriniais laikótarpiais išgyvẽno įvairiàs transformãcijas.* • plg. transformavimas.

3. sintaksinių konstrukcijų sandaros keitimas išlaikant jų pagrindinę reikšmę: *Būdìngi transformãcijos*

pavyzdžiaĩ lietùvių kalbojè – veikiamųjų konstrùkcijų keitìmas neveikiamõsiomis. Transformãcija, kaĩ veiksmažodìniai žõdžių junginiaĩ verčiamì vardažodìniais, vadìnama nominalizãcija.

transformatorìnė dkt. (2)

transformatoriaus patalpa: *Kilùs gaĩsrui transformatorìnėje, nãmo gyvéntojai lìko bè elèktros. Nãmo rūsyjè įrengtà katilìnė ir transformatorìnė. Reikétų pérdažyti transformatorìnę. Vãgys leñda į̃ elèktros transformatorinès võgti varìnių laikìklių.*

transformãtorius dkt. (1)

prietaisas kintamosios elektros srovės įtampai sumažinti ar padidinti: *Transformãtoriaus bãkas [jungiamàsis vañzdis]. Į̃ stulpą įtaisýtas žẽminimo transformãtorius. Transformãtorių sudãro geležìnė šérdis ir añt jõs užmáutos dvì vielõs rìtės.*

transformãvimas dkt. ppr. vns. (1)

→ transformuoti: *Koordinãčių [duomenų bãzės] transformãvimas. Kalbame apiẽ idéjos transformãvimą į̃ pãklausą tùrintį prodùktą. Šiamè kontekstè piliẽtinės visúomenės transformãvimas réiškia naujõs valstýbės gimìmą ir senõs visúomenės miřtį. Mokiniaĩ tùri žinių apiẽ tèksto anãlizės, interpretãvimo, kūrìmo, tvařkymo ir transformãvimo prìncipus beĩ metodùs.* | sngr.: *Ląstẽlių transformãvimasis į̃ navìkines* (med.). *Sõdų transformãvimasis į̃ gyvẽnamųjų namų̃ kvartalùs. Knỹgoje pateĩkiama žinių apiẽ visúomenės transformãvimąsi į̃ informãcinę visúomenę.* • plg. transformacija.

transformúoti, *transformúoja, transformãvo* vksm. (ką, į ką)

pertvarkyti, pakeisti taip, kad įgytų kitą formą, pavidalą, būseną, paskirtį ir pan., paversti kuo nors kitu: *Transformúoti sáulės enerģiją į̃ šìlumą. Žurnãlinį staliùką lengvaĩ transformúosite į̃ eřdvų válgomojo stãlą. Tuřgaus erdvė̃ bùvo transformúota , jojè nè tìk prekiáujama, bèt ir gausù maitìnimo įstaigų.* | sngr. (į ką): *Dìdelės patõgios dvìgulės lóvos transformúojasi į̃ dvì víengules lóvas. Dárbo rìnkos póreikiai transformúojasi. Ìlgainiui dalìs žvejų̃ káimų transformãvosi į̃ kuròrtus.*

transkontineñtinis, transkontineñtinė bdv. (1)

kertantis žemyną, vykstantis per žemyną arba jungiantis skirtingus žemynus ar jų dalis: *Transkontineñtinis skrỹdis [geležìnkelis, laivýbos kanãlas]. Transkontineñtiniai transpòrto tinklaĩ. Transkontineñtinės įvairių prãmonės šakų̃ korporãcijos. Transkontineñtinėse dvìratininkų varžýbose sàvo jėgàs išbandỹs ir lietùvis.*

transkribãvimas dkt. ppr. vns. (1)

1. → transkribuoti 1: *Tarmìnio tèksto transkribãvimas.*

2. → transkribuoti 2: *Svetimžodžių transkribãvimas. Transkribãvimas yrà tèksto pérrašymas, rẽmiantis tám tikrà transkrìpcija. Dė̃l skirtìngų raidýnų tèkste asménvardžių transkribãvimas bùvo neišvéngiamas.*

3. → transkribuoti 3: *Sakrãlinių kūrinių̃ [oratòrijų] transkribãvimas.*

transkribúoti, *transkribúoja, transkribãvo* vksm.

1. (ką) daryti fonetinę transkripciją: *Transkribúojant tarmìnį tèkstą nevartójamos dìdžiosios raĩdės ir įprastì*

skyrýbos ženklaĩ. Transkribúojami víenetai paprastaĩ rãšomi į̃ laužtiniùs skliaustùs.

2. (ką) rašyti pagal transkripcijos (2 r.) dėsnius: *Mū̃sų leidinyjè ukrainiẽčių kalbõs vardaĩ ir pãvardės pérteikiami juõs transkribúojant – pérrašant lietùviškomis raĩdėmis atsižvelgus į̃ vařdo, pavardẽs tarìmą. Kaĩp transkribúoti šį̃ vietóvardį? Raĩdė „h“ transkribúojant sanskrìto vardùs dažniáusiai išlaĩkoma. Transkribúojant ìš kirìlikos į̃ lietùvių kalbą, raĩdė „ы“ dažniáusiai verčiamà į̃ lietùvių „y“.*

3. (ką) daryti muzikinę transkripciją (3 r.): *Kompòzitorė transkribãvo nemažaĩ kūrinių̃ vargõnams.*

transkrìpcija dkt. (1)

1. tikslus kalbos garsų (pa)rašymas pagal tarimą specialiais rašmenimis: *Fonètinė [fonològinė] transkrìpcija. Nesudėtìnga [sudėtìnga] transkrìpcija. Transkrìpcijos ženklaĩ vadìnami diakrìtikais. Transkrìpcija plačiaĩ táikoma móksliniams tèkstams užrašýti dialektològijoje, fonètikoje, fonològijoje. Žodýnuose transkrìpcija gãli bū̃ti pateĩkiamas kai kurių̃ kalbų̃ žõdžių tarìmas.* • plg. perraša.

2. apytikslis kitos kalbos tikrinių vardų, įvairių sudėtinių pavadinimų (už)rašymas pagal tarimą savo kalbos rašmenimis ir pagal savos rašybos taisykles: *Transkrìpcijos taisýklės. Skirtìngi transkrìpcijos prìncipai. Vietóvardžiai sulietùvinti pagaĩ transkrìpcijos ìš ukrainiẽčių kalbõs į̃ lietùvių kalbą taisyklès. Pérraša yrà platèsnis teřminas neĩ transkrìpcija ař transliterãcija.* • plg. perraša, transliteracija.

3. muzikos kūrinio ar jo dalies pritaikymas kitam balsui ar instrumentui: *Transkrìpcija smùikui [áltui]. Klasikìnių kūrinių̃ transkrìpcijos ir kompozìcijos. Transkrìpcija labiaũ nutólusi nuõ originãlo negù aranžúotė.*

transliãcija dkt. (1)

1. laidų, renginių, vaizdo ar garso turinio perdavimas televizijos, radijo, interneto ar kitais ryšio kanalais: *Rãdijo stočių̃ transliãcija peř internètą [internetù]. Tiesióginė šventų̃jų Mišių̃ transliãcija ìš Vìlniaus Arkikãtedros.* • plg. transliavimas.

2. kas transliuojama (televizijos, radijo laida ar kt.): *Žiū́réti [klausýti] transliãciją. Transliãcijos svečiaĩ atsãkė į̃ žiūrõvų kláusimus. Parodõs atidãrymas ir projèkto laimė́tojo apdovanójimai vỹko tiesióginio èterio metù, kuriõ transliãciją stebė́jo tū́kstančiai žiūrõvų iš įvairių̃ pasáulio šalių̃.*

transliãvimas dkt. ppr. vns. (1)

→ transliuoti: *Rãdijo progrãmų transliãvimas. Stabdýti reklãminių klìpų transliãvimą.* • plg. transliacija.

transliterãcija dkt. ppr. vns. (1)

vienos kalbos rašmenų perteikimas kitos kalbos rašmenimis: *Transliterãcija dažniáusiai vartójama mókslo literatū̃roje, bibliogrãfijoje. Transliterãcijos pãvyzdžiu gãli bū̃ti lotýniškuoju raidýnu išspáusdinto ař rankraštìnio tèksto pérrašymas kirìlika ir atvirkščiaĩ.* • plg. perraša, transkripcija.

transliterãvimas dkt. ppr. vns. (1)

→ transliteruoti: *Kirìlikos rašmenų̃ transliterãvimo lotýniškais rašmenimìs taisýklės. Tarptautìnis standártas aprãšo graĩkų abėcė̃lės transliterãvimą į̃ lotýnų abėcė̃lę.*

transliterúoti, *transliterúoja, transliterãvo* vksm. (ką)

žodį, tekstą, užrašytą viena abėcėle, perrašyti kita abėcėle pagal transliteracijos reikalavimus:

Transliterúojant nepáisoma kalbõs garsų, õ tìk íeškoma raĩdės ar raĩdžių sekõs atitikmenų kitamè raidýne. Añtraštės kìnų kalbà transliterúojamos naudójantis tarptautìniais transliterãvimo standártais.

translytis[1]**, translỹtė**[1] bdv. (2)

kurio lytinė tapatybė nesutampa su prigimtine (biologine) lytimi: *Laidojè kalbėsimės apiẽ translỹčių asmenų žmogaũs tėisių pãdėtį Lietuvojè. Daugumà translỹčių paauglių tùri problèmų dẽl sàvo seksuãlinės orientãcijos. Olìmpinėse žaidỹnėse dalyvaũs ir translỹtė móteris ìš Naujõsios Zelándijos. Šiojè svetaĩnėje ràsite atsãkymus į̃ dažniáusiai visúomenėje kỹlančius kláusimus apiẽ translyčiùs ãsmenis ir transseksualùmą.* • plg. transseksualus.

translỹtis[2] dkt. (2)

asmuo, kurio suvokiama lytinė tapatybė skirasi nuo prigimtinės (biologinės) lyties: *Kai kuriẽ translỹčiai nóri medicìninės interveñcijos (hormònų terãpijos ar operãcijų), kàd jų̃ kũnas atitìktų jų̃ lytìnę tapatýbę, õ kitì – nè. Translỹčiai dažnaĩ susìduria sù diskriminãcija, neapýkanta ir̃ smurtù. Homoseksuãlų, biseksuãlų ir̃ translỹčių padėtìs šiojè šalyjè yrà blogiáusia ìš visų̃ Euròpos Sąjungos šalių̃.* • plg. transseksualas.

translytiškùmas dkt. vns. (2)

reiškinys, kai žmogaus lytinė tapatybė ir (arba) lyties vaidmuo neatitinka prigimtinės (biologinės) lyties: *Ieškóti informãcijos apiẽ translytiškùmą. Translytiškùmo priežasčių tyrìmai nagrinė́ja, kókios yrà translỹčių asmenų lytiẽs tapatýbės formãvimosi prí̃ežastys. Pasáulio sveikãtos organizãcija translytiškùmo nebevértina kaĩp psìchikos sutrikìmo. Translytiškùmo teřminas àpima įvairiàs translỹčių asmenų pãtirtis ir̃ tapatýbes, nepriklaũsomai nuõ tõ, ar̃ žmogùs sí̃ekia medicìninio lytiẽs keitìmo.* • plg. transseksualumas.

transliúoti, *transliúoja, transliãvo* vksm. (ką)

visuomenei perduoti vaizdo ir (ar) garso signalą, duomenis ar pranešimus per radiją, televiziją ar internetu: *Laĩdos transliúojamos peř palydõvinę ir̃ kabelìnę televìziją. Rytìnė rãdijo laidà šiañdien tiesiógiai bùvo transliúojama ìš Vìlniaus knỹgų mùgės. Televìzijos kanãlas transliúoja Seĩmo plenãrines sèsijas, spaudõs konfereñcijas ir̃ kitùs Seimè vỹkstančius reñginius. Visùs mókymus transliúosime internetù.*

transliúotojas, transliúotoja dkt. (1)

kas transliuoja: *Visuomenìnis [komeřcinis] transliúotojas. Euròpos rãdijo ir̃ televìzijos transliúotojų sąjunga. Lietuvojè pagrindìnis visuomenìnis transliúotojas yrà Lietuvõs nacionãlinis rãdijas ir̃ televìzija. Parlamentãras kreĩpėsi į̃ tarptautinės žurnalistùs ir̃ transliúotojus víenijančias organizãcijas.*

transmìsija dkt. ppr. vns. (1)

įrenginiai ir įtaisai, kuriais mechaninė energija iš variklio perduodama darbo mašinoms arba mechanizmams: *Hidráulinė [elektrìnė, automãtinė] transmìsija. Transmìsijos dãlys [remòntas]. Mechãninė transmìsija naudójama automobìliuose, motocìkluose, trãktoriuose.*

transparántas dkt. (1)

ant rėmo ištemptas audeklas su paveikslu ar tekstu, nešamas eitynėse: *Nẽšėme transparántus sù tautìnio atgimìmo heròjų portrètais. Jaunuõliai kviečiamì atvỹkti į̃ áikštę sù sàvo transparántais. Streĩkininkai atsìvežė eitỹnėms skirtų nuotaikìngų transparántų.*

transplantãcija dkt. (1)

kūno organo, organų sistemos ar audinio perkėlimas į to paties organizmo kitą vietą, į tos pačios arba kitos rūšies kitą organizmą; sin. transplantavimas, persodinimas: *Ìnksto [širdiẽs, kepenų̃, plaũčių] transplantãcija. Transplantãcija pàdeda pataisýti ǰgimtus arbà dė̃l ligõs ar sužeidìmo įgýtus kū̃no defektùs. Dažniáusiai òrganų transplantãcija atliekamà ekstremaliù sunkiõs ligõs ãtveju, kaĩ nėrà kitų̃ bū̃dų išgélbėti žmogaũs gyvýbę. Daugýbė ligónių láukia rãgenos transplantãcijos.*

transplantãtas dkt. (2)

persodintas kūno organas ar audinys: *Òrganų transplantãcijos nuõ įprastų̃ operãcijų skìriasi tuõ, kàd atliẽkant pérsodinimą, visų̃ pirmà reĩkia turéti transplantãtą. Žmogaũs òrganų transplantãtų šaltìniai kol kàs yrà dù: gyvì dònorai ir mìrę žmónės. Organìzmas, kuriám pérsodinamas transplantãtas, vadìnamas recipientù. Svarbù atidžiaĩ atriñkti pérsodinimui tiñkamus transplantatùs ir pasiriñkti geriáusią operãcijos metòdą.*

transplantãvimas dkt. ppr. vns. (1)

kūno organo, organų sistemos ar audinio perkėlimas į to paties organizmo kitą vietą, į tos pačios arba kitos rūšies kitą organizmą; sin. transplantacija, persodinimas: *Transplantãvimui skirtì dònorų òrganai. Bū́tina daugiaũ kalbė́ti apiẽ òrganų dovanójimo ir transplantãvimo svarbą. Organìzmo imùninė sistèma apsuñkina skirtìngų gyvū̃nų rū́šių òrganų transplantãvimą.*

transplantològas, transplantològė dkt. (2)

transplantologijos specialistas: *Gýdytojas [chirùrgas] transplantològas. Lietuvõs transplantològų asociãcija. Kasmė̃t añtrąjį spãlio šeštãdienį pagerbiame visùs donorýstės ir transplantãcijos procèso dalyviùs – gýdytojus reanimatologùs, transplantologùs, vìsą medicìnos personãlą. Jìs dìrba gýdytoju transplantologù ir chirùrgijos specialistù.*

transplantològija dkt. vns. (1)

medicinos šaka, mokslas, tiriantis audinių, organų ar organų sistemos persodinimą (transplantaciją): *Sąnarių̃ transplantològijos specialìstas. Tiriamíeji preparãtai skirtì onkològijai, imunològijai, transplantològijai ir endokrinològijai. Klìnikoje, výstant transplantològiją, sėkmìngai atliẽkamos kepenų̃ ir kasõs transplantãcijos.*

transplantúoti, *transplantúoja, transplantãvo* vksm. (ką, kam)

persodinti audinius, organus ar organų sistemas, atlikti transplantaciją: *Vaĩkui negãli bū́ti transplantúojami suáugusio žmogaũs òrganai. Lietuvõs gýdytojai transplantològai donorìnę šìrdį transplantúoja, jéigu dònoras yrà nè vyrèsnis kaĩp kẽturiasdešimt penkerių̃ mẽtų.*

transponúoti, *transponúoja, transponãvo* vksm. (ką, į ką)

perkelti elementą, duomenis ar informaciją iš vienos sistemos į kitą, sukeisti vietomis arba pritaikyti kitoje srityje: *Knỹgoje pateikiamì lietùvių kalbõs tarmių̃ beĩ patarmių̃ aprašaĩ, žemė́lapiai, transkribúoti ir transponúoti įvairių̃ šnektų̃ tèkstai. Tarmių̃ žodýnuose antraštìniai žõdžiai paprastaĩ pateikiamì transponúoti ǰ bendrìnę lietùvių kalbą ir kirčiúoti. Mùzikos transponúotojas transponúoja mùzikos kū́rinius ǰ kitàs tonãcijas, kàd jiẽ tìktų kitíems instrumeñtams arbà vokalìstams.*

transportabilùs, transportabilì bdv. (4)

tinkamas saugiai pervežti ar gabenti iš vienos vietos į kitą, išlaikant esamą būklę, kokybę ar savybes: *Transportabilùs pacieñtas – taĩ asmuõ, kuriõ bū̃klė ỹra stabilì ir jį̃ gãlima saũgiai pérvežti ìš vienõs viẽtos į̃ kìtą. Šiẽ pomidòrai labaĩ skãnūs, grãžūs, transportabìlūs, greĩt nepérnoksta. Šiõs óbelys vẽda kokýbiškus, transportabiliùs, gerõs ìšvaizdos ir skaniùs vaisiùs.*

transpòrtas dkt. ppr. vns. (1)

1. krovinių ir keleivių gabenimas įvairiomis priemonėmis: *Viešàsis [privatùs, sunkùsis, elektrìnis, krovinìnis, karìnis, tarnýbinis] transpòrtas. Transpòrto ekonòmika [polìtika, logìstika]. Víešojo transpòrto stotẽlė [bìlietas]. Pagaĩ keliùs, kuriaĩs vežamì keleĩviai ir krovìniai, skìriamas sausumõs ir óro transpòrtas. Daugiáusia pasáulyje yrà automobìlių transpòrto prí̀emonių.* • plg. transportavimas.

2. priemonės, skirtos ar pritaikytos keleiviams ar kroviniams vežti: *Transpòrto prí̀emonių draudìmas [eĩsmas, regìstras]. Transpòrto sistemà. Transpòrto sraũtas [spūstìs]. Daugumà transpòrto prí̀emonių tùri varikliùs. Kókiu transpòrtu geriáusia keliáuti?*

transportãvimas dkt. ppr. vns. (1)

→ transportuoti: *Branduolìnio giñklo [kãro tèchnikos] transportãvimas (kar.). Krovinių̃ transportãvimas výkdomas reguliariaĩs reĩsais. Prí̀etaisas léidžia stebéti króvinio transportãvimą. Organizúojame krovinių̃ transportãvimą geležìnkeliais Báltijos regionè.* • plg. transportas.

transpòrteris dkt. (1)

įrenginys, skirtas kroviniui transportuoti iš vienos vietos į kitą: *Grandinìnis [júostinis] transpòrteris. Transpòrteriais transportúojamos pjùvenos, drõžlės, grūdaĩ ir kitì bìrūs prodùktai. Medí̀enos ãtliekos šãlinamos mechãniniais transpòrteriais.* • plg. konvejeris.

transpòrtininkas, transpòrtininkė dkt. (1)

transporto (1 r.) darbuotojas (darbininkas ar tarnautojas): *Lietuvõs transpòrtininkai gãli teĩkti absoliučiaĩ visàs pérvežimo pãslaugas, nuõ universalių̃ ikì specìfinių krovinių̃, tokių̃ kaĩp gyvulių̃, stìklo ar negabarìtinių krovinių̃, pérvežimo. Modernùs autobùsas sudómino daũgelio miẽstų transpòrtininkus.*

transpòrtinis, transpòrtinė bdv. (1)

susijęs su transportu (1 r.), priklausantis transportui: *Transpòrtinis lėktùvas. Transpòrtiniai narvaĩ skirtì gyvū̃nams ir paũkščiams pérvežti. Transpòrtinė užtaĩsymo mašinà skirtà rakètoms laikýti, vèžti ir jų̃ leidìmo įrenginiáms užtaisýti. Leñtos sùdedamos į̃ transpòrtinius paketùs. Transpòrtiniu órlaiviu skraidìnamas personãlas ir krovìniai.*

transportúoti, *transportúoja, transportãvo* vksm. (ką, iš ko, į ką, iki ko, kame, kuo)

vežti, gabenti iš vienos vietos į kitą (ppr. didesnį kiekį krovinių, prekių): *Transportúojame króvinius ìš Dãnijos ir kitų̃ Skandinãvijos šalių̃ į̃ Vokietìją. Jéi jū̃sų transpòrto prí̀emonė nebevažiúoja, transportúosime jã ikì artimiáusios remònto ar sáugojimo viẽtos. Smulkesniùs drùskos gãbalus transportúodavo medìnėse statìnėse. Vỹno dė̃žės bùvo tranportúojamos laivaĩs.*

transportúotojas, transportúotoja dkt. (1)

kas transportuoja: *Trąšų [nãftos, dùjų] transportúotojai. Gamýbos įmonė íeško transportúotojų. Surašýti pažeidìmų protokòlai sudraũsmino miškų savininkùs ir medíenos ruošė́jus beĩ transportúotojus.*

transseksuãlas, transseksuãlė dkt. (2)

žmogus, kurio lytinė tapatybė nesutampa su prigimtine (biologine) lytimi ir kuris siekia lytį pakeisti medicininiu būdu: *Transseksuãlams sãvas kū́nas atródo tařsi svẽtimas, dė̃l tõ jiẽ keñčia. Translýčiai ãsmenys – platèsnė są́voka negù transseksuãlai. Psichològams nesuprañtamas polìtikų pózįūris į̃ transseksualùs. Brazìlai riñko gražiáusią transseksuãlą. Transseksuãlės svajõnė – sukùrti šeĩmą ir turéti vaikų̃. Transseksuãlės ìš Tailándo vìs labiaũ moteriškė́ja.* • plg. translytis[2].

transseksualùmas dkt. vns. (2)

neatitikimas tarp psichinės ir biologinės žmogaus lyties, noras būti kitos lyties žmogumi: *Šiañdien daũgelyje profesinių ir akadèminių kontèkstų „transseksualùmo“ teřminas vartójamas rečiaũ, nès laĩkomas siauresniù neĩ „translytiškùmas“. Chirùrginių interveñcijų naudójimas transseksualùmui gýdyti vértinamas ìtin nevienareĩkšmiškai. Ikì šiõl nėrà vieníngos núomonės dė̃l transseksualùmo priežasčių̃ – giñčijamasi, ar šią bū́klę lẽmia tám tikrì fìziniai objektỹvūs pakitìmai smegenysė, ar tìk psichològinės príežastys.* • plg. translytiškumas.

transseksualùs, transseksualì bdv. (4)

toks, kurio lytinė tapatybė nesutampa su prigimtine (biologine) lytimi ir kuris siekia lytį pakeisti medicininiu būdu: *Transseksualùs výras. Transseksualì móteris. Lesbiẽčių, gė́jų, biseksualių̃ ir transseksualių̃ asmenų̃ tė́isių apžvalgà. Psichoterãpinė pagálba transseksualíems asmenìms. Transseksuãlūs ãsmenys mė́gsta reñgtis kaĩp príešinga lytìs, bèt skìriasi nuõ transvestìtų, nès príešingos lytiẽs drabùžių dėvė́jimas jíems nesùkelia eròtinio pasitė́nkinimo.* • plg. translytis[1].

transurãninis, transurãninė bdv. (1)

periodinėje elementų sistemoje esantis už urano (t. y. turintis didesnį už uraną atomų skaičių): *Transurãniniai elemeñtai. Transurãninės liẽkanos [ãtliekos]. Transurãninių elemeñtų gavýba branduolìniuose reãktoriuose.*

transvestìtas, transvestìtė dkt. (2)

asmuo, kuris rengiasi drabužiais, tradiciškai siejamais su kita lytimi, ir dėl to patiriantis lytinį susijaudinimą ir pasitenkinimą: *Transvestìtas prisipažìno, kàd dažnaĩ dė̃vi apatiniùs móteriškus drabužiùs põ výriškais. Garsiáusia Áustrijos transvestìtė yrà sureñgusi nè víeną koncer̃tą Euròpoje ir pasáulyje. Jū̃s ẽsate nè vieniñtelė móteris pasáulyje, kurì gyvẽna sù transvestitù. Tailánde viẽtinių žmonių̃ pózįūris į̃ transvestitùs labaĩ liberalùs.*

transvestìzmas dkt. vns. (2)

lytinis susijaudinimas ir pasitenkinimas, kurį sukelia priešingos lyties drabužių dėvėjimas: *Homoseksuãlinis [ekshibicionìstinis, mazochìstinis] transvestìzmas. Transvestìzmas dažnaĩ réiškiasi kartù sù*

transseksualumù. Transvestizmù nelaĩkoma kitõs lytiẽs drabùžių dėvė́jimas nè dė̃l lytìnio pótraukio, bèt dė̃l patogùmo. • plg. fetišizmas.

tranšė́ja dkt. (1)

1. kar. ilgas, gilus, vingiuotas, ppr. įtvirtintas apkasas šaudyti, stebėti, saugiai judėti, kariams ir ginkluotei saugoti nuo priešo: *Kàsti [raũsti] tranšė́jas. Tranšė́ja įrengiamà sujùngiant anksčiaũ ìškastus pavieniùs ãpkasus. Tranšė́jų šlaĩtai tvìrtinami lentomìs.*

2. griovys kam nors kloti, laikyti, įrengti: *Sìloso tranšė́ja* (ž. ū.). *Drenãžo tranšė́ja. Kãbelio tranšė́ja. Priẽ tranšė́jų kařtais išbetonúojama aikštėlė atvežtíems pašaráms iškráuti. Prikráutą tranšė́ją uždeñgia pilietilėno plėvelė̃.*

tranšė́jinis, tranšė́jinė bdv. (1)

kasantis tranšėjas (1, 2 r.), skirtas tranšėjoms kasti: *Tranšė́jinis ekskavãtorius. Tranšė́jinis kasìmo káušas. Tranšė́jiniai võlai. Tranšė́jinė mašinà skirtà tranšė́joms kàsti.*

tranzistorìnis, tranzistorìnė bdv. (2)

susijęs su tranzistoriais (1 r.): *Tranzistorìnis rãdijo imtùvas. Tranzistorìnis jungìklis [kòrpusas, elemeñtas, stiprintùvas]. Tranzistorìnė grandìnė [relė̃].*

tranzìstorius dkt. (1)

1. trijų elektrodų kietojo kūno puslaidininkinis prietaisas elektros virpesiams generuoti ir stiprinti: *Aukštõs įtampos [didelė̃s gãlios, laũko] tranzìstorius. Žẽmo [vidutìnio, áukšto] dãžnio tranzìstorius. Tranzìstorius tùri trìs ar daugiaũ elektròdų. Tranzìstorius gamìna ìš silìcio.*

2. šnek. nešiojamasis puslaidininkinis radijo imtuvas: *Bendrãbutyje priẽ kiekvienõs lóvos gródavo tranzìstorius. Jaunuõliai miẽsto centrè visù garsù klausýdavosi tranzìstorių.*

tranzìtas dkt. ppr. vns. (2)

prekių ir keleivių gabenimas be perkrovimo, persodinimo per tarpinius punktus, ypač esančius kitose valstybėse: *Enerģijos [prẽkių, gamtìnių dùjų, giñklų] tranzìtas. Šalių susitarìmas dė̃l nãftos tranzìto į̃ Lietuvą. Prẽkės gabẽnamos tranzitù sù polìcijos ãpsauga. Nutĩesus dujótiekį, nereikė̃s mokéti ùž dùjų tranzìtą. Tranzìto šalių įstãtymai dažniáusiai nustãto maksimãlų laikótarpį, kurį̃ tranzitù vežamì kroviniaĩ ir keleĩviai gãli bū́ti šių̃ šalių̃ teritòrijoje.*

tranzìtinis, tranzìtinė bdv. (2)

gabenamas, keliaujantis ar kitaip susijęs su tranzitu: *Tranzìtinis krovinỹs [pùnktas]. Tranzìtinė šalìs [pãstotė, stotìs]. Tranzìtiniai keleĩviai važiúoja peř tárpines šalìs. Apsaugõs ekipãžas lỹdi tranzìtinius króvinius.*

tranzitỹvinis, tranzitỹvinė bdv. (1)

reikalaujantis galininko linksnio; sin. galininkinis: *Tranzitỹvinė veiksmãžodžio reikšmė̃. Tranzitỹvinė vartósena.* • ant. intranzityvinis. • plg. tranzityvinis veiksmažodis.

tranzitỹvinis veiksmãžodis

veiksmažodis, žymintis tiesiog su objektu (kuris reiškiamas galininku be prielinksnio) siejamą veiksmą, t. y. galintis turėti tiesioginį papildinį (pvz., *aš matau dangų*); sin. galininkinis veiksmažodis: *Pagrindìnė sángrąžos formánto funkcija – tranzitỹvinį veiksmãžodį paveřsti intranzitỹviniu. Tranzitỹvinių veiksmãžodžių neveikiamóji rūšis dãroma sù visų̃ trijų̃ giminių̃ (dažniáusiai – výriškosios ir móteriškosios) neveikiamaĩsiais dalỹviais.* • ant. intranzityvinis veiksmažodis.

tranzityvùmas dkt. ppr. vns. (2)

gramatinė veiksmažodžių kategorija, rodanti tiesioginį veiksmo santykį su objektu: *Tranzityvùmas būdìngas visóms veiksmãžodžio fòrmoms. Lietùvių kalbojè veiksmãžodžių tranzityvùmo skìrtumus žỹmi veiksmãžodžių kamíenai ir baĩsių kaità, príesagos, príešdėliai ir sángrąžos formántas. Sãkinio tùrinio, arbà reprezentãcinė, fùnkcija yrà susìjusi sù veiksmãžodžio tranzityvumù.* • ant. intranzityvumas.

trãpas dkt. (2)

laivo, lėktuvo pristatomi laiptai ar kopėčios: *Siūbúojančiu trapù lìpome į̃ bãržą. Mechãniko nebùvo neĩ añt trãpo, neĩ krantìnėje. Mačiaũ, kaĩp pàkeliamas lėktùvo trãpas ir kaĩp gimtóji žẽmė slýsta ìš põ kójų kartù sù lėktùvo rãtais. Áidint trankiám sutiktùvių máršui, lėktùvo trapù léidosi pajėgiáusios Euròpos klùbų krepšìnio komándos.*

trapècija dkt. (1)

1. keturkampis, kurio dvi priešingos kraštinės yra lygiagrečios, o kitos dvi nelygiagrečios: *Stačiõji [lygiašõnė] trapècija. Trapècijos aukštìnė [vidurìnė lìnija]. Lygiãgrečios trapècijos kraštìnės vadìnamos pagrindaĩs.*

2. cirko ir gimnastikos prietaisas – ant dviejų virvių ar lynų pakabintas skersinis: *Spòrto įrenginio komplèktą sudãro skersìnis, viřvė, žiedaĩ ir trapècija. Trapècijos žiedaĩ bū̃na apvãlūs arbà trikam̃piai.*

3. šnek. trapecijos (1 r.) formos raumuo tarp sprando, pečių ir viršutinės nugaros dalies; sin. trapecinis raumuo: *Skaũda trapèciją. Įtemptì trapècijos ir kãklo raũmenys. Pratìmas pečiáms, trapècijai, klùbų beĩ nùgaros stabilùmui gẽrinti.*

trapècinis, trapècinė bdv. (1)

trapecijos pavidalo, formos, susijęs su trapecija (1 r.): *Trapècinis raumuõ* (anat.). *Trapècinis diržas ỹra mechãninės pavarõs dalìs, skirtà pérduoti víeno vẽleno sùkamąjį jùdesį ir gãlią kitám. Trapècino griovẽlio skeřspjūvis yrà trapècijos fòrmos. Trapècinės suknẽlės pečių̃ lìnija sutam̃pa sù trumpą́ja įsivaizdúojamos trapècijos kraštinė, õ suknẽlės apačià – sù ilgą́ja.*

trapė́jimas dkt. ppr. vns. (1)

→ trapėti: *Káulų [kremzlių̃] trapė́jimas.*

trapė́ti, *trapė́ja, trapė́jo* vksm.

darytis trapesniam: *Sénstant káulai trapė́ja, lengviaũ lū́žta. Plaukaĩ blañko, sausė́jo, trapė́jo. Neláuk, kõl iñs trapė́ti kremzlės.*

trapìstai dkt. dgs. (2)

katalikų vienuolių ordinas, cistersų šaka: *Trapìstų vienuõliai ir vienuõlės gyvẽna stabiliosè bendrúomenėse, atskirtosè nuõ įprasto visúomenės gyvẽnimo. Trapìstai tùri laikýtis tylõs diẽną ir nãktį, ribóti ryšiùs sù išoriniù pasáuliu. Trapìstų òrdinas garsė́ja askètišku gyvẽnimu. Jéi nèserga, trapìstai tùri neválgyti mėsõs ir žuviẽs. Trapìstai gařsūs sàvo vérdamu alumì.*

trapìstas, trapìstė dkt. (2)

trapistų ordino vienuolis: *Kalnų vienuolýne gyvẽnančius trapistùs pasauliẽčiai gãli aplankýti ir žiẽmą, ir vãsarą. Trapìstai miẽga nenusiviĺkę ãbito. Pirmàsis móterų trapìsčių vienuolýnas įsikū́rė Amèrikoje.*

trapùmas dkt. ppr. vns. (2)

1. kietojo kūno savybė suirti; sin. trupumas: *Kiaušìnių tryniaĩ susaĩniams suteĩks trapùmo. Mèdikai vitamìno D trū́kumą siẽja sù daugýbe sveikãtos sutrikìmų – eneřgijos trū́kumu, káulų trapumù, akių̃ ligomìs. Porceliãnas ùžburia sàvo baltumù ir trapumù.*

2. buvimas trapiam (2 r.): *Nuõ senų̃ laikų̃ kalnaĩ žavė́jo žmónes sàvo didingumù, õ juosè paplìtę augalaĩ – trapumù.*

3. buvimas trapiam (3 r.): *Stìklas simbolizúoja kartu gyvẽnančios porõs rỹšio trapùmą. Eilė́raštyje poetizúojamas žmogaũs egzisteñcijos trapùmas ir laikinùmas.*

trapùs, trapì bdv. (4)

1. greitai lūžtantis, lengvai skylantis, trupantis, byrantis; sin. trupus: *Trãpūs káulai [nagaĩ]. Trapì plõkštė. Trapių̃ žagarė̃lių [sausaĩnių, krèkerių] recèptas. Trapiõs tešlõs pyragė̃liai. Nuostabì lėlė̃ trapià porceliãno galvutė. Indãplovėje gãlite pláuti ir trapiàs vỹno taurès.* | įvr.: *Trapùsis alavìjas* (bot.). *Trapióji opùncija* (bot.). *Trapióji ūmėdė̃* (mik.). *Trapióji mėšlãbudė* (mik.). | aukšt.: *Jéi į̃ tẽšlą papìldomai įmùšite kiaušìnį, vãfliai bùs trapesnì. Ekològiškos grìkių kruõpos bū̃na trapèsnės.* | aukšč.: *Puodẽlis ìš patiẽs trapiáusio porceliãno.*

2. reikalaujantis daug priežiūros; sin. lepus, gležnas, opus: *Švýtinti, galìnga, bèt tuo pačiù ir pažeidžiamà, trapì móteris. Dažnaĩ jùdinamas vanduõ gãli pažeĩsti trapiùs vandeñs áugalus.* | aukšč.: *Dovanóju táu trapiáusius pavãsario žíedus.*

3. netvirtas, nepastovus: *Trãpios paliáubos. Mū́sų sántykiai trãpūs tařsi stìklas. Močiùtės sveikatà labaĩ trapì. Novèlė apiẽ trumpàs ir trapiàs láimės akìmirkas.* | aukšč.: *Sãkoma, kàd trapiáusias dalỹkas žẽmėje – móters méilė.*

trapùtis dkt. (2)

dietinis plonas, trapus paplotėlis, gaminamas iš pūstų ryžių, grikių, kviečių, kukurūzų ir kt. grūdų: *Víenu trapučiù sótus nebū́si. Vaikaĩ mégsta rỹžių trapučiùs sù sezãmais. Kaĩ laikaũsi diẽtos, sumuštiniùs tepù sù trapùčiais. Diabetù ař aleřgija seřgantys žmónės trapučiùs vartója viẽtoje dúonos. Trapùčiuose nėrà cholesteròlio.*

trasà dkt. (2)

1. vietovėje arba žemėlapyje pažymėta linija, rodanti kelią, judėjimo kryptį ir pan.: *Turìstų žỹgio trasà. Kanãlo [ryšių̃ lìnijos] trasà.*

2. šviečiantis kulkos, sviedinio pėdsakas, žymintis jų lėkimo trajektoriją: *Šviečiamõsios kuĺkos trasà.*

3. sport. vietovėje pažymėta kroso, slidinėjimo varžybų, maratono bėgimo vieta, kelias: *Bė̀gimo trasà. Spòrtininkai išbė́go į̃ trãsą. Automobìlis ìšlėkė ìš trãsos. Jaũ trẽčią áukso medãlį olìmpinėje trãsoje iškovójo norvègų slìdininkai. Standártinę olìmpinę triatlòno trãsą sudãro pusañtro kilomètro plaukìmo, kẽturiasdešimt kilomètrų važiãvimo dvìračiu ir dẽšimt kilomètrų bė̀gimo. Šiojè trãsoje vỹksta automobìlių lenktỹnės. Komándos peř septýnias vãlandas turė́jo įveĩkti visàs trasàs.*

trasãvimas dkt. ppr. vns. (1)

→ trasuoti 1: *Geležìnkelio trasãvimas. Vamzdýnų trasãvimo sistemà. Planúojamų tinklų̃ trasãvimas naujamè kvartalè.*

trasòlogas, trasòlogė dkt. (2)

trasologijos specialistas: *Kriminalìstas trasòlogas. Ekspeřtas trasòlogas. Trasòlogės ìšvadose atsispiñdi realì eĩsmo įvykio situãcija. Ìš trasòlogo ìšvados matýti, kàd bãto pãdo pė́dsakas, pàliktas añt įvykio viẽtoje paimtõs kùmštinės pir̃štinės, bùvo įtariamojo.*

trasòlogija dkt. vns. (1)

mokslas, tiriantis nusikaltimo pėdsakus, kriminalistikos šaka: *Kriminalìstinė trasòlogija. Trasòlogijos ekspeřtas. Trasòlogijos tyrìmas [ekspertìzė]. Eĩsmo įvykius àtkuriantiems ekspeřtams teñka pasitel̃kti ir trasòlogijos žiniàs. Nagrinė́jamu ãtveju bū̃tent trasòlogijos ekspeřtai tùri sprę́sti, ìš kuř atsirãdo pė́dsakai añt elèktros skaitìklio.*

trasúoti, *trasúoja, trasãvo* vksm.

1. (ką, per ką) nužymėti trasą (1 r.), kelią, liniją, kryptį: *Dãlį vandéntiekio ař núotekų tinklų̃ reĩkia trasúoti peř privačiàs teritòrijas.*

2. palikti matomą judėjimo pėdsaką: *Trasúojančioji kulkà. Trasúojantysis sviedinỹs. Karìškiams trasúojamieji šoviniaĩ išduodamì nebùvo.*

trąšà dkt. (4)

1. ppr. dgs. mineralinės ir organinės medžiagos, kuriose yra augalams būtinų maisto medžiagų: *Kãlio [fòsforo, azòto, mãgnio] trąšos. Chèminės [baktèrinės, dirbtìnės, granuliúotosios, lėtaĩ veĩkiančios] trąšos. Trašų̃ gamýba. Trašų̃ purkštùvas. Žalióji trąšà – apartà augalų̃ žalióji mãsė. Geriáusiomis trąšomìs seniaũ laikýtas arklių̃ ir kiaũlių mė́šlas. Laukùs trẽšia orgãninėmis trąšomìs.*

2. vns. trąšumas, vešlumas: *Kàs per trąšà svogū̃nų!*

trąšãdėžė dkt. (4)

trėšiamosios dėžė, į kurią pilamos trąšos: *Trąšãdėžė pagamìnta ìš leñgvo ir patvaraũs plãstiko. Priẽ kultivãtoriaus reĩkia primontúoti mechãninę trąšãdėžę. Trąšãdėžėje įmontúotas maišytùvas.*

trąšãvimas dkt. ppr. vns. (1)

→ trąšuoti: *Dirvóžemio [laukų̃, ganỹklų] trąšãvimas.*

trąšiaĩ prv.

gerai, vešliai, kupliai, tarpiai: *Daržo žẽmėje javaĩ trąšiaĩ áuga. Slė̃nyje žolė̃ taĩp trąšiaĩ žėlia.*

trąšìnis, trąšìnė bdv. (2)

skirtas trąšoms: *Trąšìniai maišaĩ.*

traškė́jimas dkt. ppr. vns. (1)

1. → traškėti 1: *Matýt, kažkàs eĩna miškù, girdžiù šakẽlių traškė́jimą. Kàs sùkelia sąnarių̃ traškė́jimą? Dẽl gẽro skõnio ir malonaũs traškė́jimo graĩkiniai riešutaĩ yrà vienì mėgstamiáusių. Pirtysè peř linãmynį nenutìldavo mintuvų̃ traškė́jimas.*

2. → traškėti 2: *Girdė́ti tìk láužo traškė́jimas. Malonù klausýtis liepsnõs traškė́jimo.*

3. → traškėti 3: *Pasigiřdo automãtų traškė́jimas.*

4. → traškėti 4: *Nuõ kaimýnės traškė́jimo ẽmė skaudė́ti gálvą.*

traškesỹs dkt. (3^b)

traškėjimo garsas; sin. treškesys: *Sąnarių̃ traškesỹs. Patefõno [mikrofõno] traškesỹs. Mùs ùžburia dẽgančių málkų traškesỹs. Nóriu mė́gautis áiškiu rãdijo garsù, õ nè traškesiaĩs.*

traškė́ti, *trãška, traškė́jo* vksm.

1. (kame, tarp ko, po kuo) išduoti garsą lūžinėjant, sproginėjant, trūkinėjant, plyšinėjant; sin. trakšėti, treškėti, trekšėti: *Eĩnant miškù põ kójomis trãška saũsos šakùtės. Girdžiù trãškant plõną, peř nãktį sušãlusį lẽdą. Šuñs dantysè traškė́jo graužiamì káulai. Mõrkos skaniaĩ traškẽs tařp dantų̃. Sąnariaĩ trãška ir vyresnė́ms, ir jaunė́ms.*

2. (kame, nuo ko) spragsėti degant ar šąlant; sin. trakšėti: *Židinyjè trãška pušìnės pliaũskos. Krósnyje trãška málkos, ìš púodų skliñda įvairiáusi aromãtai. Bùvo tóks šaĺtis, kàd mẽdžiai traškė́jo. Tadà taĩp šãlo, nèt tvõros traškė́jo. Lẽdas nuõ šaĺčio trãška.*

3. poškėti, pyškėti, bildėti, tarškėti: *Kulkósvaidis traškė́jo bè paliovõs. Važiúojant žvỹrkeliu nèt rãtai trãška. Tánkai važiúodami trãška, bìlda.*

4. (prie ko, apie ką, ant ko) šnek. daug šnekėti; sin. tarškėti, plepėti, tratėti: *Priẽ láužo [añt suoliùko] ilgaĩ traškė́sime apiẽ anuõs laikùs. Tũoj apiẽ tavè traškẽs vìsas miestẽlis.*

5. sirguliuoti, negaluoti: *Mū́sų mótina nebestiprì – trãška ir trãška. Ir àš pradė́jau traškė́ti: visuř skaũda, nepaeinù.*

traškiaĩ prv.

taip, kad būtų traškus: *Traškiaĩ iškeptì vãfliai. Traškiaĩ apskrùdintos bùlvės.*

trãškinimas dkt. ppr. vns. (1)

→ traškinti 1: *Sąnarių̃ [pirštų] trãškinimas. Trãškinimas popieriùkais. Víenas ìš mėgstamiáusių màno šuñs žaidìmų – plastikìnių bùtelių trãškinimas.*

trãškinti, *trãškina, trãškino* vksm.

1. (ką, kuo, už ko, kame) daryti, kad traškėtų (1 r.), kelti traškesį; sin. treškinti: *Girdžiù, kažkàs trãškina šakàs. Pìkta, kaĩ kìno sãlėje ùž nùgaros kàs nórs trãškina skanẽstų maišeliùs [maišẽliais].* | neig. (ko): *Netrãškink tušinùko.*

2. (ką, ant ko, kame) šnek. keliant traškesį ėsti, valgyti, graužti; sin. triauškinti, tratinti: *Voverẽ añt kélmo*

trãškina rí̃ešutus. Triùšiai gardė̀ trãškino morkàs. Vaikaĩ virtùvėje trãškina sausainiùs [óbuolius, agurkùs]. | neig. (ko): *Bū́tų geraĩ, kàd lóvoje netrãškintum spragė̃sių.*

traškùmas dkt. ppr. vns. (2)

buvimas traškiam: *Mãnų kruõpos maltinùkams suteĩkia traškùmo. Gãvę drėgmė̃s, traškùčiai prarañda traškùmą. Sū́ris puĩkiai dẽra sù kẽpintų svogū̃nų traškumù.*

traškùs, traškì bdv. (4)

greit lūžtantis, trapus, kandant traškantis: *Trãškūs, sultìngi saliẽrų stiebaĩ válgomi ir̃ žalì. Mégstu traškiùs sausainiùs [vafliùs, kū̃čiukùs]. Pãtiekalui papuõšti reikė̃s traškių salõtų lãpų. Ìškyloms gamtojè tiñka traškì viští̃ena. Òrkaitėje kepù traškiàs bùlves. Granolà amerikiẽčiai vadìna pakẽpintus traškiùs dribsniùs sù medumì ir̃ kitókiais priẽdais.* | aukšt.: *Į̃ tẽšlą papìldomai įmaĩšius kiaušìnio try̆nį, blỹnai bùs kietesnì, traškesnì. Jéi nórite traškesnių̃ riešutų̃, juõs keliàs minutès paskrùdinkite òrkaitėje.* | aukščz.: *Ankstyví̃eji ridikė̃liai pãtys skaniáusi ir̃ traškiáusi. Traškiáusios rūgštỹnės bū̃na ankstývą pavãsarį.* | **traškù** bev. *Krèkeriai ir̃ trãpios dúonos lazdẽlės – traškù, gardù ir̃ pàprasta.*

traškùtis dkt. (2)

1. ppr. dgs. plonai supjaustyti ir apskrudinti ar džiovinti nedideli traškūs bulvių ar kitų daržovių, vaisių, uogų, duonos ir pan. griežinėliai ar gabaliukai, paprastai valgomi kaip užkandis ar dedami į kitus patiekalus: *Bùlvių traškùčiai sù krãpais [svogū̃nais, sū́riu, grietinė̀]. Natūrãlūs vaĩsių ir̃ daržóvių traškùčiai. Šokolãdas sù brãškių [juodū̃jų serbeñtų] traškùčiais. Nórs ir̃ nesveĩka, vaikaĩ labaĩ mégsta bùlvių traškučiùs. Ikimokỹklinio ùgdymo į̃staigose ir̃ mokỹklose traškùčiais prekiáuti draũdžiama. Dúonos traškùčiai gamìnami ìš specialiaĩ iškeptų̃ dúonos lazdẽlių. Kavìnėje užsisakiaũ aštriõs sriubõs sù rūkýtos šóninės traškùčiais. Nupirk kukurū̃zų traškùčių.*

2. sausas trapus riestainio formos kepinys; sin. riestainėlis, riestainiukas: *Traškùčiai sù aguõnomis [sezamù, glaistù]. Mégstu traškučiùs sù cinamonù. Dúok mažiùkui traškùtį, teguĩ gráužia.*

trąšómaina dkt. ppr. vns. (1)

trąšų keitimo tvarka: *Trąšómainos schemà. Šiám laũkui būtinà trąšómaina. Trąšómaina neleí̃džia dirvózemiui išsèkti, dìdina jõ našùmą.*

trąšùmas dkt. ppr. vns. (2)

1. buvimas trąšiam (1 r.): *Smùlkios mẽdžio dalẽlės pamažù ìrdamos suteĩkia grùntui trąšùmo. Augalaĩ jaũtriai reagúoja į̃ dirvózemio trąšùmą. Dir̃vos skìriasi trąšumù ir̃ drėgnumù. Trąšùmas – vienà pagrindìnių derlingùmo są́lygų.*

2. buvimas trąšiam (2 r.): *Šiẽmet tóks kopū̃stų trąšùmas – vir̃sta ìš lýsvių.*

trąšúoti, *trąšúoja, trąšãvo* vksm. (ką)

trėšti trąšomis: *Dir̃vą [laukùs, daugiametès pí̃evas, ganyklàs, ãriamąją žẽmę] trąšúoti. Šilãuoges trąšúojame pavãsarį ir̃ nuẽmę der̃lių.* | neig. (ko): *Žẽmė netrąšúota. Šiẽmet pomidòrų visái netrąšavaũ.*

trąšùs, trąšì bdv. (4)

1. įtręštas, įmėžtas, derlingas, riebus: *Gubójos geriáusiai áuga trąšiojè, lengvojè dir̃voje. Bijū̃nai mégsta*

trąšiùs dirvóžemius. Mėšlãgrybiai áuga trąšiosè viẽtose. | **trąšù** bev.: *Kuř trąšù, vìsi žolýnai vešlesnì.*

2. gerai, vešliai augantis; sin. riebus, tarpus: *Trąšūs lapuõčių miškaĩ. Trąšūs javaĩ greĩt ìšgula. Jūsų tùlpės tókios trąšios!*

tratė́jimas dkt. ppr. vns. (1)

1. → tratėti 1: *Tolumojè išgirdome automãtų [patrankų] tratė́jimą. Jõs greitãkalbė prìminė kulkósvaidžio tratė́jimą.*

2. → tratėti 3: *Įskaũdo gálvą nuõ gìdės tratė́jimo. Svarbù nepasidúoti propagándiniam tratė́jimui.*

3. → tratėti 4: *Vãkaro sùtemas skródė pakilùs bũgnų tratė́jimas. Malũno tratė́jimas trùkdė klausýtis šeimininko pãsakojimo.*

tratėnimas dkt. ppr. vns. (1)

1. → tratenti 1: *Kulkósvaidžių tratẽnimas.*

2. → tratenti 2: *Įkyrùs moterìškių tratẽnimas.*

traténti, *tratẽna, tratẽno* vksm.

1. šaudyti, tratėti, tratinti, poškinti: *Tratẽna kulkósvaidžiai.*

2. šnek. greitai, trankiai, daug ir ppr. be reikalo šnekėti; sin. plepėti, tarškėti, tratėti, barškėti: *Móterys kaĩ pràdeda, taĩ tratẽna ir tratẽna bè pabaigõs.*

tratesỹs dkt. ppr. vns. (3^b)

tratėjimo (2 r.) garsas: *Nesigirdi jókio bil̃desio ař trãtesio. Peř šáutuvų trãtesį nesuprataũ, kã̃ sãko leitenántas. Naktiẽs tỹlą sùdrumstė kulkósvaidžių tratesỹs.*

tratė́ti, *trãta, tratė́jo* vksm.

1. (kame) skleisti tarškėjimo, kelenimo garsą šaudant; sin. poškėti, pyškėti: *Pamiškėjè trãta kulkósvaidžiai. Peř vìsą nãktį tratė́jo automãtų šũviai [pabũklai, patránkos], sproginė́jo granãtos. Staigà ẽmė tratė́ti priešlėktùvinė artilèrija.*

2. važiuojant skleisti, traškėjimo, tarškėjimo garsą; sin. traškėti, braškėti: *Trãtantis dvìratis. Tùščias vežìmas trãta. Feřmų teritòrija vìsą diẽną bùvo panašì į̃ skruzdėlýną, põ kurį̃ zùjo bidònais nẽšinos moteriškės, tratė́jo pašarų̃ išvežiótojų vežìmai.* | prk.: *Vaĩkas válgo, nèt žandaĩ trãta.*

3. šnek. (ant ko, apie ką) greitai, trankiai, daug ir ppr. be reikalo šnekėti; sin. plepėti, tarškėti, tratenti, barškėti: *Susė́dusios jõs tìk šnẽka, tìk trãta. Añt suoliùko tratė́jo kaimýnės. Patì tratė́dama ìšlėkė prõ durìs. Põ mišių̃ móterys dár ilgaĩ tratė́davo apiẽ naujuõsius kaimýnus.*

4. (kame, nuo ko) skleisti braškėjimo, tarškėjimo, lūžinėjimo garsą: *Šveñtėje skambė́jo dainõs, tratė́jo bũgnai. Nuõ stipraũs vė́jo tiesióg tratė́jo langaĩ. Tą̃ žiẽmą nuõ šalčio tratė́jo tvõros.*

trãtinimas dkt. ppr. vns. (1)

1. → tratinti 2: *Lietaũs trãtinimas į̃ lángus.*

2. → tratinti 2: *Akmenų̃ trãtinimas kū́jais.*

3. šnek. → tratinti 3: *Bũgnų ir būgnẽlių trãtinimas.*

4. → tratinti 4: *Trãtinimas ìš kulkósvaidžių [kulkósvaidžiais].*

5. šnek. → tratinti 6: *Taĩ valstýbės pinigų trãtinimas. Kàs atsakìngas ùž įmonės lėšų trãtinimą?*

trãtinti, *trãtina, trãtino* vksm.

1. (ką, į ką) skleisti tratesio, poškėjimo, barbenimo garsą: *Lietùs sù ledaĩs įkypaĩ plãkė žẽmę, trãtino į̃ lángus. Stiprì krušà trãtino automobìlio lángus.* | (ką): *Žiẽmą spéigas priẽš saulėtekį trãtina tvoràs.*

2. (ką, kuo, kame) šnek. keliant tratesį trankyti, daužyti, skaldyti: *Príešų šálmus kardaĩs trãtinti. Genỹs trãtina snapù ẽglę. Výrai kiemè málkas trãtina.*

3. (ką, kame) šnek. muzikos instrumentu išgauti į tratesį panašų garsą; sin. mušti: *Vaĩkas mùzikos mokỹkloje trãtina bũgną.* | (kuo, kame) šnek. išgaunant į tratesį panašų garsą groti: *Muzikántai šveñtėje energìngai trãtino bũgnais.*

4. (ką, kuo, į ką, iš ko) smarkiai, garsiai, keliant tratesį šaudyti; sin. klekinti: *Medžiótojai trãtino į̃ kiškiùs. Karẽiviai bè gaĩlesčio trãtino príešus. Jìs čiùpo šáutuvą ir kàd iñs trãtinti kuř pakliùvo! Kareĩviai ẽmė trãtinti ìš automãtų [automãtais].*

5. (ką, prie ko, kame, po kuo) šnek. keliant tratesį valgyti, ėsti, graužti; sin. triauškinti, traškinti: *Šuõ priẽ būdõs [põ langaĩs] trãtino káulą. Vaikaĩ virtùvėje trãtina óbuolius [ríešutus, saldainiùs].*

6. (ką, kam) šnek. lengva ranka leisti pinigus: *Kõl nesudraũsminsi paaugliũ, tõl trãtins pìnigus. Negaliù žiūréti, kaĩp trãtini pìnigus blizgùčiams.*

7. (ką) vulg. atlikti lytinį aktą: *Jaunýstėje kartù mergàs trãtinome.* | sngr. *Ikì rýto dabař trãtinsitės?*

♦ **kaĩp žìrnius trãtinti į̃ síeną** sklandžiai, neužsikertant kalbėti, pasakoti, deklamuoti: *Jìs trãtina kaĩp žìrnius į̃ síeną.*

tratùmas dkt. ppr. vns. (2)

šnek. buvimas tračiam: *Nà ir̃ tratùmas tàvo tetùlės!*

tratùs, tratì bdv. (4) šnek.

kuris greitai, daug ir ppr. be reikalo šneka, trata; sin. plepus: *Dẽdė bùvo liñksmas, tratùs žmogẽlis. Taĩ tratì moteriškė, niẽkaip neužčiáupsi.*

traukà dkt. (4)

1. fiz. dalelių, kūnų, sistemų sąveika, nuo kurios tarp jų mažėja atstumas: *Visúotinė Žẽmės traukà. Elektrìnė [elektromagnètinė] traukà. Visúotinės traukõs dėsnis. Sáulės ir̃ planėtų judė́jimą lẽmia abipùsė gravitãcinė traukà.* • ant. stūma.

2. spec. traukiamoji arba varomoji jėga: *Mechãninė [elektrìnė] traukà. Traukà susidãro tarp rãtų arbà vikšrų̃ ir̃ kẽlio paviršiaus. Automobìlio traukà priklaũso nuõ rãtų sukibìmo sù keliù ir̃ automobìlio važùmo.*

3. traukimas, galėjimas pritraukti: *Mẽdis gál kókią traũką tùri, kàd žaĩbą pritráukia.* | prk.: *Asmenýbės traukà. Didžiùlė jū́ros [tėviškės] traukà.*

4. traukimas, pūtimas, skersvėjis: *Nėrà traukõs, krósnis rũksta. Dùrys pravértos – bijaũ traukõs.*

traũkas dkt. (2)

GYSLOTIS: *Añt takẽlio prižélę traũkų.* | gysločio lapas: *Traũkų arbatà geriamà nuõ kósulio. Vaikaĩ traukùs klója añt nubrózdintų kẽlių.*

traukė́jas, traukė́ja dkt. (1)

1. žmogus, kuris ką traukia (2 r.), šalina; sin. traukikas: *Senóvėje gýdydavo dantų̃ traukė́jai, barzdaskučiaĩ, bùrtininkai.*

2. žmogus, kuris ką traukia (3 r.), tempia: *Kárvę ìš liū̃no tráukė nèt penkì traukė́jai. Linų̃ traukė́jai grį̃žo visì šlapì.*

3. žmogus ar gyvūnas, kuris ką traukia (5 r.), velka, tempia; sin. traukikas: *Karùčio traukė́jas. Tiñklo traukė́jai. Màno arkliùkas mãžas, bèt gẽras traukė́jas.*

4. kas traukia (7 r.); sin. traukikas: *Bùrtų traukė́jai.*

5. žmogus, kuris ką traukia (8 r.), tempia, tampo; sin. traukikas: *Miestẽlio šveñtėje varžė̀si vir̃vės traukė́jai.*

6. mėgėjas gerti (3 r.); sin. gėrėjas: *Nuõlat čià reñkasi alùčio traukė́jai.*

7. žmogus, kuris ką traukia (22 r.), muša ar kausto ką iš viršaus ar aplinkui: *Dẽl balˇdų apmušalų̃ geriáusia pasitarˇti sù traukė́ju.*

8. žmogus, kuris ką traukia (27 r.), dainuoja ar gieda: *Jaũ reñkasi sutartìnių traukė́jos.*

traukìkas, traukìkė dkt. (2)

1. TRAUKĖJAS 1: *Dantų̃ traukìkas apčiupinė́jo žandìkaulį.*

2. TRAUKĖJAS 2: *Kviẽčiame į̃ scèną bùrtų traukikùs.*

3. TRAUKĖJAS 3: *Šiẽ šùnys yrà puĩkūs rõgių traukìkai.*

4. TRAUKĖJAS 5: *Kuř diñgo vir̃vės traukìkai?*

traukìklis dkt. (2)

spec. specialus įrankis kam traukti: *Bẽgvinių traukìklis. Rãto guõlių traukìklis.* | mechanizmas popieriui traukti per spausdinimo arba braižymo traktą spausdintuve arba braižytuve: *Põpieriaus traukìklis.*

traukìmas dkt. ppr. vns. (2), **traukìmasis** sngr. (1)

1. → traukti 1: *Vir̃vės [siū̃lo] traukìmas.*

2. → traukti 2: *Dantiẽs [vinių̃] traukìmas. Nustókit sù tuõ traukimù ìš rañkų!*

3. → traukti 3: *Skenduõlio traukìmas ìš ùpės.*

4. → traukti 4: *Pirmóji visų̃ reãkcija į̃ pasikeĩtusias óro są̃lygas – šiltų̃ drabùžių traukìmas ìš spìntos gilumõs.*

5. → traukti 5: *Rogùčių traukìmas į̃ kálną. Rą̃stų traukìmas – sunkùs dárbas. Medíenos traukìmas – nukiřstų mẽdžių ar̃ stiebų̃ gabẽnimas miškė̀ ìš kirtãvietės į̃ medíenos sándėlį trãktoriais, lýnine įranga ir̃ panašiaĩ.*

6. → traukti 7: *Bìlietų traukìmas peř egzãminą. Peř matemãtikos kontròlinį sunkiáusias bùvo tikimýbių uždavinỹs sù rutuliùkų traukimù. Peř Kūčiàs bùvo populiarùs šiẽno traukìmas ìš põ stáltiesės. Bùrtų traukìmas – spòrtininko arbà komándos dalyvãvimo varžýbose tvarkõs nustãtymas pagaĩ spòrto šakõs taisyklès ir̃ varžýbų núostatus.*

7. → traukti 8: *Vir̃vės traukìmo rungtìs* (sport.). *Vir̃vės traukìmas bùvo ir̃ senóvės Graĩkijos jaunìmo fizinio rengìmo progrãmose. Šõkis imitúoja lýno traukìmą.*

8. trauka, trauksmas: *Krósnis netùri traukìmo.*

9. vėjas, einantis skersai patalpos; sin. skersvėjis: *Uždarýkite lángą, baisùs traukìmas. Tařpduryje nestovė́k*

– *tóks traukìmas!*

10. → traukti 12: *Vandeñs traukìmas ìš apsemtų rūsių. Sùlčių traukìmas šiaudeliù ìš stiklìnės.*

11. → traukti 13: *Výras sù tuõ traukimù* (rūkymu) *visíems įkyrėjo.*

12. → traukti 15: *Karščio traukìmui añt paraũdusios, sutìnusios kójos dédavo švãrų kopũsto lãpą.*

13. → traukti 16: *Nėrà gãlo tám alaũs traukìmui.*

14. → traukti 17: *Pirkėjų traukìmas įviriomìs ãkcijomis.*

15. → traukti 18: *Rinkėjų traukìmas į sąrašus. Naujų narių traukìmas į pártiją.*

16. → traukti 22: *Balˇdų traukìmas.*

17. → traukti 24: *Negalėjau užmìgti dėl kójų traukìmo.*

18. sngr. → traukti 26 (sngr.): *Pasiùtęs tõs mėdžiagos traukìmasis. Žvaigždės traukìmasis kíek sulėtėjo.*

19. sngr. → traukti 31 (sngr.): *Traukìmasis atgal [artỹn, tolỹn].* | *Nesitraukìmas nuõ ligónio neĩ diẽną, neĩ nãktį ją labaĩ išsẽkino.*

20. kar. → traukti 32: *Kariúomenės traukìmasis ìš užimtõs teritòrijos. Prasidėjo vókiečių traukìmasis ìš Lietuvõs.*

21. kar. → traukti 33: *Karìnių dalinių ir amunìcijos traukìmas į pasíenį.*

22. teis. → traukti 35: *Traukìmas į teĩsmą [baudžiamójon atsakomýbėn].*

23. mat. → traukti 36: *Šakniẽs traukìmas.*

tráukymas dkt. ppr. vns. (1)

1. → traukyti 1: *Siūlų [gìjų, laidų] tráukymas.*

2. → traukyti 2: *Vinių ìš síenos tráukymas.*

3. → traukyti 3: *Kaĩ žmónės pagãvo gìrtą avãrijos kaltiniñką, prasidėjo tąsymas, tráukymas ùž plaukų, mušìmas. Dažniáusiai pasitáikantys tìkai ỹra mirksėjimas, akiẽs vóko trūkčiojimas, nevalìngos grimãsos, kaktõs, kãklo, pečių tráukymas, taip pàt krenkštìmas, kósčiojimas.*

4. → traukyti 4: *Kójos raumenų tráukymas.*

traukinėjimas dkt. ppr. vns. (1)

1. → traukinėti 1: *Siūlų [laidų] traukinėjimas.*

2. → traukinėti 2: *Vinių traukinėjimas ìš lentų.*

3. → traukinėti 3: *Ìš ùž síenos girdisi kréslų traukinėjimas.*

4. → traukinėti 4: *Jį érzino vìskas: užúolaidų traukinėjimas, langų darinėjimas, dùrų várstymas.*

traukinė́ti, *traukinė́ja, traukinė́jo* vksm.

1. (ką) po truputį vieną po kito nutraukti: *Traukinė́ti siūlus [gijàs, laidùs].*

2. (ką, iš ko) vieną po kito ištraukti: *Traukinė́ti rakštìs [gẽluonis]. Bibliotèkininkė traukinė́ja ìš lentýnų knygàs.* | dažnai tą patį daiktą ištraukti: *Kõ tù vìs traukinė́ji tą telefòną ìš kišẽnės?*

3. (po ką) po truputį traukyti į kitą vietą: *Stãlą [lóvą, fòtelį] põ kamb̃arį traukinė́dami grindìs mán subráižėte.* • plg. stumdinėti.

4. traukiant vieną po kito pamažu atidaryti, atidengti, atitraukti: *Jiẽ narš̃ė põ lentýnas, traukinė́jo stálčius. Kažkàs virtùvėje traukinė́ja užúolaidas. Nekañtrūs výro pir̃štai atseginė́ja sagàs, traukinė́ja užtrauktukùs.*

traukìnimas dkt. ppr. vns. (1)

1. → traukinti 1: *Píeno traukìnimas. Fermeñtinis traukìnimas. Píeno ir ìš jõ gautų žãliavų traukìnimo technològijos.*

2. → traukinti 2: *Kárvių traukìnimas ir užtrúkusiųjų príežiūra.*

3. → traukinti 3: *Arbãtos traukìnimo iñdai.*

traukinỹs dkt. (3ª)

sukabintų vagonų virtinė, traukiama bėgiais vieno arba kelių lokomotyvų arba motorinių vagonų: *Keleĩvinis [avãrinis, prẽkinis, ûkinis] traukinỹs. Elektrìnis [dyzelìnis] traukinỹs. Traukinių stotìs. Grietíeji keleĩviniai traukiniaĩ stója tìk didelėsè stotysè. Tiesióginiu tráukiniu į̃ reĩkiamą stótį nuvažiúosite bè pérsėdimo. Bè keleĩvinių, traukinyjè bũna restorãno, bagãžo ir pãšto vagònų.*

traukìnti, *traukìna, traukìno* vksm.

1. (ką, kam, kuo) šildyti, kaitinti, kad sutrauktų (pieną): *Fermeñtais traukìnamas píenas. Jaũ daũgelį mẽtų ûkininkė traukìna píeną sûriams [várškei]. Traukìntą píeną dár vadìna kìldytu.* | sngr. (kuo): *Píenas blogiaũ traukìnasi fermentù.* | (ką): sutraukus, sutirštinus, sukrekinus gaminti: *Šeimininkė traukìna várškę.*

2. (ką) daryti, kad trūktų (4 r.), užtrūktų: *Traukìnti kárvę.*

3. (ką, ant ko) gaminti užpilant, užplikant, traukiant, leidžiant per ką: *Alùs traukìntas añt trijų̃ augalų̃ šaknẽlių. Juodųjų serbeñtų vỹnas, traukìntas añt juodųjų serbeñtų lãpų [pumpurẽlių].* | (ką, kuo, kame) laikyti užpylus: *Tuõs dvìdešimt septýnis váistinius áugalus reikétų traukìnti šešiasdešimtiẽs láipsnių ruginè degtinè skrõblų statìnėse. Vaistãžolių mìšinį reĩkia užplikýti vérdančiu vándeniu, uždeñgti ir dvìdešimt minùčių traukìnti.*

traukinùkas dkt. (2)

1. dem. traukinys: *Stùdijų mẽtais šiuõ traukinukù važiãvome į̃ pažintiniùs žygiùs. Vìlniaus miẽsto savivaldýbė nupirko dù pramogìnėms ekskùrsijoms skìrtus traukinukùs.*

2. vaikiškas žaislas, primenantis traukinį: *Mažỹlis žaĩdžia sù mediniù traukinukù. Pardúodu senùs kolèkcinius traukinukùs. Medìnė trasà sù traukinùkais – puikì Kalẽdų dovanà berniùkui.*

tráukiojimas dkt. ppr. vns. (1)

1. → traukioti 1: *Siúlų [laidų̃] tráukiojimas.*

2. → traukioti 2: *Vinių̃ [kaĩščių, kamšči̇ų] tráukiojimas.*

3. → traukioti 3: *Stálčių [užúolaidų, užtrauktùko] tráukiojimas.*

4. → traukioti 4: *Nuolatìnis darbìnių kélnių tráukiojimas blãškė plytẽlių klojéjo dárbą.*

tráukioti, *tráukioja, tráukiojo* vksm.

1. (ką) ne kartą daryti, kad trūktų, vieną po kito nutraukti: *Tráukioti siúlus [raiščiùs].* | neig. (ko): *Netráukiok siúlų.*

2. (ką, iš ko) vieną po kito ištraukti: *Tráukioti vinìs ìš síenų. Tráukioti ìš piršto rakštìs. Jìs neřvinosi ir vìs tráukiojo ìš kišẽnės telefòną. Mamà võs spéjo tráukioti nekláužadas ìš šálto vandeñs.* | neig. (ko): *Netráukiok tų̃ vinių̃.*

3. (ką) ne kartą traukiant atidaryti, atidengti, atkimšti ir pan.: *Tráukioti stálčius. Móteris nervìngai*

tráukiojo užúolaidas. Vaikaĩ tráukioja kriauklẽs kamštį ir žaĩdžia sù muilù. | neig. (ko): *Netráukiok bè reĩkalo užtrauktùko, sugadìnsi.*

4. (ką, į ką, nuo ko) ne kartą tempiant mauti, dengti, vilkti: *Vaĩkas vìs tráukiojo ĩ viršų akivaizdžiaĩ peř dìdeles kélnes. Susijáudinęs výras tráukiojo nuõ galvõs kepùrę.*

5. (ką, kam) ne kartą traukti (24 r.): *Mėšlùngis kóją tráukioja.*

♦ **tráukioti pečiùs [pečiaĩs]** reikšti nustebimą ar nežinojimą: *Visì tìk tráukiojo pečiaĩs ir tylė́jo. Jìs daĩrėsi ir suglùmęs tráukiojo pečiùs.*

traũkis dkt. ppr. vns. (2)

1. traukimas, skersvėjis, trauksmas: *Nestovė́k tarpduryje, čià stiprùs traũkis.*

2. vienkartinis traukimo judesys: *Ìrklo traũkis. Traũkio jėgõs matãvimas. Skirtìngo meistriškùmo irklúotojų traũkio pãstangų añalizė.*

tráukyti, *tráuko, tráukė* vksm.

1. (ką) daryti, kad trūkinėtų, dažnai trūktų, persidalytų: *Audìmo stãklės siū́lus [gijàs] tráuko. Vė́jas tráukė elèktros laidùs. Láužau skietẽlį, tráukau vytelès* (flk.).

2. (ką, iš ko) vieną po kito imti, šalinti įkištą, įkaltą, įstrigusį ar šiaip tvirtai besilaikantį daiktą: *Vìnìs ìš lentų̃ tráukyti. Jìs tráuko ìš lentýnų knygàs ir skaĩto jų̃ pavadìnimus.*

3. (ką, už ko) atlikti tampymo judesius: *Pradė́jau tráukyti varpo virvę. Výrai suñkiai tráukė atšìpusį pjū́klą. Vaĩkas tráuko smuñkančias kélnes. Katė̃ nesìdavė tráukoma ùž uodegõs ir skaũdžiai kirto nagaĩs skriaudìkui.* | neig. (ko, už ko): *Netráukyk manę̃s ùž rañkos.*

4. (ką, kam) skausmingai tampyti, riesti raumenis, būti traukuliams: *Mėšlùngis mán rankàs [kójas] tráuko.* | beasm. (ką): *Jį̃ dažnaĩ tráuko.*

♦ **tráukti pečiùs [pečiaĩs]** reikšti nustebimą ar nežinojimą: *Jìs suglùmęs pečiùs tráuko. Kàs pečiùs tráukė, õ kàs tìk juõkėsi. Mèdikai pečiaĩs tráukė ir niẽko negalė́jo patarti.*

traũklapis dkt. (1)

1. GYSLOTIS: *Traũklapiai žẽlia añt takų̃. Traũklapių lãpai gyslóti.* | gysločio lapas: *Traũklapiai kaŕštį tráukia. Traũklapiais gýdomi odõs uždegìmai ir žaĩzdos.*

2. vaistais pateptas lapelis, medžiagos skiautelė, dedamas ant skaudamos vietos: *Uždė́k traũklapį, pratraũks kaŕštį. Garstýčių traũklapį suvìlgykite šiltù vándeniu. Añt skaudamų̃ sąnarių̃ dedù váistininkės pasiū́lytus traũklapius. Núospaudos apdė́tos traũklapiais.*

traukl̃ė dkt. (4)

1. įtaisas, kuriuo perduodama tempiamoji jėga: *Vaĩro [stãbdžio, iešmo] traukl̃ė.*

2. įtaisas kam nors ištraukti: *Plaktùko traukl̃ė gãlima ištráukti vìnį užkabìnus jõ galvùtę.*

trauklùs, traukl̀ì bdv. (4)

traukiantis, viliojantis, žavintis; sin. malonus, patrauklus: *Ãkiai trauklùs vaĩzdas. Tóji jėgà jám kélė siaũbą ir báimę, bèt kartù bùvo traukl̀ì ir kẽrinti.*

traukómatis dkt. (4)

traukos matuoklis: *Traukómačių patikrà. Prekiáujame slėgio matãvimo príetaisais ir traukómačiais.*

traũksmas dkt. ppr. vns. (4)

traukimas, skersvėjis, traukis: *Atidãrius órlaides, ýpač vėsiù mẽtų laikù, į̃ kamb̃arį pateñkantis šaltas óras sùkelia traũksmą. Nuõ stipraũs traũksmo bildė́jo verándos stiklaĩ.*

trauktė̀ prv.

1. stipriai, intensyviai tempiant, stengiantis nutraukti: *Trauktė̀ nutráukiau siūlą. Mėgìnome viřvę trauktė̀ nutráukti, bèt jì bùvo stiprì.*

2. stipriai, pasitelkus jėgą, stengiantis ištraukti iš kur nors: *Árklį trauktė̀ ištráukė ìš griõvio, pàts nebeišlìpo.*

3. stipriai, intensyviai tempiant, stengiantis atitraukti: *Mótina manè trauktė̀ atitráukė nuõ lángo.*

4. primygtinai klausiant, kvočiant, stengiantis ištraukti ką nors: *Ìš vaĩko prisipažinìmą trauktė̀ ištráukiau.*

5. viliojančiai, masinančiai, taip, kad sunku atsipirti: *Minkštà vejà trauktė̀ tráukia pailsė́ti. Nuõ pàt vaikýstės jį̃ trauktė̀ tráukė pãsakos. Turtìngas krãštas trauktė̀ tráukdavo užkariáutojus.*

tráuktelėjimas dkt. ppr. vns. (1)

→ `trauktelėti 1`: *Viřvės [laidū, grandìnės] tráuktelėjimas.*

tráuktelėti, *tráukteli (tráuktelėja), tráuktelėjo* vksm.

1. (ką, į ką) kiek patraukti, patempti (ppr. aukštyn, artyn arba tolyn): *Tráuktelėk kẽdę į̃ savè. Jìs tvirtaĩ susiveržia diržą, tráuktelėja aukščiaũ kélnių júosmenį.*

2. (ką) kiek patraukti rūkant, truputį įkvėpti: *Výras tráuktelėjo cigarètės dūmą.*

tráukti, *tráukia, tráukė* vksm.

1. (ką, kuo) daryti, kad trūktų (1 r.), atsidalytų: *Tráukiau virvẽlę, bèt negalė́jau pértraukti. Siuvė́ja tráukė siūlą raňkomis ir įsipjóvė piršt̃ą.*

2. (ką, iš ko, kuo, iš ko) jėga imti, tempti, šalinti įkištą, įkaltą ar šiaip tvirtai besilaikantį daiktą ar ką laikomą: *Tráukti ìš lentõs vìnį rẽplėmis. Tráukti dañtį [rãkštį]. Tráukiamas kamštis smagiaĩ pókštelėjo. Vaĩkas tráukia šáukštą ìš manę̃s, ir ganà. Ìma tą põpierių ìš sekretõrės, tráukia – nóri atiñti.*

3. (ką, iš ko, kuo, į ką) suėmus už ko jėga tempti, vilkti, siekiant pašalinti iš tam tikros vietos: *Skenduõlį ìš ẽžero tráukti. Tráukti tiňklą. Linùs tráuksime ìš lìnmarkos. Výrai tráukia į̃ kraňtą váltį. Bė́game kárvės tráukti ìš liūno viřvėmis.*

4. (ką, iš ko) imti ką padėtą, laikomą, kur esantį (ppr. iš vidaus): *Tráukia ìš krósnies dúoną [vándenį ìš šùlinio, drabužiùs ìš spìntos]. Tráukiau ìš òrkaitės apdẽgusius kepsniùs. Tráuk ìš stálčiaus dokumentùs, žiūrė́sim, ar vìskas tvarkìngai surašýta. Jì tráukia ìš lentýnos knygàs ir dẽda į̃ krūvelès añt grindų.*

5. (ką) jėga vilkti, tempti paskui save: *Tráukti ratùs [karùtį]. Traukiamóji jėgà* (arkliai, traktoriai). *Arkliaĩ vežìmą [rogès] tráukia. Trãktorius tráukia rogès sù sienójais.* • ant. stumti.

6. (ką, iš ko) primygtinai kvosti: *Atsãkymus ìš tavę̃s reĩkia trauktė̀ tráukti. Turė́jau ìš výro tráukti žõdį põ žõdžio. Ar̃ turė́siu trauktė̀ tráukti ìš tavę̃s informãciją?*

7. (ką, iš po ko, dėl ko) imti, rinktis vieną iš kelių (ppr. nematant): *Bìlietą tráukti* (laikant egzaminus). *Peř Kūčiàs tráukdavo šiáudą ìš põ stáltiesės. Konkùrso dalỹviai tráukė bùrtus dė̃l pasiródymo eilė̃s.*

8. (ką) atlikti tempimo, tampymo judesius: *Vaĩkas tráukia vadelès, stãbdo árklį. Tráukėme viřvę ir dalyvãvome bėgìmo su maišaĩs rungtyjè* (sport.).

9. (ką) abipusio poveikio, sąveikos jėga artinti, kreipti į save: *Sáulė tráukia apliñk jã skríejančią Žẽmę. Magnètas gẽležį tráukia. Pliùsas tráukia mìnusą.* | (ką) artinti vaizdą: *Tàs binòklis labaĩ tráukia. Medžiótojo žiūrõnai tolì tráukia.* • ant. tolinti.

10. turėti trauką, trauksmą, traukimą: *Krósnis geraĩ tráukia. Išvãlius kãminą židinỹs vẽl tráukia kaĩp reĩkia.* | neig. (ko): *Óras tykùs, taĩ dúmtraukis netráukia dúmų.*

11. (pro ką, į ką, per ką) dvelkti, pūsti ištisine srove (apie šaltį, vėją, skersvėjį): *Prõ kañpą vė́jas tráukia. Uždarýk durìs – labaĩ šaĺtis į́ kójas [peř pakìnklius] tráukia.* | beasm. (prie ko): *Priẽ lángo labaĩ tráukia. Uždarýk lángą, nès smařkiai tráukia.*

12. (ką, kuo, iš ko) siurbti (skystį, dujas ir pan.): *Siurbliù tráukti vándenį ìš šùlinio. Aspirãtoriumi ìš burnõs tráukia séiles [gleivès]. Srutàs tráukia ìš duobẽs, vẽža į́ laũką ir išpila.*

13. (ką) kvėpti, įkvėpti: *Miestiẽčiai gódžiai tráukė mìško órą. Pajū́ryje pìlna krūtinė tráukėme gaĩvų órą.* | (ką) rūkant įkvėpti (dūmų); sin. rūkyti: *Pýpkę [cigãrą] tráukti. Cigarètes jì tráukia víeną põ kitõs. Kàs plepė́jo sù pažį́stamais, kàs lūkuriãvo añt suolẽlių ir nuobodžiáudami tráukė dúmą.*

14. (ką) į save imti, gerti; sin. absorbuoti: *Druskà tráukia drẽgmę. Kempìnė [sausà žẽmė] tráukia vándenį. Gumìniai bãtai šaĺtį tráukia.*

15. (ką) mažinti (karštį, tinimą ir pan.): *Gyslõčio [kopū́sto] lãpai [mólis, spañguolės] karštį tráukia. Medùs [tẽpalas] tráukia pū́lius.*

16. (ką) šnek. gerti, maukti (svaigiuosius gėrimus): *Tráukė tė́vas, tráukia ir sūnùs. Jìs mė́gsta tráukti ãlų. Susiraũkęs kaĩp ãlų tráukęs* (flk.).

17. (ką, kuo) būti kam nors viliojančiam, masinančiam, patikti kitam asmeniui ar jų grupei: *Tráukti pùbliką [pirkė́jus]. Tráukia gerì [grãžūs] pavyzdžiaĩ. Sàvo pãvyzdžiu jì tráukia kitùs. Móteris tráukia výriški výrai.* | neig. (ko): *Mū́sų šeimõs niẽkas teñ netráukia. Manę̃s blizgùčiai netráukia.*

18. (ką, į ką) daryti dalyviu: *Bañdė jį́ tráukti į́ pártijos veĩklą.* | (ką, į ką) įregistruoti, įrašyti: *Į́ są́rašus traukiamì rinkė́jai. Į́ eĩlę traukiamì pirkė́jai [klieñtai].* | (ką, į ką) į tekstą įrašyti naujos informacijos, papildyti jį kitu tekstu: *Į́ giesmýną sudarýtojai tráukė ir naujų́ dainų́.*

19. (ką, į ką, prie ko) kalbinti, vadinti, kviesti, raginti (ką daryti): *Mókytojas į́ būrẽlį bañdė tráukti daugiaũ mokinių́. Motiẽjus Valañčius lietuviùs į́ blaivýbę tráukė. Tarpùkariu žodýno redãktorius síekė, kàd mókytojai nè tìk pãtys riñktų tarmẽs žodžiùs, bèt ir kitùs priẽ tõ dárbo tráuktų.* | (nuo ko) kreipti, šalinti, tolinti: *Tráukti žmónes nuõ tiesióginio dárbo. Kaĩ vaikaĩ mókėsi, jų́ netráukėm nuõ mókslo.*

20. (ką, ant ko, nuo ko) tempiant dengti, vilkti, kloti, mauti ant ko ar nudengti nuo ko; sin. smaukti: *Nakčià jìs tráukia ir tráukia káilinius nuõ manę̃s añt savę̃s. Eĩdamas jìs vìs tráukė kepùrę añt akių́. Tráuk pirštines – jùk nešálta.*

21. (ką) vilkti, dengti sluoksniu: *Rū́dys tráukia peiliùs. Sãmanos tráukia pamiñklą. Pelẽsiai tráukia síeną. Dẽbesys tráukė dañgų. Žolẽ tráukia dařžą.* | beasm. (ką, kuo): *Pūslėmìs tráukia vìsą kū́ną. Ákį tráukia (*med. apie kataraktą). | sngr. (kuo): *Mẽdžiai tráukiasi šerkšnù. Lýsvės tráukiasi žliūgė.*

22. (ką, kuo) iš viršaus ar aplinkui apsiūti, apkalti, apkaustyti; sin. mušti: *Ratùs tráukti. Tráukti baldùs naujù gobelenù. Rudì kailiniaĩ, gẽlumbe traukti.*

23. lipti, kibti (ppr. prie dugno): *Šiuõs blyneliùs kepù añt sausõs keptùvės, tačiaũ jéi keptùvė tráukia,*

patèpkite jã svíestu ar aliẽjumi. | beasm. (prie ko): *Maišýk úogas, mataĩ, kàd priẽ dùgno tráukia.*

24. (ką, kam) būti traukuliams, skausmingai tempti, riesti (apie mėšlungį): *Močiùtei mėšlùngis tráukdavo rankàs.* | beasm. (ką, dėl ko, po kuo): *Šiãnakt kójạ labaĩ tráukė. Nãktį pédų raũmenis dažniáusiai tráukia dẽl sutrìkusios kraujótakos. Põ krūtinė tráukia. Jéi ãkį tráukia, reĩks veřkti* (flk.).

25. daryti nelygų, netiesų, gaubtą, riestą; sin. gaubti, raukti, riesti: *Kàd apačià netráuktų mẽzginio, pirmóji eilẽ apmetamà añt dviejũ virbalũ.* | beasm. (ką, į ką): *Jĩ jaũ tráukia ĩ kùprą.* | sngr. (į ką): *Senẽlė ĩ kùprą tráukiasi. Tráukėsi žolýnų žiedaĩ, riẽtėsi ĩ krū̃vą gležnì lapẽliai.*

26. sngr. mažėti tūriu, apimtimi: *Skalbiniaĩ džiūdamì tráukiasi. Šìtas áudeklas netìkęs – labaĩ tráukiasi.* | smukti, menkėti, nykti: *Nekilnójamojo tuřto rìnka tráukiasi: grúodį įregistrúota bevéik keturiaĩs tū́kstančiais mažiaũ sándorių neĩ priẽš metùs. Šaliẽs ekonòmika tráukiasi, bendràsis vidaũs prodùktas mažéja. Didíeji prekýbos tinklaĩ plẽčiasi, õ smulkùsis veřslas tráukiasi.*

27. (ką, kame) dainuoti, giedoti: *Jaunìmas vakarõnėje lìnksminasi, dainàs tráukia. Peř gegužinės pãmaldas giesmès tráukdavome. Výrai kàd tráukia, nèt laukaĩ skamba. Suẽję dainàs tráukdavom, šókdavom.*

28. (ką) vilkinti, delsti, atidėlioti: *Ilgaĩ netráuk, tuõj ateĩk. Įmonė statýbas tráukė ikì rudeñs. Lietùs tráukė šienapjū́tę. Blogì oraĩ tráukia bùlviakasį.* | neig. (ko): *Ilgaĩ netráuk skolõs – tuojaũ atidúok. Ilgaĩ netráuk, pjáuk – rugiaĩ išbyrẽs.*

29. įstengti kurį laiką gyventi; sin. tverti: *Mãnėm, kàd senẽlis nebeilgaĩ traũks. Galéjo jì dár kókius metùs tráukti.*

30. (kuo, į ką) šnek. kryptingai judėti (eiti, važiuoti, skristi, slinkti) iš vienos vietos į kitą: *Kuř dabař tráuki? Diẽną nãktį plentù tráukė kareĩviai. Gérvės ĩ pietùs tráukia. Dẽbesys tráukia ĩ rýtus. Kaimiẽčiai būriaĩs tráukdavo ĩ ãtlaidus. Tráuksime ĩ svečiùs.*

31. sngr. (į ką, iš ko, nuo ko, prie ko) judėti, eiti, slinkti kuria kryptimi (ppr. artyn arba tolyn); sin. slinkti, stumtis: *Prãšom tráuktis ĩ gãlą [ĩ príekį]. Tráukitės ĩ ùžstalę [priẽ stãlo]. Tráukis ìš kẽlio [priẽ manę̃s]. Tráukis nuõ dùrų! Nepažį́stamasis nuõ manę̃s tráukiasi ãtbulas. Nestovė́k priẽ dùrų, tráukis ař šeñ, ař teñ. Vaikaĩ žiūrė́jo ĩ keĩstą žmõgų ir tráukėsi nuõ jõ.* | (nuo ko) eiti šalin, išeiti; sin. šalintis: *Negaliù tráuktis nuõ ligónio.* | neig. (nuo ko): *Àš einù kartù, nesitráukiu nuõ jõ.*

32. sngr. kar. judėti atgal grįžtant į ankstesnę padėtį (ppr. gelbėjantis nuo ko): *Príešas ẽmė tráuktis. Didžióji ármija pãniškai tráukėsi. Príešai tráukdamiesi dẽgino káimus. Kaĩ rùsai tráukėsi, mū́sų čià nebùvo.*

33. (ką, į ką, prie ko) kar. gabenti, burti, telkti į vieną vietą, koncentruoti: *Kariúomenę tráukti ĩ fròntą [priẽ síenos]. Visùs pabūklùs tráuksime priẽ frònto lìnijos. Nuspré́sta ármiją tráukti ĩ pasíenį.*

34. (kuo, kam, per ką) šnek. tam tikra priemone teikti skausmą kitam asmeniui ar gyvuliui; sin. smogti, kirsti, drožti: *Tráukti diržù [rýkšte, bizūnù] peř ùžpakalį. Tráuksiu jám lazdà peř pakìnklius.*

35. (ką, į ką) teis. versti būti atsakovu ar kaltinamuoju: *Už sukčiãvimą jĩ tráukia ĩ teĩsmą. Seĩmo nãrio negãlima tráukti baudžiamójon atsakomýbėn* (kelti bylą teisme) *bè Seĩmo sutikìmo.*

36. (ką) mat. atlikti veiksmą, atvirkščią kėlimui laipsniu: *Tráukti kvadrãtinę [kùbinę] šãknį. Tráukti šãknį ìš neĩgiamo skaĩčiaus.*

♦ **ãkį tráukti** sakoma apie ką labai patinkama: *Tóks ū́kis kiekvienám ãkį tráukė. Šìtos gẽlės visų ãkį tráukia.* **dė́mesį tráukti** kelti susidomėjimą; sin. dominti: *Liáudies kūrýba ir ateityjè traũks tyrinétojų dė́mesį. Jõ pãsakojimas tráukė klausýtojų dė́mesį.* **(kaĩp) ìš akiẽs [ìš akių] tráuktas** labai panašus į ką: *Sūnùs tìkras tévas – kaĩp ìš akiẽs trauktàs. Duktẽ kaĩp tìk tévas, kaĩp ìš akiẽs trauktà. Tàvo sesuõ labaĩ į tavè*

panašĩ – kaĩp ìš akiẽs trauktà. **(paskutiniùs) sývus tráukti** (iš ko) labai engti, išnaudoti: *Jìs mokẽjo iš sàvo samdinių̃ (paskutiniùs) sývus tráukti.* **peř dañtį tráukti** (ką) pajuokti, pašiepti: *Girdžiù, kàd manè tráukiate peř dañtį. Ìš jõs visì juõkiasi, visì peř dañtį tráukia, õ jì nesuprañta.* **perkū́nas netraũks** žr. perkūnas. **stùmk tráuk** žr. stumti. **širdìs tráukia** žr. širdis. **tráuk balà** žr. bala. **tráuk devýnios** žr. devyni. **tráuk gãlas** žr. galas[1]. **tráuk kélmas** žr. kelmas. **tráuk perkū́nas [perkū́nai]** žr. perkūnas. **tráuk šimtas** žr. šimtas[1]. **tráuk velniaĩ** žr. velnias. **tráuktis ìš žaidìmo** atsisakyti dalyvauti tam tikroje veikloje, nutraukti procesą, kovą ar pan.: *Vienì sociãliniai tinklaĩ įgỹja vìs daugiaũ svõrio, õ kitì pamažù tráukiasi ìš žaidìmo. Visíems įstãtymo pažeidė́jams derė́tų pasiū́lyti dvì galimýbes: nuõlat mokė́ti baudàs arbà tráuktis ìš žaidìmo.* **ùž ausų̃ tráukti** (ką) nuolat padėti, teikti paramą, raginti: *Tóks nedrąsùs – vìs reĩkia jį̃ ùž ausų̃ tráukti. Kíek mẽs gãlim tą̃ vaĩką ùž ausų̃ tráukti?* **ùž liežùvio tráukti** (ką) versti kalbėti, ką sakyti: *Kám sakeĩ, ar ùž liežùvio kàs tráukė?! Kõ išsižiójai – jùk niẽkas tavę̃s ùž liežùvio netráukė!* **žvil̃gsnį [žvilgsniùs] tráukti** (kieno) skatinti žiūrėti, kreipti akis, būti vizualiai pastebimam: *Jõ keistà aprangà tráukė žvil̃gsnį. Mū́sų žvilgsniùs tráukė išraũdę bėgìkų veidaĩ. Nè víeno molėtìškio ir miẽsto svẽčio žvil̃gsnį tráukė mẽninė instaliãcija.*

trauktinaĩ prv.

jėga imant, tempiant: *Àš kárvę mélžiu spaustinaĩ, õ jìs trauktinaĩ. Trauktinaĩ tráukiau šiẽną ìš bãlos.*

trauktìnė[1] dkt. (2)

stiprus, kvapus alkoholinis gėrimas, gaunamas degtine užpylus uogas, vaistažoles ar ką kita: *Serbeñtų [spañguolių] trauktìnė. Pelýnų [stumbrãžolių] trauktìnė. Karčiójі [saldžiójі] trauktìnė. Močiùtė priẽš miẽgą giñtaro trauktinè senẽliui ìštrina nùgarą.*

trauktìnis, trauktìnė[2] bdv. (2)

1. aptrauktas, apvilktas: *Šálta, reñkis trauktiniùs káilinius.*

2. kuris sutrauktas: *Mū́sų įmonėje gamìnami rū́gštūs, sáldūs, trauktìniai ir kitókie sū́riai.*

trauktùkas dkt. (2)

įtaisas kam ištraukti: *Pàts patikimiáusias bū̃das érkei ištráukti – specialùs érkių trauktùkas. Tùščią šóvino tūtẽlę galì išimti rañkomis arbà ją̃ ìšmeta automãtinis trauktùkas.* • plg. trauktuvas.

trauktùvas dkt. (2)

prietaisas kam nors traukti, kelti, atkimšti: *Universalùs guõlių trauktùvas. Pneumãtinis stabdžių skỹsčio trauktùvas. Kãbių trauktùvas. Varžtų [sraĩgtų] trauktùvai. Plienìniai kamšči̇̃ų trauktùvai. Diagrãmų laikmenõs trauktùvas yrà įtaisas, tám tikrù greičiù tráukiantis diagrãmų laĩkmeną. Kepdamì mėsą įjùnkite garų̃ trauktùvą ir atidarýkite lángą.* • plg. trauktukas.

traukulỹs ppr. dgs. (3ª)

nevalingas staigus raumenų susitraukimas; sin. konvulsija: *Naujãgimių traukulių̃ diagnòstika ir gýdymas. Epilèpsiniai [insùltiniai, istèriniai, priepuolìniai] traukuliai. Prasidė́jo vìso kū́no traukuliaĩ. Traũkulius gãli sukélti insùltas, epilèpsija, labaĩ aukštà kū́no temperatūrà arbà mėdžiagų apýkaitos sutrikìmas.* • plg. spazmas.

traukuliúoti, *traukuliúoja, traukuliãvo* vksm. šnek.

būti apimtam traukulių, patirti traukulius: *Labaĩ baisù, kaĩ šuõ traukuliúoja, nesiorientúoja ir vẽmia. Ẽmė traukuliúoti akiẽs apatìnis vókas. Merginà parkrìto ir traukuliãvo tařsi peř egzorcìzmo seánsą. Prasidéjo epilèpsijos príepuolis, výras traukuliãvo.*

traukùmas dkt. ppr. vns. (2)

→ traukus: *Įvairaũs traukùmo plúoštų mišinỹs. Chèminės priemonės sumãžina audinių traukùmą.*

traukùs, traukì bdv. (2)

kuris traukiasi, trumpėja, mažėja: *Traukùs audinỹs. Traũkūs siūlai.*

traukùtis dkt. (2)

GYSLOTIS: *Kařtais džiūdamì traukùčiai pajuodúoja. Močiùtė žaĩzdą aptvárstė traukùčio lãpais. Traukùčių gãlima déti į̃ salotàs.*

tráuma dkt. (1)

išorinio veiksnio sukeltas kūno organo ar audinių sužalojimas arba stiprus psichikos sukrėtimas, kurio padariniai ilgai neišnyksta: *Mechãninė [chèminė, teřminė, elèktros] tráuma. Galvõs smegenų̃ tráuma. Dė̃l sunkiõs tráumos gãli ištìkti tráuminis šòkas. Jìs patỹrė [gãvo] suñkią spòrto tráumą. Potráuminio strèso sutrikìmas atsirañda kaĩp reãkcija į̃ labaĩ dìdelę psìchinę tráumą.*

traumatìzmas dkt. ppr. vns. (2)

to paties pobūdžio traumų kartojimas(is) per tam tikrą laiką panašiomis darbo, veiklos, buities ir kt. sąlygomis: *Gamýbinis [buitìnis] traumatìzmas. Spòrto [transpòrto] traumatìzmas. Vaikų̃ traumatìzmas didė́ja. Didèsnį traumatìzmą gãli leñti žmogaũs kū̃no asimètrija.*

traumatològas, traumatològė dkt. (2)

traumatologijos specialistas: *Chirùrgas traumatològas. Ortopèdas traumatològas diagnozúoja ir gýdo káulų lūžiùs, sąnarių pažeidimùs, menìskų plyšimùs ir ortopèdines ligàs. Šeimõs medicìnos centrè dìrba patýrusi traumatològė.*

traumatològija dkt. vns. (1)

mokslas, tiriantis traumas ir jų gydymą, chirurgijos šaka: *Traumatològijos pùnktas veĩkia vìsą pãrą. Apsispréndžiau gìlintis į̃ traumatològiją. Traumatològijos skỹriuje gýdomos káulų, raumenų̃, sąnarių ir raĩščių tráumos beĩ lìgos.*

traumãvimas dkt. ppr. vns. (1)

→ traumuoti: *Fìzinis [psichològinis] vaĩko traumãvimas. Kriminãlinis abòrtas – tiesióginis ar netiesióginis vaĩsiaus traumãvimas, kaĩ nėštùmas ikì dvìdešimt dviejų̃ savaĩčių nutráukiamas nè asmeñs sveikãtos príežiūros įstaigoje. Žaĩzdos prastaĩ gýja dė̃l mechãninio traumãvimo.*

tráuminis, tráuminė bdv. (2)

susijęs su trauma: *Tráuminis šòkas. Tráuminė istèrija [neuròzė]. Tráuminė patirtìs. Tráuminiai dvylikapiř̃stės žarnõs sužalójimai.*

traumúoti, *traumúoja, traumãvo* vksm. (ką)

padaryti traumą: *Saũsgyslę traumúoja nuolatìniai monotòniški judesiaĩ. Dažniáusiai traumúojami čiùrnos, kẽlio, ríešo raĩščiai. Globė́jai prichològiškai traumãvo vaikùs. Traumúojanti tòksiškų sántykių patirtìs gãli ilgám paveĩkti žmogaũs emòcinę bū́seną.* | neig. (ko): *Naũjosios operãcijų technològijos netraumúoja pacieñtų.*

Traũpis dkt. vns. (2)

miestelis Anykščių rajono savivaldybėje: *Traũpio dvãras. Peř Traũpį tẽka Nevė́žis. Taũpyje veĩkia unikalùs mokỹklinis botãnikos sõdas. Traũpio herbè pavaizdúotas žãlias išráutas šerìnės kalnārūtės kẽras.*

trẽčdalis dkt. (1)

trečioji dalis: *Į́monė planúoja atlė́isti trẽčdalį darbúotojų. Vilkų padarýta žalà šiẽmet padidė́jo trẽčdaliu. Šiuolaikìnis gyvẽnimo tẽmpas várgina daugiaũ neĩ dù trẽčdalius šaliẽs gyvéntojų.*

trečiaãtskyrininkis, trečiaãtskyrininkė dkt. (1)

sportininkas, įvykdęs trečiojo atskyrio normą: *Varžýbose dalyvãvo devynì trečiaãtskyrininkiai.*

trečiabañgis, trečiabañgė dkt. ppr. dgs. (2)

trečiosios bangos emigrantas: *Pastarúoju metù põ trupùtį į̃ tėvỹnę parsikráusto peř nepriklausomýbės metùs išvỹkę trečiabañgiai. Lituanìstinė mokyklà įkurtà trečiabañgių iniciatyvà. Ė́mėme bùrti į̃ JAV ìš Lietuvõs atvỹkstančius trečiabangiùs.*

trečiãdienis[1] dkt. (1)

trečioji savaitės diena: *Trečiãdienio rýtą skubė́jau į̃ poliklìniką. Trečiãdienį lietaũs mažẽs, vė́jas siĩps. Fùtbolo treniruõtės vỹksta trečiãdieniais ir̃ penktãdieniais.*

trečiadiẽnis[2]**, trečiadiẽnė**[2] bdv. (2)

1. trečios dienos: *Trečiadiẽnė girà. Trečiadiẽnis pyrãgas.*

2. pasireiškiantis trečią dieną: *Trečiadiẽnė maliãrija sẽkina ligónį kàs trỹs pãros pasikartójančiais drùgio príepuoliais.*

trečiaeĩlis, trečiaeĩlė bdv. (2)

1. nesvarbus, neesminis: *Trečiaeĩlis kláusimas [dárbas]. Trečiaeĩliai reikalaĩ. Architèktų biùruose jaunìmui dažnaĩ liẽka ténkintis trečiaeĩlėmis pareigomìs ir̃ atlìkti rutìninius dárbus.*

2. dgs. trečiojo augimo: *Dár ir̃ trečiaeĩliai* (jau du kartus nupjauti) *dobilaĩ paáugo. Válgome jaũ trečiaeiliùs ridikė́liùs.*

trečiafròntininkas, trečiafròntininkė dkt. (1)

XX a. trečiojo dešimtmečio pabaigos–ketvirtojo dešimtmečio pradžios kairiõsios pakraipos antifašistinių lietuvių rašytojų ir literatūros kritikų grupės atstovas: *Kazỹs Bõruta, Jõnas Šimkus, Bronỹs Ráila – žỹmūs trečiafròntininkai. Trečiafròntininkams rūpė́jo nè kū́rinio fòrma, õ turinỹs. Trečiafròntininkų kūrýboje výrauja realìzmo estètika.*

trečiãgimis, trečiãgimė dkt. (1)

trečias iš eilės šeimoje gimęs vaikas: *Tyrimè dalyvãvo keturì pròcentai pirmãgimių, trỹs sù pusè pròcento*

antrãgimių ir bevéik trỹs pròcentai trečiãgimių. Kaĩ atsakaũ, kàd àš jóks teñ nè pirmãgimis, õ trečiãgimis, daugumà nustemba.

trečiaĩp prv.

trečiu būdu: *Galvója vienaĩp, kalba kitaĩp, eĩgiasi trečiaĩp. Vienaĩp tvarkomasi Anglijoje, kitaĩp Prancūzijoje, trečiaĩp Vokietijoje. Vienaĩp apsireñgęs eĩna į egzãminą, antraĩp į tuřgų, trečiaĩp į šveñtę.*

trẽčiąkart prv.

trečią kartą; sin. trečiukart, trečiusyk, trečiąsyk: *Àš táu trẽčiąkart nekartósiu. Trẽčiąkart bandžiaũ užríšti grãžų kãspiną. Pasibéldžiau trẽčiąkart, bèt niẽkas nepàkvietė užeĩti.*

trečiakařtis[1], **trečiakařtė**[1] bdv. (2)

trečią kartą dygstantis, daromas ar ką darantis: *Trečiakařtė gimdývė. Trečiakařtės pìktžolės. Trečiakařtis* (trečiojo košimo) *alùs.*

trečiakařtis[2], **trečiakařtė**[2] bdv. (2)

trečios eilės, trečios kartos (apie gimines): *Trečiakařtis pùsbrolis. Trečiakařtė pùsseserė.*

trečiaklãsis[1], **trečiaklãsė**[1] bdv. (2)

trečiõs klasės: *Trečiaklãsė moksleĩvė. Trečiaklãsis gimnazìstas. Ar draugáuji sù tuõ trečiaklasiù naujokù? Kviẽčiame trečiaklasiùs berniukùs į krepšìnio treniruotès.*

trečiaklãsis[2], **trečiaklãsė**[2] dkt. (2)

1. trečios klasės mokinys: *Trečiaklãsiai sugužéjo į spòrto sãlę. Vìsos trečiaklãsės lañko šõkių būrẽlį. Ar tùrite pratýbų sąsiuvinių trečiaklãsiams?*

2. trečios klasės gimnazistas: *Fìzikos olimpiãdoje dalyvãvo dù mũsų mokýklos trečiaklãsiai. Trečiaklãsiai jaũ galvója apiẽ egzãminus.*

trečiakuřsis[1], **trečiakuřsė**[1] bdv. (2)

trečio kurso: *Màno dukrà yrà Vìlniaus universitèto Filològijos fakultèto trečiakuřsė studeñtė. Trečiakuřsiai vaikìnai prãktiką atlìko tarptautìnėje įmonėje. Knỹgų mùgėje sutikaũ trečiakursès architektès.*

trečiakuřsis[2], **trečiakuřsė**[2] dkt. (2)

trečio kurso studentas: *Výtauto Dìdžiojo universitèto trečiakuřsis. Gyvenù vienamè kambaryjè kartù sù trečiakursè. Déstytojai rãgina trečiakursiùs greičiaũ riñktis kùrsinių darbų temàs.*

trečiamẽtis, trečiamẽtė bdv. (2)

1. trečius metus augantis ar auginamas, einantis: *Trečiamẽtis berniùkas. Didžiáusią deřliaus dãlį nuéda trečiamẽtės lérvos. Trečiamẽtės brãškės yrà derlingiáusios. Pavãsarį trečiamečiùs krū́mus nugenékite. Medelýne gãlite įsigýti antramẽčių ir trečiamẽčių įvairių veĩslių vỹnmedžių sodinùkų.*

2. trečius metus besimokantis ar dirbantis: *Trečiamẽčiai moksleĩviai. Trečiamẽtis ū́kininkas tìki, kàd šiẽ mẽtais bùs derlingesnì.*

trečiarū̃šis, trečiarū̃šė bdv. (2)

trečios rūšies (ppr. prasčiausias): *Trečiarū̃šis fìlmas. Trečiarū̃šė prodùkcija. Aliẽjus ìš trečiarū̃šių sémenų bū̃na kartùs. Kodẽl į̃ mùs žiū̃rite kaĩp į̃ trečiarūšiùs žmónes?!*

trẽčias, trečià sktv. klnt. (4)

1. einantis po antro: *Trẽčias mė́nuo. Trẽčias nãmo nùmeris. Trečiõs klãsės mokiniaĩ. Vaĩkui tretì mẽtai.* | įvr.: *Trẽčiojo láipsnio òrdinas. Vienà trečiója. Trẽčiojo lỹgio klavìšas* (komp.). *Antrója ir trečióji príekinės plãštakos artèrijos* (anat.). | vartojamas kaip samplaikinio skaitvardžio dėmuo: *Šeši šimtaĩ kẽturiasdešimt trẽčias [trečià]. Màno sū́nui jaũ peñkiasdešimt tretì mẽtai.* **trẽčia** bev.: *Pìrma, nusireñk, añtra, eĩk pláutis rankų̃, trẽčia, sésk vakarieniáuti. Pìrma, àš tavę̃s nekláusiu, añtra, galì čià nesiraukýti, trẽčia, galétum išvìs patyléti.*

2. pašalinis, asmeniškai nesuinteresuotas abiem besiginčijančiomis pusėmis: *Kuř dù pẽšas, trẽčias laĩmi* (flk.). *Kuř dù, trẽčias nereikalìngas* (flk.). *Trẽčias nè svẽčias* (flk.). | įvr.: *Tretíeji ãsmenys* (teis.). *Sutartìs trẽčiojo asmeñs náudai* (teis.).

♦ **trẽčias kařtas nemeluõs** žr. kartas[1].

trẽčiąsyk prv.

trečią sykį; sin. trečiąkart, trečiukart, trečiusyk: *Trẽčiąsyk kviečiù tavè į̃ gimtãdienį. Leidyklà trẽčiąsyk kartója knỹgos tirãžą. Mokỹkloje trẽčiąsyk sùrengtos kvadrãto varžýbos.*

trečiàsis pasáulis

besivystančios Afrikos, Azijos ir Lotynų Amerikos šalys: *Trẽčiojo pasáulio polìtinis nestabilùmas. Teřminas „trečiàsis pasáulis“ atsirãdo Šáltojo kãro metù. Trečiãjame pasáulyje spařčiai didė́ja gyvénojų skaĩčius. Pastaraĩsiais dešimtmečiais trẽčiąjį pasáulį liñkstama vadìnti „besivýstančiomis šalimìs“.*

trečiója šalìs

su sutarties ar sandorio partneriu netiesiogiai susijusi ar iš viso nesusijusi šalis: *Sutartimì dõmisi ir trẽčiosios šãlys. Bendradarbiãvimo sutartìs nevařžo sántykių sù trečiósiomis šalimìs. Mẽs informãciją gáuname ir ìš trečiųjų šalių̃.*

trečiõkas[1] dkt. (2)

1. etnogr. trečio leidimo naminis alus: *Trečiõkas bū̃na pàts silpniáusias. Ar gérsi trečiõko?*

2. ist. trijų grašių moneta; sin. trigrašis: *Nósis kaĩp už trečiõką aguřkas* (didelė).

trečiõkas[2]**, trečiõkė** dkt. (2)

1. trečios klasės mokinys: *Mókytoja móko trečiokùs gimtõsios kalbõs. Susipažìnk sù trečiokė̀ kaimýne. Svéikiname trečiokės, dailýraščio konkùrse užẽmusias antrą̃ ir trẽčią vietàs.*

2. trečios klasės gimnazistas: *Paskutìnio skambùčio šventė̀ paprastaĩ rū́pinasi trečiõkai. Trečiõkų kūrýbiniai darbaĩ sudómino ir mèrą. Abiturieñtai į̃teikė trečiõkams simbòlinį gimnãzijos rãktą.*

trečiųjų teĩsmas

kolektyvinio darbo ginčo nagrinėjimas, vykdomas nesuinteresuotų asmenų: *Trečiųjų teĩsmo sprendìmai giñčo šalìms yrà privãlomi. Jéi darbdavỹs trečiųjų teĩsmo sprendìmo nevýkdo, gãli bū́ti skélbiamas streĩkas. Trečiųjų teismė giñčas tùri bū́ti išnagrinė́tas peř keturiólika dienų̃ nuõ sutartiẽs sudãrymo.*

trečiùkart prv.

trečią kartą; sin. trečiąkart, tręčiasyk, trečiusyk: *Turéjau trečiùkart pérdažyti síenas. Ãktorė trečiùkart ištekéjo. Trečiùkart ilséjomės Krètoje.*

trečiùkas dkt. (2) šnek.

trečiu maršruto numeriu pažymėtas autobusas ar troleibusas: *Važiùok Į̃ Karolìniškes trečiukù. Ar jū̃s ir̃gi láukiate trečiùko? Turbūt trečiukė palikaũ líetsargį.*

trečiuř prv.

trečioje vietoje: *Ieškójau vienuř, kituř, trečiuř – niẽkur neradaũ. Vienuř pirkaũ pir̃štines, kituř kepùrę, trečiuř šãliką. Jìs gyvẽno ir̃ vienur, ir̃ kituř, ir̃ trečiuř.*

trečiùsyk prv.

trečią sykį; sin. trečiąkart, trečiąsyk, trečiukart: *Puikù, kàd trečiùsyk meteĩ rūkýti. Tẽko trečiùsyk ruõštis Į̃ Kaũną. Trečiùsyk bégsiu maratòną.*

tredjuniònai dkt. dgs. (2)

Didžiosios Britanijos profesinės sąjungos: *Tredjuniònų judéjimas [kongrèsas]. XIX ámžiuje darbiniñkai sàvo reikaláms gìnti padéjo kùrti profesines sąjungas – tredjunionùs.*

treigỹs, treigẽ dkt. (4)

trejų metų, tris žiemas mitęs gyvulys: *Treigỹs arklỹs. Treigỹs veršis. Parūpink mán treĩgę telỹčią, treĩgę ózką ir̃ treĩgį ãviną. Dveigỹs treĩgį móko* (flk.).

trẽja prv.

tris kartus, trigubai: *Trẽja tiék pridék, taĩ pir̃ksiu. Trẽja tíek dìrbk, ir̃ tù turési.*

trejaĩp prv.

trim būdais; sin. trejopai: *Šią daĩną gãlima dainúoti trejaĩp. Tokià sąvoka suprantamà trejaĩp. Konkùrsui ruõšėmės trejaĩp.*

trejetaĩnis, trejetaĩnė bdv. (2)

pagrįstas trejetais: *Trejetaĩnis skaitmuõ. Trejetaĩnė trùpmena.*

trẽjetas[1] sktv. kuop. (1)

1. (ko) trys (apie grupę): *Jiẽ turéjo trẽjetą vaikų. Į̃ bažnýčią ũkininkas važiúodavo trẽjetu arklių. Tolumojè išnìro mažýtis trẽjeto sodýbų kaimẽlis.*

2. (ko) apytikris trijų kiekis: *Praẽjo kóks trẽjetas mẽtų. Jìs viešẽjo pàs mùs beñt trẽjetą dienų. Atvažiúosime ùž põros ar̃ trẽjeto mė́nesių. Lìko trẽjetas kilomètrų kẽlio.*

trẽjetas[2] dkt. (1)

1. bendrojo lavinimo mokykloje (pagrindiniame ir viduriniame ugdyme) ir aukštojoje mokykloje neigiamas pažymys 3, blogai (pagal dešimties balų sistemą); sin. trys, trejetukas: *Ìš fizikos sūnùs gãvo*

trẽjetą. Mókytojas moksleĩvio žiniàs vértina trẽjetu. Ir vẽl gavaĩ trẽjetą.

2. skaitmuo 3: *Parašýti trẽjetą. Į̃ lentẽlę surašýkite trẽjetus ir dvẽjetus.*

trejetùkas dkt. (2)

1. šnek. bendrojo lavinimo mokykloje (pagrindiniame ir viduriniame ugdyme) ir aukštojoje mokykloje neigiamas pažymys 3, blogai (pagal dešimties balų sistemą); sin. trys, trejetas: *Neĩ trejetùkų, neĩ dvejetùkų dukrà negáudavo. Jéi gáusiu ìš istòrijos trejetùką, tėvaĩ bařsis. Mókytoja ùž savaraňkišką dárbą parãšė trejetùką.*

2. psn. pagal penkių balų sistemą – teigiamas pažymys 3, patenkinamai: *Mokỹkloje ìš álgebros gáudavau tìk trejetukùs.*

3. trejetas populiariausių žmonių, geriausių komandų, daiktų ir kt., surašytų į eilę nuo pirmojo iki trečiojo: *Išrinktas populiariáusių ãktorių trejetùkas. Šachmãtininkai neprarãdo galimýbių atsidùrti pajėgiáusių trejetukė. Kománda patẽko į̃ prìzininkų trejetùką.*

4. trijų grupė: *Lietuvojè gìmė dár víenas trejetùkas. Mèras aplaňkė trejetukùs pagiműdžiusias mamàs.*

trejetùkininkas, trejetùkininkė dkt. (1)

mokinys, kuris dažniausiai gauna trejetus2 (1 r.): *Trejetùkininkas pãmoką atsakinė́jo nesklaňdžiai. Ař atsìmeni tą trejetùkininkę ìš gretimõs láiptinės? Mū́sų klãsėje nėrà trejetùkininkų. Dejà, didesniùs turtùs susikróvė mū́sų klãsės trejetùkininkai, õ nè dešimtùkininkai.*

trejì, trẽjos sktv. daug. (4)

1. trys (su daugiskaitiniais daiktavardžiais): *Trejų̃ mẽtų vaĩkas. Trejì vařtai. Trẽjos kélnės. Peř išpardavìmą nusipirkaũ trejùs márškinius. Senẽliui aštuõniasdešimt trejì mẽtai. Finánsų mãkleris nùteistas trejíems mẽtams. Tùrime pasireñgti dár trejóms rungtỹnėms.* | vartojamas kaip samplaikinio skaitvardžio dėmuo: *Gyvenaũ čià priẽš dvìdešimt trejùs metùs. Porà išsiskýrė põ trìsdešimt trejų̃ sántuokos mẽtų.*

2. vartojama, nurodant porinį daiktą: *Tuřguje ìš senùtės pirkaũ trejàs vilnonès kójines* (tris poras).

♦ **trẽjos devýnerios** įvairių žolelių antpilas: *Močiùtė užpýlė trejų̃ devyneriũ. Tetà svečiùs pavaišìno trejomìs devyneriomìs. Trejàs devýnerias ùžpila trìs kartùs põ devýnis, taĩ yrà ìš vìso turétų bū́ti ùžpilamos dvìdešimt septýnios žolẽlės.*

trejýbė dkt. (1)

trijų vienybė: *Prū́sų dievų̃ trejýbė. Lietùvių mitològijoje diẽviška trejýbę sudãro trỹs aukščiáusiojo Diẽvo sū̃nūs: Perkū́nas, Patrìmpas ir Pìkuolis.* • plg. Švenčiausioji Trejybė.

trejìnė dkt. (2)

sutartinė, giedama trijų giesmininkų balsų (ar trijų balsų grupių) kanonu: *Trejìnės gíedamos kanonù, paeiliuĩ įstójant kiekvíenai daininiňkei. Trejìnės melòdiją pràdeda vienà giedótoja, põ nustatýto laĩko prisijùngia antróji, dár põ akìmirkos – ir trečióji. Straipsnyje áutorė àptaria įvairiáusias sutartinès – dvejinès, trejinès, keturinès.* • plg. dvejinė, keturinė.

trẽjinimas dkt. ppr. vns. (1)

→ trejinti: *Skyrýbos žénklo dvẽjinimas ař trẽjinimas sãkinio galė.*

trẽjinti, *trẽjina, trẽjino* vksm.

1. (ką) daryti trigubą: *Trẽjinti fotogrãfinius vaizdùs. Trẽjinti liniìniai siū́lai.*

2. sngr. beasm. (kam, kame) dėl regėjimo sutrikimo matyti trigubą vieno daikto vaizdą: *Mán jaũ akysè trẽjinasi. Mán bè akiniū̃ vaĩzdas trẽjinasi. Kapinėsè kiekvíenas garsas kélė šiurpuliukùs, añtkapiai dvẽjinosi, mėdžiai trẽjinosi.*

trejójimas dkt. (2)

→ trejoti: *Trỹs dir̃vos arìmai: riekìmas, kartójimas, trejójimas. Trejójimas prasidė́davo rugpjū́čio viduryjè.*

• plg. riekimas, kartojimas.

trejópai prv. trim būdais; sin. trejaip: *Trejópai pasakýti. Ĩžadai láužomi trejópai: kū́nu, kalbà ir protù. Mū́sų tarmėsè šìs slavìzmas kirčiúojamas trejópai. Publikãcijoje eilė́raštis nagrinė́jamas trejópai.*

trejópas, trejópa bdv. (1)

kuris trijų rūšių: *Trejópa naudà. Añt stalų̃ dė̀liójome trejópus šáltus ùžkandžius. Pirkaũ trejópų siū́lų: vilnõnių, liniìnių ir šilkìnių.*

trejóti, *trejója, trejójo* vksm. (ką)

trečią kartą arti ar akėti dirvą: *Trejóti pū́dymą. Dir̃vą trejója žiemkenčiáms. Pírmą kar̃tą bùvo ãriama, añtrą – kartójama, trẽčią – trejójama. Neužteñka dir̃vą kartóti, reĩkia ir trejóti.* • plg. kartoti, riekti.

trèkas dkt. (2)

sporto įrenginys – medinis arba betoninis atviras arba dengtas takas dviračių ar motociklų lenktynėms: *Trèko komándinės lenktỹnės. Arènoje planúojama įreñgti dvìračių trèką. Trekè gẽrinami pasáulio rekòrdai.*

trèkininkas, trèkininkė dkt. (1)

treko lenktynininkas: *Láukiame trèkininkų stártų. Grùpinėse lenktỹnėse dalyvãvo ir Lietùvos trèkininkė. Trèneris ùgdo dvìratininkus, plėntininkus, trèkininkus ir kròsininkus.*

trekšė́jimas dkt. ppr. vns. (1)

→ trekšėti: *Autobùso galė pasigir̃do trekšė́jimas, tar̃si kàs bū́tų kã̀ láužęs.*

trekšė́ti, *trèkši, trekšė́jo* vksm. (kame, po kuo, tarp ko)

išduoti garsą lūžinėjant, sproginėjant, trūkinėjant, plyšinėjant; sin. traškėti, trakšėti, treškėti: *Viẽtomis põ kójomis trèkši ledẽliai. Kõ tà lóva taĩp trèkši? Põ vežìmų rãtais trekšė́jo obuoliaĩ. Tar̃p dantų̃ trèkši riešutaĩ. Miškè trèkši mėdžių šãkos.*

trèkšt išt.

vartojamas lūžimo garsui pamėgdžioti ir įspūdžiui pavaizduoti; sin. brakšt, trakšt: *Trèkšt ir̃ lentýna pérlūžo. Tùlpės kótas tìk trèkšt ir̃ lū́žo. Põ kójomis lẽdas trèkšt, trèkšt, baisù įlū́žti.*

trèkštelėjimas dkt. ppr. vns. (1)

→ trekštelėti: *Kíek įkabìndamas nùdumia šakẽlės trèkštelėjimo pabaidýtas zuĩkis. Ar̃ išgirdaĩ nórs kókį trèkštelėjimą?*

trékštelėjimas dkt. ppr. vns. (1)

→ trėkštelėti: *Pãdažo trékštelėjimas į̃ lẽkštę.*

trèkštelėti, *trèkšteli (trèkštelėja), trèkštelėjo* vksm.

kiek sutraškėti; sin. trakštelėti, triaukštelėti, brakštelėti: *Taĩp suspáudė apkabìndamas, nèt šónkaulis trèkštelėjo. Čiuõžiant trèkštelėjo lẽdas. Paspáusiu, trèkštelės kremzlẽ ir bùs baĩgta.*

trékštelėti, *trékšteli (trékštelėja), trékštelėjo* vksm. (ko, kam, į ką)

kiek įtrėkšti: *Trékštelėk citrìnos sùlčių į̃ vándenį. Noréčiau, kàd ir mán trékštelėtum trupùtį pãdažo.*

trẽkšti, *trẽškia, trẽškė* vksm.

1. (ką) daryti, kad trykštų (1 r.); spaudžiant sunkti: *Úogas trẽkšti. Kám treškì tàs vyšniàs?*

2. (ką) spausti, gniaužti, kad sutrūktų ar būtų išspaustas viduje esantis skystis; sin. traiškyti: *Paaugliaĩ trẽškia spúogus, nórs nepàtariama tõ darýti namiẽ. Óbuolius [slyvàs] trẽškia, kàd skystìmas trýkštų.*

3. (ką) spaudžiant naikinti, žudyti: *Kiřmėlę [vãbalą, vìkšrą] trẽkšti.*

trėlė dkt. (2)

1. TRILIS 1: *Smuĩko trelės rẽtsykiais pakeĩčia fleitą. Klaũsėmės gitãros stỹgų melodìngų trėlių.*

2. TRILIS 2: *Paupyjè áidi ilgesìngos lakštiñgalų trėlės. Vieversiaĩ láido rytmetinės trelės.*

treliãvimas dkt. ppr. vns. (1)

1. → treliuoti 1: *Tradìciniame japònų dainãvime daũg treliãvimo.*

2. → treliuoti 2: *Pasigirdo smagùs strazdų̃ giesminiñkų treliãvimas.*

treliúoti, *treliúoja, treliãvo* vksm. (kuo, kame)

1. išduoti, atlikti treles (1 r.): *Treliúoti dūdelė.*

2. išduoti, atlikti treles (2 r.); sin. čiulbėti: *Padángėje linksmaĩ treliúoja vyturẽlis. Mẽdžių viršū́nėse treliúoja geltónosios stártos.*

trėmìmas dkt. ppr. vns. (2)

TREMTIS: *Romãnas apiẽ nekaltų̃ žmonių̃ trėmimùs į̃ Sìbirą. Sovietų Sąjungai okupãvus Líetuvą prasidėjo ir põ Añtrojo pasaulìnio kãro tę̃sėsi mãsiniai Lietuvõs gyvéntojų trėmìmai. Lietuvõs gyvéntojų trėmìmai bùvo vienà ìš añksto suplanúotų, prilýgstančių genocìdui lietùvių tautõs naikìnimo príemonių. Nemažaĩ tremiamų̃ žmonių̃ žùvo peř trėmìmo ãkcijas, daũg kū̃dikių ir mažamẽčių vaikų̃, senývo ámžiaus žmonių̃ mìrė nuõ ligų̃ į̃ tremtiẽs vietàs vežamì gyvulìniais vagònais antisanitãrinėmis są̀lygomis, dẽl maĩsto trū́kumo.*

Trempaĩ dkt. dgs. (4)

ist. psn. istorinis Kaliningrado srityje esančio Novostrojevo miestelio pavadinimas: *Trempuosè kunigãvo ir mokytojãvo lietùvių raštìjos kūrė́jai. Trempų̃ apýlinkėse daugumà gyvéntojų bùvo lietúvininkai.*

trempìmas dkt. ppr. vns. (2)

1. → trempti 1: *Pìevų [daržų̃] trempìmas.* | prk.: *Nuolatìnis žmogaũs orùmo trempìmas.*

2. → trempti 2: *Kìlimo trempìmas.*

treñpti, *treñpia, treñpė* vksm.

1. (ką) trypti, mindžioti, minti: *Gimtìnės laukùs treñpė svetimà kariúomenė.* | prk.: *Mẽs neléisime treñpti sąžìnės ir teisingùmo jaũsmo. Kíek gãlima týčiotis ir treñpti gýdytojo vařdą?!*

2. (ką, kuo) kojomis teršti, purvinti: *Kañbarį treñpti. Vaikaĩ purvinaĩs bãtais treñpė minkštãsuolius.*

treñti, *trẽmia, trẽmė* vksm. (ką, į ką)

teismo nuosprendžiu ar administracinių organų nutarimu bei potvarkiu šalinti asmenį iš gyvenamosios vietos ir prievarta apgyvendinti kitoje vietoje; sin. vežti: *Trẽmiama šaliẽs ribosè arbà už jõs ribų̃. Lietùvių knỹgnešius trẽmė į̃ Sìbirą. Miestẽlio mókytojus trẽmė į̃ Vorkùtą. Bùvo trẽmiamos ìštisos šeĩmos. Priẽ tremiamų̃jų sąrašų̃ sudãrymo ir trėmìmų výkdymo aktyviaĩ prisidéjo viẽtiniai kolaborántai – stribaĩ. Lietùviai bùvo tremiamì į̃ Sìbiro Altãjaus, Krasnojársko kraštùs, Irkùtsko ir Novosibìrsko sritìs, Jakùtiją ir kitàs vietóves. Dažnaĩ tremiamì výrai bū́davo atskirtì nuõ šeimų̃ ir kaĩp kaliniaĩ išvežtì į̃ lãgerius.*

tremtinỹs, tremtinė̃ dkt. (3^b)

žmogus, priverstinai išsiųstas iš savo gyvenamosios vietos gyventi kur kitur: *Tremtinių̃ daĩnos [atsiminìmai]. Lietuvõs polìtinių kalinių̃ ir tremtinių̃ sąjunga. Ariógalos Dubýsos slė̃nyje kasmẽt vỹksta tradìcinis Lietuvõs tremtinių̃, polìtinių kalinių̃ ir láisvės kovų̃ dalỹvių sąskrydis. Tróbesius pìrkome ìš bùvusios tremtinė̃s. Nè vienám pókario lietùviui tẽko treñtinio dalià. Kàs dešimtas Lietuvõs tremtinỹs bùvo vaĩkas. Pàgerbėme nuõ šalčio ir bãdo mìrusius treñtinius.*

tremtìs, *tremtiẽs* dkt. (4)

bausmės forma, kai asmuo prievarta iškeldinamas iš jo gyvenamosios vietos draudžiant gyventi tam tikrose vietose arba priverstinai apgyvendinamas tam tikroje vietoje; sin. deportacija, trėmimas: *Lietuvõs ū́kininkų tremtìs priẽ Lãptevų júros. Tremtimì baũdžiama nuõ seniáusių laikų̃. Ántikos laikaĩs ir vėliaũ tremtìs laikýta ìtin sunkià bausmė. Soviẽtų Sąjungoje tremtìs naudóta kaĩp príemonė susidoróti sù polìtiniais príešininkais ir įbaugìnti gyvéntojus. Soviẽtų Sąjungai okupãvus ir aneksãvus Líetuvą, tremtyjè atsidū́rė apiẽ šimtas tū́kstančių Lietuvõs gyvéntojų.* | gyvenimas ištrėmimo sąlygomis: *Gyvénti tremtyjè. Tremtiẽs daĩnos. Tremtiẽs ir rezisteñcijos muziẽjus. Grį̃žti ìš tremtiẽs. Pãsakodama apiẽ treñtį móteris nè kařtą veřkė.*

trèneris, trènerė dkt. (1)

sporto šakos specialistas, kuris treniruoja, rengia sportininkus varžyboms, vadovauja komandai: *Plaukìmo [jojìmo, krepšìnio, bòkso] trèneris. Kùrsai [seminãras] šõkių trèneriams. Trènerė sudãrė teniruõčių plãną. Dė̃l pralaimė́tų rungtỹnių sirgãliai káltino trènerius.*

trèningas dkt. (1)

laisvas kostiumas (ppr. džemperis ir kelnės) iš tankaus, minkšto medvilninio audinio, dažniausiai dėvimas sportuojant ar laisvalaikiu: *Kománda vilkéjo žaliùs trèningus [žaliaĩs trèningais]. Namuosè mūviù támsias trèningo kélnes. Mèsk tuõs prakaitúotus trèningus į̃ skalbỹklę.*

trenirãvimas dkt. ppr. vns. (1)

1. → treniruoti 1: *Spòrte labaĩ svarbì jėgà, raumenų̃ trenirãvimas. Profèsorius dalìjasi patarìmais apiẽ atmintiẽs trenirãvimą.* | sngr.: *Trenirãvimosi įrenginiaĩ. Trenirãvimasis spòrto klubè kartù sù draũgėmis mán*

sùteikė pasitikė́jimo savimì.

2. → treniruoti 2: *Trenirãvimo programà [metòdai]. Peř ìlgus komándos trenirãvimo metùs yrà bùvę iř juokìngų nutikìmų.* | sngr.: *Rinktìnei sudarýtos gẽros trenirãvimosi są́lygos.*

treniruõklis dkt. (2)

įvairios formos ir paskirties treniravimo(si) prietaisas: *Slidinė́jimo [šáudymo] treniruõklis. Širdiẽs raumeñs treniruõklis. Treniruõklių sãlė. Spòrto klubė išbañdėme naujùs treniruokliùs.*

treniruõtė dkt. (2)

1. planingas treniravimas(is), mankštinimas(is): *Bendrójі [specialiójі] treniruõtė. Spòrto treniruõtės tìkslas – siékti kuõ geresnių pasirinktõs spòrto šakõs arbà rungtiẽs rezultãtų. Prõtinė treniruõtė ùgdo spòrtininko intelèktą, jausmùs iř dvãsią, pasitikė́jimą savimì, sàvo gãliomis, gerõsiomis savýbėmis, gebė́jimą objektyviaĩ analizúoti sàvo sėkmẽs iř nesėkmẽs priéžastis, nenusimiñti, greĩtai pamiršti nẽsėkmę iř láukti naujõs kovõs. Sūnùs lañko krepšìnio treniruotès.*

2. pratybų rūšis, kai tiksliai ir sistemingai kartojami tie patys veiksmai veiklos įgūdžiams tobulinti: *Dvãsinė tóbulinimosi treniruõtė. Intensỹvios smegenų̃ lãvinimo treniruõtės stìprina informãcijos įsisãvinimo įgūdžius iř sùkuria galimýbes naũjai informãcijai įgýti beĩ įsimiñti.*

trenirúoti, *trenirúoja, trenirãvo* vksm.

1. (ką) nuolat ir sistemingai mankštinti pratybomis: *Trenirúoti raũmenis [kū́ną] gimnãstikos pratìmais. Judė́jimas trenirúoja visàs žmogaũs organìzmo sistemàs.* | sngr. *Trenirúodamosi šiojè spòrto sãlėje mergìnos greĩtai atsikrãto strèso. Baseinè kasdiẽn trenirúojuosi põ dvì vãlandas.*

2. (ką) rengti (sportininką, komandą) varžyboms: *Kàs treniruõs krepšìnio rinktìnę? Jáunąjį bòksininką trenirúoja pasáulio čempiònas.*

trenkìmas dkt. ppr. vns. (2)

1. → trenkti 1: *Trenkìmas kùmščiu į̃ sprándą. Ař gãli mókinį pašãlinti ìš mokỹklos ùž trenkìmą kitám vaĩkui? Fìzinis smuřtas gãli pasirė́ikšti (bèt neapsiribója) mušimù, stùmdymu, smaugimù, trenkimù, pùrtymu, tañpymu, daiktų̃ daužymu giñčo metù, daiktų̃ mė́tymu įpỹkus.* | stiprus, su garsu užvėrimas (durų, lango ir pan.): *Trenkìmas dùrimis.*

2. → trenkti 2: *Kuprìnės trenkìmas añt žẽmės.* | sngr.: *Vaĩko trenkìmasis kaktà į̃ síeną. Komètų trenkìmasis į̃ Žẽmę.*

3. → trenkti 4: *Máršo trenkìmas.*

4. → trenkti 5: *Apdraũsti tuřtą nuõ žaĩbo trenkìmo. Tikė́ta, kàd Velỹkų margùčiai gãli apsáugoti nuõ perkū́no trenkìmo.*

5. sngr. → trenkti 7 (sngr.): *Trenkìmasis užsidìrbti į̃ Ispãniją. Renkúosi rãmų vãkarą sù knygà, õ nè trenkìmąsi į̃ kìtą miẽsto gãlą.*

treñksmas dkt. vns. (4)

trenkimo garsas: *Griaustìnio [perkū́no, granãtų] treñksmas. Tolumojè pasigiřdo galìngas treñksmas. Sù trenksmù atsidãrė trobẽlės dùrys. Põ kíek laĩko priprataũ priẽ kuřtinančio treñksmo.*

trenksmìngai prv.

darant su dideliu trenksmu, triukšmu: *Trenksmìngai išeĩti [uždarýti durìs]. Pašókau ir nériau vařtų liñk, bèt jiẽ priẽš pàt nósį trenksmìngai užsivérė.* | triukšmingai ir kartu įspūdingai, efektingai: *Atlikė́jai trenksmìngai grį̃žo į̃ scèną. Sirgãliai trenksmìngai išlydė́jo krẽpšininkų rinktìnę į̃ pasáulio čempionãtą.*

trenksmìngas, trenksmìnga bdv. (1)

daromas su dideliu trenksmu; sin. triukšmingas: *Trenksmìngas dárbas [pasiródymas]. Trenksmìngas festivãlio atidãrymas. Trenksmìnga koncẽrto pabaigà. Šveñtė baĩgėsi trenksmìngais fejervèrkais.* | triukšmingas ir kartu įspūdingas, efektingas: *Vìngio párke vỹko trenksmìngas grùpės atsisvéikinimas sù scenà. Jaũ aštuñtąjį kařtą Lãtvijoje vỹkęs mùzikos festivãlis bùvo uždarýtas trenksmìngais grùpių pasiródymais.*

trenksmingùmas dkt. ppr. vns. (2)

buvimas trenksmingam: *Šveñtės [festivãlio] trenksmingùmas.*

treñkti, *treñkia, treñkė* vksm.

1. (kam, kuo, į ką, per ką) mušti, tvoti, daužti, duoti: *Jìs treñkė rankà kaimýnei į̃ véidą. Tévas treñkė kùmščiu į̃ stãlą. Móteris pãsakojo, kàd miẽsto centrè jõs sū́nų púolė nepažį̃stama móteris, treñkė peř véidą, kéikė ir grasìno nužudýti.* | (ką, kuo) stipriai, su garsu užverti (duris, langą ir pan.): *Jìs treñkė dùrimis [durìs] ir išẽjo.*

2. (ką, į ką) staigiai, stipriai blokšti, sviesti: *Vaĩkas nusìavė ir treñkė batùs į̃ kañpą. Nusiviĩkęs treñkė į̃ žẽmę sàvo striùkę. Audrà laĩvą treñkė į̃ uõlą.* | sngr. (į ką): *Automobìlis treñkėsi į̃ mẽdį.*

3. (ką, prie ko) išmesti, atsikratyti: *Jaũ treñksiu laũk tuõs batùs. Treñksiu priẽ konteĩnerių tą sòfą, nès ìš jõs tìk vařdas lìkęs.*

4. (ką) smarkiai, garsiai ką daryti (dainuoti, šokti, lakstyti ir pan.): *Treñkė šū̃vis. Muzikántai treñkia máršą. Šóka treñkia jaunìmas.*

5. (į ką, iš ko) pataikyti mušant (apie žaibą): *Griaustìnis treñkė į̃ mẽdį. Šuõ bùvo perkū́no treñktas, taĩ labaĩ bijójo griaũsmo. Ìš visų̃ žaibų̃ ìšlydžių tìk penktãdalis treñkia ìš debesų̃ į̃ žẽmę.* | prk.: *Màno žõdžiai treñkia kaĩp perkū́nas.* | (ką) krėsti (apie elektros srovę): *Nekìšk nagų̃ priẽ elèktros – treñks! Užlìpusį añt tráukinio cisteřnos septyniolikmẽtį treñkė elektrà, jõ drabùžiai užsìdegė.*

6. (kuo) turėti nemalonų kvapą; sin. atsiduoti: *Mìltai žìbalu treñkia. Pasẽnusi dúona pelẽsiais treñkia. Užsistovė́jęs vanduõ treñkė supùvusiu kiaušiniù.*

7. sngr. (į ką) šnek. vykti, dangintis: *Kõ trenkeĩsi į̃ tą miẽstą?! Kókio gãlo treñktis dár kažkuř, jéigu ir čià geraĩ? Ir kókio vélnio teñ reikė́jo treñktis, yrà daũg įdomesnių̃ viẽtų pasáulyje.*

♦ **kaĩp perkū́no treñktas** apstulbęs, apmiręs (ppr. stovi): *Kõ stóvi kaĩp perkū́no treñktas?! Sustójau kaĩp perkū́no treñktas ir išplẽtęs akìs žiūrė́jau į̃ krū́mus. Kaĩp perkū́no trenktà atsisė́dau sù telegramà rañkoje ir taĩp išsėdė́jau ikì pàt vãkaro.* **kaĩp šlapiù maišù treñktas** neigiam. sakoma apie keistoką, apdujusį ar kvailoką žmogų: *Sãko, jõs výras kaĩp šlapiù maišù treñktas. Põ tõs žiniõs pùsę dienõs jaučiaũsi kaĩp šlapiù maišù trenktà. Gãvę sąmatą váikščiojom kaĩp šlapiù maišù treñkti, svarstýdami, ìš kuř čià tokiẽ skaĩčiai.* **maišù treñktas** neigiam. menko proto, kvailas: *Jìs nè kvailỹs, tìk keistuõlis, šiek tíek maišù treñktas. Jì maišù*

trenktà, nesuprañta, kàs čià vỹksta. **peř kišẽnę treñkti** brangiai kainuoti, skaudžiai finansiškai atsieiti: *Tàs voniõs remòntas mùms gerókai peř kišẽnę treñkė. Bijaũ, kàd krikštỹnos treñks kaĩp reĩkiant peř kišẽnę.*

Trentìnas-Álto Ãdidžė

autonominė sritis Italijos šiaurės rytuose: *Trentìno-Álto Ãdidžės kalnuosè yrà daũg hidroelektrìnių. Trentìno-Álto Ãdidžės administrãciniu centrù laĩkomas Treñtas.*

Trẽpai dkt. dgs. (2)

kaimas Tauragės rajono savivaldybėje: *Trẽpų dvãras. Užtveñkus upẽlį, Trẽpuose bùvo suformúoti šeši tvenkiniaĩ. Nuõ Skaudvìlės pasùkome į̃ Trepùs.*

trepẽnimas dkt. ppr. vns. (1)

1. → trepenti 1: *Kójų trepẽnimas. Kàd taĩ bùvo keiksmaĩ, suvókiau ìš móters mõstų raňkomis ir trepẽnimo kojelė.*

2. → trepenti 2: *Žẽmės [vejõs] trepẽnimas.*

trepénti, *trepẽna, trepẽno* vksm.

1. (kame, už ko) trepsenti, trepsėti, trepčioti: *Išgirdaũ, kàd ùž dùrų [priemenėje] kažkàs trepẽna. Ìš nekantrùmo trepẽnome viẽtoje kójomis.*

2. (ką, kuo) minti, mindžioti trepsint: *Vaikaĩ kójomis trepẽna žẽmę. Šamãnai peř ãpeigas šùkčiojo, trepẽno píevą kójomis.*

3. šnek. (kuo, link ko, po ką, į ką) bėgti ar eiti mažais žingsneliais; sin. treplenti: *Kuř dabař trepeni?* *Šlúostydamasi véidą, senùtė trepẽno põ tróbą pirmỹn atgaĩ. Tévui ìš paskõs trepẽno mažỹlis. Kaĩ alė́joje pražýsta kaštõnai, bobùtės trepẽna į̃ ceňtrą põ jaĩs pasėdė́ti. Takučiù liňk pušýno trepẽno senùtė.*

trepinė́jimas dkt. ppr. vns. (1)

1. → trepinėti 1: *Trepinė́jimas šõkių aikštẽlėje.*

2. → trepinėti 2: *Trepinė́jimas põ kiẽmą.*

trepinė́ti, *trepinė́ja, trepinė́jo* vksm.

1. (kuo, apie ką) pamažu mušti (kojomis) į žemę: *Trepinė́ti kójomis. Keliàs akìmirkas jìs neryžtìngai trepinė́jo apiẽ pasodìntą medẽlį.*

2. (kame, po ką, nuo ko prie ko) pamažu vaikščioti: *Mamà, kaĩp iř kàs rýtą, trepinė́ja virtùvėje. Trepinė́dama põ kiẽmą tetà lẽsino vištàs. Pardavė́ja trepinė́jo nuõ vitrìnos priẽ vitrìnos.*

treplẽnimas dkt. ppr. vns. (1)

1. → treplenti 1: *Kienõ čià kojýčių treplẽnimas?*

2. → treplenti 2: *Bùs gimtãdienis – vẽl treplẽnimas põ virtùvę, virìmas, kepìmas, vãlymas.*

treplénti, *treplẽna, treplẽno* vksm.

1. (kuo) trepsenti, trepsėti, trepčioti: *Treplénti kójomis [pùsbačiais].*

2. šnek. (kuo, po ką, į ką) bėgti ar eiti mažais žingsneliais; sin. trepenti: *Treplénti põ kiẽmą [į̃ daržą]. Pérėja treplẽna senà móteris.*

trepsė́jimas dkt. ppr. vns. (1)

1. → trepsėti 1: *Trepsė́jimas į̃ mùzikos tãktą. Už nùgaros jìs išgir̃do besìvejančių žiñgsnių trepsė́jimą. Išgir̃dus poli̇̀tikų sprendìmą kìlo į̃ mi̇̀tingą susiriñkusių žmonių nepasiténkinimo šauksmaĩ ir̃ trepsė́jimas.*

2. → trepsėti 2: *Kaimýnės trepsė́jimas į̃ bažnýčią.*

trepsẽnimas dkt. ppr. vns. (1)

1. → trepsenti 1: *Trepsẽnimas prí̃eangyje. Láiptais li̇̀pančių výrų trepsẽnimas.*

2. → trepsenti 2: *Smagùs [sutartìnis] šokė́jų trepsẽnimas.*

3. → trepsenti 3: *Močiùtės trepsẽnimas į̃ tur̃gų.*

trepsénti, *trepsẽna, trepsẽno* vksm.

1. (kuo, į ką) nuolat pamažu trypti; sin. trepsėti, trepenti, tripsenti: *Kójomis trepsénti. Muzikántas bè pérstojo kója trepsẽno į̃ grindìs. Vaikaĩ peř pratýbas, mókydamiesi naujų̃ žõdžių, plójo raňkomis, trepsẽno kójomis.*

2. (kame) trepsint šokti: *Senùkai bendrúomenės namuosè smagiaĩ sáu trepsẽna. Sãlėje trepsẽno mažýliai.*

3. (kuo, į ką, po ką) pamažu, mažais žingsneliais eiti, vaikščioti; sin. trepenti, tripenti, tripsenti: *Trepsenù dulkétu keliù į̃ kalnẽlį. Mamà į̃ laũką jaũ neišeĩna, tìk põ kam̃barį trepsẽna.*

trepsė́ti, *trèpsi, trepsė́jo* vksm.

1. (kuo, prie ko, ant ko) nuolat pamažu trypti; sin. trepsenti, trepenti, tipsenti: *Sušãlęs keleĩvis trèpsi kójomis. Žvarbóką žiemõs vãkarą priẽ dùrų trepsė́jo šunẽlis. Laukdamì dovanų̃ trepsė́jome ìš nekantrùmo. Añt ẽžero kraňto, laukdamì grį̃žtančių žvejų̃, trepsė́jo būrẽlis výrų.*

2. (apie ką, po ką) šnek. lėtai vaikščiojant darbuotis, ruoštis, po truputį tvarkytis: *Kã jì veĩks: trèpsi apiẽ namùs, ir̃ tíek. Suňkiai dū́saudama, jì trèpsi põ kiẽmą.*

trepsinė́jimas dkt. ppr. vns. (1)

→ trepsinėti: *Mažýlių trepsinė́jimas põ daržẽlio aikštẽlę.*

trepsinė́ti, *trepsinė́ja, trepsinė́jo* vksm. (po ką, apie ką)

pamažu, mažais žingsneliais eiti, vaikščioti: *Močiùtė trepsinė́jo põ kiẽmą [apiẽ namùs].*

trepsiùkas dkt. vns. (2)

etnogr. lietuvių liaudies vidutinio tempo porinis šokis su patrepsėjimais: *Susidomė́ję stebė́jome trepsiùką šókančias poràs.* | jo muzika: *Gróti trepsiùką.*

trèpt išt.

vartojamas kojos sudavimo į žemę garsui ir įspūdžiui pamėgdžioti; sin. tript: *Àš trèpt (sù) kója – ir̃ visì̇ suklū̃sta. Tévas trèpt trèpt kója – ir̃ trobojè tylù.*

trèptelėjimas dkt. ppr. vns. (1)

→ treptelėti: *Griñdys lingãvo nuõ kiekvíeno trèptelėjimo. Ar̃ tùrime reagúoti į̃ kiekvíeną irzlóką trèptelėjimą kója?*

trèptelėti, *trèpteli (trèptelėja), trèptelėjo* vksm. (kuo, į ką)

kiek sutrepsėti, sutrepsenti; sin. triptelėti: *Įpỹkusi jì trèptelėjo kója į̃ grindìs. Vãdas trèptelėjo į̃ grindìs ir visì nejučià krũptelėjome. Išraũdęs nuõ įniršio jìs trèptelėjo kója ir liẽpė nẽšdintis.*

trèpu išt.

kartojant vartojamas ėjimo trepsint garsui ir įspūdžiui pavaizduoti: *Girdžiù, kažkàs põ palépę trèpu trèpu. Mãžos kojýtės trèpu trèpu põ kiẽmą. Vìsą pùsdienį trèpu trèpu põ turgų.*

trèstas dkt. (2)

sutarties pagrindu iš vienos ūkio šakos atsiradusi įmonių grupė, siekianti apriboti konkurenciją, pasiekti rinkoje dominuojančią ar monopolinę padėtį: *Statýbos [gélžbetonio konstrùkcijų] trèstas. Trèsto vaĩdymą pérėmė pagrindìnė įmonė. Trèstą sudãrantys ũkio subjèktai prarañda téisinį ir ekonòminį savarankiškùmą. Põ Pìrmojo pasaulìnio kãro trèstai paplìto Vakarų Euròpoje.*

trẽsti, *trẽsia, trẽsė* vksm. šnek.

1. greitai eiti, bėgti: *Kuř jìs táu netrẽs – lẽkia kaĩp vélnias. Vilkas trẽsė peř sõdžių.*
2. (po ką) bastytis, lakstyti, valkiotis be darbo: *Tìk ir težinaĩ põ miẽstą trẽsti.*
3. išdykauti, šėlti, siausti: *Kã vaikaĩ dirbs netrẽsę?*

trešė́jimas dkt. ppr. vns. (1)

→ trešėti: *Málkų [lentų] trešė́jimas.*

trẽšena dkt. ppr. dgs. (1)

sutrešęs, supuvęs daiktas: *Kókios čià trẽšenos kampè sùverstos? Nenóriu nẽ liẽstis priẽ tõs trẽšenos. Ìš trẽšenų krūvõs sklìdo baisì smárvė. Medìniai suolaĩ prìmena trẽšenas.*

trešė́ti, *trẽša, trešė́jo* vksm.

pūti, trešti: *Põ keleriũ mẽtų lentẽlės baĩgs trešė́ti. Kiemè pamestì sienójai trẽša. Nejaũ láuksime, kõl málkos iñs trešė́ti? Restaurúojamą klebonìją reikė́jo tařsi suklùpusią senùtę atkélti nuõ žẽmės: stogè žiojė́jo skỹlės, pamataĩ võs laĩkėsi, õ sienos trešė́jo.*

trę̃šiamóji, *trę̃šiamõsios, trę̃šiamąją* dkt.

žemės ūkio mašina trešimo darbams: *Minerãlinių [orgãninių] trąšų trę̃šiamóji. Trę̃šiamąsais dažniáusiai tráukia trãktorius.*

trešìmas dkt. ppr. vns. (2)

1. → trešti 1: *Tvorõs [vartẽlių, lentų] trešìmas.*
2. → trešti 2: *Vaĩsių [daržóvių] trešìmas.*

trę̃šìmas dkt. ppr. vns. (2)

→ trę̃šti: *Gilùsis trę̃šìmas. Trę̃šìmas pàdeda trąšomìs dìdinti žẽmės ũkio augalų derlių. Trę̃šìmui tinkamiáusias rudeñs laĩkas. Reĩkia ribóti píevų trę̃šìmą minerãlinėmis trąšomìs.*

treškė́jimas dkt. ppr. vns. (1)

→ treškėti: *Sausų̃ šakų̃ treškė́jimas põ kójomis. Ar̃ ir̃ jùs kankìna sąnarių̃ treškė́jimas? Gar̃sas panašùs į̃ skardìnės treškė́jimą.*

treškesỹs dkt. (3^b)

traškėjimo garsas; sin. traškesys: *Plė́šomų põpieriaus lãpų treškesỹs. Peř galìngą ugniẽs trẽškesį girdė́josi paviẽniai šũksniai.*

treškė́ti, *trẽška, treškė́jo* vksm. (kame, po kuo)

išduoti garsą lūžinėjant, sproginėjant, trūkinėjant, plyšinėjant; sin. braškėti, traškėti, trekšėti: *Lýtys eĩna, trẽška, póška. Pjáunamas úosis ẽmė treškė́ti. Jaũkiai židinyjè trẽška málkos. Põ kójomis mẽdžių šãkos tìk trẽška.*

trėškìmas dkt. ppr. vns. (2)

1. → trėkšti 1: *Serbeñtų [vỹnuogių] trėškìmas.*
2. → trėkšti 2: *Spuogų̃ [inkštìrų] trėškìmas.*
3. → trėkšti 3: *Kirmėlių̃ [vabalų̃] trėškìmas.*

trẽškinti, *trẽškina, trẽškino* vksm.

1. (ką, už ko) daryti, kad traškėtų (1 r.), kelti traškesį; sin. traškinti: *Gaĩsras trẽškino mẽdžių viršū́nes. Ùž síenos kažkàs trẽškino celofãninius maišeliùs.*
2. (ką, kame) keliant traškesį ėsti, valgyti, graužti; sin. triauškinti, tratinti, traškinti: *Peř vìsą fìlmą trẽškinome spragėsiùs. Vaikìnas traukinyjè vìsą kẽlią trẽškino ríešutus.* | neig. (ko): *Tìk netrẽškinkit lóvose saulė́grąžų!*

trẽšnė dkt. (2)

1. į vyšnią panaši raudona, raudonai juoda ar geltona sultinga, saldi uoga: *Trẽšnių uogiẽnė [sìrupas]. Tòrtą papuõškite trẽšnėmis arbà vỹnuogėmis. Viẽtoj mėlỹnių gãlite naudóti ir̃ kitàs úogas – avietès, vyšniàs, trešnès.*
2. vaismedis, vedantis tokias uogas (*Cerasus avium*): *Trẽšnės dáuginamos skiẽpijimu ir̃ šaknų̃ atžalomìs. Trẽšnių žiedaĩ skleĩdžiasi kartù sù lãpais. Pasisodìnome dvì trešnès, bèt vienà nudžiū́vo.*

trẽšti, *trę̃šta, trẽšo* vksm.

1. pamažu pūti, trūnyti, dūlėti: *Rą̃stai [kélmas, luõtas, krỹžius] trę̃šta lietujè. Ar̃ táu reĩkia tų̃ baĩgiančių trẽšti lentų̃ [málkų]?*
2. darytis miltingam, minkštam nokstant: *Obuoliaĩ [kriáušės, pomidòrai] trę̃šta.*
3. šnek. silpnėti dėl senatvės, senti: *Čià gimiaũ, čià ir̃ trẽšti baĩgsiu.*

trę̃šti, *trę̃šia, trę̃šė* vksm. (ką, kuo)

berti, dėti trąšų: *Trę̃šiamosios mašìnos. Daržą trę̃šti mė́šlu. Vaĩskrūmių nepàtariama trę̃šti kãlio chloridù. Pòrai trę̃šiamì azòto trąšomìs. Bùlvės kelìs kartùs trę̃štos ir̃ puřkštos. Jéi rùdenį dirvà nebùvo trę̃štà, tuomèt trę̃šìmas žiẽmą yrà tiesióg bū́tinas.*

trẽštùvas dkt. (2)

trẽšimo įrenginys: *Reĩkia pariñkti tiñkamus tarpùeilių trẽštuvùs. Viẽtiniam trẽšìmui naudójamos kombinúotos mašìnos – kombinúotoji sėjamóji ir kultivãtorius trẽštùvas.*

trẽtininkai dkt. dgs. (1)

katalikų pasauliečių religinės organizacijos, priklausančios vienuolių ordinams kaip trečiasis jų padalinys (greta vyrų ir moterų ordinų): *Trẽtininkai nedúoda vienuolỹstės įžadų, bèt laĩkosi Bažnýčios patvìrtintos règulos. Lietuvojè trẽtininkai ẽmė steĩgtis XIV ámžiaus pabaigojè. Trẽtininkams priklaũso parãpijų kunigaĩ ir pasauliẽčiai.*

trẽtininkas[1], **trẽtininkė** dkt. (1)

tretininkų organizacijos narys: *Pópiežius prìtarė, kàd XIII ámžiuje Itãlijoje gyvẽnusi pranciškõnė trẽtininkė paláimintoji Angèlė ìš Folìnjo bũtų įrašýta į̃ visojè Bažnýčioje gárbinamų šventũjų sąrašą. Laĩkantis senõs pranciškõnų tradìcijos mégstama tvìrtinti, kàd pirmàsis lietùvis trẽtininkas bùvęs didỹsis Lietuvõs kunigáikštis ir Lénkijos karãlius Jogáila. Spaudõs draudìmo metù knygnešiáms taĩkino ir trẽtininkės. Už̀ šią keliõnę esù dėkìngas Basũjų karmelìtų òrdino trẽtininkams.*

trẽtininkas[2] dkt. (1)

1. trečios rūšies (trečio leidimo) alus: *Nejaũ svečiùs vaišìnsi trẽtininku? Trẽtininką gérdamas ilgaĩ nepasigérsi.*

2. dgs. prastieji grūdai, sin. pasturlakai: *Trẽtininkais kiaulès šẽria. Klétyje tìk trẽtininkų maišẽlis.*

tretìnis, tretìnė bdv. (2)

einantis po antrinio, trečiasis: *Tretìnė preveñcija. Tretìnė ligõs stãdija. Turétų sumažéti antrìnių ir tretìnių sveikãtos príežiūros įstaigų ìšlaidos.*

trẽtinti, *trẽtina, trẽtino* vksm. (ką)

atkartoti trečią kartą: *Šią žìnią, ramìndami gyvéntojus, añtrino ir trẽtino kai kuriụ̃ savivaldýbių vadõvai. Prezideñtė trẽtino, kàd premjèras ir minìstrai nekaltì.*

triacetãtas dkt. ppr. vns. (2)

tam tikras minkštas, beveik nesiglamžantis, lengvai įsielektrinantis dirbtinis pluoštas: *Celiuliòzės triacetãtas. Dirbtìnio plúošto gamyklà uždãrė triacetãto gamýbos lìniją.* | jo siūlai ar audinys iš tokių siūlų: *Triacetãto suknẽlė. Kombinatè áudžiamas gerõs kokýbės triacetãtas.*

triacetãtinis, triacetãtinė bdv. (1)

pagamintas iš tam tikro minkšto dirbtinio pluošto – triacetato: *Triacetãtinis plúoštas [siū́las]. Triacetãtiniai audiniaĩ. Triacetãtinės gìjos. Triacetãtinio šiĩko audiniaĩ puĩkiai išlaĩko fòrmą ir nesiglámžo.*

triadà dkt. (2)

ko nors trijų rinkinys, vienovė: *Ligõs póžymių triadà. Svarbiáusioji lietùvių tautósakos triadà – Diẽvas, Perkū̃nas ir vélnias. Romãno móterų charãkteriai sudãro savótišką triãdą.*

trìakė dkt. (1)

trijų akių korta: *Bũgnų [krỹžių] trìakė. Kíek trìakių turésiu suriñkti? Jéi turì kẽturias trìakes, mèsk añt stãlo.*

trianguliãcija dkt. vns. (1)

geodezijoje taikomas vietovės matavimo metodas – padėties radimas, sudarant trikampių grandines, matuojant linijų ilgį ir kampus: *Trianguliãcijos geodèzinis signãlas [bókštas]. Trianguliãcijos tinklaĩ [grandìnės]. Trianguliãcijos pùnktas – tãškas Žẽmės paviršiuje, kuriõ tìkslios koordinãtės nustatýtos trianguliãcijos būdù. Trianguliãcija naudójama sudãrant ir tìkslinant valstýbinį geodèzinį pãgrindą ir sudãrant viẽtinius atraminiùs geodèzinius tinklùs, stẽbint ir matúojant Žẽmės plùtos svyrãvimus, sudãrant topogrãfinius planùs ir žemẽlapius.*

triãšis, triãšė bdv.

turintis tris ašis: *Triãšis autobùsas. Triãšė kovõs mašinà. Gamýbos cechè sùrenkame dviašiùs ir triašiùs krovininiùs automobiliùs.*

triatlònas dkt. vns. (2)

ilgų nuotolių plaukimo, važiavimo plento dviračiu ir bėgimo trikovė: *Pasáulio triatlòno čempionãtas. Lietuvojè pìrmosios triatlòno varžýbos įvỹko Panevėžyjè. Spòrtininkas įveikė nè víeną triatlòną.*

triatlònininkas, triatlònininkė dkt. (1)

triatlono sportininkas: *Vaikìno pagrindìnis tìkslas – tàpti gerù triatlònininku ir patèkti į olimpiãdą. Varžýbose triatlònininkė àplenkė visàs varžovès. Triatlònas olìmpinėje programõje debiutãvo dutūkstantaĩsiais mẽtais Sidnė̃jaus olìmpinėse žaidỹnėse.*

triaũbti, *triaũbia, triaũbė* vksm. (ką, kame) šnek.

godžiai gerti; sin. sriaubti: *Kàd triaũbia kárvės vándenį! Kíek galì tojè landỹnėje triaũbti ãlų?!*

triáukščioti, *triáukščioja, triáukščiojo* vksm. (ką)

tarpais triaukšti; sin. triaukšėti: *Kã̀ tù teñ vienà triáukščioji – ir mán dúok!*

triaukšė́jimas dkt. ppr. vns. (1)

→ triaukšėti: *Riešutų̃ [traškùčių] triaukšė́jimas.*

triaukšė́ti, *triáukši, triaukšė́jo* vksm. (ką, kuo)

garsiai krimsti; sin. triaukšti: *Vaikaĩ triaukšė́jo riestainiùs. Voverė̃ triáukši dantìmis ríešutus. Šernaĩ triáukši bùlves.*

triaukšlė́nti, *triaukšlẽna, triaukšlẽno* vksm. (ką, kame)

pamažu triauškinti: *Šuõ būdojè triaukšlẽno káulą. Ãvys triaukšlẽna burokùs.*

triaukšnóti, *triaukšnója, triaukšnójo* vksm. (ką, kame, prie stalo)

pamažu valgyti ar ėsti triaukšint: *Dúok šùniui tã̀ káulą triaukšnóti. Vaĩkas virtùvėje [priẽ stãlo] triaukšnója mõrką.*

triáukšt išt.

1. vartojamas perkandimui su garsu pavaizduoti: *Vaikìnas triáukšt saũsą dúonos plùtą. Vaikaĩ triáukšt tiráukšt óbuolius.*

2. vartojamas lūžimo įspūdžiui pavaizduoti ir garsui pamėgdžioti: *Pieštùkas triáukšt – ir lūžo. Susédome penkiése añt súolo, šìs tìk triáukšt.*

triáukštelėjimas dkt. ppr. vns. (1)

1. → triaukštelėti 1: *Sausų̃ šakų̃ triáukštelėjimas põ kójomis.*

2. → triaukštelėti 2: *Óbuolio triáukštelėjimas.*

triáukštelėti, *triáukšteli (triáukštelėja), triáukštelėjo* vksm.

1. (po kuo) kiek sutraškėti; sin. trekštelėti, trakštelėti: *Výras taĩp spūsteli rañką, kàd nèt káulai triáukšteli. Triáukštelės põ kójomis šakẽlė, ir jì jaũ krūpsi.*

2. (ką, kuo) perkąsti ką traškų, kietą: *Jìs triáukštelėjo dantimìs ríešutą [aguřką].*

triaũkšti, *triaũškia, triaũškė* vksm. (ką, kame, prie ko)

garsiai krimsti, graužti, ėsti ar valgyti; sin. triaunyti: *Šuõ kiemè [priẽ tvorõs] káulus triaũškia. Vaĩkas víeną põ kìto triaũškė óbuolius. Výrai atsìtūpė priẽ láužo ir triaũškė vėžius kaĩp ìš badų̃ ištrūkę.*

triaũkštis[1] dkt. (2)

trijų aukštų pastatas: *Sesuõ gyvẽna triaũkštyje. Kauniẽčiai rýžosi triaũkščio atnaũjinimo darbáms, nès tikė́josi, kàd galẽs gyvénti gražesnėjè aplinkojè. Mūsų gãtvėje šiẽmet pradė́jo renovúoti dù triaukščiùs.*

triaũkštis[2], **triaũkštė** bdv. (2)

1. turintis tris aukštus: *Triaũkštis pãstatas. Triaũkštė ligóninė [parduotùvė]. Triaũkščiai kotèdžai [namaĩ]. Kãmeros kampè pamačiaũ triaũkštį gùltą. Stãtome triaukščiùs kòrpusus. Triaũkštis autobùsas kadáise važinė́jo tarp Ròmos ir Tìvolio miẽstų Itãlijoje.*

2. kurio tam tikros dalys yra trijuose aukščiuose: *Triaũkštis tòrtas. Sūnaũs gimtãdieniui prìkepiau triaũkščių pyragė̃lių.*

3. šnek. susidedantis iš trijų žodžių ir labai stiprus (apie keiksmažodį): *Brólis prapliùpo triaũkščiais keiksmãžodžiais [keiksmaĩs].* • plg. keliaaukštis.

triaũnyti, *triaũnija, triaũnijo* vksm. šnek.

1. (ką, kame) garsiai krimsti, graužti; sin. triaukšti: *Galė́si peř žiẽmą triaũnyti óbuolius. Triùšis narvè kàd triaũnija morkàs.*

2. (ką) godžiai valgyti ar gerti: *Tókia kaitrà, vándenį tìk triaũnijam. Kíek tù galì triaũnyti tuõs ríešutus?!*

triauškìmas dkt. ppr. vns. (2)

→ triaukšti: *Saldaĩnių [vãflių] triauškìmas.*

triáuškinimas dkt. ppr. vns. (1)

→ triauškinti: *Riestaĩnių [krèkerių] triáuškinimas.*

triáuškinti, *triáuškina, triáuškino* vksm. (ką, kame, ant ko, prie ko)

garsiai traškinant valgyti, ėsti, graužti; sin. traškinti, tratinti: *Voverẽ drevėjè [añt kélmo] triáuškina ríešutus. Šuõ įnirtìngai priẽ būdõs triáuškino káulus. Vaikaĩ lóvoje [põ stalù] tráuškino bùlvių traškučiùs. Susédę põ medžiù turìstai triáuškino óbuolius.*

tribalsìnis, tribalsìnė bdv. (2)

sudarytas iš trijų balsių: *Tribalsìnis skiemuõ [žõdis]. Tribalsìnės sámplaikos.*

tribaĩsis[1]**, tribaĩsė**[1] bdv. (2)

trim balsais (2 r.) atliekantis ar atliekamas, išgaunant trijų aukščių garsų sąskambį: *Tribaĩsis mùzikos kūrinỹs. Tribaĩsis dainãvimas. Tribaĩsė bandònija. Tribalsės dainàs atliẽka trỹs ãsmenys.*

trìbalsis[2] dkt. (1)

glaudus trijų balsių junginys, susidarantis viename skiemenyje, pvz., *sudieu, tuoj: Trìbalsiai paprastaĩ būna antrìnės kilmės.*

tribõkštis, tribõkštė bdv. (2)

turintis tris bokštus: *Tribõkštis bažnýčios fasãdas. Tribõkštė pilìs. Miestẽlio herbè – tribõkštis pãstatas.*

trìbradis dkt. (1)

trijų brendamas tinklas: *Vãsarą ežerè žuváudavome trìbradžiu. Valstiẽčiai laisvaĩ galéjo gáudyti žuvìs meškerėmìs, dvìbradžiais, trìbradžiais. Végėles výrai gáudo trìbradžiais.*

tribriaũnis, tribriaũnė bdv. (2)

turintis tris briaunas ar kurio kokia nors dalis kampuotos, trijų briaunų formos: *Tribriaũnis káltas. Tribriaũnis česnãkas* (bot.). *Tribriaũnės séklos* (bot.). *Tribriaũniai vaĩsiai* (bot.). *Austrãlinis tribriaũnis ryklỹs* (zool.). *Pirmõkui nupiřkome tribriauniùs pieštukùs. Výras sùžeistas tribriauniù dùrtuvu.*

tribūnà dkt. (2)

1. paaukštinta, ppr. iš trijų pusių turėklais atitverta pakyla oratoriui kalbėti ar garbingiems asmenims per mitingus, demonstracijas ir pan. stovėti: *Jìs ýpač mégsta viẽšumą – leñda visuř, nèt į̃ tribū̃ną. Prĩeš išeĩdamas į̃ šią̃ tribū̃ną, daũg kã turéjau apgalvóti. Tribū̃noje nedrą̃siai mindžikãvo jaunàsis poètas.*

2. kylančios suolų ar kėdžių eilės stadione, sporto salėje, hipodrome, treke, cirke ir kt. žiūrovams sėdėti: *Hipodròmo [žirgų̃ manìežo] tribūnà. Pìlnos [tùščios] tribū̃nos. Gẽrą valandẽlę nustẽbę žiū̃rime į̃ tuščiàs žiūrõvų tribūnàs.*

3. vieta viešai reikšti savo mintis, nuomonę, ginti savo pažiūras, būti išgirstam (spaudoje ir kt.): *Netèkti tribū̃nos. Siekdamì išsiáiškinti teisýbę, veršlininkai veržiasi į̃ tribū̃ną. Ìlgus metùs ìš mū́sų bùvo atimtà tribūnà, mẽs negalėjome spáusdinti krìtinių apýbraižų.*

tribū̃nas dkt. (2)

1. žymus kalbėtojas, oratorius: *Revoliùcijos tribū̃nas.*

2. ist. senovės Romoje – aukščiausias plebėjų renkamas pareigūnas, jų interesų gynėjas: *Tribū̃nai turéjo téisę kìštis į̃ senãto veĩklą ir vetúoti valdžiõs sprendimùs. Tribū̃nams bùvo daũdžiama išvỹkti ìš Ròmos ilgiaũ*

neĩ pãrai.

3. ist. vienas iš šešių aukščiausių senovės Romos legiono vadų: *Legiòno tribūnas turéjo sàvo asmenìnį štãbą.*

tribunõlas dkt. (2)

specialios jurisdikcijos teismas: *Karìnis tribunõlas. Tarptautìnis tribunõlas. Arkivyskupìjos tribunõlas. Vyriáusiame tribunolė dìrbo trỹs prokuròrai.*

trichinėlė dkt. (2)

plauko pavidalo parazitinė žarnyno kirmėlė, kurios lervas kraujas suneša į raumenis (*Trichinella spiralis*): *Trichinėlės parazitúoja šiltakraũjuose gyvūnuose. Trichinėlėmis žmogùs užsìkrečia válgydamas žãlią ar nepakañkamai teřmiškai apdorótą kiaulíeną ar šerníeną. Trichinėlės sùkelia trichineliòzę.*

trichineliòzė dkt. vns. (2)

parazitinių kirmėlių – trichinelių sukeliama liga: *Žmogaũs [gyvūnų] trichineliòzė. Trichineliòzės židinỹs. Seřgant trichineliozė gaũsiai viduriúojama. Užsikrėtus trichineliozė, bũtina nedeĺsiant kreĩptis į sàvo šeimõs gýdytoją arbà infektològą.*

trydà dkt. vns. (4)

vulg. staigus ir dažnas viduriavimas: *Jį užpúolė trydà – bėga ir bė́ga laũk.Vaikaĩ pérsivalgė slỹvų ir susiřgo trydà. Ař nóri, kàd nusigalúočiau nuõ trydõs?!*

trìdantis[1]**, tridañtė**[1] bdv. (2)

1. turintis tris aštrias dalis, tris dantis (apie įrankius); sin. trinagis: *Tridañtės šãkės. Tridañtis žebérklas. Krūmãpjovė sù tridančiù žoleĩs peiliù.*

2. turintis kokią nors dalį trijų dantų pavidalo: *Dryžàsis tridañtis gruñdalas* (zool). *Juodàsis tridañtis šamùkas* (zool). *Tridañtis dóbilas* (bot.). *Tridañtis kíetis* (bot.). *Tridañtė nẽgė* (zool). *Tridañtė pūsliãžuvė* (zool).

trìdantis[2] dkt. vns. (1)

ist. senovinis duriamasis ginklas su trimis dantimis; sin. trinagis: *Gladiãtorius nudùrtas trìdančiu.*

trìdeginis dkt. vns. (1)

TRIOKSIDAS: *Arsèno [geležiẽs, sierõs] trìdeginis.* • plg. viendeginis, dvideginis.

tridiẽnis, tridiẽnė bdv. (2)

1. trunkantis tris dienas: *Tridiẽnė ekskùrsija. Tridiẽnis renginỹs. Tridiẽnė kařštinė yrà virusìnė mažų̃ vaikų̃ infèkcija.*

2. trijų dienų amžiaus: *Tridiẽnis viščiùkas [ančiùkas, žąsiùkas, kalakučiùkas].*

3. ist. dirbantis tris dienas per savaitę: *Tridiẽnis lažiniñkas [samdinỹs].*

tridùris, tridùrė bdv. (2)

turintis trejas duris: *Nedìdelis tridùris miẽsto automobìlis. Tridùris šaldytùvas. Tridùrė drabùžių spìnta.*

triedìmas dkt. ppr. vns. (2) vulg.

1. → triesti 1: *Mėlỹnės tiñka nuõ triedìmo. Kmỹnų arbatà sustãbdo triedìmą. Tùštinimasis nenormaliaĩ skystomìs ìšmatomis vadìnamas viduriãvimu, triedimù.*

2. → triesti 2: *Čià niẽko nebùvo, õ kíek triedìmo bóboms. Manè jaũ juõkas ìma nuõ pérdėto vairúotojų triedìmo.*

trieĩlis[1], **trieĩlė**[1] bdv. (2)

1. sudarytas iš trijų eilučių: *Trieĩlis põsmas. Trieĩlė strofà.*

2. kurio tam tikros dalys išdėstytos ar išsidėsčiusios trimis eilėmis: *Trieĩlė sėjamóji. Trieĩlė armònika tùri trỹs eilès balsų̃. Trieĩliai miẽžių várpų grūdaĩ suáugę į̃ trỹs eilès.*

trỹeilis[2] dkt. (1)

trijų eilučių posmas: *Knỹgoje poètas pàžeria puikių̃ trỹeilių. Konkùrsui áutoriai àtsiuntė šẽšiasdešimt šẽšių trỹeilius.*

trienãlė dkt. (2)

kas treji metai rengiama meno paroda ar festivalis: *Tarptautìnė mažõsios grãfikos trienãlė. Lietùvių mẽnininkai dalyvãvo tarptautìnėje tekstìlės trienãlėje. Šiuolaikìnio mẽno ceñtras kàs trejùs metùs reñgia trienalès.* • plg. bienalė, kvadrienalė.

tríesti, *tríedžia, aptríedė* vksm., **triẽsti**, *triẽdžia, triẽdė* vulg.

1. (kame, ant ko, po kuo, nuo ko) skystai ir gausiai tuštintis, viduriuoti: *Šunẽlis tríedžia kañbario kampuosè [añt kìlimo, põ medžiù]. Katẽ põ lóva tríedžia. Nuõ vìkių arkliaĩ labaĩ tríedžia. Pàts tríedžia ir añt kìto svíedžia* (flk.). *Tríedžia kaĩp peř trỹs užúoganas* (smarkiai, gausiai) (flk.).

2. (dėl ko) labai rūpintis, nervintis, karščiuotis, panikuoti: *Bè reĩkalo jì tríedžia dė̃l tõs keliõnės. Kõ čià visì tríedžia dė̃l kasõs aparãtų!? Kažkaĩp niẽkas nepúolė tríesti. Netríesk ìš añksto.*

3. (ką, apie ką) kalbėti, rašyti, skleisti, skelbti: *Visì laĩkraščiai tríedžia apiẽ rinkimùs. Víenas tríedžia nesą̀mones, õ visì klaũsosi ir jám prìtaria. Netríeskit, nebùs tõ pótvynio.*

♦ **añt kulnų̃ tríesti** (dėl ko) labai rūpintis, nervintis, karščiuotis, panikuoti: *Jìs tríedžia añt kulnų̃ dė̃l tókio niẽko! Laĩ jiẽ tríedžia añt kulnų̃ ir vaidìna įsižeĩdusius. Jì išsiskýrė, prarãdo téisę į̃ vaĩko glõbą, dabař tríedžia añt kulnų̃. Netríesk añt kulnų̃!* **į̃ kélnes tríesti** (dėl ko) labai rūpintis, nervintis, karščiuotis, panikuoti: *Tìk nereĩkia dė̃l meñkniekių tríesti į̃ kélnes. Kõ jiẽ tríedžia į̃ kélnes?! Kõ triedì į̃ kélnes, išlaikýsi tuõs egzãminus.*

trifãzis, trifãzė bdv. (2)

vykstantis ar veikiantis trimis fazėmis: *Trifãzis įrenginỹs [elèktros įvadas]. Trifãzė kintamóji srovė̃. Įreñgti trifaziùs transformãtorius. Trifãzis generãtorius tiẽkia elèktros tiñklui trifãzę srõvę. Trifãzio lygintùvo įėjìmo įtampa yrà trifãzė.* • plg. vienfazis, dvifazis, daugiafazis.

trìgarsis[1] dkt. (1)

1. glaudus to paties skiemens trijų garsų junginys: *Gryníeji trìgarsiai lietùvių kalbojè yrà ìtin retì ir dažniáusiai pasitáiko jaustùkuose, pãvyzdžiui, žõdyje „sudiẽv“. Bendrìnėje kalbojè pasitáiko antrìnės kilmės trìgarsių, pavyzdžiui, žõdžiuose „dúonriekis“, „šienpjovỹs“. Trìgarsiai susidãro sutrumpéjusių žõdžių galè,*

išvestìniuose ir̃ sudurtìniuose žõdžiuose.

2. akordas, sudarytas iš trijų (ppr. tercijomis išdėstytų) garsų: *Mažòrinis [minòrinis] trìgarsis.*

trigaršis[2], **trigaršė**[2] bdv. (2)

susidedantis iš trijų garsų: *Trigaršis akòrdas.*

trigonomètrija dkt. vns. (1)

matematikos šaka, nagrinėjanti kiekybinius trikampio kampų ir kraštinių ryšius: *Plokštumõs [sferinė] trigonomètrija. Trigonomètrijos fòrmulės [teorèmos, uždaviniaĩ]. Trigonomètrijos svarbiáusias fòrmules nusãko kòsinusų, sìnusų ir̃ tángentų teorèmos.*

trigonomètrinis, trigonomètrinė bdv. (1)

susijęs su trigonomètrija: *Trigonomètrinės fùnkcijos – sìnusas, kòsinusas, tángentas ir̃ kìtos.*

trigraĩžtvis, trigraĩžtvė bdv. (2)

turintis tris graižtvas: *Trigraĩžtvis šáutuvas [giñklas].*

trìgrašis dkt. (1)

ist. trijų grašių moneta; sin. trečiokas: *Pasijuõk dár ùž trìgrašį* (flk.).

♦ **sàvo trìgrašį kìšti** neprašomam reikšti nuomonę, duoti patarimą, kištis į kitų kalbą: *Tévus érzina, kaĩ senẽliai visuř kìša sàvo trìgrašį. Ař tavę̃s kàs kláusia, kàd kìšì sàvo trìgrašį?!*

trìgubai prv.

1. tris kartus (daugiau ar pan.): *Tù jám sumokéjai trìgubai. Àš táu trìgubai atsilýginsiu.*

2. tris kartus sudėjus iš trijų vienodų (lygiaverčių) dalių, daiktų ar dalykų: *Suleñk siúlą trìgubai.*

trìgubas, trìguba bdv. (1)

1. tris kartus tiek imtas, tris kartus didesnis: *Trìgubas dárbas [káina]. Trìguba apsaugà [pòrcija, dòzė]. Trìgubi įkainiai. Trìgubas krỹžminimas* (ž. ū.). *Ař girdéjai, kàd ankstývas dárbas dúoda trìgubus vaisiùs?*

2. sudarytas iš trijų tokių pačių (lygiaverčių) daiktų, dalykų; sin. trilypis: *Trìgubas siúlas. Trìgubas dvìženklis [dùblis]* (sport.). • plg. trilinkas.

trigubė́jimas dkt. ppr. vns. (1)

→ trigubėti: *Pel̃no [núostolių, ìšlaidų] trigubė́jimas. Kàs lémė dárbo krũvio trigubė́jimą?*

trigubė́ti, *trigubė́ja, trigubė́jo* vksm. (ko)

darytis triskart daugiau: *Pel̃no trigubė́ja. Deřlius [gamýba, gyvéntojų skaĩčius] gãli trigubė́ti. Kaĩ kuriõs maĩsto káinos peř trejùs metùs trigubė́jo.*

trìgubinimas dkt. ppr. vns. (1)

→ trigubinti: *Káinų [algũ, gamýbos, kapitãlo] trìgubinimas. Drãstiškas dárbo apimtiẽs trìgubinimas negãli bũti atliẽkamas vienašãliškai.*

trìgubinti, *trìgubina, trìgubino* vksm. (ką)

daryti tris kartus tiek imtą, triskart didesnį: *Trìgubinti káinas [dòzę, pẽlną]. Óro bendróvė trìgubina skrỹdžių skaĩčių. Įmonė trìgubina sàvo investìciją į̃ biotechnològijų startuõlį.*

trìjeris dkt. (1)

įrenginys sėkloms rūšiuoti pagal ilgį: *Cìlindrinis [dìskinis] trìjeris. Trìjeris tùri cilìndrą sù duobėtomis vidìnėmis sienėlėmis. Į̃ trìjerio cilìndrą bẽriamas sėklų mišinỹs.*

trijùlė dkt. (2)

trijų asmenų grupė: *Polìcininkai sulaĩkė pažeidėjų trijùlę. Trijùlė dìrbo kartù kẽletą saváičių. Neabejójame, kàd šiái talentìngai trijùlei konkùrse puĩkiai sèksis.*

trijùlių krepšìnis

krepšinis, kurį žaidžia dvi komandos po tris žaidėjus pusėje aikštės pagal šiek tiek pakeistas krepšinio taisykles (metama į vieną krepšį): *Trijùlių krepšìnio turnỹras. Trijùlių krepšìnį žaĩdžia sãlėje, gãtvėje, palūdimyjė. Trijùlių krepšìnyje žaidžiamì dù kėliniaĩ põ aštúonias minutès.*

trikaĩbis, trikaĩbė bdv. (2)

1. mokantis ir vartojantis tris kalbas: *Interviù sù trikalbiù vertéju. Trikaĩbiai palatvės gyvéntojai. Darbdaviaĩ mieliaũ reñkasi dvikalbiùs ar̃ trikalbiùs darbúotojus. Trikaĩbėje šeimojė vaikaĩ nuõ gimìmo gir̃di ir̃ natūraliaĩ išmóksta trìs kalbàs.*

2. apimantis tris kalbas – jomis parengtas, parašytas ir pan.: *Trikaĩbis valgiãraštis. Trikaĩbė reñginio programà. Konstantìno Sìrvydo pàrengtas žodýnas bùvo trikaĩbis.* | kuriame kalbama trimis kalbomis: *Trikaĩbė mokyklà. Trikaĩbė vãsaros stovyklà.*

trìkampis[1] dkt. (1)

1. plokščiasis daugiakampis, turintis tris viršūnes ir tris jas jungiančias kraštines: *Lygiakrãštis [smailàsis, statùsis, bukàsis] trìkampis. Trìkampio kam̃pas [aukštìnė, kraštìnė]. Trìkampio kampų̃ sumà lýgi šim̃tas aštúoniasdešimt láipsnių. Nupiẽškite žmogaũs figū̃rą pasitelkdamì tik trìkampius, kvadratùs ir̃ apskritimùs.*

2. metaliniu strypeliu mušamas muzikos instrumentas trikampiškai sulenktu metaliniu strypu nesujungtais galais: *Natomìs užrãšoma trìkampio rìtmika. Etnogrãfinėje kapèloje brólis mùša trìkampį.*

trikam̃pis[2]**, trikam̃pė** bdv.

trìkampio formos, su trimis kampais: *Trikam̃pis bókštas. Trikam̃pis õblius. Trikam̃pė skarẽlė. Trikam̃pis jungìmas* (fiz.). *Trikam̃pis raumuõ* (anat.). *Grìkių grūdaĩ yrà trikam̃piai. Sklỹpo galė sùkalėme trikampiùs betòninius stulpeliùs.*

trìkampiškai prv.

taip, kad susidarytų trikampio forma, pavidalas: *Trìkampiškai pérlenktas lietìnis blỹnas. Senóvėje skãrą suleñkdavo trìkampiškai, kampùs šóne surìšdavo ir̃ į̃ vìdų įkìšdavo kũdikį.*

trìkampiškas, trìkampiška bdv. (1)

būdingas trikampiui, toks, kaip trikampio: *Trìkampiški pyrãgo gabaliùkai. Trìkampiški lãpai* (bot.). *Spòrtininko rañkose – trìkampiškas áukso spalvõs varìnis dẽglas.*

trìkapeikis dkt. (1)

trijų kapeikų moneta: *Trìkapeikiai káldinti ìš geltóno vãrio ir aliumìnio lýdinio.*

trikartìnis, trikartìnė bdv. (2)

atliekamas tris kartus; sin. trikartis: *Trikartìnis arìmas. Trikartìnis vasarìnių kviečių trę̃šimas.*

trikařtis, trikařtė bdv. (2)

atliekamas tris kartus; sin. trikartinis: *Trikařtis malìmas. Trikařtė maldà.*

trìkdymas dkt. (1)

1. → trikdyti 1: *Vaĩko [mókinio] trìkdymas.*

2. → trikdyti 2: *Rimtiẽs trìkdymas. Mẽdžiagų apýkaitos trìkdymas* (med.). *Investìcijų [reformos, finansãvimo, elektròninių paslaugų] trìkdymas. Slopìnimo sutrìkdymas gãli màstis dẽl alkohòlio ar narkòtikų póveikio arbà dẽl galvõs smegenų žievẽs, pirmiáusia kaktõs skìlčių, pažeidìmų.*

trìkdis dkt. ppr. dgs. (2)

1. kiekvienas trumpalaikis elektromagnetinis reiškinys, trikdantis įtaiso, aparato, įrenginio ar sistemos normalų veikimą; sin. trikdys: *Magnètinis [impùlsinis, pastovùsis] trìkdis. Elektromagnètiniai trìkdžiai gãli sutrikdýti normãlų prìetaiso, įtaiso, įrenginio arbà sistèmos dárbą arbà pakeñkti ãplinkai.*

2. vidiniai ar išoriniai veiksniai, kurie trukdo sklandžiai kam nors veikti ar vykti: *Pagrindìnis trìkdis užsieniẽčiams įsilíeti į̃ dárbo rìnką – kalbõs barjèras. Mán ródos, kàd deprèsija ir priklausomýbės yrà pagrindìniai normalaũs gyvẽnimo trìkdžiai. Jùk akivaizdù, kàd didžiáusi jū̃sų dárbo trìkdžiai – naujíenų skaĩtymas internetè ir sociãlinių tinklų tìkrinimas.*

trikdỹs dkt. ppr. dgs. (4)

TRIKDIS: *Atsitiktìnis trikdỹs* (fiz.). *Elektromagnètiniai trikdžiaĩ* (fiz.). *Rãdijo trikdžių kontròlės sistemà.*

trikdýti *trìkdo, trìkdė* vksm.

1. (ką) daryti, kad (žmogus) triktų, glumtų, mištų; sin. gluminti, trikinti: *Kolègų pasyvùmas [elgesỹs, žõdžiai] manè trìkdo.* | neig. (ko): *Netrikdýk vaĩko, lẽisk jám pasakýti pačiám.*

2. (ką) daryti, kad triktų įprasta būklė, vyksmas; sin. trikinti: *Trikdýti dárbą [planùs, reformas]. Trìkdoma žarnýno [ĩnkstų] veiklà* (med.). *Trikdýti ramýbę. Trìkdomieji kovõs veiksmaĩ. Rìksmas trìkdė tỹlą. Peř artì pastatýti stèndai trìkdo vairúotojų dẽmesį.* | neig. (ko): *Netrikdýk ligónio miẽgo. Plãtūs drabùžiai netrìkdo kraujótakos.*

trikdýtojas, trikdýtoja dkt. (1)

1. žmogus, kuris trikdo (1 r.): *Vaĩko trikdýtojas.*

2. žmogus, kuris trikdo (2 r.): *Polìcija draũsmina viešõsios rimtiẽs trikdýtojus.*

trikeřtis, trikeřtė bdv. (2)

su trimis kampais, turintis trikampio formą: *Trikeřtės žvagìnės vaĩsius – trìkampiška ankštarẽlė sù daũg sėklų.*

trikìmas dkt. ppr. vns. (2)

1. → `trikti 1`: *Širdiẽs veiklõs [kvėpãvimo] trikìmas.*

2. → `trikti 4`: *Prõto trikìmas.*

trikiňkė[1] dkt. (2)

trejetu arklių pakinkytos rusų rogės: *Rùsiškame románse minimà ir̃ trikiňkė.*

trikiňkis, trikiňkė[2] bdv. (2)

kuris trejetu arklių kinkomas: *Trikinkiù vežimù šeimýna važiãvo į̃ ãtlaidus.*

trìkinti, *trìkina, trìkino* vksm.

1. (ką) TRIKDYTI 1: *Trìkinti kaimýnus [svečiùs].*

2. (ką) TRIKDYTI 2: *Trìkinti dárbą. Trìkinti vìršKinimą.*

triklãsis, triklãsė bdv. (2)

1. trijų klasių: *Triklãsis išsilãvinimas.*

2. ist. įstaiga, kurioje mokslas trunka trejus metus (apie mokyklą ir pan.): *Svėdasuosè veĩkė triklãsė mokyklà. XVIII ámžiuje priẽ Dotnuvõs vienuolýno įsteigtà triklãsė mokyklà.*

trikò dkt. vyr. nekait.

iš tankaus, tampraus audinio pasiūtas aptemptas drabužis, glaudžiai nuo tarpkojo iki pečių dengiantis klubus ir liemenį (3 r.), kartais ir rankas bei kojas: *Júodas [báltas, dryžúotas] trikò. Paprastaĩ trikò bũna sùsegamas tarp kójų. Peř šõkių pãmokas mergáitės dẽvi trikò. Trikò dẽvimas šókant, sportúojant, atliẽkant gimnãstikos pratimùs.* • plg. glaustinukė.

trikõjis[1] dkt. (2), **trìkojis**[1] (1)

1. kėdė ar suolelis su trimis kojomis: *Eidamà mélžti kárvės močiùtė visadà pasiìmdavo trikõjį.*

2. apskritas trijų kojų geležinis stovas puodui, katilui ar keptuvei pastatyti, verdant atviroje vietoje: *Kùrk láužą ir̃ statýk kãtilą añt trikõjo. Senóvėje trikojùs nukáldavo viẽtos kálviai.*

3. metalinis trijų kojų stovas fotoaparatui pastatyti fotografuojant: *Tvìrtinti fotoaparãtą añt trikõjo. Mažiáusi trikõjai lengvaĩ telpa kišẽnėje.*

4. mobilus lazerinis transporto greičio matuoklis, pritvirtintas ant trikojo stovo: *Greĩčio kontròlė sù trikojù. Trikojùs poliìcininkai naudója transpòrto príemonių léistino greĩčio viršijimams fiksúoti. Trikõjų gãlima pamatýti nè tìk miẽstų gãtvėse, bèt ir̃ magistrãliniuose keliuosè.*

trikõjis[2]**, trikõjė** bdv. (2)

turintis tris kojas: *Trikõjis staliùkas [stõvas]. Trikõjė kėdùtė.*

trikotãžas dkt. vns. (2)

1. mezgimo mašina megzta medžiaga: *Pliušìnis [pamušalìnis, ažũrinis, ataudìnis] trikotãžas. Siùvant*

trikotãžą siuvìmo mašìnai reĩkia specialių ãdatų. Dažnám dizáineriui labaĩ malonù dìrbti sù trikotažù, nès jĩ sluoksniúojant gãlima išgáuti įvairiàs fòrmas.

2. gaminys iš tokios medžiagos: *Apatìnis trikotãžas. Viršutìnis trikotãžas – taĩ megztì ar pintì drabùžiai, dėvimì añt viršaũs (pãvyzdžiui, palaidìnės, marškinė̃liai, megztìniai, tùnikos ir kìta), kuriẽ gamìnami ìš elastìngų trikotãžinių audinių.*

trikotãžinis, trikotãžinė bdv. (1)

pasiūtas iš trikotažo (1 r.): *Trikotãžinis kostiumė̃lis. Trikotãžinės glaũdės. Džìnsai sù trumpù trikotãžiniu júosmeniu.*

trìkovė dkt. (1)

trijų sporto šakų arba rungčių varžybos: *Jojìmo [kalnų, metìmų, slidinė́jimo, vandénsvydžio] trìkovė. Lengvõsios atlètikos trìkovė àpima šim̃to mètrų bėgìmą, rùtulio stūmìmą ir šúolį į aũkštį įsibėgė́jus. Kultivúojant jėgõs trìkovę labaĩ svarbù neskubė́ti.*

trìkovininkas, trìkovininkė dkt. (1)

trikovės sportininkas: *Interviù sù jėgõs trìkovininku. Trìkovininkė pãsakojo, kàd jái treniruõtės vỹksta trìs kartùs peř saváitę. Drùskininkai subū́rė stipriáusius Euròpos jėgõs trìkovininkus.*

trýkščioti, *trýkščioja, trýkščiojo* vksm. (iš ko)

tarpais trykšti: *Ãšaros trýkščioja ìš akių. Ìš gumìnių bãtų trýkščiojo vanduõ.*

trýkšt išt.

vartojamas skysčio ištryškimo įspūdžiui ir garsui pamėgdžioti: *Kraũjas tìk staigà trýkšt! Trýkšt kėčupo añt pìcos.*

trýkštelėjimas dkt. ppr. vns. (1)

→ trykštelėti: *Pū́lių [kraũjo] trýkštelėjimas ìš votiẽs.*

trýkštelėti, *trýkšteli (trýkštelėja), trýkštelėjo* vksm. (iš ko, ant ko)

staiga kiek ištrykšti; sin. čiurkštelėti, švirkštelėti: *Trýkštelėjo ìš žaizdõs kraũjas. Ìš votiẽs trýkštelėjo pū́liai. Ìš bùtelio trýkštelėjo šampãno purslaĩ. Ìš põ automobìlio rãtų añt suknẽlės trýkštelėjo purvo.*

trýkšti, *trýkšta, trýško* vksm.

1. (iš ko, virš ko, į ką, pro ką, kame) veržtis, lietis, srūti (apie skystį): *Mìško laukỹmėje ìš šaltìnio trýško vanduõ. Ìš skaũsmo nèt ãšaros trýkšta ìš akių. Virš mū́sų galvų trýško šampãno purslaĩ. Į kìbirą trýško píeno purslaĩ. Kalnų krioklỹs trýško prõ uolų plyšiùs.* | prk.: *Vaikaĩ trýško eneřgija. Fìlme propagánda trýško peř kraštùs. Vaikìnai balkonè trýkšta juokù. Merginà trykštè trýkšta gyvẽnimo džiaugsmù.*

2. (pro ką, ant ko) sklisti, plūsti (apie šviesą, spindulius): *Prõ síenos plyšiùs į̃ kamb̃arį trýško tẽkančios sáulės spinduliaĩ. Añt miẽgančio keleĩvio véido trýško pàmiršto išjùngti toršèro šviesà.*

trìkti, *triñka, trìko* vksm.

1. (dėl ko, kam) darytis nebetinkamam, prastesniam; sin. irti, krikti: *Triñka tvarkà [regė́jimas, kvėpãvimas, atmintìs]. Dė̃l aũglio ligóniui ẽmė trìkti kraujótakos sistemà [širdiẽs veiklà].*

2. klysti, painiotis: *Skaičiúodamas [atsakinėdamas] vaĩkas ẽmė trìkti.*

3. glumti, sumišti: *Kálbinamas [klausinėjamas] jìs dár labiaũ trìko.*

4. darytis nenormaliam; sin. mišti: *Prõtas [sąmonė] triñka.*

triktìs, *triktiẽs* dkt. mot. (4)

laikinas veikimo sutrikimas, gedimas: *Elèktros tiekìmo triktìs. Įrangos [signãlo] triktìs. Pašãlinti tiñklo trìktį. Kompiùterio programìnės įrangos trìktį gãli sukélti maitìnimo įtampos šúolis, elèktros ìšlydis ar klaidà programõje.*

trilãpis, trilãpė bdv. (2)

turintis tris lapus: *Trilãpė šakẽlė.* | kurio lapai sudaryti iš trijų lapelių: *Trilãpis česnãkas* (bot.). *Trilãpis klẽvas* (bot.). *Trilãpė aviẽtė* (bot.). *Trilãpė sidabrãžolė* (bot.). *Trilãpio pùpalaiškio lãpai trilãpiai, išáuga šakniãstiebių viršūnėje ir tiẽs bambliaĩs.*

trilaũkis[1]**, trilaũkė**[1] bdv. (2)

būdingas trijų laukų sėjomainos sistemai: *Trilaũkis ū̃kis [žẽmės dirbìmo bū̃das]. Trilaũkė sėjómaina [žemdirbýstė]. Feodalìzmo laikótarpiu Lietuvojè výravo trilaũkė žemdirbỹstės sistemà.*

trìlaukis[2] dkt. (1) ist.

trijų laukų sėjomainos sistema: *Trìlaukio sėjómaina réiškia, jóg trijuosè laukuosè kasmẽt keičiamì vasarójus, žiemkenčiaĩ ir pū̃dymas. Trìlaukis Lietuvojè įsitvìrtino peř Valãkų reformą. Sù trìlaukiu paplìto ariamõsios žẽmės naudójimas rẽžiais.*

trìleris dkt. (1)

filmas, pjesė, knyga, kurių ppr. su nusikaltimais susijęs siužetas yra kupinas įtampos, grėsmės, paslapties, siaubo: *Polìtinis [siãubo] trìleris. Filmúoti [rašýti] trìlerius. Trìleris išlaĩko žiūrõvą bùdrų ir įsitemp̃usį. Trìleryje pagrindìnį veikéją pàėmė įkaitu ir ùž jį̃ prãšė ìšpirkos.*

triliãvimas dkt. ppr. vns. (1)

→ triliuoti 2: *Lakštiñgalos triliãvimas.*

trilijõnas sktv. kiek. (2) (ko)

tūkstantis milijardų (skaičius ir kiekis): *Trilijõnas išréikštas vienetu sù dvýlika nùlių. Planètą ir žvaĩgždę skìria trilijõnai kilomètrų. Valsýbės skolà siekia bevéik dvìdešimt trilijõnų dólerių.*

trýlika kiek. sktv. (1)

(ko) skaičius ir kiekis 13: *Trýlikos mẽtų berniùkas. Ùž knỹgą sumokéjau trýlika eũrų. Jìs tùri trýlika hektãrų žẽmės. Kai kàs tìki, kàd trýlika – nelaimìngas skaĩčius.* | vartojamas kaip samplaikinio skaitvardžio dėmuo: *Trū̃ksta šimto trýlikos taškų. Šeimà gãvo šešìs šimtùs trýlika eũrų kompensãcijos. Vaikìno kolèkcijoje – dù šimtaĩ trýlika ženkliùkų.*

trylikaaũkštis[1]**, trylikaaũkštė** bdv. (2)

turintis trylika aukštų: *Mamà gyvẽna trylikaaũkščiame namè. Varžýtinėse pardúoda trylikaaũkštį viẽšbutį. Dangujè skríejantis objèktas ìš jõs akìračio išnỹko ùž trylikaaũkščio pãstato.*

trylikaaũkštis[2] dkt. (2)

trylikos aukštų pastatas: *Netolì mũsų trylikaaũkščio yrà mokyklà. Šeštãdienio pãvakarę nuõ išorìnės trylikaaũkščio síenos atskìlo ir žemỹn nukrìto kẽlios plỹtos. Trylikaaũkštyje įvỹko sprogìmas ir kìlo gaĩsras. Ar planúojama renovúoti abù trylikaaukščiùs?*

trylikamẽtis[1], **trylikamẽtė**[1] bdv. (2)

kuriam trylika metų; sin. trylikinis, trylikmetis: *Trylikamẽtis paauglỹs. Trylikamẽtė mergáitė. Lietuvojè ỹra daũg gabiũ trylikamẽčių spòrtininkų, kuriẽ pasíekia įspūdìngų rezultãtų įvairiosè spòrto šakosè.*

trylikamẽtis[2], **trylikamẽtė**[2] dkt. (2)

trylikos metų vaikas; sin. trylikmetis, trylikinis: *Gabì trylikamẽtė. Konflìktas sù trylikamečiù. Polìcijos patrùliai sučiùpo dù trylikamečiùs, kuriẽ purškiamaĩs dažaĩs tepliójo pastatų síenas.*

trylikatãškis, trylikatãškė bdv. (2)

su trylika taškų: *Trylikatãškis vãbalas. Trylikatãškė borùžė.*

trylikìnis[1], **trylikìnė**[1] bdv. (2) šnek.

1. TRYLIKMETIS[1]: *Trylikìniai paaugliaĩ vãsarą šlaĩstosi gãtvėmis, netùri kuõ užsiimti.*

2. trylikos centimetrų skersmens: *Trylikìnės pãdangos.*

trylikìnis[2], **trylikìnė**[2] dkt. (2) šnek.

TRYLIKMETIS[2]: *Kažkokiẽ trylikìniai pradũrė pãdangas. Kiemè žvýgauja trylikìnės.*

trylikmẽtis[1], **trylikmẽtė**[1] bdv. (2)

kuriam trylika metų; sin. trylikametis: *Atostogavaũ sù trylikmetè dukrà. Trèneris akylaĩ stẽbi trylikmečiùs žaidẽjus.*

trylikmẽtis[2], **trylikmẽtė**[2] dkt. (2)

trylikos metų vaikas; sin. trylikametis, trylikinis: *Trylikmẽtis kùria internèto svetainès. Žurnãlo viršẽliui pozúoja trylikmẽtė. Ugniagesiaĩ gélbėjo ežerè skęstantį trylikmẽtį. Pareigũnai sulaĩkė dù įtariamúosius trylikmečiùs.*

trýliktas, trýlikta sktv. klnt. (1)

einantis po dvylikto: *Trýliktas žodýno tòmas. Trýlikto bùto gyvéntojai. Jám trýlikti mẽtai. Duktẽ eĩna trýliktus metùs. Taĩ jaũ trýlikta mũsų šeimõs keliõnė. Išriedėjo trýliktas lotèrijos kamuoliùkas. Prèmija įteiktà trýliktą kartą.* | vartojamas kaip samplaikinio skaitvardžio dėmuo: *Šimtas trýliktas [trýlikta] dalỹvis [dalỹvė]. Tūkstantis devynì šimtaĩ trýlikti mẽtai.*

trililiãvimas dkt. ppr. vns. (1)

→ trililiuoti: *Vieversių [lakštiñgalių] trililiãvimas.*

trililiúoti, *trililiúoja, trililiãvo* vksm. (ką)

čiulbėti, čiviruoti (ppr. apie vieversį): *Kiáurą diẽną vieversiaĩ trililiúoja giesmelès. Trililiúoja vieversiaĩ, čiáuška kẽkštai, švìlpauja vólungės.*

trìlinkai prv. tris kartus po lygiai (sulenkiant): *Leñk lãpą trìlinkai. Výstyklą sùlenkiame trìlinkai.* | prk.: *Pópiežius láimina trìlinkai ìš pagarbõs susiriẽtusius piligrimùs.*

trìlinkas, trìlinka bdv. (1)

1. tris kartus po lygiai sulenktas: *Trìlinka viřvė.* | prk.: *Výras trìlinkas ìš juõko susìrietė. Móteris trìlinka skubė́jo pàs klebõną.* • plg. trigubas.

2. smarkiai ką darantis (bėgantis ar pan.): *Kaĩ dúosiu, trìlinkas išlė́ksi! Kãtinas trìlinkas móvė ìš trobõs.*

trilinkãvimas dkt. ppr. vns. (1)

→ trilinkuoti: *Viřvės trilinkãvimas.*

trilinkúoti, *trilinkúoja, trilinkãvo* vksm. (ką) lenkti, dėti trilinką: *Trilinkúoti siū́lą [mẽdžiagą, áudinį].*

trilỹpis, trilỹpė bdv. (2)

iš trijų dalių sudarytas, sudėtas; sin. trigubas: *Trilỹpis integrãlas* (mat.). *Trilỹpis ryšỹs* (fiz.). *Trilỹpis projèkto tìkslas. Trilỹpė koreliãcija [bū́sena]* (fiz.).

trilypùmas dkt. ppr. vns. (2)

→ trilypis: *Prancū̃zų gastronòmijai būdìngas trilypùmas: jã sudãro tradìcinė, regiòninė ir aukštóji virtùvė. Daũgelis šiám diẽvui skirtũ adorãcijų nuródo jõ trilypùmą: jìs yrà aukótojas, aukà ir aukõs gavė́jas. Tařp savę̃s susipýnę trỹs trìkampiai simbolizúoja visãtos pilnãtvę ir tobulùmą, trilypùmą trijuosè egzisteñcijos lygmenysè.*

– – –